

СТАНОВИЩЕ ПРАВОЗАХИСНИКІВ ТА ГРОМАДСЬКИХ АКТИВІСТІВ В УКРАЇНІ У 2020 РОЦІ

АНАЛІТИЧНА ДОПОВІДЬ

Становище правозахисників та громадських активістів в Україні у 2020 році: аналітична доповідь / О. Виноградова, А. Москвичова, Т. Печончик, Л. Янкіна; Центр прав людини ZMINA. – Київ, 2020. – 144 с.

У цій доповіді проаналізовано міжнародні документи, національне законодавство та умови, у яких відбувалася правозахисна та громадська діяльність окремих осіб і організацій на підконтрольній уряду території України впродовж 2020 року. Розглянуто ключові проблеми, з якими стикаються правозахисники та громадські активісти, наведено окремі випадки переслідувань правозахисників та громадських активістів, зокрема кримінального, цивільного та адміністративного переслідування, погроз, випадків фізичного насильства (включаючи вбивства, побиття й пошкодження майна), стеження й дискредитаційних кампаній, перешкоджання мирним зібранням тощо. Доповідь розрахована на представників органів державної влади, міжнародних та міжурядових організацій, журналістів, правозахисників і громадських активістів.

Доповідь підготовлена Центром прав людини ZMINA в рамках проєкту «Підвищення ролі та захисту правозахисників в Україні» в партнерстві з Нідерландським Гельсінкським комітетом за фінансової підтримки Європейського Союзу.

Погляди авторів доповіді не відображають офіційної позиції Європейського Союзу.

Фото на обкладинці: Силовики б'ють ногами лежачого протестувальника Олександра Кір'якова 15 червня 2020 року під стінами Шевченківського районного суду Києва, де тривав мітинг на підтримку громадського активіста Сергія Стерненка. Фото Сергія Нужненка, «Радіо Свобода».

Ця публікація може містити натуралістичні зображення інцидентів чи постраждалих від нападів і переслідувань, що можуть шокувати, вразити або схвилювати деяких читачів.

Центр прав людини ZMINA працює у сфері захисту свободи слова, свободи пересування, протидії дискримінації, попередження тортур і жорстокого поводження, боротьби з безкарністю, підтримки правозахисників і громадських активістів на території України, включно з окупованим Кримом, а також захисту прав осіб, які потерпіли внаслідок збройного конфлікту. Організація проводить інформаційні кампанії, освітні програми, працює над моніторингом і документуванням випадків порушень прав людини, готує дослідження, аналітику й домагається змін завдяки національній та міжнародній адвокації.

Детальніше про Центр прав людини ZMINA та його діяльність:

zmina.ua

zmina.info

Контакти для зауважень і пропозицій

Електронна пошта: ly@humanrights.org.ua

Зміст

1. ВСТУП	5
2. РЕЗЮМЕ ДОСЛІДЖЕННЯ	7
3. РЕКОМЕНДАЦІЇ	11
4. МЕТОДОЛОГІЯ	17
5. ЗАГАЛЬНИЙ ОГЛЯД СИТУАЦІЇ І ТРЕНДІВ 2020 РОКУ	23
a. Статистичні дані щодо переслідування активістів і правозахисників у 2020 році	24
b. Загрози цифровій безпеці правозахисників і громадських активістів	27
c. Інші тенденції, визначальні для громадянського суспільства	28
i. Вплив пандемії коронавірусу SARS-CoV-2 на громадську активність і правозахисну діяльність	28
ii. Дискредитація активізму й кампанія проти «соросят»	28
iii. Незаконні дії поліції під час мирних зібрань	30
iv. Місцеві вибори і громадський активізм	31
d. Хід розслідування й судового розгляду резонансних справ	32
i. Справа Катерини Гандзюк	32
ii. Справа Ірини Ноздровської	34
iii. Справа Сергія Стерненка	34
6. СТИСЛИЙ ОГЛЯД ЗАКОНОПРОЄКТІВ, ЗАГРОЗЛИВИХ ДЛЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА	37
7. СТИСЛИЙ ОГЛЯД ВИПАДКІВ ПЕРЕСЛІДУВАННЯ ПРАВЗАХИСНИКІВ І ГРОМАДСЬКИХ АКТИВІСТІВ	49

Список скорочень

- АРМА** – Агентство з розшуку та менеджменту активів
- Асоціація УМДПЛ** – Асоціація українських моніторів дотримання прав людини в діяльності правоохоронних органів
- БДІПЛ** – Бюро демократичних інститутів та прав людини
- ВАКС** – Вищий антикорупційний суд
- ВККС** – Вища кваліфікаційна комісія суддів
- ВР** – Верховна Рада
- ГО** – громадське об'єднання
- ГРД** – Громадська рада доброчесності
- ДБР** – Державне бюро розслідувань
- ЄБРР** – Європейський банк реконструкції і розвитку
- ЄРДР** – Єдиний реєстр досудових розслідувань
- ЄС** – Європейський Союз
- ЄСПЛ** – Європейський суд з прав людини
- КЖЕ** – Комісія з журналістської етики
- КІМВ** – Київський інститут міжнародних відносин
- ККУ** – Кримінальний кодекс України
- КМДА** – Київська міська державна адміністрація
- КНУ** – Київський національний університет
- КСУ** – Конституційний суд України
- КУпАП** – Кодекс України про адміністративні правопорушення
- ЛГБТІК** – лесбійки, геї, бісексуали, трансгендери, інтерсексуали, квір-люди
- МВС** – Міністерство внутрішніх справ
- МТД** – міжнародна технічна допомога
- НАБУ** – Національне антикорупційне бюро України
- НаУКМА** – Національний університет «Києво-Могилянська академія»
- ОАСК** – Окружний адміністративний суд Києва
- ОБСЕ** – Організація з безпеки і співробітництва в Європі
- ОГП** – Офіс генерального прокурора
- ОГС** – організація громадянського суспільства
- ООН** – Організація Об'єднаних Націй
- ОП** – Офіс президента
- ОСББ** – об'єднання співвласників багатоквартирного будинку
- ПрАТ** – приватне акціонерне товариство
- САП** – Спеціалізована антикорупційна прокуратура
- СБУ** – Служба безпеки України
- СОГІ** – сексуальна орієнтація і гендерна ідентичність
- ТіП** – «Традиція і порядок»
- ТСК** – тимчасова слідча комісія
- УГСПЛ** – Українська Гельсінська спілка з прав людини
- ЦПК** – Центр протидії корупції

1

Вступ

■ Круглий стіл у Києві, присвячений захисту громадських активістів, січень 2020 року. Фото: ZMINA

Команда Центру прав людини ZMINA рада представити моніторингову доповідь щодо тиску й переслідування активістів у 2020 році, що створена в рамках проєкту «Підвищення ролі та захисту правозахисників в Україні». Цей проєкт ZMINA реалізує в партнерстві з Нідерландським Гельсінським комітетом за фінансової підтримки Європейського Союзу.

Мета цього звіту – оцінка ситуації щодо переслідування й тиску на громадських активістів протягом 2020 року, опис інцидентів, що стали відомі в цей період.

Зважаючи на існування гострої потреби захисту суб'єктів громадянського суспільства, основним призначенням цього звіту є виявлення прогалин у законодавстві та діяльності органів правопорядку, надання повної та актуальної інформації про ситуації з переслідуванням і тиском на правозахисників та громадських активістів представникам влади, медіа, міжнародних місій, партнерам та широкому загалу.

У контексті децентралізації, мобілізації зусиль у солідарній боротьбі з наслідками пандемії COVID-19, соціально-економічних пертурбацій тема переслідування активістів і правозахисників, а також безкарності за такі переслідування набуває посиленої актуальності для просування й відстоювання стандартів прав людини, пильнування за виконанням державою власних зобов'язань і захисту суспільних інтересів.

Сподіваємося, що інформація, описана у звіті, буде корисною для аналізу й висновків про безпековий клімат для правозахисників і громадських активістів, які діють на підконтрольній уряду України території.

КОЖЕН З
НАС
НАСТУПНИМ

2

РЕЗЮМЕ
ДОСЛІДЖЕННЯ

СИТУАЦІЯ З ПЕРЕСЛІДУВАННЯМ АКТИВІСТІВ І ПРАВОЗАХИСНИКІВ У 2020 РОЦІ

Усього за 2020 рік ZMINA зафіксувала 101 випадок переслідування за громадську діяльність чи дії на захист прав людини.

Найбільше з них сталося в лютому (11), вересні (13) та грудні (12), найменше – по 5 випадків – у серпні й листопаді. Карантинні обмеження, що припали на весняні місяці, не знизили кількості й інтенсивності переслідування, зокрема в цей час зафіксовані зловживання спробами притягнення до адміністративної відповідальності за проведення мирних зібрань, що в більшості випадків згодом скасовувалися судами різних інстанцій.

Серед задокументованих інцидентів найпоширенішими були спроби залякування активістів (22), фізичні напади на них (21) та знищення чи пошкодження їхнього майна (18). Окрім того, задокументовано по 10 інцидентів, що мали ознаки юридичного переслідування та 9 спроб дискредитації громадських діячів. До того ж по 7 інцидентів стосувалися перешкоджання мирним зібранням або мали ознаки незаконного затримання чи обшуку. Ще 3 випадки були кваліфіковані як перешкоджання діяльності громадських організацій.

З-поміж 21 випадку нападів на активістів, згаданих вище, тільки в чотирьох було оголошено про підозру ймовірним нападникам. При цьому, якщо йдеться про підпали будинків та автівок, що належать активістам або їхнім родичам, то станом на кінець грудня 2020 року не було відомо про жоден випадок серед зафіксованих протягом року, коли поліція оголошувала комусь про підозру й передавала таке провадження до суду, тож ці злочини здебільшого залишалися безкарними.

Як і в попередні роки, активістів та правозахисників переслідували в більшості регіонів України. Проте лідерами за кількістю інцидентів залишаються Київ (44) та Одеська область (10). За ними – Київська, Дніпропетровська області (по 8) та Харківщина (6).

За результатами моніторингу, протягом 2020 року серед різновидів громадської діяльності найбільш ризикованими були такі: протидія корупції (20), захист прав ЛГБТІК (19) та захист довкілля (9).

ЗАКОНОДАВЧІ ЗАГРОЗИ СВОБОДІ ОБ'ЄДНАНЬ ТА АСОЦІАЦІЙ

Упродовж 2020 року у Верховній Раді України було зареєстровано 12 законопроєктів, що є загрозливими для громадянського суспільства, порушують Конституцію й міжнародні зобов'язання України у сфері прав людини й неправомірно обмежують свободу об'єднань та асоціацій в Україні.

Деякі положення цих законопроєктів є дискримінаційними стосовно громадських організацій та активістів і несуть ризики для вільного розвитку громадянського суспільства в Україні, оскільки прирівнюють адвокаційну діяльність організацій громадянського суспільства (ОГС) до комерційного лобізму, передбачають люстрацію вихідців із громадського сектору або введення поняття «іноземних агентів», забороняють громадським активістам проводити акції протесту біля судів, запроваджують «перевірки на поліграфі» для громадських активістів, передбачають надмірну й невинуватну фінансову звітність для громадських організацій з іноземним фінансуванням, вилучають термін «гендер» із законодавства та забороняють «пропаганду гомосексуалізму» тощо.

Ці проєкти законів унесені народними депутатами від трьох політичних фракцій: «Слуга народу», «Опозиційна платформа – За життя», а також «Батьківщина». Більшість із них були розроблені не для регулювання конкретно громадянського суспільства, адже стосуються

інших сфер. Однак деякі положення цих документів прямо чи опосередковано впливають на діяльність громадських організацій та громадянські свободи загалом. Крім того, частина подібних ініціатив синхронізується з дискредитаційною кампанією проти «соросят» і антизахідною риторикою, яку розгортали окремі політичні сили.

ІНШІ ТЕНДЕНЦІЇ, ВИЗНАЧАЛЬНІ ДЛЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Упродовж 2020 року низка явищ продовжувала впливати на загальну атмосферу для громадянського суспільства в Україні. Основними серед них була пандемія коронавірусу SARS-CoV-2 та запроваджений в Україні карантин, що стали причиною для звуження форм і можливостей роботи громадських організацій і окремих активістів.

Незважаючи на введення урядом карантинних обмежень упродовж 2020 року, в Україні відбувалися мирні зібрання, частина акцій протесту стосувалася кримінального переслідування громадського активіста з Одеси Сергія Стерненка, відбувалися акції на підтримку Андрія Антоненка та Юлії Кузьменко, підозрюваних у справі про вбивство журналіста Павла Шеремета, мітингувальники вимагали відставки міністра внутрішніх справ України Арсена Авакова тощо. Дії поліції під час цих мирних зібрань не завжди були законними та пропорційними.

Крім того, протягом року продовжувала розгортатися (здебільшого через соціальні мережі та ЗМІ, відомі систематичним недотриманням журналістських стандартів) кампанія «проти соросят», що спрямована на дискредитацію громадянського суспільства й реформаторів у владі через асоціацію з особою американського бізнесмена й філантропа Джорджа Сороса. Насамперед ідеться про використання слова «соросята» низкою ЗМІ та політичних діячів у негативному контексті, а також оприлюднення неправдивих відомостей про громадські

■ Акція «200 днів брехні» на підтримку Андрія Антоненка, Юлії Кузьменко і Яни Дугарь. Фото: ZMINA

організації, персональних даних активістів, маніпулятивні твердження тощо. Метою такої кампанії є знищення довіри до громадських активістів та правозахисників, а також представників влади, які намагаються проводити реформи.

Фактором, який варто окремо відзначити у 2020 році в контексті громадського активізму, було проведення чергових місцевих виборів 25 жовтня 2020 року. На них обирали депутатів сільських, селищних і міських рад та сільських, селищних і міських голів. На цих виборах кандидатами в депутати від різних політичних сил, серед інших, були висунуті також громадські активісти, на яких раніше вчинялися напади, або чинився інший тиск і переслідування. У низці випадків громадські активісти на особистому прикладі продемонстрували, що їх не лякає, навпаки – вони готові балотуватися і брати активну участь у вирішенні проблем своїх громад і регіонів. Утім більшість із них не були обраними до органів місцевого самоврядування.

3

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Для покращення ситуації щодо роботи правозахисників та активістів, які діють на захист громадських інтересів, органам державної влади в Україні необхідно виконати такі рекомендації.

1. Ознайомитися з міжнародними стандартами щодо захисту правозахисників, зокрема з Керівними принципами¹ щодо захисту правозахисників Бюро ОБСЄ з демократичних інститутів і прав людини (БДІПЛ), та дотримуватися цих стандартів.
2. Ліквідувати системні перешкоди захисту й діяльності правозахисників і активістів, які діють на захист громадських інтересів, шляхом проведення ефективної реформи правоохоронної та судової систем, а також упровадження дієвих антикорупційних заходів.

ВЕРХОВНІЙ РАДІ УКРАЇНИ:

3. Утримуватися від прийняття законів, які обмежують свободу об'єднань та асоціацій в Україні та становлять загрозу діяльності правозахисників і громадських активістів.
4. Внести зміни до статті 161 Кримінального кодексу України з метою включення сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності до переліку мотивів, із яких учиняються злочини на ґрунті ненависті.
5. Внести зміни до статті 185 Кодексу України про адміністративні правопорушення, скасувавши адміністративну відповідальність за порушення порядку мирних зібрань з огляду на фактичну відсутність такого порядку.
6. Розглянути можливість прийняття закону щодо заборони державним органам (національним, регіональним, місцевим) та органам місцевого самоврядування надавати фінансову чи іншу допомогу групам, які виступають за застосування насильства або вдаються до насильства.

ПРЕЗИДЕНТОВІ УКРАЇНИ:

7. Ініціювати створення посади особливого представника при Президентові України або координаційного міжвідомчого органу щодо захисту правозахисників та активістів, які діють на захист громадських інтересів.
8. Виступати з публічним осудом нападів на активістів та правозахисників, а також дискредитаційних кампаній проти громадянського суспільства.

ОФІСУ ГЕНЕРАЛЬНОГО ПРОКУРОРА:

9. З огляду на прямий зв'язок між станом розвитку громадянського суспільства й захищеністю правозахисників та громадських активістів визначити розслідування злочинів стосовно таких осіб одним з пріоритетних напрямів роботи прокуратури.
10. Проаналізувати випадки переслідування громадських активістів і визначити причини системності таких переслідувань.
11. Забезпечити проведення розслідування стосовно не лише виконавців, а й організаторів та замовників злочинів, що вчиняються проти правозахисників і громадських активістів у зв'язку з їхньою діяльністю.
12. Запровадити регулярне (щокварталу та в разі потреби – додатково) інформування громадськості про перебіг кримінальних проваджень, пов'язаних зі вчиненням злочинів стосовно правозахисників та громадських активістів у зв'язку з їхньою діяльністю.

¹ Керівні принципи щодо захисту правозахисників / Бюро ОБСЄ з демократичних інститутів і прав людини (БДІПЛ): <http://www.osce.org/uk/odihr/150476?download=true>

13. Включити до програм спеціальної підготовки кандидатів на посади прокурорів та підвищення кваліфікації прокурорів питання прав людини, рівності, недискримінації й толерантності.
14. Публічно засуджувати переслідування правозахисників та громадських активістів.

МІНІСТЕРСТВУ ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ:

15. Включити питання захисту правозахисників та громадських активістів до переліку обов'язкових напрямів реалізації міністерством державної політики.
16. Забезпечити належне регулювання процедур реєстрації повідомлень про вчинення злочинів стосовно правозахисників та громадських активістів у зв'язку з їхньою діяльністю, а також ефективного розслідування таких злочинів, зокрема злочинів, учинених з мотивів ненависті на ґрунті сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності.
17. Публічно засуджувати напади на правозахисників та громадських активістів.

НАЦІОНАЛЬНІЙ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ:

18. Забезпечити належну реєстрацію повідомлень про вчинення злочинів стосовно правозахисників та громадських активістів у зв'язку з їхньою діяльністю, зокрема:
 - припинити практику реєстрації повідомлень про вчинення злочинів стосовно правозахисників і громадських активістів як звернень громадян та неухильно вносити відомості про вчинення злочинів стосовно правозахисників та громадських активістів до Єдиного реєстру досудових розслідувань;

- розробити порядок / алгоритм притягнення реєстратора до відповідальності за несвоєчасність, неповноту та необ'єктивність відомостей, унесених до Єдиного реєстру досудових розслідувань.
19. Припинити практику затримання осіб, які вчинили правопорушення стосовно правозахисників та громадських активістів, без подальшого притягнення таких осіб до адміністративної чи кримінальної відповідальності.
 20. Припинити практику вибіркової реакції на правопорушення з огляду на особистий світогляд поліцейського чи інші причини, що веде до дискримінації.
 21. Покращити наявну методика розслідування злочинів на ґрунті ненависті (з урахуванням міжнародних стандартів, зокрема рекомендацій БДІПЛ для України), приділивши особливу увагу мотивам нетерпимості за тими ознаками, що наразі не згадані в ККУ, зокрема сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності (СОГІ).
 22. Забезпечити проведення розслідування стосовно не лише виконавців, а й організаторів і замовників злочинів, що вчиняються проти правозахисників і громадських активістів у зв'язку з їхньою діяльністю.
 23. Уживати заходів щодо гарантування фізичної безпеки потерпілим від нападів правозахисникам і громадським активістам, яким загрожує небезпека як учасникам кримінального провадження.
 24. Уживати заходів з метою безпечного проведення мирних зібрань та інших подій, а саме:
 - відмовитися від протизаконної практики припинення мирних зібрань та затримання учасників за сам лише факт проведення зібрань;
 - уникати дискримінації за темою заходу, кількістю учасників, меседжами, що висловлюються, тощо;
 - утримуватися від незаконного й надмірного застосування сили стосовно учасників мирних зібрань;
 - провести роз'яснювальну роботу з особовим складом, що залучається для охорони мирних зібрань, щодо меж втручання правоохоронців у перебіг проведення мирних зібрань;
 - своєчасно повідомляти організаторів про наявні загрози перед подіями та спільно розробляти політику профілактики загроз;
 - надавати особливу увагу питанням безпеки учасників події під час контрзібрань, уживати заходів з уникнення сутичок між учасниками демонстрацій та контрдемонстрацій;
 - надавати особливу увагу питанню безпеки учасників події не лише під час мирних зібрань, а й до та після них – супроводжувати від точки збору організаторів та учасників до фільтраційних рамок до заходу, до станцій метро й зупинок громадського транспорту після зібрання тощо;
 - після мирного зібрання проводити спільний аналіз дій органів правопорядку й учасників зібрання для покращення забезпечення свободи мирних зібрань в Україні;
 - уживати всіх можливих заходів, щоб організатори подій могли їх продовжувати після спроб зриву.
 25. Проаналізувати вплив праворадикальних організацій на безпеку діяльності правозахисників та громадських активістів.
 26. Провести моніторинг дій працівників поліції в регіонах щодо швидкості реагування на повідомлення, навмисного затягування чи фальсифікації розслідування у випадках учинення правопорушень стосовно правозахисників і громадських активістів.

27. Забезпечити покарання працівників поліції, причетних до фальсифікації чи затягування розслідувань, а також «очистку» власних рядів від поліцейських, пов'язаних із криміналом і корупційними схемами.
28. Унести зміни до навчальних програм первинної професійної підготовки та підвищення кваліфікації, а також систематично проводити правопросвітницькі заходи для покращення обізнаності поліцейських із темами прав людини, недискримінації й злочинів на ґрунті ненависті.
29. Розробити та здійснити спільно з правозахисними організаціями інформаційну кампанію просвітницького характеру про порушення прав правозахисників і громадських активістів.
30. Узяти участь у розробці й виконанні пілотних програм щодо фізичного захисту правозахисників та громадських активістів від насильницьких злочинів.
31. Забезпечити постійну інформаційну взаємодію з правозахисниками, громадськими активістами та їхніми громадськими об'єднаннями для обміну інформацією про інциденти, хід розслідування злочинів та вживання заходів, необхідних для запобігання й мінімізації наслідків інцидентів.
32. Систематично проводити зустрічі в регіонах із правозахисниками та громадськими активістами, а також організаціями, що займаються захистом їхніх прав, для того, щоб:
 - обговорювати стан дотримання їхніх прав і свобод людини;
 - інформувати про заходи, що вживаються в цій сфері.
33. Публічно засуджувати переслідування й напади на правозахисників та громадських активістів.

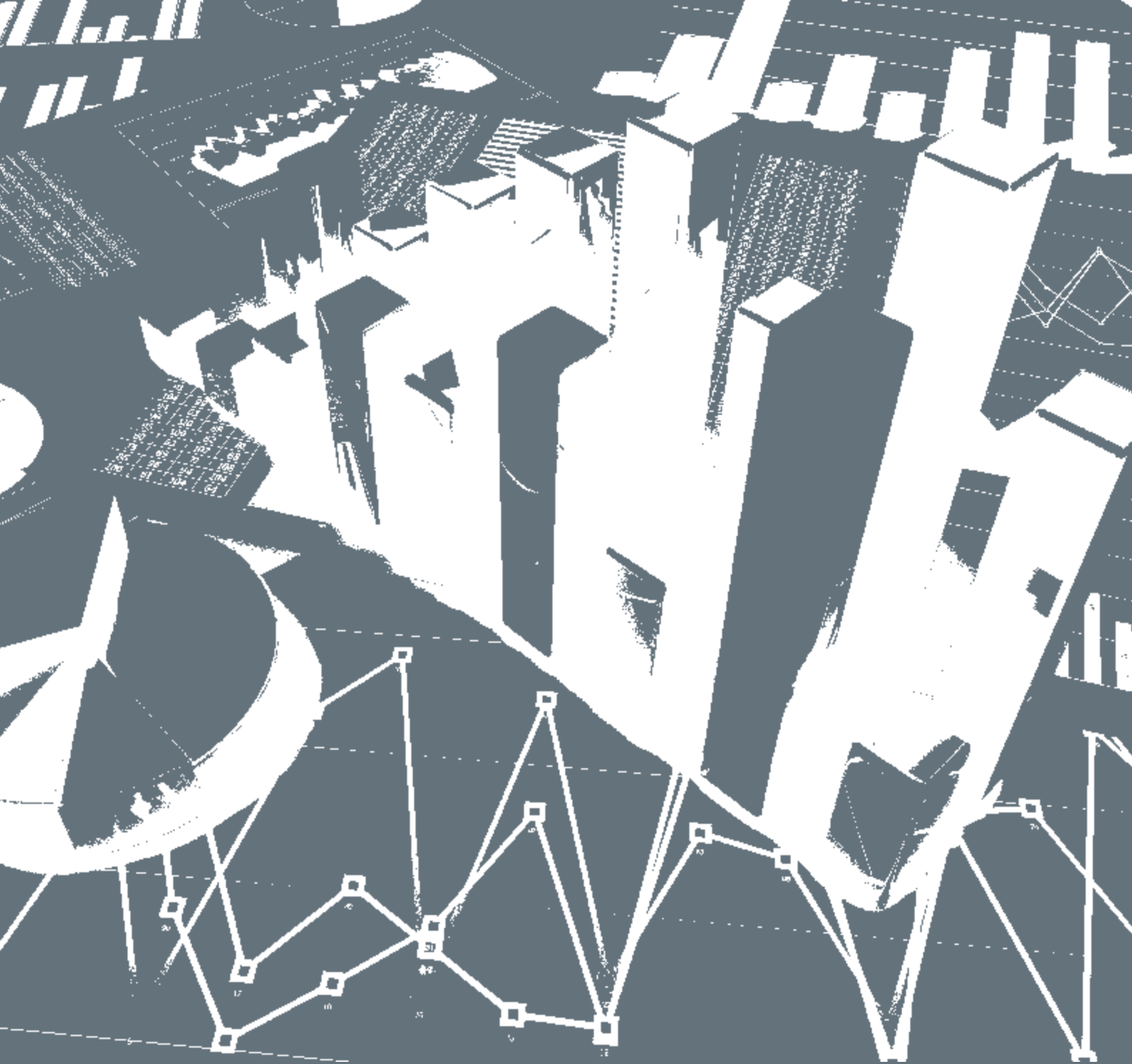
УПОВНОВАЖЕНОМУ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ З ПРАВ ЛЮДИНИ:

34. Системно брати під особистий контроль справи, де йдеться про переслідування правозахисників та громадських активістів, перевіряти стан дотримання їхніх прав відповідними державними органами, зокрема тими, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, виконання судових рішень тощо.
35. Започаткувати, спільно з правозахисними організаціями, проведення постійного моніторингу випадків переслідування правозахисників та громадських активістів.
36. Створити групи оперативного реагування з можливістю виїзду на місце злочину й вивчення всіх обставин нападу на правозахисників та громадських активістів.
37. Ініціювати, спільно з правозахисниками та громадськими активістами, підготовку в 2021 році спеціальної доповіді, присвяченої питанням їхнього захисту й безкарності за вчинення злочинів стосовно правозахисників та громадських активістів, а також включення відповідного розділу до щорічних доповідей про стан дотримання та захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні.
38. Публічно засуджувати переслідування правозахисників та громадських активістів.

ПРЕДСТАВНИЦТВАМ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ТА ДИПЛОМАТИЧНИМ МІСІЯМ:

39. Публічно визнавати важливість роботи правозахисників та громадських активістів шляхом використання традиційних і нових методів комунікації.
40. Організувати регулярні зустрічі правозахисників та громадських активістів, на яких учинені напади або інші види переслідування, з представниками міжнародних організацій і дипломатами.

41. Підтримувати контакт із правозахисниками та громадськими активістами, проводячи прийняття та відвідуючи організовані ними заходи.
42. Відвідувати судові засідання, що стосуються переслідувань правозахисників і громадських активістів, як спостерігачі.
43. Надавати фінансову підтримку діяльності правозахисників і громадських активістів, де це необхідно, включаючи програми моніторингу стану громадянського суспільства в Україні та надання допомоги правозахисникам і громадським активістам, потерпілим через їхню діяльність.
44. Звертати увагу правоохоронних органів на необхідність ужиття всіх можливих заходів для запобігання та реагування на протиправні дії, спрямовані на зрив мирних зібрань та інших заходів громадських ініціатив.
45. Визначити неефективність розслідування випадків порушень прав громадських активістів як реальну загрозу розвитку громадянського суспільства та демократичних трансформацій в Україні й перетворити вирішення цієї проблеми на індикатор якості процесу реформ, ініційованих владою, а також на тему для обговорення на міжнародних майданчиках за участю України.

4

МЕТОДОЛОГІЯ

Загальна методологія моніторингу ґрунтувалася на напрацюваннях з моніторингу й документування, що схвалені Коаліцією на захист громадянського суспільства та опубліковані² 20 листопада 2018 року, а також на оновленій методології моніторингу й аналізу, що використовувалася під час укладання аналітичної доповіді «Становище правозахисників та громадських активістів в Україні у 2019 році»³.

Моніторинг містить опис випадків нападів, переслідування й тиску на правозахисників та громадських активістів на підконтрольних уряду України територіях, що відбулися протягом 2020 року, а також нововиявлених у цей час обставин у справах щодо розвитку подібних інцидентів у минулі періоди.

ОБ'ЄКТ МОНІТОРИНГУ

Об'єктом моніторингу є діяльність українських правозахисників і громадських активістів, їхніх об'єднань і організацій у визначенні Керівних принципів⁴ щодо захисту правозахисників Бюро Організації з безпеки та співробітництва з демократичних інститутів і прав людини та Декларації ООН⁵ про право та обов'язок окремих осіб, груп і органів суспільства заохочувати й захищати загальновизнані права людини й основні свободи.

Ґрунтуючись на цих документах, ми розуміємо під «правозахисниками», або «захисниками прав людини» (*human rights defenders*), будь-яких осіб, які індивідуально або спільно з іншими заохочують і захищають права людини, зокрема виступають на захист громадянських, політичних, економічних, соціальних і культурних прав, принципів верховенства права, недискримінації за будь-якою ознакою, незалежно від роду професійної діяльності або іншого статусу⁶, здійснюючи цю діяльність мирними засобами й визнаючи універсальний характер усіх прав людини для всіх осіб (без будь-якого розрізнення за ознакою раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних або інших переконань, національного чи соціального походження, майнового стану, народження, віку або іншої обставини), і не мають на меті відстоювання корпоративних чи бізнес-інтересів. Слідом за Резолюцією Ради ООН з прав людини, у фокусі уваги триматимемо також і тих активістів, які займаються захистом прав жінок і ЛГБТ-спільноти, екологічними й земельними правами, питаннями корпоративної відповідальності, представників пацієнтських організацій та ініціатив, а також тих, які займаються питаннями підвищення прозорості й підзвітності органів влади й місцевого самоврядування, виявляють випадки корупції та застосування насильства з вини держави, комерційних структур та недержавних суб'єктів, захищають трудові права тощо.

У рамках моніторингу поняття «правозахисник» і «активіст» розглядалися як взаємопроникні терміни з розумінням, що громадські активісти у своїй діяльності не завжди обмежуються принципом універсальності прав людини й застосуванням винятково мирних методів. Загалом термін «активіст» уживають у таких значеннях: «діяльний член якогось колективу; громадський діяч»; «людина, яка використовує або підтримує рішучі дії (наприклад, громадські протести) на підтримку або протидію одній зі сторін у спірному питанні»; «людина, яка переконана в необхідності політичних чи суспільних змін і бере участь у таких заходах, як

² Методологія документування / Коаліція на захист громадянського суспільства, 2011.2018: <http://cs-coalition.org/ua/dokumenty/metodolohiia-dokumentuvannia>

³ Становище правозахисників та громадських активістів в Україні у 2019 році: аналітична доповідь / М. Лаврінок, В. Ліхачов; ред. Т. Печончик; Українська Гельсінська спілка з прав людини, ZMINA, Truth Hounds. – Київ, 2020. – 88 с. https://zmina.ua/content/uploads/sites/2/2020/02/stateofhumanrightsdefenders2019_reportuaweb_.pdf

⁴ Керівні принципи щодо захисту правозахисників Бюро Організації з безпеки та співробітництва з демократичних інститутів і прав людини: <https://www.osce.org/files/f/documents/d/d/150476.pdf>

⁵ Декларація ООН про право та обов'язок окремих осіб, груп і органів суспільства заохочувати та захищати загальновизнані права людини та основні свободи: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_349#Text

⁶ Інформація про напади й тиск на політичних діячів, чиновників, представників органів самоврядування, адвокатів та юристів, журналістів брала до уваги в тих випадках, коли мотивом їхнього переслідування була громадська діяльність чи дії на захист прав людини.

громадські протести, щоб спробувати домогтися таких змін»; «люди, які пропагують чи реалізують певну ідею безкорисливо для себе».

Узагальнюючи для цілей моніторингу, поняття «громадський активіст» використовується для позначення людей, які індивідуально або спільно з іншими вдаються до рішучих дій, щоб домогтися політичних або суспільних змін, припинення правопорушень чи іншої негативної діяльності, пропагують і реалізують суспільно корисні ідеї, діючи, зокрема, з метою заохочення чи захисту прав людини, суспільних інтересів, без наміру отримання винятково особистої вигоди.

Разом з тим до цієї доповіді не включені випадки переслідування активістів чи організацій, щодо яких є вагомі підстави вважати, що вони застосовували насильницькі дії чи заклики до насильства стосовно третіх осіб. Водночас ми не вважаємо напади чи політично мотивоване переслідування таких осіб правомірними чи законними та жодним чином не схвалюємо подібних дій.

Додатково об'єктом моніторингу була діяльність Верховної Ради України в частині нормотворчої законодавчої діяльності. ZMINA аналізувала законопроекти, що були зареєстровані в українському парламенті, на предмет їхнього потенційного впливу на діяльність правозахисників та громадських активістів в Україні.

ПРЕДМЕТ МОНІТОРИНГУ

Предметом моніторингу є різноманітні форми перешкоджання діяльності правозахисників і громадських активістів, які діють на захист суспільних інтересів, що трапилися в Україні на підконтрольній уряду території протягом 2020 року. Сюди можуть входити незаконні обмеження у сфері свободи об'єднань, свободи слова, свободи мирних зібрань і свободи пересування стосовно правозахисників і активістів, які діють на захист суспільних інтересів, застосування фізичного насильства (вбивства, побиття), пошкодження майна, випадки політично мотивованого юридичного переслідування (зокрема в кримінальному, цивільному або адміністративному порядку), дискредитаційні кампанії, стеження, порушення приватності, погрози й інші види тиску.

Для цілей моніторингу в тексті ми використовуємо термін «*інцидент*», що означає окрему подію чи низку подій, коли правозахисник чи громадський активіст ставав жертвою переслідування внаслідок своєї діяльності.

Під «*фізичним нападом*» розуміється нанесення тілесних ушкоджень різного ступеня – від тих, що спричинили короточасний розлад здоров'я або незначну втрату працездатності, і до ушкоджень, небезпечних для життя в момент заподіяння, чи таких, що спричинили втрату будь-якого органу або його функцій, психічну хворобу або інший розлад здоров'я, поєднаний зі стійкою втратою працездатності, чи непоправне знівечення тіла. Одним із найтяжчих видів фізичних нападів є «*вбивство*» – умисне або з необережності заподіяння смерті іншій людині, насильницьке позбавлення її життя.

Під «*пошкодженням майна*» маємо на увазі умисне знищення або пошкодження майна, що належало потерпілому активісту чи організації або перебувало в його / її користуванні (зокрема шляхом псування майна, підпалу, вибуху чи іншим способом).

«*Дискредитацією*» є умисні дії, спрямовані на підрив авторитету, іміджу й довіри до правозахисників, громадських активістів чи їхніх об'єднань шляхом створення й поширення недостовірної інформації, маніпулятивної інформації та / або інформації, що містить чутливі персональні дані. Дискредитаційні кампанії часто розгортаються через соціальні мережі або

ЗМІ із сумнівною репутацією й можуть містити ознаки маніпуляції й «джинси»⁷, а також інших матеріалів з порушенням журналістських стандартів.

Під «*порушенням приватності*» розуміється сукупність дій, коли відносно постраждалих осіб порушується їхнє право на захист персональної інформації, або інформація про особу використовується іншими особами, які не мали права доступу, володіння чи розпорядження такою інформацією; порушення вимог щодо зберігання й розпорядження конфіденційною інформацією та інформацією для службового користування тощо. Одним зі способів порушення приватності є «*стеження*» – незаконне негласне спостереження за активістом або правозахисником, зокрема візуальне спостереження за зазначеним об'єктом або візуальне спостереження з використанням відеозапису, фотографування, спеціальних технічних засобів для спостереження, що проводиться без ухвали слідчого судді.

При визначенні поняття «*юридичне переслідування*» ми спираємось на пункт 3 резолюції ПАРЕ № 1900 (2012)⁸, розуміючи під цим такі випадки: а) коли кримінальні й адміністративні дії було застосовано в порушенні одного з основних прав, гарантованих Європейською конвенцією з прав людини (ЄКПЛ) та протоколами до неї, зокрема свободи думки, совісті й релігії, свободи вираження поглядів та інформації, а також свободи зібрань та об'єднань; б) коли кримінальні й адміністративні дії було застосовано за правомірні дії на захист суспільних інтересів без зв'язку з будь-яким правопорушенням; в) коли кримінальні й адміністративні дії є явно не пропорційними щодо правопорушення, у якому особу було визнано винною або підозрюваною; г) коли кримінальні й адміністративні дії було застосовано до особи на вибірковій, порівняно з іншими особами, основі; г) коли кримінальні й адміністративні дії є результатом очевидно несправедливого розгляду, що, як видається, пов'язане з діями на захист прав людини або суспільних інтересів.

«*Перешкоджання мирним зібранням*» означає створення перепон, недопущення організації або проведення вказаних мирних заходів, учинене як з боку представників органів державної влади, так і з боку приватних осіб (з огляду на позитивний обов'язок держави гарантувати проведення мирного зібрання). Способами його можуть бути винесення незаконного рішення про заборону їх проведення, погроза застосування до їх організаторів чи учасників насильства або фактичне його застосування, спроба підкupu організаторів відповідного заходу чи їх обман тощо.

Під «*перешкоджанням діяльності громадських організацій*» розуміються дії або бездіяльність, що перешкоджають законній діяльності громадських об'єднань і благодійних організацій. Перешкоджання законній діяльності громадських організацій може виявитися в будь-яких діях, зокрема з числа описаних вище, які спрямовані на створення перепон у виконанні громадськими організаціями їхніх статутних завдань, реалізації прав, зокрема правонамайна й кошти, придбані в результаті господарської та іншої комерційної діяльності, обмеження прав і свобод громадян у зв'язку з їх належністю або неналежністю до об'єднань громадян. Перешкоджання може виразитися також у погрозах, насильстві або іншому протиправному впливі на керівників чи інших членів громадських організацій та їхніх органів з метою не допустити виконання ними своїх повноважень чи домогтися прийняття неправомірного рішення з боку цього представника. Якщо спосіб перешкоджання сам по собі є злочинним (заподіяння тілесних пошкоджень, погроза вбивством, пошкодження майна організації тощо), то це розглядається як окремий вид інциденту, перелік яких наведено вище.

⁷ Журналістський термін, що означає зумисну приховану рекламу чи антирекламу, подану у вигляді новин, авторських текстів, аналітики й телевізійних програм тощо.

⁸ Парламентська асамблея Ради Європи. Резолюція 1900 [2012]: [https://www.coe.int/T/r/Parliamentary_Assembly/\[Russian_documents\]/\[2012\]/\[Oct2012\]/Res1900_rus.asp](https://www.coe.int/T/r/Parliamentary_Assembly/[Russian_documents]/[2012]/[Oct2012]/Res1900_rus.asp)

У рамках моніторингу відслідковуються переслідування як державними, так і недержавними суб'єктами, невстановленими особами; переслідування як власне активістів і правозахисників, так і їхніх родичів, близьких і знайомих осіб, якщо таке переслідування пов'язане з їхньою правозахисною / громадською діяльністю.

Додатково для цілей цього дослідження предметом моніторингу були законопроекти, зареєстровані у Верховній Раді України, що містять загрози для свободи об'єднань та асоціацій і діяльності правозахисників та громадських активістів в Україні.

Що стосується загроз цифровій безпеці активістів і правозахисників (фішинг, спроби зламу акаунтів, надсилання вірусів, DDoS-атаки тощо), то ZMINA окремо не документувала цих випадків, адже відповідний моніторинг веде ГО «Лабораторія цифрової безпеки». Загальна статистика за 2020 рік та приклади наведені нижче (див. тематичний блок «*Загрози цифровій безпеці правозахисників і громадських активістів*»).

ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ ТА СТАНДАРТ ВЕРИФІКАЦІЇ

Моніторинг і збирання інформації містять опис випадків нападів, переслідування й тиску на правозахисників і активістів, перевірку обставин інциденту й вивчення контексту із застосуванням низки індикаторів для визначення зв'язку інциденту з діяльністю постраждалих суб'єктів.

Пріоритетним способом збору інформації є безпосереднє контактування з постраждалими особами, первинні повідомлення безпосередніх жертв і (або) свідків інцидентів, їхніх родичів, законних представників. Документування також відбувається шляхом медіамоніторингу й моніторингу соціальних мереж; аналізу відкритих джерел та інтерв'ювання третіх осіб, зокрема дистанційного; обміну інформацією з іншими громадськими організаціями й ініціативами, органами правопорядку; моніторингу судових процесів, а також збору офіційної інформації від органів влади на запити Центру прав людини ZMINA та партнерів. Для верифікації окремих випадків, що трапилися в інших регіонах України, можуть проводитися виїзні місії.

Збирання інформації відбувається за принципом напівструктурованого інтерв'ю з укладанням протоколу фіксації. За замовчанням підтвердженою інформацією є інформація з офіційних ресурсів органів державної влади та місцевого самоврядування, органів правопорядку, нормативно-правових актів і відповідей на офіційні звернення чи запити на отримання публічної інформації, що надсилалися для цілей моніторингу; від першої особи потерпілого (свідка), його близьких родичів чи осіб, які представляють їхні інтереси.

Документування кожного інциденту відбувається за стандартною операційною процедурою й містить таку інформацію: а) опис інциденту, що трапився (із вказанням дати, місця, виду переслідування, відомостей про суб'єкт переслідування тощо); б) інформація про контекст: об'єкта переслідування та його / її попередню правозахисну / громадську діяльність; в) дані про зв'язок між інцидентом, що трапився, та правозахисною / громадською діяльністю потерпілої сторони; г) інформація про дії, вжиті у зв'язку з інцидентом правоохоронними органами чи іншими органами державної влади або місцевого самоврядування.

Додатковим джерелом для моніторингу законодавчих ініціатив, які можуть становити загрозу свободі об'єднань та асоціацій і діяльності правозахисників та громадських активістів, є база законопроектів⁹, зареєстрованих Верховною Радою України.

⁹ Див.: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc2>

ПРИПУЩЕННЯ

Включений до фінальної доповіді перелік випадків перешкоджання діяльності правозахисників та громадських активістів, які діють на захист суспільних інтересів, не є вичерпним, оскільки містить лише ту частину випадків, про які стало відомо Центру прав людини ZMINA та партнерам. У документі відображена лише та інформація, яку вдалося задокументувати й верифікувати як випадки нападів, переслідування й тиску на громадських активістів та правозахисників відповідно до визначень цієї методології. Труднощі збору й документування інформації зумовлені тим, що в низці випадків постраждалі активісти не звертаються до ЗМІ та правоохоронних органів через недовіру та страх погіршення ситуації.

Однак моніторинг дає загальне уявлення про атмосферу, у якій в Україні доводиться працювати акторам громадянського суспільства та професійної спільноти, що захищає права людини та діє на захист суспільних інтересів. Метою доповіді є не стільки вичерпний аналіз усіх випадків, скільки висвітлення й аналіз середовища для роботи правозахисників і громадських активістів, а також виокремлення й узагальнення певних тенденцій.

БЕЗПЕКА

Описи не всіх інцидентів, що сталися в аналізований період часу, можуть бути включені в публічну частину звіту з метою безпеки й захисту постраждалих або у випадках, коли ці особи бажають уникнути поширення такої інформації. У низці випадків інформація у звіті є знеособленою за бажанням постраждалих.

АВТОРСТВО

Цей моніторинг підготовлений Центром прав людини ZMINA в рамках проєкту «Підвищення ролі та захисту правозахисників в Україні» в партнерстві з Нідерландським Гельсінським комітетом за фінансової підтримки Європейського Союзу. Передрук або інше використання цього матеріалу вітається за умови посилання на авторів, а також якщо це здійснюється з некомерційною метою.

5

ЗАГАЛЬНИЙ ОГЛЯД СИТУАЦІЇ І ТРЕНДІВ 2020 РОКУ

СТАТИСТИЧНІ ДАНІ ЩОДО ПЕРЕСЛІДУВАННЯ АКТИВІСТІВ І ПРАВОЗАХИСНИКІВ У 2020 РОЦІ

Усього за 2020 рік дослідники Центру прав людини ZMINA зафіксували 101 випадок переслідування за громадську діяльність.

Найбільше з них сталося в лютому (11), вересні (13) та грудні (12), найменше – по 5 випадків – у серпні та листопаді.

Карантинні обмеження, що припали на весняні місяці, не знизили кількості випадків переслідування, зокрема в цей час фіксували зловживання спробами притягнення до адміністративної відповідальності за проведення мирних зібрань, що в більшості випадків згодом скасовувалося судами різних інстанцій.

Складно також простежити вплив на ситуацію іншої важливої події – проведення наприкінці жовтня 2020 року в Україні місцевих виборів. У ці місяці не відбулось ані сплеску зафіксованих випадків, ані значного зниження їхньої кількості. Водночас самі активісти, з якими спілкувалися дослідники Центру прав людини ZMINA, говорили про ймовірний зв'язок між проведенням виборів та їхнім переслідуванням в інші періоди року.

■ ЧАСОВИЙ РОЗПОДІЛ

Серед зафіксованих інцидентів найпоширенішими були спроби залякування активістів (22), фізичні напади на них (21) та знищення чи пошкодження їхнього майна (18). Окрім того, задокументовано по 10 інцидентів, що мали ознаки юридичного переслідування та 9 спроб дискредитації громадських діячів.

Останні часто мали вигляд дезінформаційних і маніпулятивних кампаній із залученням сайтів (zareestrovanih yak media або ni), телеканалів та соціальних мереж, зокрема активними були телеграм-канали й фейсбук-сторінки окремих політиків і політичних експертів (детальніше див. розділ «Стислий огляд випадків переслідування правозахисників і громадських активістів»).

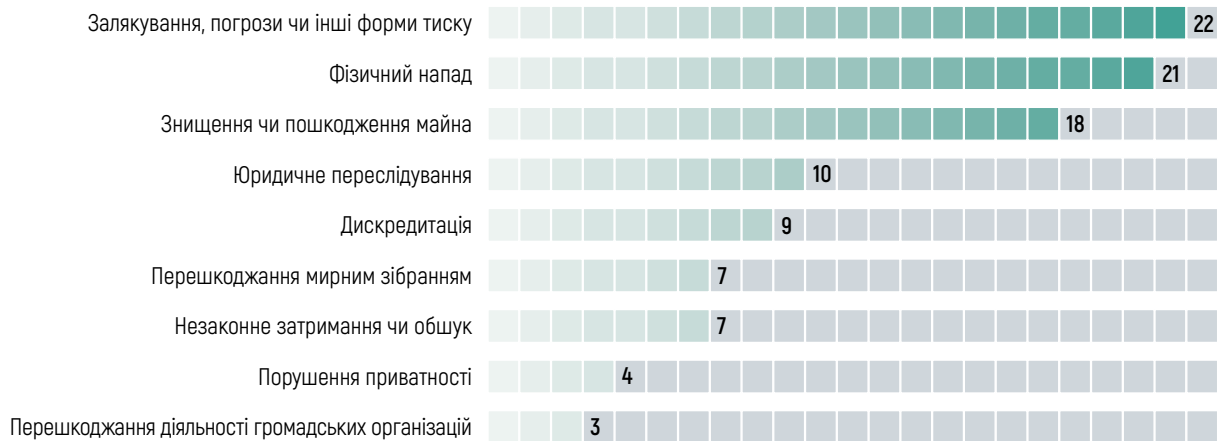
З-поміж 21 випадку нападів на активістів, згаданих вище, тільки в чотирьох було оголошено про підозру ймовірним нападникам.

Говорячи про залякування активістів, варто зауважити, що тут використовувалася низка методів: від профайлінгу та публікації персональних даних правозахисників у телеграм-каналах (від цього здебільшого потерпали ЛГБТІК-активісти, дослідники насильства з боку ультраправих груп в Україні, а також антикорупційні активісти) до

фізичного стеження та надсилання погроз, що включало, зокрема, візити додому до активістів або їхніх родичів.

Окрім того, по 7 інцидентів стосувалися перешкоджання мирним зібранням або мали ознаки незаконного затримання чи обшуку. Ще 3 випадки були кваліфіковані як перешкоджання діяльності громадських організацій.

■ РОЗПОДІЛ ЗА ВИДАМИ ПЕРЕСЛІДУВАННЯ

У випадках, коли йшлося про декілька видів переслідування одночасно, для статистики виокремлювалися ті, що для кожного інциденту здавалися нам більш значущими.

Загальна кількість задокументованих випадків переслідування правозахисників і громадських активістів за цей рік зросла, порівняно з попереднім 2019 роком, коли проводилося аналогічне дослідження¹⁰, що зафіксувало 83 інциденти. Однак тоді було описано 25 фізичних атак та одне вбивство, тож можна говорити про певну зміну методів тиску на правозахисників.

Водночас цього року ми задокументували більше випадків пошкодження майна (2019 року було 11 таких інцидентів). При цьому, якщо йдеться про підпали будинків і автівок, що належать активістам або їхнім родичам, то станом на кінець грудня 2020 року не було відомо про жоден випадок серед зафіксованих протягом року, коли поліція оголошувала комусь про підозру й передавала таке провадження до суду, тож ці злочини здебільшого залишалися безкарними.

Окрім того, як пошкодження майна ми кваліфікували псування замків, створення на стінах офісів ЛГБТІК-організацій погрозливих або образливих написів та обклеювання їхніх фасадів плакатами гомофобного змісту (у деяких випадках вандали також розбивали вікна в будівлі тощо). У цих випадках ми зафіксували негативну тенденцію з боку органів правопорядку не реєструвати заяви про злочин з боку представників і представниць постраждалих організацій, а реєструвати їх як звернення громадян.

¹⁰ Становище правозахисників та громадських активістів в Україні у 2019 році: аналітична доповідь / ZMINA: <https://zmina.ua/publication/stanovyshhe-pravozahysnykiv-ta-gromadskykh-aktyvistiv-v-ukrayini-u-2019-roczni-analitychna-dopovid/>

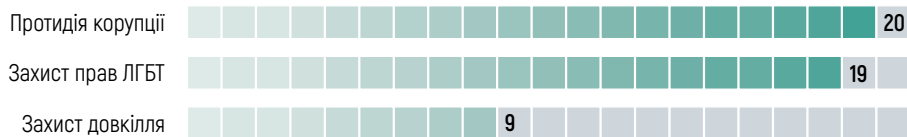
Як і в попередньому році, активістів та правозахисників переслідували в більшості регіонів України. Проте лідерами за кількістю інцидентів залишаються Київ (44) та Одеська область (10). За ними цього року – Київська, Дніпропетровська області (по 8) та Харківщина (6).

■ ТЕРИТОРІАЛЬНИЙ РОЗПОДІЛ

За результатами моніторингу, серед різновидів громадської діяльності, які вдалось однозначно ідентифікувати, протягом 2020 року найбільш ризикованими були такі: протидія корупції (20), захист прав ЛГБТІК (19) та захист довкілля (9).

■ РОЗПОДІЛ ЗА ВИДАМИ ПЕРЕСЛІДУВАННЯ

Ця тенденція зберігається з попередніх років із незначними змінами. Так, для порівняння, у 2019 році найбільше переслідували ЛГБТІК-активістів (22), антикорупціонерів (15) та активістів, які виступають проти незаконного будівництва (14).

Водночас варто зазначити, що низка цьогорічних зафіксованих випадків переслідування ЛГБТІК-активістів містила по кілька епізодів, що відбувалися з певною регулярністю або стосувалися багатьох постраждалих активістів.

ЗАГРОЗИ ЦИФРОВІЙ БЕЗПЕЦІ ПРАВОЗАХИСНИКІВ І ГРОМАДСЬКИХ АКТИВІСТІВ

Актуальними залишаються й цифрові загрози для представників громадського сектору. За результатами моніторингу «Лабораторії цифрової безпеки», протягом 2020 року зафіксовано близько 78 інцидентів, що трапилися з активістами й журналістами.

Здебільшого вони стосувалися фішингу та спроб зламу акаунтів електронної пошти й соцмереж цих людей. На початку року навіть була зафіксована таргетована фішингова кампанія. Вона тривала в січні¹¹ й лютому¹² 2020 року та містила фішингові листи, написані спеціально під конкретних осіб, наприклад, активістів ініціатив «Хто замовив Катю Гандзюк?», «Конопляний марш свободи», «Захистимо Протасів Яр» та руху «Відсіч».

На тлі інших вирізняються також два випадки, що трапились у жовтні 2020 року. Ідеться про «увіковічення пам'яті» живих активістів Галини Чижик та Романа Маселка в соцмережах.

Представниця ГО «Центр протидії корупції» Галина Чижик розповіла Центру прав людини ZMINA, що близько 6–7 години вечора 31 жовтня її «викинуло» з фейсбуку з формулюванням «термін сеансу вичерпався», а тоді виявилось, що її акаунт просто зник із соцмережі. Після цього десь за годину на пошту надійшов лист про «увіковічення пам'яті» її сторінки, що можуть зробити друзі для збереження спогадів про померлих користувачів фейсбуку або стирання їхніх облікових записів. Активістка звернулася до техпідтримки соцмережі, і їй швидко відновили акаунт. До цього протягом тижня Чижик надходили повідомлення в месенджер від невідомої особи (акаунт майже без інформації), нібито активістку «замовили в даркнеті», і в цієї особи є інформація про це (але Чижик з нею не зв'язувалась).

Наступного дня стало зрозуміло, що «увіковічення пам'яті» спіткало й акаунт юриста, активіста «Автомайдану» Романа Маселка: на певний час із соцмережі зникли всі згадки про нього, включно з листуванням і коментарями. За словами Маселка, він убачає зв'язок між обома інцидентами й діяльністю щодо протидії зловживанням у ОАСК. Це підтверджує й Галина Чижик. За її словами, напередодні інциденту президент Володимир Зеленський відреагував на їхню петицію щодо ліквідації Окружного адміністративного суду Києва (ОАСК)¹³. Як розповідає Роман Маселко, тими днями також побачив світ фільм журналістів-розслідувачів «Слідство.Інфо» «Нарадча кімната»¹⁴ про суддів ОАСК за матеріалами НАБУ, де, зокрема, є сцена, де судді рахують лайки під постами Маселка. Водночас, як зазначає Маселко, за три дні до інциденту він написав скаргу на одного суддю (імені не назвав), і той потім у відповідь писав, що він «зробив помилку» й «зіпсував собі карму». Однак сам Маселко не сприймає серйозно цього випадку із суддею.

Окрім згаданих двох випадків «увіковічення пам'яті», цього року Центр прав людини ZMINA фіксував повідомлення про таку діяльність щодо дніпровського активіста Олександра Снісара, але той до фахівців «Лабораторії цифрової безпеки» не звертався.

¹¹ Цифрові загрози для громадських активістів та журналістів: січень 2020 / Лабораторія цифрової безпеки, 14.02.2020: <https://dslua.org/publications/tsyfrovii-zahrozy-dlia-hromads-kykh-aktyvistiv-ta-zhurnalistiv-sichen-2020/>

¹² Цифрові загрози для громадських активістів та журналістів: лютий 2020 / Лабораторія цифрової безпеки, 16.03.2020: <https://dslua.org/publications/tsyfrovii-zahrozy-dlia-hromads-kykh-aktyvistiv-ta-zhurnalistiv-liutyi-2020/>

¹³ Щодо питання Окружного адміністративного суду міста Києва / Президент України, офіційний вебсайт, 28.10.2020: <https://www.president.gov.ua/news/shodo-pitannya-okruzhnogo-administrativnogo-sudu-mista-kiyev-64881>

¹⁴ «Нарадча кімната» – фільм-розслідування «Слідство.Інфо» / Ютуб-канал програми «Слідство. Інфо»: <https://www.youtube.com/watch?v=UnHVDMP85s>

ІНШІ ТЕНДЕНЦІЇ, ВИЗНАЧАЛЬНІ ДЛЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

ВПЛИВ ПАНДЕМІЇ КОРОНАВІРУСУ SARS-COV-2 НА ГРОМАДСЬКУ АКТИВНІСТЬ І ПРАВОЗАХИСНУ ДІЯЛЬНІСТЬ

Однією з визначальних подій для активізму та правозахисної роботи у 2020 році стало запровадження профілактичних заходів у рамках карантину для подолання поширення коронавірусу SARS-CoV-2 та коронавірусної інфекції COVID-19. Запровадження правового режиму надзвичайної ситуації та поступове введення в дію рішень національного уряду та місцевого самоврядування для протидії пандемії призвели до обмежень у роботі громадських організацій та окремих активістів.

В умовах обмеження пересування й перебування в громадських місцях, установлення необхідності дотримуватися самоізоляції та соціального дистанціювання, заборон на збирання груп людей значно звузилися можливості громадянського сектору реалізовувати власну діяльність на тому ж рівні ефективності, висловлювати мирний протест, проводити адвокаційні зустрічі, освітні заходи тощо.

Поступове посилення обмежень каталізувало обговорення проблеми пропорційності заходів до мети регулювання для подолання пандемії. Разом з тим переважна більшість громадських організацій і активістів у своїй роботі перейшли до онлайн-взаємодії, дистанційних моніторингових, аналітичних чи нормотворчих форматів діяльності, розширили використання електронних засобів комунікації та взаємодії тощо.

Упродовж липня–вересня 2020 року більшість карантинних обмежень, що діяли у другому кварталі, були скасовані або суттєво послаблені, що дало можливість громадським організаціям і активістам частково повернутися до попередніх форм і форматів діяльності. Проте з настанням осінньо-зимового періоду, що є більш сприятливим для розповсюдження COVID-19, більш жорсткі обмеження були запроваджені знову.

ДИСКРЕДИТАЦІЯ АКТИВІЗМУ Й КАМΠΑНІЯ ПРОТИ «СОРОСЯТ»

Протягом визначеного періоду спостерігався негативний тренд щодо спроб дискредитації громадянського суспільства й реформаторів у владі через асоціацію з особою американського бізнесмена й філантропа Джорджа Сороса. Насамперед мова йде про використання слова «соросята» низкою ЗМІ та політичних діячів у негативному контексті.

У дослідженні¹⁵ Центру контент-аналізу зазначається, що до квітня 2019 року згадування «соросят» у медіа було епізодичним, а в соціальних мережах – практично відсутнім. Найбільше згадок про «соросят» у 2019 році було пов'язано з т. зв. «групою реформаторів» у команді президента Володимира Зеленського, який уживав це поняття в нейтральному контексті¹⁶.

¹⁵ «Соросята»: вживання поняття в українському інформаційному просторі»: аналітичний звіт за період 01.01.2016–19.01.2020 / Центр контент-аналізу: <https://ukrcontent.com/assets/files/sorosyata.pdf>

¹⁶ Зеленский не чувствует влияния Сороса на Украину / Интерфакс, 11.02.2020: <https://interfax.com.ua/news/political/640503.html>

Більшого поширення слово «соросята» почало набувати протягом листопада 2019–березня 2020 року. За даними Google Trends¹⁷, динаміка пошукових запитів зростала впродовж 2020 року, набуваючи статистичного максимуму на початку березня, вересня й листопада 2020 року.

Березневий максимум може ілюструватися проведенням цілого спеціального телемарафону «Тхне Соросом» на телеканалі «ZIK»¹⁸ 28 лютого 2020 року, під час якого співробітники телеканалу та запрошені експерти обговорювали діяльність Джорджа Сороса та припускали можливість його впливу на українські громадські організації.

Цей ефір викликав негативну реакцію з боку низки медійних організацій¹⁹, що визначили його як провокацію, спрямовану на розхитування ситуації в країні та поглиблення розколу в суспільстві між різними групами населення. Як сказано в заяві, під час телемарафону телеканалу «ZIK» фактично здійснювалася дискредитація міжнародних організацій, що зробили внесок у підтримку України на шляху її реформ та євроінтеграції; дискредитація громадського сектору, який активно залучений у реформи й має прогресивну візію розвитку України; дискредитація журналістики як професії, зокрема роботи журналістів-розслідувачів, і порушення стандартів достовірності, об'єктивності інформації, балансу думок і журналістської етики; дискредитація низки ключових реформ у системі охорони здоров'я, освіти, антикорупційних органів тощо через підрив довіри до інституцій і людей, які впроваджують ці реформи.

Показово, що серед учасників ефіру був народний депутат України Олександр Дубінський («Слуга народу»), який активно використовував²⁰ термін «соросята» для позначення осіб, які були пов'язані з фондами Джорджа Сороса і, на його думку, водночас були лобістами інтересів інших країн. О. Дубінський також зареєстрував низку законопроектів, що містять незаконні обмеження свободи об'єднань та асоціацій (див. розділ «*Стислий огляд законопроектів, загрозливих для громадянського суспільства*»).

Уживання терміна в такому значенні вийшло за межі афіліації активістів і правозахисників винятково з особою Джорджа Сороса, і ярлик «соросята» почали вживати²¹ для позначення будь-кого, хто «*ноординується у власній діяльності*» з іноземними й міжнародними організаціями, на кшталт Світового Банку, ЄБРР, USAID тощо.

Упродовж 2020 року ситуація з використанням поняття «соросята» набула рис *forced meme* – ситуації, коли слово або словосполучення навмисно вживаються, часто через засоби масової інформації й соціальні мережі, щоб установити в колективній свідомості чіткий стигматизуючий зв'язок, у цьому випадку – між активізмом і просуванням інтересів іноземних держав чи громадян, утім без достатньої чи належної аргументації цього зв'язку.

Зважаючи на те, що поширюваній інформації не було надано істотних доказів, такі дії з боку деяких медіа та політиків можуть розглядатися як намагання маніпулювати інформацією та ввести суспільство в оману щодо того, що деякі українські громадські активісти, а

¹⁷ Google Trends: Динаміка популярності пошукового запиту «соросята» в Україні за останні 12 місяців: <https://trends.google.com/trends/expl?geo=UA&q=%D1%81%D0%BE%D1%80%D0%BE%D1%81%D1%8F%D1%82%D0%B0>

¹⁸ Спецэфір: Тхне Соросом. Чия маріонетка Гончарук? Порошенка дочекались у ДБП / Ток-шоу «13», 28.02.2020: <https://www.youtube.com/watch?v=EfHvNh32550>

¹⁹ Заява медійних організацій щодо телемарафону «Тхне Соросом» на телеканалі «ZIK» / Комісія з журналістської етики, 02.03.2020: <http://www.cje.org.ua/ua/news/zayava-mediynih-organizacij-shchodo-telemarafonu-thne-sorosom-na-telekanali-zik>

²⁰ Дубинский объяснил, как можно легко определить «соросята» в украинской власти / ZIK, 28.02.2020: https://zik.ua/ru/news/politics/dubinskiy_obyasnii_kak_mozhno_legko_opredelit_sorosyat_v_ukrainskoy_vlasti_960696

²¹ С. Лямец. «Соросята» захватили власть в Украине: Кто это? / ZIK, 19.12.2020: https://zik.ua/ru/news/2019/12/19/sorosyata_zahvatili_vlast_v_ukraine_kto_eto_950986

також реформаторськи налаштовані представники влади знаходяться в підпорядкуванні й управлінні іноземних фондів.

Інформаційна кампанія проти «соросят» дискредитувала громадський сектор, що активно залучений у процеси реформ, підривала довіру до інституцій і створювала викривлений образ про активізм як форму заангажованої діяльності. Крім того, схожі ситуації в минулому в Угорщині та Російській Федерації свідчать, що понятійна стигматизація активізму та правозахисної діяльності може трансформуватися в значно глибше обмеження роботи міжнародних організацій і вестиме до зниження рівня суспільної довіри до активістів і правозахисників, надмірних вимог до діяльності громадських організацій, істотного зниження рівня активності громадян та просування реформ у країні тощо.

НЕЗАКОННІ ДІЇ ПОЛІЦІЇ ПІД ЧАС МИРНИХ ЗІБРАНЬ

У березні 2020 року Кабінет Міністрів України прийняв постанову № 211 «Про запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2» та ввів низку обмежувальних заходів, що мали б допомогти в боротьбі з коронавірусом. Утім обмеження вводилися досить непослідовно й ситуативно, іноді вони не мали правової визначеності та взагалі жодного сенсу (як-от заборона відвідування парків і лісопаркових зон)²².

Незважаючи на введений карантин, у 2020 році по всій країні відбувалися мирні зібрання, подекуди досить масові.

Правозахисні організації зафіксували низку випадків надмірного або незаконного застосування сили правоохоронними органами під час дії жорсткого карантину навесні 2020 року. Так, Асоціація УМДПЛ спільно з Центром громадянських свобод у період з 4 до 15 квітня 2020 року задокументували²³ 41 випадок порушень за участю представників органу правопорядку. У період з 15 квітня до 20 травня 2020 року було зафіксовано²⁴ 71 інцидент, пов'язаний з контролем за виконанням карантинних обмежень представниками органів правопорядку. Лідером за кількістю виявлених порушень стало місто Київ та Херсонська область. Загалом інциденти були зафіксовані практично в усіх регіонах України. Частина з них стосувалася незаконних дій поліції під час проведення мирних зібрань.

Центр прав людини ZMINA у 2020 році також зафіксував низку випадків незаконних дій поліції під час мирних зібрань. Так, 6 квітня 2020 року поліція складала дев'ять адміністративних протоколів щодо учасників безстрокової акції «Весна на граніті», що відбулася в Києві біля Офісу президента України, звинувативши їх у порушенні карантину.

8 квітня 2020 року поліція разом зі спецпризначенцями затримала людей, які вийшли на протест поблизу будівельного майданчика ЖК #Washington_Concept_House на Лабораторній вулиці в Києві після того, як на територію будівельного майданчика почали завозити будівельну техніку.

²² Див. Правові основи введення карантинних обмежень: звіт за березень–липень 2020 року / Г. Рожкова, С. Перникоза, за ред. В. Батчаєва. – Київ: Асоціація УМДПЛ, 2020. – 26 с. <http://umdpl.info/library/28049/>

²³ Типові порушення представників органів правопорядку під час запровадження карантинних обмежувальних заходів. Періодичний звіт / Асоціація УМДПЛ, 27.04.2020: <http://umdpl.info/library/typovi-porushennya-predstavnykiv-organiv-pravoporyadku-pid-chas-zaprovadzhennya-karantynnyh-obmezhuvalnyh-zahodiv-periodychnyj-zvit/>

²⁴ Типові порушення прав людини представниками органів правопорядку в ході впровадження карантинних обмежень. Періодичний звіт / Асоціація УМДПЛ, 27.05.2020: <http://umdpl.info/library/drugyj-periodychnyj-zvit-typovi-porushennya-prav-lyudyny-predstavnykam-organiv-pravoporyadku-v-hodi-vprovadzhennya-karantynnyh-obmezen/>

1 травня 2020 року у Львові поліція склала адміністративний протокол про порушення карантину на підприємця Владислава Орлова, який оголосив одиночний пікет з вимогою «відновлення конституційного права на працю», що було обмежене у зв'язку з карантинном.

31 травня 2020 року в Києві поліцейські склали адміністративний протокол за статтею про дрібне хуліганство щодо Романа Гардашука, одного з учасників акції протесту «Весна на граніті», що тривала два місяці під стінами Офісу президента України.

5 червня 2020 року в Харкові під будівлею обласної адміністрації поліція перешкоджала харківській активістці Ірині Сальник, яка проводила одиночний пікет з плакатом «Куди дзвонити, якщо вбиває поліція?».

15 червня 2020 року під стінами Шевченківського районного суду Києва, де тривав мітинг на підтримку активіста Сергія Стерненка, поліція із застосуванням сили затримала п'ятьох учасників акції: ведучого мітингу Миколу Виговського, Віталія Овчаренка, Антона Коваленка, Андрія Мартиненка та Олександра Кір'якова.

10 серпня 2020 року біля білоруського посольства в Києві під час мітингу солідарності проти насильства стосовно протестувальників у Білорусі, які вийшли за чесні вибори і проти переобрання президентом Олександра Лукашенка, поліція жорстко затримала п'ятьох осіб, серед яких – звільнений політв'язень РФ Олександр Кольченко.

У низці інших випадків поліція не змогла дотриматися позитивних зобов'язань щодо захисту учасників мирних зібрань від нападів. Так, 30 серпня 2020 року в Одесі поліція не змогла забезпечити безпеки учасників акції на підтримку ЛГБТІ-спільноти в рамках «ОдесаПрайду». За даними організаторів, через напад праворадикалів постраждали щонайменше 16 учасників мітингу.

Детальний опис цих та інших випадків наведений у розділі *«Стислий огляд випадків переслідування правозахисників і громадських активістів»*.

Правозахисні організації в низці заяв закликали²⁵ провести ефективне, незалежне і швидке службове розслідування та вжити всіх заходів задля превентивної протидії можливим випадкам непропорційного застосування сили з боку працівників поліції.

МІСЦЕВІ ВИБОРИ І ГРОМАДСЬКИЙ АКТИВІЗМ

1 січня 2020 року вступив у силу новий Виборчий кодекс, що змінив правила виборів до місцевих рад. Згідно з цим кодексом призначені на 25 жовтня 2020 року місцеві вибори вперше відбувалися за відкритими списками, коли кандидати, які набрали достатню кількість голосів виборців, можуть рухатися вгору по партійних списках і бути обраними до органів місцевого самоврядування. Крім того, на місцевих виборах 2020 року вперше запроваджено гендерні квоти для політичних партій. З цього року для реєстрації на виборах у списку партії має бути не менше 40 % представників однієї статі.

Голосування за мажоритарною системою проходило лише в територіальних громадах, що мають менше 10 тис. жителів, було можливе самовисування кандидатів. У місцевих радах з населенням понад 10 тис. жителів голосування проходило за відкритими списками й

²⁵ Заява Центру громадянських свобод щодо випадків непропорційного застосування сили правоохоронцями під час охорони громадського порядку на мирних зібраннях / 07.07.2020: <https://ccl.org.ua/statements/shhodo-vypadkiv-neproportsiynoho-zastosuvannia-sily-pravookhorontsiamy/>
Відкрита заява щодо застосування вибіркового тиску на учасників мирних зібрань під час карантину на прикладі акції «Весна на граніті» / ZMINA, 20.05.2020: <https://zmina.ua/statements/vidkryta-zayava-shhodo-zastosuvannya-vybirkovogo-tysku-na-uchasnykiv-myrnyh-zibran-pid-chas-karantynu-na-prykladi-akcziyi-vesna-na-graniti/>

оновленою пропорційною системою, без самовисування кандидатів. Депутатські місця отримали партії, що подолали 5 % бар'єр. Окрім того, у містах із населенням понад 75 тис. мешканців проводився другий тур голосування при обранні міських голів; було можливе самовисування кандидатів на посаду міських голів.

Прикметним фактом, який варто окремо відзначити в контексті передвиборчої кампанії, стало балотування в органи місцевого самоврядування по низці округів громадських активістів, які раніше були жертвами нападів та інших видів переслідування через їхню громадську діяльність²⁶. Зазначені активісти балотувалися від різних політичних партій, зокрема таких, як ВО «Батьківщина», «Голос», «Громадянська позиція», «За майбутнє», ВО «Свобода», «Сила і честь», «Слуга народу», «УДАР», «Європейська солідарність» тощо, від місцевих політичних сил (наприклад, ПП «Блок Едуарда Гурвіца», Одеса; «Команда наДії», Київська область; «Блок Світличної – Разом», Харків), а також як самовисуванці.

Хоча більшість із них так і не змогли обратися до органів місцевого самоврядування, усе ж це позитивна тенденція. Незважаючи на погрози, стеження, напади, дискредитаційні кампанії та інші види тиску, немало громадських активістів не тільки не припинили своєї діяльності, а й вирішили балотуватися в органи місцевого самоврядування і брати на себе відповідальність за розвиток своїх селищ і міст.

ХІД РОЗСЛІДУВАННЯ Й СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ РЕЗОНАНСНИХ СПРАВ

Упродовж 2020 року ZMINA здійснювала моніторинг резонансних кримінальних справ, що стосувалися правозахисників і громадських активістів. Зокрема йдеться про розслідування й судовий розгляд справ щодо вбивств херсонської активістки Катерини Гандзюк і київської правозахисниці Ірини Ноздровської, а також кримінальної справи за звинуваченням одеського активіста Сергія Стерненка у вбивстві його нападника.

Справа Катерини Гандзюк

Херсонську активістку Катерину Гандзюк облили сірчаною кислотою біля її будинку 31 липня 2018 року. 4 листопада того ж року вона померла в лікарні внаслідок опіків 40 % тіла. 6 червня 2019 року п'ятьом виконавцям нападу – Сергію Торбіну, Микиті Грабчуку, Володимирі Васяновичу, В'ячеславу Вишневському та Віктору Горбунову – присудили від трьох до шести років ув'язнення.

Рідні та друзі вбитої активістки вимагають притягнення до відповідальності не лише виконавців, а й замовників цього нападу.

11 лютого 2019 року Генпрокуратура оголосила підозру в організації вбивства Гандзюк голові Херсонської обласної ради Владиславу Мангеру. Суд обрав йому запобіжний захід

²⁶ Потерпілі від нападів активісти йдуть на вибори: хто вони / ZMINA, 22.10.2020: <https://zmina.info/articles/ne-z-boyazkyh-poterpili-vid-napadiv-aktyvisty-idut-na-vybory/>

у вигляді тримання під вартою з можливістю виходу під заставу в розмірі 2 млн 497 тис. 300 гривень, яку й було внесено, і таким чином Мангер вийшов на волю.

У січні 2020 року на території Болгарії за організацію нападу на Гандзюк затримали Олексія Левіна, помічника-консультанта депутата Херсонської облради. 16 березня Левіна екстрадували з Болгарії в Україну.

27 квітня 2020 року СБУ заявила про завершення досудового розслідування в кримінальному провадженні за підозрою голови Херсонської обласної ради Владислава Мангера та помічника депутата цієї ж ради Олексія Левіна в організації нападу на Катерину Гандзюк. Однак у червні 2020 року слідство було відновлено через нові обставини та продовжено до 29 липня. За версією слідства, Владислав Мангер підозрюється в тому, що за попередньою змовою з Олексієм Левіним організував заподіяння тяжких тілесних ушкоджень потерпілій, що призвели до її смерті.

19 червня 2020 року Печерський райсуд Києва заарештував Мангера без права внесення застави, цей запобіжний захід кілька разів продовжувався.

28 липня Офіс Генерального прокурора скерував до суду обвинувальний акт щодо підозрюваних в організації вбивства Гандзюк Владислава Мангера та Олексія Левіна.

18 серпня Дніпровський районний суд Києва розпочав підготовче засідання у справі вбивства Катерини Гандзюк. Левін прийшов до зали суду майже голий та заявив, що з нього «вбивали» свідчення проти Мангера, зняли з нього одяг і так привели на суд. Судове засідання продовжилося 19 серпня і тривало до півночі. Протягом двох днів обидві сторони заявляли клопотання та скарги, зокрема захисники Мангера та Левіна просили повернути обвинувальний акт прокурору, але це клопотання суддя відхилила. Так само суд не підтримав прохання підозрюваних перенести слухання справи до Херсону.

28 серпня Дніпровський районний суд Києва заслухав обвинувальний акт Мангеру та Левіну щодо причетності до нападу на Катерину Гандзюк, унаслідок чого вона загинула. Як зазначили представники прокуратури, Мангер обвинувачується в замовленні злочину, а Левін – у його безпосередній організації. За версією слідства, обвинувачені за попередньою змовою мали намір завдати потерпілій тяжких тілесних ушкоджень, щоб її залякати: виконавцям пропонували за винагороду облили її кислотою або зламати їй руки й ноги.

Адвокати родини Катерини Гандзюк, своєю чергою, також заявили про подання цивільного позову щодо відшкодування матеріальної та моральної шкоди. Мангер натомість заявив, що провину відкидає, а в чому його обвинувачують – не розуміє. Левін також заявив про свою невинуватість.

1 жовтня один із фігурантів справи про напад на Катерину Гандзюк Ігор Павловський на засіданні Приморського районного суду Одеси, виконуючи свою частину угоди зі слідством, дав покази про причетність до злочину Владислава Мангера та Олексія Левіна як замовника й організатора відповідно. 16 жовтня суд визнав Ігоря Павловського винним у приховуванні злочину і призначив йому покарання у вигляді двох років позбавлення волі з іспитивним строком в один рік. 24 листопада Павловський вийшов на волю.

Активісти ініціативи «Хто замовив Катю Гандзюк?» також постійно наголошують, що до змови стосовно нападу на Гандзюк причетні ще ексголова Херсонської обласної державної адміністрації Андрій Гордєєв та його заступник Євген Рицук. Проте в Генпрокуратурі неодноразово заявляли, що в них бракує доказів для вручення їм підозри.

Справа Ірини Ноздровської

Правозахисниця Ірина Ноздровська кілька років працювала над справою про загибель своєї сестри Світлани Сапатинської, яку 30 вересня 2015 року в селі Демидів на смерть збив племінник голови суду Вишгородського району Дмитро Россошанський. У травні 2017 року Россошанського засудили до семи років ув'язнення. Пізніше, у листопаді 2019 року, його звільнили від відбування покарання. Ноздровська добивалася справедливого покарання для Россошанського.

Її тіло 1 січня 2018 року знайшли у водоймі біля села Демидів Вишгородського району на Київщині. За даними експертизи, жінка загинула від множинних колотирізованих ран. За підозрою у її вбивстві 8 січня затримали 63-річного Юрія Россошанського, батька засудженого Дмитра Россошанського.

У Нацполіції заявили, що Юрій Россошанський зізнався у вбивстві правозахисниці. Однак його захист стверджує, що Россошанського змусили зізнатись у злочині, якого він не скоював, пообіцявши натомість допомогти його синові.

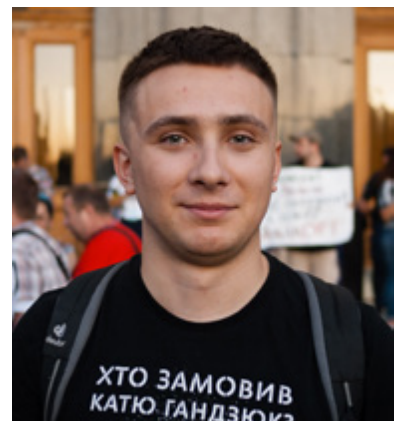
У 2020 році справу про вбивство Ірини Ноздровської продовжував слухати Шевченківський районний суд Києва. Так, суд кілька разів продовжував запобіжний захід у вигляді тримання під вартою Юрієві Россошанському, а також досліджував відео й аудіозаписи його допиту про підготовку вбивства.

9 вересня суд перейшов до розгляду експертиз у справі про вбивство Ноздровської, зокрема суддя зачитав матеріали щодо характеру ушкоджень тіла загиблої активістки, а також стосовно аналізу клітин епітелію, що виявили в неї під нігтями. За висновком експерта, деякі зі згаданих зразків тканин належать підозрюваному Юрієві Россошанському.

Під час судових засідань потерпілі – батьки Ірини Ноздровської та її дочка Анастасія – кілька разів заявляли, що Россошанський скоював злочин не самотужки, а хтось йому допомагав.

Справа Сергія Стерненка

У 2018 році в Одесі було вчинено три напади на Сергія Стерненка, координатора ГО «Небайдужі» й колишнього керівника обласного відділення організації «Правий сектор», який також захищав Міський сад Одеси від нелегальної забудови. 7 лютого 2018 року активіста побили й завдали йому різаних ран, 1 травня 2018 року влучили гумовою кулею в шию. У ході третього нападу, 25 травня 2018 року, Стерненко смертельно поранив одного з двох нападників, Івана Кузнецова.

Щодо першого нападу на Стерненка поліція не встановила замовника, виконавців та інших співучасників, і про підозру нікому не повідомлялося. Щодо другого нападу підозру оголосили тільки раніше засудженому Абзалу Баймукашеву (якого на місці нападу затримав сам

■ Акція під СБУ у Києві «Руки геть від Стерненка». Фото: ZMINA

Стерненко). Крім виконавця злочину, про підозру нікому не повідомлялося. Щодо третього нападу на Сергія Стерненка підозру було оголошено Олександрі Ісайкулі й померлому Івану Кузнецову. Їхні дії кваліфіковано як хуліганство, учинене із застосуванням зброї чи іншого предмета, пристосованого для заподіяння тілесних ушкоджень. Пізніше справу проти Кузнецова закрили у зв'язку з його смертю.

Разом з тим 11 червня 2020 року самому Стерненку повідомили про підозру в умисному вбивстві Кузнецова й незаконному носінні холодної зброї. 15 червня Шевченківський районний суд Києва ухвалив рішення про запобіжний захід активістові у вигляді цілодобового домашнього арешту на 60 днів. 6 серпня Шевченківський районний суд Києва пом'якшив запобіжний захід Стерненкові: замінив цілодобовий домашній арешт на нічний.

У кінці серпня 2020 року слухання справи Стерненка передали до Одеси, у супереч проханням сторони захисту. Верховний Суд України відмовив Сергієві Стерненку в зміні підсудності справи, де він фігурує як підозрюваний. Далі цю справу слухав Приморський районний суд Одеси.

31 серпня прокуратура знову клопотала про арешт Стерненка. Однак 28 вересня колегія суддів Приморського райсуду Одеси відхилила це клопотання і призначила для активіста нічний домашній арешт.

У жовтні 2020 року мешканки Чорноморська Олеся й Ольга Кузнецові, удова й колишня дружина покійного Кузнецова, заявили цивільні позови на загальну суму 4,5 млн гривень до Сергія Стерненка.

Розгляд справи Сергія Стерненка супроводжувався мітингами та протестами, що тривали протягом травня й червня 2020 року в Києві. Їхні учасники заявляли про політично мотивоване переслідування активіста. Заяви про політичний тиск у справі Стерненка робили Тимчасова слідча комісія²⁷ Верховної Ради України для здійснення парламентського контролю за розслідуваннями нападів на Катерину Гандзюк та інших громадських активістів протягом 2017–2018 років та низка правозахисних організацій і громадських активістів²⁸.

Після перенесення слухання справи до Одеси розгляд справи Сергія Стерненка й там супроводжувався мітингами біля приміщення суду, куди приходили прихильники активіста. 31 серпня на Стерненка знову напали, цього разу під стінами Приморського районного суду перед початком засідання в його справі. Двоє нападників облили активіста невідомою рідиною, а ще один чоловік знімав усе на відео. Крім того, 1 вересня в Одесі двоє невідомих напали на активіста Олександра Романюка, який приїхав на суд підтримати Стерненка. Напад стався, коли Романюк ішов після засідання на вокзал, щоб повертатися додому. Адвокат Стерненка Віталій Титич через напад на свого підзахисного клопотав про перенесення розгляду справи з Одеси до Києва, однак Верховний Суд відмовився задовольнити це клопотання.

²⁷ ТСК у справі Гандзюк назвала дії силовиків щодо Стерненка незаконними / ZMINA, 12.06.2020: <https://zmina.info/news/tsk-u-spravi-gandzyuk-nazvala-dij-sylovykiv-shhodo-sternenka-porushennyam-konstytucziji/>

²⁸ Відкрита заява УГСПЛ щодо переслідування Сергія Стерненка / Українська Гельсінська спілка з прав людини, 11.06.2020: <https://helsinki.org.ua/appeals/vidkryta-zaiava-uhspl-shhodo-peresliduvannia-serhiia-sternenka/>
Як порушували закон та здоровий глузд судді Стерненка? / De Jure Foundation, 19.06.2020: <https://dejure.foundation/news/yak-porushuvaly-zakon-ta-zdorovii-gluzd-suddi-sternenka>

6

СТИСЛИЙ ОГЛЯД
ЗАКОНОПРОЄКТІВ,
ЗАГРОЗЛИВИХ ДЛЯ
ГРОМАДЯНСЬКОГО
СУСПІЛЬСТВА

Упродовж 2020 року у Верховній Раді України було зареєстровано 12 законопроектів, що є загрозовими для громадянського суспільства, порушують Конституцію й міжнародні зобов'язання України у сфері прав людини. Серед них є ті, що спрямовані на непропорційне обмеження свободи асоціацій і мирних зібрань, дискримінацію окремих категорій активістів чи підтримку гомофобних ідей.

Низка положень цих законопроектів є дискримінаційними стосовно громадських організацій та активістів і несуть ризики для вільного розвитку громадянського суспільства в Україні, оскільки прирівнюють адвокаційну діяльність ОГС до комерційного лобізму, передбачають люстрацію вихідців із громадського сектору або введення поняття «іноземних агентів», забороняють громадським активістам проводити акції протесту в безпосередній близькості до судів, запроваджують «перевірки на поліграфі» для громадських активістів, які бажають працювати в державних органах чи на підприємствах, афілійованих із державою, передбачають надмірну й невинуватому фінансову звітність для громадських організацій з іноземним фінансуванням, вилучають термін «гендер» із законодавства й забороняють «пропаганду трансгендеризму й гомосексуалізму» тощо.

Більшість із цих законопроектів не були розроблені винятково для врегулювання різних аспектів життєдіяльності громадянського суспільства, а стосуються інших сфер (наприклад, законопроекти щодо особливостей формування наглядових рад державних підприємств). Однак деякі положення цих документів, у разі їх прийняття, прямо чи опосередковано вплинуть на діяльність громадських організацій та громадянські права і свободи загалом. Крім того, частина подібних ініціатив синхронізується з дискредитаційною кампанією проти «соросят» і антизахідною риторикою, яку розгортають деякі політичні сили.

Ці проекти законів унесені народними депутатами від трьох політичних фракцій: **«Слуга народу»**, **«Опозиційна платформа – За життя»**, а також **ВО «Батьківщина»**, зокрема йдеться про:

1. Проект Закону про державну реєстрацію суб'єктів лобіювання та здійснення лобіювання в Україні (**№ 3059** від 11.02.2020). Автори: **Юлія Тимошенко**, голова депутатської фракції політичної партії Всеукраїнське об'єднання «Батьківщина»; **Сергій Власенко**, член депутатської фракції політичної партії Всеукраїнське об'єднання «Батьківщина».
2. Проект Закону про лобізм (**№ 3059-1** від 28.02.2020). Автори: **Олександр Дубінський** та **Ольга Василевська-Смаглюк**, члени депутатської фракції політичної партії «Слуга народу».
3. Проект Закону про лобістську діяльність (**№ 3059-3** від 03.03.2020). Автори: **Денис Монастирський** та **Павло Фролов**, члени депутатської фракції політичної партії «Слуга народу».
4. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо забезпечення рівних прав та можливостей громадян із представництва у наглядових радах та органах правління державних унітарних підприємств, господарських товариств та державних банків та справедливого формування і ефективної діяльності таких наглядових рад із врахуванням національних інтересів України (**№ 3193-1** від 17.03.2020). Автори: **Андрій Деркач**, позафракційний; **Олександр Дубінський**, член депутатської фракції політичної партії «Слуга народу».
5. Проект Закону про внесення змін до статті 6 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо заборони проведення мітингів біля будівель судів (**№ 3291** від 30.03.2020). Автор – **Сергій Демченко**, член депутатської фракції політичної партії «Слуга народу».

6. Проект Закону про внесення змін до Закону України «Про очищення влади» (щодо недопущення зовнішнього впливу на інтереси держави) (**№ 3326** від 13.04.2020). Автор – **Федір Христенко**, член депутатської фракції політичної партії «Опозиційна платформа – За життя».
7. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо прозорості діяльності громадських об'єднань з іноземною підтримкою) (**№ 3564** від 29.05.2020). Автор – **Олександр Дубінський**, член депутатської фракції політичної партії «Слуга народу».
8. Проект Закону про внесення змін до деяких законів України щодо заборони фінансування органів влади та їх посадових (службових) осіб з-за кордону та заборони найвищим посадовим особам держави мати громадянство (підданство) іноземної держави (**№ 3572** від 02.06.2020). Автор – **Вадим Рабінович**, співолова депутатської фракції політичної партії «Опозиційна платформа – За життя».
9. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо охорони сім'ї, дитинства, материнства і батьківства (**№ 3916** від 22.07.2020). Автори – **Георгій Мазурашу, Олена Лис**, члени депутатської фракції політичної партії «Слуга народу».
10. Проект Закону про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо відповідальності за пропаганду гомосексуалізму та трансгендеризму (**№ 3917** від 22.07.2020). Автори – **Георгій Мазурашу, Олена Лис**, члени депутатської фракції політичної партії «Слуга народу».
11. Проект Закону про внесення змін до Податкового кодексу України щодо забезпечення оприлюднення інформації про фінансування діяльності громадських об'єднань щодо дотримання міжнародних стандартів у сфері прав людини та верховенства права закону (**№ 3936** від 27.07.2020). Автор – **Олександр Дубінський**, член депутатської фракції політичної партії «Слуга народу».

Один із зареєстрованих законопроектів уже знято з розгляду ВР, а саме:

12. Проект Закону про внесення змін до Кримінального кодексу України (щодо встановлення кримінальної відповідальності за публічні заклики та/або пропаганду відмови від народження дітей, руйнування інституту сім'ї, позашлюбних і протиприродних статевих відносин та розпусти) (**№ 3316-1** від 24.04.2020). Автор – **Олег Волошин**, член депутатської фракції політичної партії «Опозиційна платформа – За життя».

Нижче наведено стислий аналіз законопроектів, зареєстрованих у 2020 році, що становлять загрозу для громадянського суспільства.

ЗАКОНОПРОЄКТИ, ЯКІ ПРИРІВНЮЮТЬ АДВОКАЦІЙНУ ДІЯЛЬНІСТЬ ГО ДО КОМЕРЦІЙНОГО ЛОБІЗМУ

Протягом лютого–березня 2020 року у Верховній Раді України було зареєстровано чотири законопроекти щодо правового регулювання лобізму й лобістської діяльності.

Основний законопроект «Про державну реєстрацію суб'єктів лобіювання та здійснення лобіювання в Україні» **№ 3059**²⁹ подали 11 лютого 2020 року народні депутати з фракції «**Батьківщина**» **Юлія Тимошенко** та **Сергій Власенко**.

²⁹ Проект Закону про державну реєстрацію суб'єктів лобіювання та здійснення лобіювання в Україні № 3059 від 11.02.2020 / Верховна Рада України: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68128

Усі три альтернативних законопроекти – **№ 3059-1**³⁰ (Дубінський О., Василевська-Смаглюк О.), **№ 3059-2**³¹ (група депутатів: Качура О., Тарасенко Т., Ясько Є. та інші) та **№ 3059-3**³² (Монастирський Д., Фролов П.) – були подані депутатами фракції політичної партії **«Слуга народу»**, політичної сили, що сформувала парламентську більшість у Верховній Раді.

Аналізуючи відповідність цих законопроектів стандартам Ради Європи, важливо вказати, що у 2013 році Венеціанська комісія Ради Європи опублікувала Звіт про роль позаінституційних суб'єктів у демократичній системі (лобіювання)³³, що визначає загальні положення щодо того, як Рада Європи бачить законодавче регулювання лобіювання.

Під «лобістом» у Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи розуміється *«будь-яка фізична або юридична особа, яка займається лобіюванням під час прийняття публічних рішень»*. У звіті вказується, що лобіювання зазвичай включає лобістів, які отримують пряму або опосередковану винагороду за свої послуги щодо спроб впливу на політичні рішення, тобто здійснення цієї діяльності на «професійному» рівні. Таким чином, інші форми демократії участі, зокрема петиції до парламенту або повсякденні дії громадян, які можуть намагатися обговорити важливі питання зі своїми представниками, або кампанії з питань, що становлять суспільний інтерес, які проводяться, наприклад, громадськими організаціями в рамках своєї звичайної діяльності, зазвичай виключаються з поняття лобізму.

Усі вищезгадані законопроекти, крім № 3059-2, несуть загрозу громадянському суспільству й діяльності громадських організацій загалом. Використана авторами законопроектів термінологія про лобіювання може мати дуже широке трактування, вона поглинає адвокаційну сферу і стирає тонку грань між цими двома поняттями.

Указані законопроекти сформульовані таким чином, що в разі прийняття будь-якого з них більшість адвокаційних кампаній, що реалізуються громадськими організаціями в Україні, підпадатиме під їхню сферу правового регулювання. Насамперед мова йде про віднесення до поняття лобістської діяльності, зокрема й адвокаційної діяльності суб'єктів громадянського суспільства з просування реформ чи позитивних суспільно корисних змін.

Лише в одному законопроекті № 3059-2 міститься визначення терміну «адвокація» як окремого від лобізму виду діяльності без мети отримання прибутку з питань, що становлять суспільний інтерес, спрямованих на захист прав, свобод і законних інтересів осіб. Лише в зазначеному законопроекті міститься також згадка про публічні консультації як окремий від лобізму процес комунікації між суб'єктами владних повноважень і зацікавленими сторонами під час формування політики й вирішення питань місцевого значення з метою узгодження публічних, суспільних і приватних інтересів.

Ще однією загрозливою особливістю всіх законопроектів є встановлення суворих санкцій (включно з кримінальною відповідальністю) за невиконання їхніх положень, а також запровадження низки нечітко виписаних адміністративних процедур притягнення потенційних лобістів до відповідальності. Подібні положення законопроектів створюють ризики можливого зловживання владними повноваженнями задля тиску на громадські організації.

³⁰ Проект Закону про лобізм № 3059-1 від 28.02.2020 / Верховна Рада України: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68265

³¹ Проект Закону про правове та прозоре регулювання діяльності з лобіювання № 3059-2 від 02.03.2020 / Верховна Рада України: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68275

³² Проект Закону про лобістську діяльність № 3059-3 від 03.03.2020 / Верховна Рада України: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68279

³³ CDL-AD(2013)011-e Report on the Role of Extra-Institutional Actors in the Democratic System (Lobbying) Adopted by the Venice Commission at its 94th Plenary Session (Venice, 8–9 March 2013): <https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD%282013%29011-e>

У цілому подані законопроекти містять й інші недоліки з точки зору забезпечення права на свободу об'єднань та асоціацій, особливо в частині суперечностей тексту вже прийнятим нормативно-правовим актам. Так, наприклад, законопроект № 3059-1 містить у собі термін «неприбуткова організація», що поширюється також і на політичні партії, і на співвласників багатоквартирних будинків; а законопроект № 3059-3 пропонує ввести в законодавство поняття «замовної публічної акції» як одного з видів лобістської діяльності й таким чином легалізувати це явище.

ЗАКОНОПРОЄКТ ПРО ЗАБОРОНУ ГРОМАДСЬКИМ АКТИВІСТАМ ВХОДИТИ ДО НАГЛЯДОВИХ РАД ДЕРЖАВНИХ ПІДПРИЄМСТВ І ДЕРЖБАНКІВ

17 березня 2020 року народний депутат від фракції «Слуга народу» **Олександр Дубінський** та позафракційний народний депутат **Андрій Деркач** зареєстрували у Верховній Раді проект закону **№ 3193-1** «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо забезпечення рівних прав та можливостей громадян із представництва у наглядових радах та органах правління державних унітарних підприємств, господарських товариств та державних банків та справедливого формування і ефективної діяльності таких наглядових рад із врахуванням національних інтересів України»³⁴.

Цей документ пропонує заборонити входити до наглядових рад державних підприємств і держбанків особам, які входять або протягом останніх п'яти років входили до керівних органів громадських об'єднань, зокрема тих, що отримують чи протягом останніх п'яти років отримували іноземне фінансування або співпрацювали з іноземними неурядовими організаціями.

Прикінцевими положеннями О. Дубінський та А. Деркач пропонують також звільнити чинних членів наглядових рад, які мали досвід громадської діяльності.

Усі згадані обмеження не вкладаються в логіку чинних Законів України «Про управління об'єктами державної власності» та «Про банки і банківську діяльність», а також є відверто дискримінаційними, необґрунтованими й такими, що обмежують право на свободу об'єднань і не є необхідними в демократичному суспільстві.

До того ж практика Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ) щодо застосування статті 11 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод (право на свободу об'єднання) йде шляхом визнання порушенням Конвенції законодавчих ініціатив, спрямованих на недопущення осіб до певних посад у державному секторі у зв'язку з їх (колишнім) членством у певних законних асоціаціях.

У зв'язку з практикою щодо порушень статті 14 Конвенції (заборона дискримінації) можна зробити висновок, що обмеження осіб, які були (є) членами неурядових організацій, зокрема таких, що отримували фінансування чи іншу допомогу з-за кордону, на обіймання посад в органах державної влади чи на державних підприємствах може трактуватися додатково як порушення статті 14 Конвенції й визнаватися дискримінацією.

Прикінцеві положення законопроекту (щодо звільнення нині обраних членів наглядових рад на підставі їх невідповідності положенням, прийнятим після їх обрання) не відповідають принципам незворотності дії законів у часі та критерію законності в аспекті передбачуваності законів, як це тлумачить Європейський суд з прав людини (див. справу *Rekvenyi* проти Угорщини [ВГ], № 25390 / 94, § 59, ЄСПЛ 1999-III).

³⁴ Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо забезпечення рівних прав та можливостей громадян із представництва у наглядових радах та органах правління державних унітарних підприємств, господарських товариств та державних банків та справедливого формування і ефективної діяльності таких наглядових рад із врахуванням національних інтересів України № 3193-1 від 17.03.2020: http://w1.l1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68407

Таким чином, законопроект № 3193-1 не відповідає сучасній практиці застосування міжнародних стандартів у сфері прав людини, яка йде по шляху визнання важливості ролі неурядових організацій і правозахисників у побудові демократичного суспільства.

ЗАКОНОПРОЄКТ ПРО ЗАБОРОНУ МІТИНГІВ БІЛЯ СУДІВ

30 березня 2020 року член депутатської фракції політичної партії «Слуга народу» **Сергій Демченко** зареєстрував проєкт закону № 3291³⁵ про внесення змін до статті 6 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо заборони проведення мітингів біля будівель судів.

С. Демченко пропонує доповнити статтю 6 «Незалежність судів» Закону України «Про судоустрій та статус суддів» положенням, відповідно до якого на відстані ближче 50 метрів до приміщень, будівель судів забороняється проведення мітингів, демонстрацій, пікетів, акцій протестів, інших подібних чи аналогічних акцій, установа та функціонування наметів, сцен, інших подібних споруд, розміщення та демонстрація плакатів, банерів, прапорів, політичних символів, гучномовців, звуковідтворювальної, світлової чи аналогічної, зокрема допоміжної апаратури чи приладдя для проведення таких акцій.

Передбачається, що Служба судової охорони зможе припинити проведення зазначених акцій чи дій без прийняття будь-яких додаткових рішень чи вказівок із залученням, за необхідності, представників Національної поліції України або Національної гвардії України.

Виокремлення на законодавчому рівні периметру суду, ближче якого не можна проводити мирні зібрання, не відповідає статті 21 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права та статті 11 Європейської конвенції з прав людини (див., наприклад, справу «Лашманкін та інші проти Росії»).

Що стосується обмежень на спосіб проведення мирних зібрань, то це виняткове право учасників – визначити, чи хочуть вони використовувати таке обладнання, як плакати, мегафони, музичні інструменти чи інші технічні засоби (проєкційне обладнання) для передачі своїх повідомлень. Зібрання можуть обумовлювати тимчасове зведення конструкцій, включаючи звукові системи, щоб охопити свою аудиторію або іншим чином досягти своїх цілей (див., наприклад, рішення ЄСПЛ у справі «Фрумкін проти Росії» («Frumkin v. Russia»), а також пункт 58 Загального коментаря № 37 Комітету ООН з прав людини).

Необґрунтованим і непропорційним також слід розуміти наділення Служби судової охорони нехарактерними для неї та, окрім цього, необмеженими повноваженнями з припинення мирних зібрань. Зміст права на свободу мирних зібрань передбачає, що держава повинна створити спеціально треновані загони поліції з патрулювання мирних зібрань і використовувати винятково їхній штат для охорони демонстрацій через особливу соціальну значущість питань, які виносять у публічний простір учасники зібрань, і дуже часто підвищену емоційність подібних заходів.

■ Акція протесту біля Конституційного Суду України.
Фото: ZMINA

³⁵ Проєкт Закону про внесення змін до статті 6 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо заборони проведення мітингів біля будівель судів № 3291 від 30.03.2020: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68500

Таким чином, ідея законопроекту щодо виокремлення периметру судів, у межах якого не можуть проводитися мирні зібрання, а також активностей, які не можна здійснювати в рамках проведення мирного зібрання в межах заявленого периметру, не відповідає змісту права на мирні зібрання, як його бачать Комітет ООН з прав людини, Венеціанська комісія, БДІПЛ ОБСЄ і тлумачить у своїй практиці Європейський суд з прав людини. Так само не відповідають міжнародним стандартам та розумінню змісту права на мирні зібрання й положення законопроекту щодо наділення служби судової охорони повноваженнями з припинення мирних зібрань, навіть у прив'язці до безпосередньої близькості до будівель судів.

У цілому цей законопроект установлює неконституційні обмеження права на свободу мирних зібрань та становить загрозу для можливості громадян вільно висловлювати свої погляди, особливо в умовах значної суспільної недовіри до судової системи й системних проблем із судовою реформою в Україні.

ЗАКОНОПРОЄКТ ПРО ЛЮСТРАЦІЮ ВИХІДЦІВ ІЗ ГРОМАДСЬКОГО СЕКТОРУ

13 квітня 2020 року член фракції **«Опозиційна платформа – За життя» Федір Христенко** подав законопроект **№ 3326**³⁶ «Про внесення змін до Закону України «Про очищення влади» (щодо недопущення зовнішнього впливу на інтереси держави)». 15 вересня 2020 року вказаний законопроект був включений до порядку денного сесії Верховної Ради України.

Згідно з цим документом люстрація (заходи з очищення влади³⁷) поширюється на осіб, які впродовж останніх 10 років обіймали посаду керівника або були членом громадської організації чи об'єднання, які отримували фінансування з будь-якого джерела, розташованого за межами України, а також на тих фахівців, які більш ніж тричі на рік надавали таким організаціям послуги або виконували для них певну роботу. Окрім цього, прикінцеві положення законопроекту № 3326 передбачають звільнення з органів влади осіб, які підпадають під згадані критерії.

Очевидно, цей законопроект є дискримінаційним і порушує статтю 11 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод (право на свободу об'єднання) і статтю 14 Конвенції (заборона дискримінації).

Запропоноване Ф. Христенком обмеження свободи об'єднань у вигляді недопущення членів законних громадських об'єднань до певних посад державної служби не вважається ЄСПЛ таким, що виправдовує ціль захисту національної безпеки.

Так само і критерій джерела фінансування громадських організацій, який використаний у законопроекті № 3326 як обмежувальний, не може використовуватися для обмеження громадських об'єднань чи їхніх членів у реалізації прав і свобод, інакше це трактуватиметься як дискримінація й стигматизація об'єднань громадян.

ЗАКОНОПРОЄКТ ПРО КРИМІНАЛІЗАЦІЮ «РУЙНУВАННЯ СІМ'Ї»

24 квітня 2020 року член депутатської фракції політичної партії **«Опозиційна платформа – За життя» Олег Волошин** подав проєкт закону **№ 3316-1**³⁸ «Про внесення змін до Кримінального кодексу України (щодо встановлення кримінальної відповідальності за

³⁶ Проект Закону про внесення змін до Закону України «Про очищення влади» (щодо недопущення зовнішнього впливу на інтереси держави) № 3326 від 13.04.2020: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68576

³⁷ Перелік посад визначений у статті 2 Закону України «Про очищення влади», а це практично всі посади в органах державної влади, місцевого самоврядування й державних підприємствах.

³⁸ Проект Закону про внесення змін до Кримінального кодексу України (щодо встановлення кримінальної відповідальності за публічні заклики та / або пропаганду відмови від народження дітей, руйнування інституту сім'ї, позашлюбних і протиприродних статевих відносин та розпус- сти) № 3316-1 від 24.04.2020: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68664

публічні заклики та / або пропаганду відмови від народження дітей, руйнування інституту сім'ї, позашлюбних і протиприродних статевих відносин та розпусти)».

Фактично документ копіює зареєстрований раніше проєкт закону № 3316 щодо криміналізації злочинів ненависті за ознакою сексуальної орієнтації та ґендерної ідентичності, що внесла на розгляд депутатка Ольга Василевська-Смаглюк із фракції «Слуга народу».

Утім замість мотиву ненависті за ознакою СОГІ у своєму законопроєкті О. Волошин пропонує доповнити низку статей Кримінального кодексу мотивом «нетерпимості до інституту сім'ї чи сімейних цінностей», а також внести його до обставин, що обтяжують покарання.

Окремо в документі пропонується додати в Кримінальний кодекс статтю 161-1, згідно з якою «публічні заклики та / або пропаганда відмови від народження дітей, руйнування інституту сім'ї, позашлюбних і протиприродних статевих відносин та розпусти каратимуться штрафом від 3 400 до 8 500 грн для громадян і від 8 500 до 17 тис. грн для посадовців або обмеженням волі на строк до п'яти років з позбавленням права обіймати певні посади чи вести певну діяльність на строк до трьох років або без такого».

Такі самі дії, учинені організованою групою осіб, або які спричинили тяжкі наслідки, пропонують карати позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років.

Огляд міжнародно-правових стандартів у сфері боротьби з дискримінацією й нетерпимістю, національних практик інших країн у цій сфері, рекомендацій, наданих міжнародними організаціями, членом яких є Україна, а також практики Європейського суду з прав людини дає підстави говорити про те, що ні теорією міжнародного права, ні практикою його застосування не визнаються як захищена ознака такі поняття, як «інститут сім'ї» або «сімейні цінності».

У супровідних документах до законопроєкту № 3316-1 автор також не дає жодного посилання на будь-які міжнародні чи зарубіжні практики введення в національне кримінальне законодавство подібних понять.

У цілому цей законопроєкт установлює неконституційні обмеження права на свободу переконань, на їх вільне виявлення, на свободу шукати, одержувати й поширювати інформацію та становить загрозу для правозахисних організацій, що працюють над проблематикою недискримінації, дотримання прав жінок та ЛГБТ.

1 вересня 2020 року цей законопроєкт, разом із альтернативними, було знято з розгляду ВР.

ЗАКОНОПРОЄКТ ПРО ІНОЗЕМНИХ АГЕНТІВ

29 травня 2020 року нардеп партії «Слуга народу» **Олександр Дубінський** зареєстрував у Верховній Раді проєкт закону **№ 3564**³⁹ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо прозорості діяльності громадських об'єднань з іноземною підтримкою)».

Це спроба поставити під жорсткий контроль діяльність організацій громадянського суспільства, їхніх керівників і працівників, обмежити право членів ОГС бути членами наглядових рад, входити до складу керівних органів державних і комунальних підприємств.

Законопроєкт № 3564 передбачає введення в обіг нового терміна «громадські об'єднання з іноземною підтримкою». Відповідно до документа такими є об'єднання, що працюють

³⁹ Проєкт Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо прозорості діяльності громадських об'єднань з іноземною підтримкою) № 3564 від 29.05.2020: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68977

із соціально-політичною та безпековою проблематикою й мають обсяг фінансування за календарний рік понад 50 тисяч євро, половина якого була надана з-за кордону.

Згідно із законопроектом їм потрібно буде зазначити наявність іноземної підтримки в назві та спеціально маркувати створені в межах грантових проєктів інформаційні матеріали. У назві такої ОГС обов'язково мають бути слова «з іноземною підтримкою», що фактично формуватиме упереджене ставлення до таких організацій.

Громадські об'єднання з іноземною підтримкою обов'язково повинні забезпечувати оприлюднення інформації про фінансування своєї діяльності: джерела, обсяги й цілі фінансування, ведення окремого обліку доходів (видатків), отриманих з іноземних джерел, та доходів (видатків), отриманих з інших джерел.

Водночас колишнім керівникам таких об'єднань протягом року після звільнення пропонується заборонити очолювати державні й комунальні підприємства або входити до наглядових рад цих підприємств. Депутат також пропонує заборонити колишнім керівникам громадських об'єднань обіймати посади на державній службі.

Крім того, О. Дубінський хоче, щоб керівники громадських об'єднань щороку проходили перевірку на поліграфі «стосовно можливого вчинення правопорушень у частині зради державних інтересів України», і щоб цей процес знімався на відео.

Цей законопроект пропонує встановити обмеження права на свободу об'єднань та асоціацій, що завідомо суперечитиме Конституції України, є дискримінаційним стосовно громадських активістів та не відповідає сучасній практиці застосування міжнародних стандартів у сфері прав людини, яка йде по шляху визнання важливості ролі неурядових організацій і правозахисників у побудові демократичного суспільства.

ЗАКОНОПРОЄКТ ПРО ЗАБОРОНУ ІНОЗЕМНОГО ФІНАНСУВАННЯ ОРГАНІВ ВЛАДИ

2 червня 2020 року співголова депутатської фракції політичної партії **«Опозиційна платформа – За життя» Вадим Рабінович** зареєстрував у парламенті проєкт закону **№ 3572**⁴⁰ «Про внесення змін до деяких законів України щодо заборони фінансування органів влади та їх посадових (службових) осіб з-за кордону та заборони найвищим посадовим особам держави мати громадянство (підданство) іноземної держави».

Цей законопроект забороняє фінансування органів державної влади та отримання їх посадовими особами грошових коштів чи іншого майна в рамках фінансування з-за кордону або від зареєстрованих в Україні юридичних осіб, які отримують кошти з іноземних джерел, зокрема в рамках програм допомоги Європейського Союзу, урядів іноземних держав, міжнародних організацій, донорських установ.

Оскільки велика частина міжнародної технічної допомоги (МТД) використовується для модернізації та реформ в Україні, зокрема через співпрацю органів влади та громадських організацій, цей законопроект загрожує адвокаційній, освітній та іншим видам діяльності ОГС, що передбачають взаємодію з органами влади.

Адже на сьогодні законодавство України не встановлює прямих заборон щодо використання коштів МТД, які надходять до державного бюджету України, а також будь-яких обмежень

⁴⁰ Проект Закону про внесення змін до деяких законів України щодо заборони фінансування органів влади та їх посадових (службових) осіб з-за кордону та заборони найвищим посадовим особам держави мати громадянство (підданство) іноземної держави № 3572 від 02.06.2020: http://w1.l1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68997

щодо використання коштів проєктів (програм), що спрямовані на підтримку розвитку інститутів громадянського суспільства.

Наприклад, зараз не існує обмежень для того, щоб міжнародні міжурядові й неурядові організації, а також українські ГО мали можливість організовувати навчальні візити або публічні навчальні заходи для державних службовців з метою підвищення їхньої кваліфікації, обміну досвідом з колегами; натомість державний бюджет України такі навчальні візити для державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування майже ніколи не оплачує.

У разі прийняття законопроєкту існує загроза, що подібні ініціативи, що є дуже корисними для покращення державного управління в країні, стануть забороненими, адже на сьогодні в Законі України «Про джерела фінансування органів державної влади» не визначається, що саме (які дії) охоплюється поняттям фінансування органів влади.

ЗАКОНОПРОЄКТИ ПРО ЗАБОРОНУ «ПРОПАГАНДИ ГОМОСЕКСУАЛІЗМУ ЧИ ТРАНСГЕНДЕРИЗМУ» І ВИЛУЧЕННЯ ТЕРМІНУ «ГЕНДЕР» З УКРАЇНСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА

22 липня 2020 року члени депутатської фракції політичної партії **«Слуга народу»** **Георгій Мазурашу** та **Олена Лис** зареєстрували в парламенті проєкт закону № 3916⁴¹ про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо охорони сім'ї, дитинства, материнства і батьківства.

Цей законопроєкт передбачає внесення змін до законів «Про захист суспільної моралі», «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні», «Про телебачення і радіомовлення», «Про видавничу справу», «Про освіту» з метою заборони «пропаганди гомосексуалізму чи трансгендеризму». Цим проєктом закону також передбачені зміни до законів «Про вищу освіту», «Про фізичну культуру і спорт», «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» з метою вилучення терміну «гендер» із вказаних законів.

У цей же день, 22 липня 2020 року, ці ж члени депутатської фракції політичної партії **«Слуга народу»** – **Георгій Мазурашу** та **Олена Лис** – зареєстрували в парламенті проєкт закону № 3917⁴² про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо відповідальності за пропаганду «гомосексуалізму та трансгендеризму».

Він пропонує внести зміни до Кодексу України про адміністративні правопорушення, установивши статтею 180.2 новий склад адміністративного правопорушення «Пропаганда гомосексуалізму або трансгендеризму, що може негативно вплинути на фізичне чи психічне здоров'я, моральний чи духовний стан та розвиток людини» із накладенням штрафів у розмірі до восьми тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

У цьому контексті важливо зазначити, що статті 2, 19, 21 та 26 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права, ратифікованого Україною, гарантують право на недискримінацію та рівний захист законом, а також право на свободу думки та вираження поглядів. Так само право на недискримінацію захищене статтею 2 Загальної декларації прав людини, а також положеннями про недискримінацію інших міжнародних договорів.

⁴¹ Проєкт Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо охорони сім'ї, дитинства, материнства і батьківства № 3916 від 22.07.2020: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=69582

⁴² Проєкт Закону про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо відповідальності за пропаганду гомосексуалізму та трансгендеризму № 3917 від 22.07.2020: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=69583

Правозастосовча практика міжнародних організацій, загальні коментарі й заключні зауваження договірних органів Організації Об'єднаних Націй постійно підкреслюють, що сексуальна орієнтація та гендерна ідентичність є «захищеними ознаками», і дискримінація на цих підставах заборонена згідно з міжнародним правом. Крім того, спеціальні процедури Ради ООН з прав людини вже давно визнають дискримінацію за цими ознаками.

До того ж договірними органами ООН уже достатньо давно сформована правова позиція, згідно з якою законодавство, що забороняє «пропаганду нетрадиційних сексуальних відносин», повинно бути скасоване, а натомість держави повинні вживати всіх необхідних заходів для гарантування реалізації права на об'єднання та мирні зібрання для ЛГБТ-спільноти (див., зокрема, CCPR/C/RUS/CO/7, E/C.12/GC/20, CRC/GC/2003/3, CRC/GC/2003/4, CRC/C/GC/13, CEDAW/C/GC/28, CEDAW/C/GC/35, CAT/C/GC/2, A/HRC/19/41)⁴³.

Окрім цього, стаття 13 ратифікованого Україною Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права⁴⁴ визнає право кожного на освіту, включаючи право на отримання вичерпної, точної та відповідної до віку інформації щодо сексуальності, задля забезпечення молодих людей можливістю вести здоровий спосіб життя, приймати обґрунтовані рішення та захищати себе та інших від інфекцій, що передаються статевим шляхом. Для того, щоб відповідати критерію всебічності, сексуальне виховання повинно приділяти особливу увагу знанням про поняття сексуальної орієнтації, гендерної ідентичності та статевих характеристик⁴⁵.

Таким чином, зміни, пропонувані в згаданих законопроектах (зокрема зміна терміну «гендер» на «жінки й чоловіки»; введення адміністративної відповідальності за вираження гендерної ідентичності чи сексуальної орієнтації) є не тільки необґрунтованими, а й відверто суперечать міжнародним зобов'язанням України, практиці міжнародних договірних органів, членом яких є Україна, позиції, висловленій експертами Ради ООН з прав людини й Верховним Комісаром ООН з прав людини, практиці ЄС у сфері боротьби з дискримінацією, стандартам Ради Європи та практиці ЄСПЛ у сфері захисту від дискримінації.

У разі ухвалення будь-якого із вказаних законопроектів це також стане суттєвим викликом для роботи правозахисних організацій в Україні, зокрема тих, які працюють над захистом прав ЛГБТІК-спільноти та утвердження гендерної рівності.

ЗАКОНОПРОЄКТ ПРО НАДМІРНІ ВИМОГИ ДО РОЗКРИТТЯ ФІНАНСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

27 липня 2020 року член депутатської фракції політичної партії «Слуга народу» **Олександр Дубінський** зареєстрував у Верховній Раді проєкт закону № 3936⁴⁶ про внесення змін до Податкового кодексу України щодо забезпечення оприлюднення інформації про фінансування діяльності громадських об'єднань щодо дотримання міжнародних стандартів у сфері прав людини та верховенства права закону.

⁴³ Див. Mandates of the Special Rapporteur on the promotion and protection of the right to freedom of opinion and expression; the Special Rapporteur on the right of everyone to the enjoyment of the highest attainable standard of physical and mental health; the Special Rapporteur on the situation of human rights defenders and the Independent Expert on protection against violence and discrimination based on sexual orientation and gender identity: <https://spcommreports.ohchr.org/TMResultsBase/DownloadPublicCommunicationFile?gld=24175>

⁴⁴ Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042#Text

⁴⁵ Report of the Special Rapporteur on the right to education (A/65/162), 2010, para. 23. See also UNFPA, Comprehensive sexuality education, at <http://www.unfpa.org/comprehensive-sexuality-education>; and World Health Organization Regional Office for Europe and the Federal Centre for Health Education «Standards for Sexuality Education in Europe», 2010, incl. p. 27.

⁴⁶ Проєкт Закону про внесення змін до Податкового кодексу України щодо забезпечення оприлюднення інформації про фінансування діяльності громадських об'єднань № 936 від 27.07.2020: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=69609

О. Дубінський пропонує зобов'язати громадські організації з іноземною підтримкою оприлюднювати на власному вебсайті та подавати суб'єкту державної реєстрації щороку до 1 березня інформацію про: персональний склад керівників та осіб, яких обрали до складу керівного органу ГО; кількість членів ГО, установлену суму внесків на звітний рік та їх фактичне надходження на рахунок ГО; загальну суму отриманих ГО доходів від фізичних осіб, підприємств, установ та організацій; суму та цілі отриманих ГО доходів з-за кордону, а також країну походження коштів; суму та цілі видатків ГО, здійснених за рахунок коштів, отриманих з-за кордону; участь керівників ГО у керівних органах інших громадських об'єднань та політичних партій.

Порушників законопроект пропонує виключати з Реєстру неприбуткових установ та організацій і зобов'язати платити податки, штрафи й пеню. Депутат також хоче заборонити бути платниками єдиного податку першої-третьої груп юридичним і фізичним особам, які надають послуги громадській організації або її товариствам, підприємствам.

Подібні за змістом законопроекти вже вносилися до парламенту попереднього скликання президентом Петром Порошенком. Зокрема йдеться про проекти законів № 6674 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо забезпечення відкритості для суспільства інформації про фінансування діяльності громадських об'єднань та використання міжнародної технічної допомоги» та № 6675 «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо забезпечення відкритості для суспільства інформації про фінансування діяльності громадських об'єднань і використання міжнародної технічної допомоги». У 2018 році Венеціанська комісія разом з БДІПЛ ОБСЄ надали Спільний висновок щодо двох зазначених законопроектів, зареєстрованих у Верховній Раді України минулого скликання. У висновку йшлося⁴⁷ про те, що *«пропонований режим розкриття фінансової інформації суперечить правам людини та основним свободам, а саме свободі об'єднань, праву на повагу до приватного життя та забороні дискримінації. Венеціанська комісія та ОБСЄ / БДІПЛ не бачать необхідності таких поправок і рекомендують переглянути їх у цілому»*.

Аналіз Центру прав людини ZMINA також свідчить, що законопроект № 3936 суперечить правам людини та основним свободам, зокрема свободі об'єднань, праву на повагу до приватного життя та забороні дискримінації; не узгоджується з міжнародними зобов'язаннями, узятими Україною на себе, зокрема передбаченими Міжнародним пактом про громадянські та політичні права, а також Європейською конвенцією з прав людини; іде врозріз із позицією Спеціального доповідача ООН з питань права на свободу мирних зібрань та об'єднань, висловленою в його численних звітах; суперечить Керівним принципам БДІПЛ ОБСЄ та Венеціанської комісії щодо свободи об'єднання 2014 року тощо.

Можна зробити висновок, що метою цієї ініціативи О. Дубінського є встановлення необґрунтованого податкового контролю з боку держави за діяльністю громадських об'єднань в Україні, що порушує принцип рівності всіх платників перед законом, недопущення будь-яких проявів податкової дискримінації податковим законодавством України.

У разі прийняття навіть одного з наведених вище законопроектів це стане серйозним ударом по ситуації з правами людини та свободою об'єднань і мирних зібрань в Україні. ZMINA слідкуватиме за ситуацією навколо цих проектів законів у 2021 році.

⁴⁷ Ukraine – Joint Opinion on Draft Law No. 6674 «On Introducing Changes to Some Legislative Acts to Ensure Public Transparency of Information on Finance Activity of Public Associations and of the Use of International Technical Assistance» and on Draft Law No. 6675 «On Introducing Changes to the Tax Code of Ukraine to Ensure Public Transparency of the Financing of Public Associations and of the Use of International Technical Assistance» adopted by the Commission at its 114th Plenary Session (Venice, 16–17 March 2018): [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2018\)006-e#](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2018)006-e#)

7

СТИСЛИЙ ОГЛЯД
ВИПАДКІВ
ПЕРЕСЛІДУВАННЯ
ПРАВОНАХОДИНИКІВ
І ГРОМАДСЬКИХ
АКТИВІСТІВ

СІЧЕНЬ 2020 РОКУ

#фізичний_напад

- Увечері **10 січня** 2020 року в **Кривому Розі** Дніпропетровської області двоє невідомих осіб із ножем та кастетом напали на голову профспілки гірників ПрАТ «Суха балка» **Сергія Барабашука**⁴⁸.

Під час нападу Барабашук чинив опір, застосував проти нападників газовий балончик і викликав поліцію. За свідченнями постраждалого, нападників він особисто не знає, але коли приїхала поліція й затримала їх, один із затриманих став вигукувати Барабашукові образи й погрози, згадуючи його діяльність у профспілці.

Після нападу голова Незалежної профспілки гірників України Михайло Волинець заявив, що за день до нападу Барабашуку відмовили в доступі на територію шахти «Ювілейна», де той планував зустріч із робітниками. Відповідне відео Волинець публікував напередодні⁴⁹.

За його словами, це був уже не перший випадок тиску на Сергія Барабашука в рамках його громадської діяльності та створення перепон з боку ПрАТ «Суха балка» для взаємодії з робітниками в той час, коли профспілки вимагали від керівників підприємства вирішити питання урізання премій, порушень у нарахуванні відпускних днів, зниження зарплат тощо.

28 лютого 2020 справу передали до Жовтневого районного суду Кривого Рогу за частиною 1 статті 125 (умисне легке тілесне ушкодження) Кримінального кодексу України (ККУ). У справі один обвинувачений – Матвій Надюк. Інший чоловік, на якого Барабашук вказує як на нападника, має статус свідка.

Як повідомили Центру прав людини ZMINA у прокуратурі Дніпропетровської області, слідство встановило, що Надюк ударив Барабашука кілька разів по обличчю кулаком. Кастет і ніж, про які говорив потерпілий, а також наявність другого нападника у відповіді на запит не згадуються взагалі.

Натомість зазначається, що Надюк разом із Барабашуком був у гостях, де між ними виникла суперечка. Те, що агресія стосовно Барабашука була пов'язана з його профспілковою діяльністю, у прокуратурі заперечують.

Станом на грудень 2020 року справа перебуває на стадії дослідження доказів. За словами постраждалого, були допитані свідки, які, зокрема, говорили в суді про другого нападника на Барабашука (який, у свою чергу, стверджує, що Барабашук безпідставно залив його з балончика) і підтверджують, що в того був ніж.

Криворізьке приватне акціонерне товариство «Суха балка» спеціалізується на видобутку залізної руди підземним способом. До його складу входить дві шахти. Тут працює близько 3 тисяч робітників.

⁴⁸ У Кривому Розі напали на керівника профспілки гірників місцевого підприємства / ZMINA, 12 січня 2020 року: <https://zmina.info/news/ukryvomu-rozi-napaly-na-kerivnyka-profspilky-girnykiv-miscevogo-pidpryyemstva/>

⁴⁹ Mykhailo Volynets / Особиста фейсбук-сторінка, 9 січня 2020 року: <https://www.facebook.com/VolynetsMykhailo/videos/1233242493533037/?fref=mentions>

#фізичний_напад

- Уранці **14 січня** 2020 року в **Києві** трапилася сутичка між особами, які супроводжували будівельну техніку на територію ділянки, щодо якої напередодні, 10 січня, Департамент охорони культурної спадщини Київської міської державної адміністрації (КМДА) ухвалив припис про зупинення будівельних робіт, та активістами **громадської організації «Микільська слобідка»**, які там чергували. (Пізніше, 23 січня, забудовник ТОВ «Нова слобідка» оскаржить рішення департаменту в суді⁵⁰, проте на момент інциденту будівництво не можна було вести).

На відео, яке оприлюднили активісти у фейсбуці⁵¹, видно бійку із застосуванням кийків та газових балончиків, а також чути звуки, схожі на постріли.

Активісти заявили про чотирьох постраждалих у результаті інциденту, але двоє, за їхніми словами, до правоохоронців не зверталися.

Поліція відкрила провадження⁵² за частиною 2 статті 296 ККУ (хуліганство).

31 серпня 2020 року, як пізніше стало відомо з відповіді слідчого управління поліції Києва на запит Центру прав людини ZMINA, після проведення розслідування провадження було закрито у зв'язку з відсутністю складу кримінального правопорушення.

Громадська організація «Микільська слобідка» заснована в грудні 2015 року⁵³ в Києві. Займається розвитком району та захистом прав мешканців Микільської слобідки в судах. За інформацією з відкритих джерел, організацію очолює Андрій Декало.

#фізичний_напад

- **18 січня** 2020 року в місті **Вараш** Рівненської області невідомий удерся у квартиру активістки **Ольги Кравчук**, яка протестувала проти корупції в місцевій лікарні й адмініструвала тематичну вайбер-групу, душив її та погрожував.

Потерпіла розповіла Центру прав людини ZMINA⁵⁴, що поверталася додому зі своєю дворічною дитиною. У момент, коли Кравчук зачиняла двері квартири, ззаду на неї напав невідомий, різко відчинив двері та взяв за горло. Він вимагав видалити протягом години групу у вайбері, інакше погрожував повернутися. Коли дитина активістки почала плакати, нападник пішов.

За рік до інциденту Ольга Кравчук зіткнулася з корупцією і непрофесійним ставленням у лікарні Вараша. Після цього вона створила групу у вайбері, де обговорювала ці проблеми з небайдужими мешканцями міста, місцевими депутатами та викладала документи. За словами активістки, у лікарні від пацієнтів вимагали купувати бинти, шприци, засоби для миття туалету, вимагали гроші за надання послуг, що мали бути безкоштовними.

⁵⁰ Суд зупинив дію припису охорони культурної спадщини про припинення робіт за адресою вул. Микільсько-Слобідська 7-9 / Depo.ua, 24 січня 2020 року: <https://www.depo.ua/ukr/politics/sud-zupiniv-diyu-pripisu-okhoroni-kulturnoi-spadshchini-pro-pripinennya-robit-za-adresoyu-vul-mikilsko-slobidska-7-9-202001241100917>

⁵¹ ГО «Микільська слобідка» / Фейсбук-сторінка, 14 січня 2020 року: <https://www.facebook.com/watch/?v=1584260185047776>

⁵² Правоохоронці встановлюють обставини бійки біля будівельного майданчика у Дніпровському районі столиці / Національна поліція. Київ, 14 січня 2020 року: <https://kyiv.npu.gov.ua/news/xuliganstvo/pravoohoronci-vstanovlyuyut-obstavini-bijki-bilya-budivelnogo-majdanchika-u-dniprovskomu-rajonі-stolicі/>

⁵³ ГО «Микільська слобідка» / YouControl, 7 квітня 2020 року: https://youcontrol.com.ua/catalog/company_details/40157613/

⁵⁴ У Вараші активістку, яка протестувала проти корупції в лікарні, намагалися задушити / ZMINA, 21 січня 2020 року: <https://zmina.info/news/u-varashi-nevidomyj-nakynuvsya-na-aktyvistku-yaka-protestuvala-proty-korupciyi-v-likarni/>

Кравчук скаржилася на гарячу лінію Міністерства охорони здоров'я України (МОЗ) та домоглася створення робочої групи за розпорядженням міського голови Вараша, яка ініціювала перевірку цільового використання місцевих коштів з боку Державного закладу «Спеціалізована медико-санітарна частина № 3 Міністерства охорони здоров'я України» в період 2015–2019 років.

Після нападу Ольга Кравчук видалила групу у вайбері й повідомила, що припинить вести антикорупційну діяльність через побоювання за безпеку дитини.

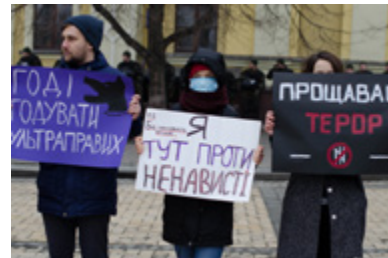
В управлінні поліції Рівненської області на запит Центру прав людини ZMINA зазначили, що за фактом інциденту 21 січня відкрито провадження за статтею 129 Кримінального кодексу України (погроза вбивством). За даними поліції, про підозру нікому повідомлено не було, а вже 29 лютого за результатами досудового розслідування ухвалили рішення про закриття провадження «за відсутністю складу злочину».

#перешкоджання_мирним_зібранням

#заякування_погрози_та_інші_форми_тиску

#порушення_приватності

- **19 січня** 2020 року на Михайлівській площі в **Києві** відбувалась акція протесту проти ультраправого насильства до роковин убивства російського адвоката Станіслава Маркелова та журналістки Анастасії Бабурової, організована антифашистською ініціативою «**Комітет 19 січня**»⁵⁵. Поруч також відбувся контрмітинг «пам'яті жертв лівого терору», організований ультраправими, які спочатку намагалися закидати опонентів яйцями, а після закінчення акції – петардами. Постраждалих під час акції немає.

■ Акція 19 січня 2020 року, автор Микола Мирний

Поліція Києва затримала на місці 11 осіб з ультраправої акції, доставила у відділок і пізніше відпустила після складання адмінпротоколів за статтею 173 (дрібне хуліганство) Кодексу України про адміністративні правопорушення (КУпАП)⁵⁶.

Водночас деякі учасники акції зазнали цькування після проведення заходу. Зокрема, редактор журналу «Спільне» **Тарас Білоус**, який стояв із плакатом «Розформуйте полк «Азов», розповів про телефонний дзвінок за дві години після акції з порадою, щоб він «не робив дурниць». Крім цього, на адресу активіста також лунали погрози в дописах та особистих повідомленнях у соціальних мережах, а інформацію про нього з погрозами розміщено в телеграм-каналі «Былины IV рейха»⁵⁷ (зокрема, там була опублікована фотографія Білоуса з акції із закликом до насильства щодо нього: «*Найти и забить. Дело чести!*»). Окрім цього допису, згаданий телеграм-канал складається з репостів статей різних видань, роздумів на соціальні та навколополітичні теми, а також дописів і зображень, що мають ознаки мови ненависті й толерування ідеології Адольфа Гітлера.

Білоус також заявив, що його розшукували в університетському гуртожитку, де він раніше проживав, розпитуючи співробітників про його теперішнє місцеперебування.

⁵⁵ Зупинимо ультраправий терор / Подія на фейсбуці: <https://www.facebook.com/events/607899129753522/>

⁵⁶ За протиправні дії на площі Михайлівській поліцейські доставили до управління поліції одинадцять осіб (оновлено) / Національна поліція України. Київ, 19 січня 2020 року: <https://kyiv.npu.gov.ua/news/novini/za-protipravni-diji-na-ploshhi-mixajlivskij-policzejski-dostavili-do-upravlinnya-policziji-odinadczyat-osib/>

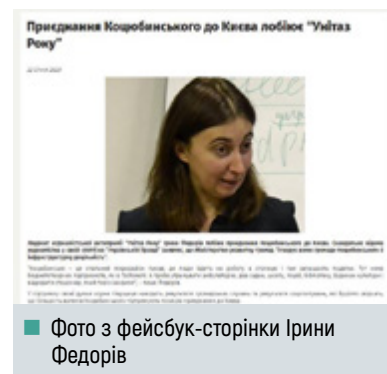
⁵⁷ Былины IV рейха / Телеграм-канал, 19 січня 2020 року: https://t.me/sanatoriy_satani/794

Адвокат Станіслав Маркелов і журналістка Анастасія Бабурова загинули від вогнепальних поранень під час нападу на них 19 січня 2009 року в центрі Москви. Через два роки лідер «Бойової організації російських націоналістів» Микита Тихонов був засуджений за це вбивство до довічного ув'язнення, а його соратниця Євгенія Хасіс – до 18 років позбавлення волі за співучасть. Акції пам'яті Маркелова та Бабурової, а також інших жертв насильства, учиненого з мотивів національної нетерпимості чи ідеологічної ворожнечі, відбуваються 19 січня вже понад десять років поспіль у різних країнах. У Києві учасники систематично зазнають перешкоджання з боку праворадикалів⁵⁸, часом – у насильницький спосіб.

#дискредитація

- **23 січня 2020 року** жителька смт **Коцюбинське** Київської області й представниця руху «Чесно» **Ірина Федорів**, яка активно виступає за збереження Біличанського лісу під Києвом, заявила⁵⁹ про низку дискредитаційних публікацій про себе. Ці матеріали, зокрема, були розміщені на сайті «Правда Ірпеня», а також був запущений окремий сайт fedoriv.info, де акумулюються подібні публікації.

Приклад – анонімний текст під заголовком «Приєднання Коцюбинського до Києва лобіює «Унітаз року»» (на сайті «Правда Ірпеня»⁶⁰ він датований 22 січня, також дослівно перепублікований на fedoriv.info⁶¹ без дати).

Він містить реальну цитату з блогу Федорів на «Українській правді»⁶² й абзац про те, чому автор аналізованої публікації не погоджується з наведеними в ній аргументами. Однак далі, у бекграунді до цієї публікації, подається розгорнута негативна характеристика Ірини Федорів, у якій наявні ознаки маніпуляції: активістку називають у тексті «чорною піарницею», «скандально відомою журналісткою» та «лауреатом журналістської антипремії «Унітаз року»» (цю відзнаку їй та Вячеславу Піховшеку присудила в 2018 році громадська організація «Центр суспільного розвитку «ІНТЕР-АКЦІЯ»»⁶³, однак даних, що хтось отримував «антипремію» раніше або в подальшому, не вдалося знайти в мережі). Після цього Ірині Федорів закидають те, що у 2011 році вона зустрічалася з тогочасним президентом Віктором Януковичем та генеральним прокурором Віктором Пшонкою. При цьому використовується формулювання «кривавий президент», що надає реченню емоційного забарвлення, але замовчується факт, що йшлося про зустріч під час підготовки інтерв'ю Януковича для документального фільму⁶⁴, про що в блозі розповідала сама Федорів, яка на той час працювала журналісткою на телеканалі «СТБ».

⁵⁸ 10 років після вбивства Маркелова і Бабурової: акція пам'яті у Києві / Громадське, 19 січня 2019 року: <https://hromadske.ua/posts/10-rokiv-pislya-vbivstva-markelova-i-baburovovi-akciya-pamyati-v-kiyevi-nazhivo>

⁵⁹ Irina Fedoriv / Особиста фейсбук-сторінка, 23 січня 2020 року: <https://www.facebook.com/fedoriv.iryana.chesno/posts/1055218924830251>

⁶⁰ Приєднання Коцюбинського до Києва лобіює «Унітаз року» / Правда Ірпеня, 22 січня 2020 року: <https://irpin.news/priyednannia-kotsiubynskoho-do-kyieva-lobiyue-unitaz-roku/>

⁶¹ Приєднання Коцюбинського до Києва лобіює «Унітаз року» / Федорів Ірина Павлівна, досье на чорну піарницю: <http://fedoriv.info/content/pruyednannya-kocsubynskogo-do-kyieva-lobiyue-unitaz-roku>

⁶² Міністерство розвитку громад ігнорує волю громади Коцюбинського й інфраструктурну діяльність / Українська правда. Блоги, 22 січня 2020 року: <https://blogs.pravda.com.ua/authors/fedoriv/5e282aa80d1eb/>

⁶³ Лауреатами журналістської антипремії «Унітаз року 2017» стали Вячеслав Піховшек та Ірина Федорів / Gazeta.ua, 26 січня 2018 року: https://gazeta.ua/articles/life/_laureatami-zhurnalistskoyi-antipremiyi-unitaz-roku-2017-stali-vyacheslav-pihovshek-ta-irina-fedoriv/817020

⁶⁴ Янукович дав слово, що ліс не вирубуватимуть / Українська правда. Блоги, 24 травня 2011 року: <https://blogs.pravda.com.ua/authors/fedoriv/4ddb75e6dd43/>

Ще один закид – щодо нібито неправдивих відомостей, які Ірина Федорів указала в декларації щодо вартості своєї нерухомості, що не відповідає дійсності. 2018 року рух «Чесно» опублікував офіційне роз'яснення ситуації⁶⁵, що тоді склалася: сталася технічна помилка, яка була виправлена у встановлений законом термін.

Ірина Федорів розцінює згадані публікації як тиск через її громадську діяльність. За словами активістки, раніше їй також різали шини⁶⁶, а одного разу вкрали лічильник електроенергії.

Ірина Федорів – головна редакторка сайту «Чесно», блогерка, ексдепутатка селищної ради смт Коцюбинське б скликання (з листопада 2010 року). Як активістка послідовно виступає за збереження Біличанського лісу, що прилягає до селища, і частину земель якого намагалися віддати під забудову. Дотепер триває протистояння щодо приєднання Коцюбинського до Києва або до Ірпеня, від чого залежатиме, хто ухвалюватиме рішення щодо власності селища. Кілька років тому також спостерігалася ескалація насильства стосовно місцевих політиків і чиновників: у листопаді 2016 року напали на селищну голову Ольгу Матюшину⁶⁷, у червні 2017 року побили голову місцевого ТВК Людмилу Демченко⁶⁸, а в жовтні 2018 року підпалили автомобіль працівниці Коцюбинської селищної ради Дарини Александрової⁶⁹, яка також виступала проти вирубки Біличанського лісу.

#знищення_чи_пошкодження_майна

- У ніч на **30 січня 2020 року в Запоріжжі** невідомі спалили машину блогера та громадського активіста **Андрія Лукіна**.

Лукін не пригадує погроз або інших подій, що передували інциденту, але в інтерв'ю «Радіо Свобода»⁷⁰ він зазначив, що раніше критикував незаконну торгівлю алкоголем і пов'язує підпал саме з цим.

Того ж дня поліція відкрила провадження за статтею 194 Кримінального кодексу України (умисне пошкодження майна)⁷¹. За словами постраждалого, відбувалися певні слідчі дії: його опитували, шукали свідків і відеозаписи з камер.

Як повідомили Центру прав людини ZMINA в поліції Запорізької області, станом на листопад 2020 року розслідування тривало, про підозру нікому повідомлено не було.

Андрій Лукін – житель Запоріжжя, який активно висвітлює життя і проблеми міста у фейсбуці та інстаграмі, збирає благодійні пожертви для дитбудинків або окремих людей у скруті, а також постить різний контент розважального характеру. Напередодні нападу публікував відео про випадки знущання над тваринами в Запоріжжі, ще раніше – про вирубку дерев.

⁶⁵ Роз'яснення щодо ситуації довкола е-декларації редакторки ЧЕСНО Ірини Федорів / Чесно, 1 квітня 2018 року: <https://www.chesno.org/post/1361/>

⁶⁶ Невідомі проконали шини на машині журналістки Федорів. Відео / Українська правда. Київ, 7 червня 2017 року: <https://kiev.pravda.com.ua/news/5937ebf9c34b1/>

⁶⁷ Селищний голова Коцюбинського заявляє про замах на її життя / ТСН, 1 листопада 2016 року: <https://tsn.ua/ukrayina/selischniy-golova-kocubinskogo-zayavlyaye-pro-zamah-na-yiyi-zhittya-797704.html>

⁶⁸ На Київщині на замовлення жорстоко побили голову ТВК Коцюбинського / ТСН, 14 червня 2017 року: <https://tsn.ua/kyiv/na-kiyivschini-na-zamovlennya-zhorstoko-pobili-golovu-tvk-kocubinskogo-945307.html>

⁶⁹ У Коцюбинському спалили машини працівниці селищної ради / Українська правда, 15 жовтня 2018 року: <https://www.pravda.com.ua/news/2018/10/15/7195176/>

⁷⁰ «Сказав, підпалив і пішов». Що відомо про підпал авто журналістки Галини Терещук / Радіо Свобода, 30 січня 2020 року: <https://www.radiosvoboda.org/a/sho-vidomo-pro-pidpav-avto-zhurnalistky-haliny-tereshchuk/30408693.html>

⁷¹ Там само.

ЛЮТИЙ 2020 РОКУ

#перешкоджання_діяльності_громадської_організації

#фізичний_напад

- **1 лютого** 2020 року у **Вінниці** четверо чоловіків зірвали закритий тренінг із питань сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності для журналістів, який проводили громадська організація «Гендер Зед» та **Вінницька агенція журналістських розслідувань**.

Нападники допитувалися, хто є організаторами заходу, вигукували погрози на адресу ЛГБТІ-спільноти, а також облили одного з тренерів олією та обсипали пір'ям⁷².

■ Фото з фейсбук-сторінки Романа Костишина

Через деякий час після інциденту відповідальність за нього взяла на себе вінницька громадська організація «Едельвейс», що позиціонує себе як «*молодіжна націоналістична організація на засадах української ідеї*» (на початку своєї діяльності ця організація заявляла про себе як про «націонал-соціалістичну» й поширювала в соцмережах відповідні ідеї, хоча зараз перейшла до більш стриманої риторики)⁷³. Її засновник і голова Роман Костишин опублікував відео нападу й назвав акцію «попереджувальною»⁷⁴, а присутні під час тренінгу впізнали його як одного з нападників, оскільки він один серед них був без маски.

Поліція відкрила провадження⁷⁵ за статтями 171 (перешкоджання законній журналістській діяльності) та 296 (хуліганство) Кримінального кодексу України. 9 квітня за місцем проживання Романа Костишина поліція провела обшук⁷⁶ у рамках цього провадження.

27 липня Костишину повідомили про підозру за статтею «хуліганство, вчинене групою осіб»⁷⁷.

#фізичний_напад

- **11 лютого** 2020 року в **Дніпрі** стався напад на активіста профспілки «Трудова солідарність» **Алі Саледінова**, коли той розклеював листівки на завдання керівництва профспілки щодо фірми, яка, за його інформацією, обманює людей при працевлаштуванні їх закордон. Як розповідає сам постраждалий, нападник використав проти нього газовий балончик і побив, а листівки забрав.

Саледінов написав заяву в поліцію, але та, за його словами, розслідування не проводила: йому дали номер реєстрації заяви, а коли він звернувся, щоб дізнатися, чи внесли провадження в Єдиний реєстр досудових розслідувань (ЄРДР), йому сказали, що ні.

⁷² У Вінниці чоловіки в масках зірвали тренінг з питань сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності / ZMINA, 1 лютого 2020 року: <https://zmina.info/news/u-vinnyczi-choloviky-v-maskah-zirvaly-trening-z-pytan-seksualnoyi-oriyentacziyi-ta-gendernoyi-identychnosti/>

⁷³ Організація «Едельвейс», яка зірвала ЛГБТ-тренінг у Вінниці, відкриває осередки по всій Україні. Що про неї відомо / ZMINA, 7 березня 2020 року: <https://zmina.info/articles/organizacziya-edelvejs-yaka-zirvala-lgbt-trening-u-vinnyczi-vidkryla-oseredky-po-vsij-ukrayini-shho-pro-neyi-vidomo/>

⁷⁴ Roman Kostyshin / Особиста фейсбук-сторінка, 4 лютого 2020 року: <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=2763494310433918&set=a.1346347645481932&type=3&theater>

⁷⁵ Поліція розпочала розслідування за фактом протиправних дій відносно організаторів тренінгу для журналістів / Національна поліція. Вінниця, 1 лютого 2020 року: <https://vn.npu.gov.ua/news/xuliganstvo/policziya-rozpochala-rozsliduvannya-za-faktom-protipravnix-dij-vidnosno-organizatoriv-treningu-dlya-zhurnalistiv/>

⁷⁶ У керівника організації «Едельвейс», яка зірвала тренінг з питань ЛГБТ у Вінниці, проводять обшук / ZMINA, 4 квітня 2020 року: <http://zmina.info/news/u-kerivnyka-organizacziyi-edelvejs-yaka-zirvala-lgbt-trening-u-vinnyczi-provodyat-obshuk/>

⁷⁷ Очільнику організації «Едельвейс», яка зірвала тренінг з питань ЛГБТ у Вінниці, вручили підозру / ZMINA, 29 липня 2020 року: <https://zmina.info/news/ochilnyku-organizacziyi-edelvejs-yaka-zirvala-trening-z-pytan-lgbt-u-vinnyczi-vruchyly-pidozru/>

Наприкінці лютого 2020 року керівник профспілки «Трудова солідарність» Віталій Махинько звернувся до СБУ щодо бездіяльності поліції Дніпра, де він зазначив, зокрема, що до нападу під постами про діяльність Саледінова в групі «Український мігрант» також залишали коментарі з погрозами, що чоловікові «*відіб'ють голову*» (але пізніше коментарі видалили, а скриншоти не збереглись), і отримав, за його словами, відповідь, що його звернення передали поліції.

За словами адвоката постраждалого, станом на грудень 2020 року провадження за заявою про напад поліція так і не почала. Це було оскаржено в судовому порядку, але рішення ще не ухвалено – очікується призначення дати розгляду.

Алі Саледінов – профспілковий активіст із Марганця на Дніпропетровщині. У 2018 році чоловік звернувся до дніпровської фірми «Індивідуал євро груп», щоб та оформила йому документи для влаштування на роботу до Німеччини. Мав працювати на заводі, але пізніше виявилось, що платити за роботу їм не планують (за словами Саледінова, це сказали їм прямо, після чого він почав протестувати й намагався звільнитися, загалом пропрацювавши там 40 днів).

За певний час після цього чоловіка спочатку перевели на інший завод, де не було більше українців, окрім нього, а ще через кілька днів після цього його збила машина (Саледінов говорить, що так його «покарали»: за 5 днів після інциденту його запитали, чи може він вийти на роботу, Саледінов сказав, що ні, і тоді його назвали симулянтом і відправили в Україну). Після повернення в Україну він намагався щось із цієї ситуацією зробити, звернувся до профспілки «Трудова солідарність» і вступив до неї.

#дискредитація

- **13 лютого** 2020 року на згаданому вище сайті «Правда Ірпеня» був опублікований дискредитаційний матеріал щодо місцевої громадської активістки з **Ірпеня Михайлини Скорик-Шкарівської** із заголовком «*Михайлина Скорик-Шкарівська прийшла п'яна на сесію міськради*»⁷⁸. Інформація базувалася на коментарях у соціальній мережі Facebook «*жительки міста, яка також була присутня на сесії*» та проілюстрована фотографією, де зображена Скорик-Шкарівська, яка проривається через кордон муніципальної варти. При цьому жодних спроб пояснити контекст чи обставини конфлікту на сесії міськради не робиться.

У відео інциденту на YouTube⁷⁹ видно, що Скорик-Шкарівську намагаються не допустити до трибуни, але вона проривається до президії і говорить про генплан міста. Всю репліку не чути, бо її перекриває голос співрозмовниці, яка емоційно опонує і стоїть ближче до людини, яка знімала відео. Ознак, що Михайлина Скорик-Шкарівська перебуває в стані сп'яніння або виявляє невмотивовану агресію, на відео немає.

За словами самої активістки, на тому засіданні вона була присутня як представниця квартального комітету й мала намір обговорити недоцільність імовірного закриття та перенесення в інше місце Ірпінської дитячої міської лікарні, з якою межує житловий квартал, який представляла Скорик-Шкарівська. Як пояснила активістка, того разу їй не вдалося озвучити позицію комітету через перешкодження, але пізніше це питання таки було обговорене.

⁷⁸ Михайлина Скорик-Шкарівська прийшла п'яна на сесію міськради / Правда Ірпеня, 13 лютого 2020 року: <https://irpin.news/mykhaylyna-skoryk-shkarivs-ka-pryshla-p-iana-na-sesiiu-mis-krady/>

⁷⁹ Юрій Устінювський / YouTube-канал, 13 лютого 2020 року: https://www.youtube.com/watch?time_continue=585&v=fW4qM-wu-fw&feature=emb_logo

Раніше Михайлина Скорик-Шкарівська вже звертала увагу на дискредитаційну діяльність «Правди Ірпеня» на прикладі кампанії проти місцевого підприємця Олексія Зіневича⁸⁰: у лютому 2019 року через фейсбук-сторінку Ірпінської міської ради поширили підроблену «заяву про проведення в місті гей-параду» нібито від імені Зіневича, яку підхопив згаданий сайт, а потім публікував «новини у розвиток» нібито про скасування ходи через протести громадськості, не надаючи доказів таких «протестів», а посилаючись на коментарі до дописів у соцмережах невідомого походження (як це було зроблено у випадку з Іриною Федорів, який ми описували вище). Як пояснює Михайлина Скорик-Шкарівська, проблемою для притягнення до відповідальності за поширення неправдивої інформації є те, що «Правда Ірпеня» не зареєстрована як ЗМІ. На сайті видання і справді немає вихідних даних, а також будь-яких даних про авторів, редакторів чи власників.

Михайлина Скорик-Шкарівська – ірпінська громадська активістка, медіаекспертка й політикиня, ініціаторка громадського моніторингу рішень і закупівель міської влади, яка також приділяє багато уваги протидії незаконним забудовам в Ірпені.

#юридичне_переслідування

- **14 лютого** 2020 року позафракційний депутат Андрій Деркач подав заяву до поліції щодо нібито розкрадання коштів на суму 149 мільйонів доларів з боку представників громадської організації «**Центр протидії корупції**» (ЦПК) та благодійної організації «**100 ВІДСОТКІВ ЖИТТЯ**»⁸¹.

Натомість представники ЦПК заявляють, що ні організація загалом, ані жоден з її членів ніколи не отримували навіть приблизно таких сум коштів за всі вісім років існування, і що правоохоронні органи вже неодноразово проводили відповідні перевірки⁸².

Керівник організації **Віталій Шабунін** висловив припущення⁸³, що метою цього розслідування є встановлення контролю за діями антикорупційних активістів, адже тепер слідчі через суд можуть клопотати про прослуховування, стеження або інші негласні слідчі дії.

Організація звернулася до Офісу генерального прокурора (ОГП) (адже ініціатором заяви був народний депутат України) щодо завідомо неправдивого повідомлення нардепом про злочин та направила туди виписку з банку, яка засвідчує реальний рух коштів рахунками організації. Також, за словами юристки ЦПК Олени Щербан, вони зверталися зі скаргою на бездіяльність органів правопорядку до Печерського суду, але станом на грудень 2020 року результату немає. Що ж до самого перебігу розслідування, як зазначає Щербан, їм невідомо, відкрите чи закрите це провадження станом на грудень, бо в поліції не відповідають на запити ЦПК і не проводять з ними слідчих дій.

Тим часом 18 березня 2020 року представники БО «100 ВІДСОТКІВ ЖИТТЯ» заявили, що в рамках провадження за ініціативою нардепа Деркача поліція прийшла за адресою в Харкові, де зареєстрований один із засновників організації Сергій Дмитрієв, і де зараз проживають його батьки. Представники поліції намагалися потрапити до оселі, але відмовилися показати документи, що дозволяють їм проводити будь-які слідчі дії⁸⁴.

⁸⁰ Ірпінський фейк, або Як влада організувала гей-парад в Ірпені / Українська правда. Колонки, 18 лютого 2019 року: <https://www.pravda.com.ua/columns/2019/02/18/7206992/>

⁸¹ Андрей Деркач / Фейсбук-сторінка, 14 лютого 2020 року: https://www.facebook.com/derkach.al/posts/1070451763306888?_tn_=-R

⁸² Атака на ЦПК / Центр протидії корупції, дата не вказана: http://attack.antac.org.ua/?fbclid=IwAR1uKwL44Hi9cOfNYvc9yXGKjMil_2hrlQ2isDJWs_N-ITyUTPuBSiwmXQ

⁸³ Аваков намагається легалізувати негласні слідчі дії щодо ЦПК за допомогою нардепа Деркача. Заява / Центр протидії корупції, 18 лютого 2020 року: <https://antac.org.ua/news/avakov-namahaiet-sia-lehalizuvaty-nehlasni-slidchi-shchodo-tspk-za-dopomohoiu-nardepa-derkacha-zaiava/>

⁸⁴ 100 % життя – мережа ЛЖВ / Фейсбук-сторінка, 18 березня 2020 року: <https://www.facebook.com/watch/?v=2497381053858387>

У квітні 2020 року представники організації «100 ВІДСОТКІВ ЖИТТЯ» заявили про подання ними позову проти Деркача щодо захисту честі, гідності та ділової репутації⁸⁵. У вересні справа почала розглядатись у Печерському районному суді Києва⁸⁶.

«Центр протидії корупції» – громадська організація, заснована у 2012 році Віталієм Шабуніним та Дар'єю Каленюк. Займається розробкою та адвокацією законодавчої бази для протидії корупції (зокрема щодо антикорупційних органів Національного антикорупційного бюро України (НАБУ), Спеціалізованої антикорупційної прокуратури (САП), Вищого антикорупційного суду України (ВАКС) та Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів (скорочена назва – Агентство з розшуку та менеджменту активів, або АРМА), криміналізації незаконного збагачення тощо), моніторингом держзакупівель та ініціює розслідування зловживань. БО «100 ВІДСОТКІВ ЖИТТЯ» (раніше «Всеукраїнська мережа людей, які живуть з ВІЛ») – одна з найбільших пацієнтських організацій в Україні, яка здійснює проекти на покращення доступу до медичної допомоги в Україні і, серед іншого, разом із ЦПК виступала за прозорі державні закупівлі ліків через міжнародні організації.

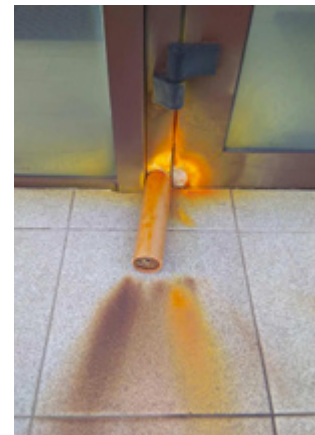
Андрій Деркач – депутат шістьох скликань Верховної Ради, протягом яких він представляв групу «Воля народу», Партію регіонів та Соціалістичну партію України. У 2017 році він написав заяву до Генеральної прокуратури та ініціював провадження за фактом імовірного розголошення службовими особами НАБУ даних досудового розслідування в контексті нібито втручання України в американські вибори⁸⁷, а у 2019 році звернувся з заявою про вплив посольства США на НАБУ до Державного бюро розслідувань⁸⁸.

#знищення_або_пошкодження_майна

#заякування_погрози_та_інші_форми_тиску

- У ніч на **17 лютого** 2020 року в **Києві** у двері благодійної організації «**100 ВІДСОТКІВ ЖИТТЯ**» невідомі кинули петарду, а також залишили на воротах плакат «*Пані Ладо, дякуємо за законопроект*», де згадується колишня представниця організації, а нині – народна депутатка фракції «Слуга народу» Лада Булах.

В організації це пов'язують із тим, що Булах зареєструвала у Верховній Раді законопроект № 2684⁸⁹, який дозволив би підліткам підписати декларацію з сімейним лікарем і самостійно (без батьків) звертатися до нього або до інших фахівців, а також гарантував би їм право отримувати інформацію про стан свого здоров'я.

■ Фото надане БО «100 ВІДСОТКІВ ЖИТТЯ»

⁸⁵ Пацієнтська організація подала позов до суду проти нардепа за наклеп / 100 % Life, 16 квітня 2020 року: <https://network.org.ua/patsiyentska-organizatsiya-podala-pozov-do-sudu-proti-nardepa-za-naklep/>

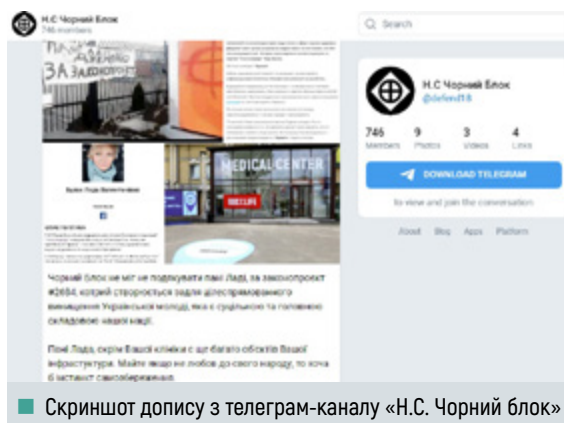
⁸⁶ Почався суд за позовом Шабуніна і Шерембея проти депутата Деркача за наклеп / ZMINA, 11 вересня 2020 року: <https://zmina.info/news/pochavsya-sud-za-pozovom-shabunina-i-sherembeya-proti-derkacha-za-naklep/>

⁸⁷ Є повний саботаж судами справ, переданих їм від НАБУ і САП – Ситник / Радіо Свобода, 19 серпня 2017 року: <https://www.radiosvoboda.org/a/28685332.html>

⁸⁸ Депутат Деркач заявляє, що передав у ДБР документи про «вплив посольства США» на НАБУ / Радіо Свобода, 9 жовтня 2019 року: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-derkach-posolstvo-us-nabu/30207279.html>

⁸⁹ Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реалізації прав підлітків у сфері охорони здоров'я / Верховна Рада України, 27 грудня 2019 року: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67795

Тимчасом 17 лютого 2020 року «**Н.С. Чорний Блок**» узяв на себе відповідальність за напад на благодійну організацію «100 ВІДСОТКІВ ЖИТТЯ», опублікувавши інформацію та безпосереднє відео нападу у своєму телеграм-каналі⁹⁰.

■ Скриншот допису з телеграм-каналу «Н.С. Чорний блок»

На момент публікації доповіді цей ресурс недоступний. Водночас у мережі можна знайти «Маніфест «Чорного блоку»»⁹¹, датований 25 січня 2020 року, що містить символіку, аналогічну зображеній на скриншотах зі згаданого телеграм-каналу.

Там зазначається, що «Чорний блок» є націонал-соціалістичним об'єднанням без єдиного лідера, метою якого є «боротьба за українську незалежність, національні традиції та цінності».

Поліція почала провадження і розслідує інцидент як хуліганство. Особи нападників, за інформацією БО «100 ВІДСОТКІВ ЖИТТЯ», станом на грудень 2020 року офіційно не встановлено. Експертиза з'ясувала, що фасад офісу пошкодили не вибухівкою, а піротехнікою. Як пояснили в організації, слідчі звернулися до кіберполіції щодо згаданого телеграм-каналу, і його роботу заблокували.

#перешкоджання_діяльності_громадської_організації

- **23 лютого** 2020 року близько 10 години вечора в **Києві** волонтери Студентської соціальної служби Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» виявили наклейки зі свастикою, кельтським хрестом на вході до приміщення, де планувалося проведення інформаційної сесії про права гомосексуальних людей у рамках проєкту «КиївПрайд: сильніші разом»⁹².

■ Фото з фейсбук-сторінки організації KyivPride

Окрім того, за інформацією «**КиївПрайду**», протягом тижня перед проведенням заходу його противники написали заяву до адміністрації навчального закладу з проханням запобігти проведенню інформаційної сесії, також у соціальних мережах обговорювалися варіанти протидії та нападу на організаторів події.

У результаті організатори вирішили перенести проведення інформаційної сесії на невизначений термін.

«КиївПрайд» – громадська організація, заснована у 2016 році на захист прав ЛГБТІК-спільноти й підвищення її видимості в суспільстві. Серед її діяльності найвідомішим є проведення щорічних прайд-тижнів, що складаються з різних культурних і просвітницьких

⁹⁰ Н.С. Чорний блок / Телеграм-канал, 17 лютого 2020 року: <https://t.me/defend18/19>

⁹¹ Маніфест «Чорного блоку», 25 січня 2020 року: <https://telegra.ph/Man%D1%96fest-CHORNOGO-BLOKU-01-26?fbclid=IwAR3i96EMs357vcQH9Y7bBqKySWSp4OwLjBQT0pw4i-lsy5nhQHzYajj4BoU>

⁹² KyivPride / Фейсбук-сторінка, 24 лютого 2020 року: <https://www.facebook.com/kyivpride/photos/a.858394070937490/2581807951929418/?type=3&theater>

заходів на ЛГБТІК-тематику й завершуються Маршами рівності, які останніми роками збирають по кілька тисяч учасників.

#юридичне_переслідування

- Уранці **25 лютого** 2020 року в **Одесі** та **Києві** за місцем реєстрації та проживання трьох активістів «Українського кіберальянсу» **Андрія Перевезія, Андрія Барановича** та **Олександра Галущенка** (і також, як зазначив Андрій Перевезій, деяких їхніх родичів) поліція із залученням КОРД (корпус оперативно-раптової дії) провела обшуки й вилучила інформаційні носії та техніку.

■ Фото з фейсбук-сторінки Ukrainian Cyber Alliance

Пізніше поліція Одеської області на своєму сайті підтвердила⁹³ цю інформацію, зазначивши, що йдеться про інцидент у жовтні 2019 року, коли на табло Одеського аеропорту невідомі вивели зображення шведської екоактивістки Грети Тунберг із підписом «F*ck you Greta» замість банерів з логотипами авіакомпаній.

Згадана подія була кваліфікована за частиною 2 статті 361 Кримінального кодексу України (несанкціоноване втручання в роботу електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), автоматизованих систем, комп'ютерних мереж чи мереж електрозв'язку).

В «Українському кіберальянсі», у свою чергу, заперечують причетність до інциденту в аеропорту, водночас зазначаючи, що напередодні інциденту повідомили СБУ та Одеський аеропорт про вразливість їхньої системи безпеки. Окрім того, активісти наголошують, що інформація, яку вони збирають, знаходиться у відкритому доступі.

На пресконференції 26 лютого⁹⁴ представники «Українського кіберальянсу» заявили про тимчасове припинення діяльності, спрямованої на співпрацю з українськими органами правопорядку до завершення розслідування.

За словами представника організації, станом на грудень 2020 року про підозру нікому з них не повідомили, вилучене майно активістам не повернули за винятком зарядних пристроїв, при цьому за десять місяців провели експертизу двох телефонів.

«Український кіберальянс» об'єднує українських ІТ-фахівців (зокрема, експертів із кібербезпеки) з різних міст. Позиціонується як група хактивістів (від слів «активіст» + «хакер», найпоширеніша дефініція «хактивізму» – це громадська діяльність або просування політичних ідей з використанням цифрових інструментів, зокрема таких, що перебувають поза правовим полем). Спільнота відома завдяки низці акцій. Зокрема, у грудні 2017 року активісти провели флешмоб з виявлення недоліків у системах кібербезпеки державних підприємств та установ⁹⁵, а до цього вони викладали у відкритий доступ листування колишнього радника президента Росії Владислава Суркова з українськими та російськими журналістами, політиками і громадськими активістами.

⁹³ Правоохоронці Одещини проводять слідчі дії у кримінальному провадженні за фактом несанкціонованого втручання до інформаційних систем одеського аеропорту / Національна поліція. Одеська область, 25 лютого 2020 року: <https://od.npu.gov.ua/news/zvichajni-novini/pravoohoronczii-odeshhini-provodyat-slidchi-diji-u-kriminalnomu-provadhzhenni-za-faktom-nesankcionovanogo-vtruchannya-do-informacijnix-sistem-odeskogo-aeroportu/>

⁹⁴ InformNapalm / Фейсбук-сторінка, 26 лютого 2020 року: <https://www.facebook.com/informnapalm24/videos/570096263598088/>

⁹⁵ Українські хакери оприлюднили службові документи військових, енергетиків і урядовців / Радіо Свобода, 26 грудня 2017 року: <https://www.radiosvoboda.org/a/28940075.html>

#перешкодження_мирним_зібранням

- **27 лютого** 2020 року 22 депутати Чернівецької міської ради внесли на розгляд проєкт рішення на підтримку петиції Миколи Гунька про заборону проводити в **Чернівцях** публічні кампанії та заходи на ЛГБТІ-тематику в публічному просторі та в приміщеннях комунальної форми власності.

Це вже друга спроба затвердити таке рішення: у листопаді 2019 року міський голова Олексій Каспрук наклав вето на рішення міської ради від 31 жовтня на підтримку попередньої петиції Гунька, оскільки таке рішення є дискримінаційним і порушує Конституцію України.

Документ був у переліку проєктів рішень⁹⁶, які міськрада мала намір розглянути 26 березня 2020 року, але даних про ухвалення на момент публікації цієї доповіді немає.

#заякування_погрози_чи_інші_форми_тиску

#порушення_приватності

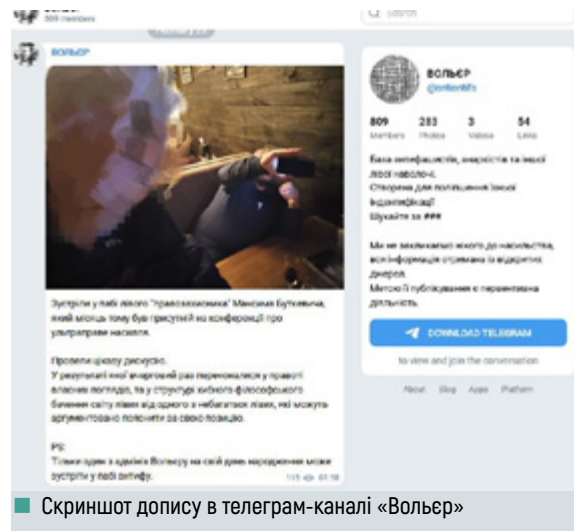
- **28 лютого** 2020 року в **Києві** керівник ультраправої організації «Національний спротив» Олексій Свиначенко сфотографував координатора проєкту допомоги біженцям та шукачам притулку «Без кордонів» **Максима Буткевича** для розміщення в телеграм-каналі «Вольєр», де ультраправі ідентифікують своїх «ворогів».

У такий спосіб, за словами правозахисника, його занесли до списку потенційних мішеней для нападів праворадикалів⁹⁷. Фото розміщене з підписом: *«Зустріли у пабі лівого «правозахисника» Максима Буткевича, який місяць тому був присутній на конференції про ультраправе насильство»*. У згаданому телеграм-каналі також є дані про дослідників ультраправих рухів

В'ячеслава Ліхачова та **Анну Гриценко**, деяких ЛГБТ-активістів, активістів лівого руху та ін. Автори каналу пояснюють його наявність необхідністю ідентифікації *«антифашистів, анархістів та іншої лівої наволочі»*.

Як розповів Максим Буткевич, пізніше, 3 березня, між восьмою і дев'ятою годинами вечора в підземному переході біля метро його впізнали й гукнули двоє чоловіків, наговорили йому різного з використанням лайки. Активіст заявляє, що прямих погроз не було, але були завуальовані застороги й погрозливі попередження. Чи пов'язана така увага з боку праворадикалів із публікацією на «Вольєрі», Буткевич не впевнений, не виключає, що зустріч була випадкова, але також і не заперечує протилежного.

Максим Буткевич – правозахисник, медіатренер, журналіст, координатор проєкту «Без кордонів», що діє з 2006 року для допомоги шукачам притулку та протидії проявам ксенофобії та мови ворожнечі.

■ Скриншот допису в телеграм-каналі «Вольєр»

⁹⁶ Проєкти рішень міської ради на 26 березня 2020 року / Чернівецька міська рада, офіційний вебпортал, 17 лютого 2020 року: <http://chernivtsy.eu/portal/proyekty-rishen-miskoyi-rady-na-26-bereznya-2020-roku>

⁹⁷ Вольєр / Телеграм-канал, 28 лютого 2020 року: <https://t.me/antiantifa/706>

#порушення_приватності

#дискредитація

- **29 лютого** 2020 року колишній заступник голови адміністрації експрезидента Віктора Януковича Андрій Портнов на своєму сайті та сторінках у соцмережах опублікував дискредитаційний допис⁹⁸ про волонтера і блогера **Романа Сініцина**. Портнов заявив, що Сініцин *«причетний до масових заворушень, насильства, пропаганди війни, розпалювання ненависті та заробляння на військовому волонтерстві, характеризується жадобою до наживи та взаємодією з причетними до навмисних убивств бандами»*. У цьому ж пості він посилається на начебто дані щодо сплачених Сініциним податків та його подорожей (перетину ним українського кордону) – інформацію, якої немає у відкритих джерелах.

У відповідь Сініцин назвав Портнова *«відрижкою минулого»*⁹⁹, заперечив його закиди й повідомив, що подав заяви про злочин до Нацполіції та ДБР стосовно витоку й передання третій особі персональних даних.

За словами активіста, станом на 31 березня до ЄРДР провадження не вносили, його адвокати отримали відповідь, що все ще проводиться перевірка.

Роман Сініцин (справжнє ім'я – Роман Балан) – український активіст, блогер, представник ініціативи «Хто замовив Катю Гандзюк?», співзасновник волонтерського об'єднання «Народний тил» для допомоги українським військовим, певний час очолював атестаційну комісію Міністерства внутрішніх справ України (МВС).

#заякування_погрози_чи_інші_форми_тиску

Пізно ввечері **29 лютого** 2020 року трапилася стрілянина поблизу **Першотравенська** на Житомирщині на березі річки Хомора, куди екоактивісти приїхали моніторити ймовірний скид промислових відходів Понінківської паперової фабрики¹⁰⁰.

Ініціативна група, про яку йдеться, складається з місцевих жителів і виступає проти забруднення річок Хомора, яка перетинає, зокрема, Житомирську та Хмельницьку області, і Случ, що тече через Хмельницьку, Житомирську та Рівненську області. Вони не об'єднуються в громадську організацію, оскільки вважають більш ефективною свою діяльність як групи осіб, локальної екологічної ініціативи, що координується в соцмережах¹⁰¹. Активісти намагаються фіксувати скиди відходів промислових підприємств на відео.

За словами очевидців інциденту, того разу вони якраз намагалися зафіксувати скид відходів на відео, щоб звернутися до Державної екологічної інспекції, що відбирає зразки води.

Присутні під час інциденту засвідчують, що обличчя нападників не бачили, ті стріляли у їхній бік, але постраждалих немає. Очевидець подій Борис Муравський нарахував 8 пострілів, потім на місці інциденту вилучили 6 гільз і передали поліції.

2 березня поліція відкрила провадження¹⁰² за частиною 2 статті 296 Кримінального кодексу України (хуліганство). Інцидент спочатку розслідувало відділення в Баранівці Житомирської

⁹⁸ Андрей Портнов / Фейсбук-сторінка, 29 лютого 2020 року: https://www.facebook.com/aportnovua/posts/123419379231605?_tn__=-R

⁹⁹ Roman Sinicyn / Особиста фейсбук-сторінка, 2 березня 2020 року: <https://www.facebook.com/romabra/posts/10206441668118632>

¹⁰⁰ Anna Sobetskaya / Особиста фейсбук-сторінка, 1 березня 2020 року: <https://www.facebook.com/anna.sobetskaya.3/videos/1986725794807658/>

¹⁰¹ !!! Врятувати річку Хомора та Случ !!! / Фейсбук-група: <https://www.facebook.com/groups/373425253146167/>

¹⁰² Поліція перевіряє повідомлення про стрільбу неподалік Понінок / Національна поліція. Житомирська область, 2 березня 2020 року: <https://zt.npu.gov.ua/news/aktualno/policziya-perevirayaje-povidmlennya-pro-strilbu-nepodalik-poninok/>

області, а тоді 6 квітня його передали слідчим із Полонного Хмельницької області. Станом на грудень 2020 року причетних до інциденту не встановлено. За словами ще одного очевидця подій, екоактивіста Олександра Коваленка, представники їхньої ініціативної групи під час одного з пізніших замірів зразків води в Хоморі чули постріли, імовірно – з рушниці, але їх після цього не переслідували, і до поліції вони не звертались.

БЕРЕЗЕНЬ 2020 РОКУ

#юридичне_переслідування

- **7 березня** 2020 року тодішня керівниця Державного бюро розслідувань (ДБР) (а нині – керівниця Офісу Генерального прокурора) Ірина Венедіктова заявила¹⁰³ про те, що подала позов про захист честі, гідності й ділової репутації проти громадської організації **«Центр протидії корупції»**, а також інтернет-видання «Українська правда» та особисто проти власниці видання Олени Притули за статтю від 28 січня «Спрут Авакова: як «тимчасовий» міністр нарощує свій вплив у силовому блоці»¹⁰⁴ за авторством організації, де йдеться про ймовірний вплив її чоловіка на кадрову політику ДБР. Сума позову – 150 тисяч гривень.

Станом на грудень 2020 року, за словами юристки ЦПК Олени Щербан, справа розглядається в Печерському суді (триває розгляд по суті). ЦПК, «Українська правда» та її засновниця Олена Притула є відповідачами у справі.

#фізичний_напад

- **8 березня** 2020 року в **Києві** після завершення **Маршу жінок** двох його учасників побили в підземному переході на вулиці Набережно-Хрещатицькій. За словами очевидиці подій **Марини Дубини**¹⁰⁵, група з 8 осіб перегородила прохід їхньої компанії і, з'ясувавши, чи були присутні серед них хлопці на марші, напали на них: одного побили, іншому розпилили в обличчя газовий балончик.

Як повідомила адвокатка постраждалих Оксана Гузь, після інциденту 4 осіб було затримано й доставлено до відділку поліції, трьох із них відпустили, а четвертій особі оголосили про підозру та обрали запобіжний захід у вигляді домашнього арешту. Про кого саме йдеться, невідомо.

За словами адвокатки, потерпілі наполягали на відкритті провадження за статтями «хуліганство» та «порушення рівноправності громадян» Кримінального кодексу України, але, як зазначили в Нацполіції у відповідь на запит Центру прав людини ZMINA, запис у Єдиному реєстрі досудових розслідувань внесли тільки за першою статтею (частина 4 статті 296).

Станом на грудень 2020 року, як зазначила Гузь, обвинувальний акт щодо одного фігуранта справи (частина 2 статті 296 Кримінального кодексу України) передано до Подільського районного суду Києва. Відбулося підготовче засідання, розгляд по суті має початись у 2021 році.

¹⁰³ Irina Venediktova / Особиста фейсбук-сторінка, 7 березня 2020 року: <https://www.pravda.com.ua/articles/2020/01/28/7238587/>

¹⁰⁴ Спрут Авакова: як «тимчасовий» міністр нарощує свій вплив у силовому блоці / Українська правда, 28 січня 2020 року: <https://www.pravda.com.ua/articles/2020/01/28/7238587/>

¹⁰⁵ Maryna Dubyna / Особиста фейсбук-сторінка, 8 березня 2020 року: <https://www.facebook.com/doobyana/posts/1551101718375111>

Інша частина справи досі перебуває в Подільському управлінні поліції Києва. Інформації про те, чи встановлені особи інших нападників, у Оксани Гузь немає. При цьому, за її словами, ще в травні 2020 року слідству були передані відеозаписи, де зафіксовані обличчя цих людей.

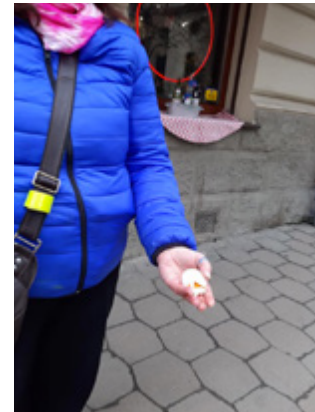
За інформацією Національної поліції, участь у щорічному Марші за права жінок у Києві взяли близько 2 тисяч людей. Також відбувалися контрмітинги з боку ініціатив, які позиціонують себе як захисники «традиційних цінностей» (на акції була символіка таких організацій, як «Традиція і порядок», «Срібло троянди» тощо). Під час заходів порушень зафіксовано не було¹⁰⁶.

#фізичний_напад

- **8 березня** 2020 року у **Львові** трьох учасниць **Маршу жінок** закидали сирими яйцями. Інцидент трапився вдень на вулиці Федорова після проведення ходи. Постраждалій **Марті Чумало** не вдалося ідентифікувати особи двох нападників – хлопця і дівчини.

У поліції на запит Центру прав людини ZMINA відповіли, що заяв від імені постраждалих 8 березня не надходило. Марта Чумало стверджує, що вони направляли заяви поштою, але про перебіг розслідування постраждалим нічого невідомо, з ними поліція не зв'язувалась.

Як повідомляли медіа¹⁰⁷, у цілому Марш за права жінок у Львові зібрав близько двохсот учасниць та учасників – хода відбулася від площі Ринок до Оперного театру. Як і в Києві, тут також кілька десятків людей організували контрмітинг під гаслом «Проти абортів в Україні». Цю акцію анонсувала в соцмережах праворадикальна ініціатива «Традиція і порядок Львів».

■ Фото з допису Марти Чумало на фейсбуці

#заякування_погрози_чи_інші_форми_тиску

- **10 березня** 2020 року під час акції протесту проти зловживань на «Шахті імені Святої Матрони Московської» в **Торецьку** на Донеччині активісту профспілки, який одночасно є координатором регіональної юридичної приймальні Української Гельсінської спілки з прав людини (УГСПЛ), **Володимиріві Єльцю** погрожував¹⁰⁸ керівник служби безпеки підприємства Юрій Гнатюк.

За даними УГСПЛ, видобувні роботи в «Шахті імені Святої Матрони Московської» припинилися в грудні 2019 року, а в березні 2020-го роботи відновили, але без необхідних дозвільних документів. 10 березня представники профспілки разом із шахтарями, які хотіли офіційно звільнитися зі згаданого підприємства через невивлату зарплати, провели мітинг, після чого прорвалися до адміністративної будівлі шахти, де трапилися сутички, під час яких, за твердженням Володимира Єльця, Юрій Гнатюк йому погрожував.

■ Фото з матеріалу на сайті УГСПЛ

¹⁰⁶ «Боїся коронавірусу? У сексизму більше жертв»: як пройшов Марш за права жінок у Києві (фоторепортаж) / ZMINA, 8 березня 2020 року: <https://zmina.info/articles/boishysya-koronavirusu-u-seksyzma-bilshe-zhertv-yak-projshov-marsh-za-prava-zhinok-u-kyievi-fotoreportazh/>

¹⁰⁷ «Квіти – клумбам, права – жінкам!» У Львові відбувся феміністичний марш (відео) / Радіо Свобода, 8 березня 2020 року: <https://www.radiosvoboda.org/a/marsh-zhinok/30476211.html>

¹⁰⁸ Нова профспілка. З чим пов'язані погрози на адресу координатора приймальні УГСПЛ / Українська Гельсінська спілка з прав людини, 25 березня 2020 року: <https://helsinki.org.ua/articles/nova-profspiika-z-chym-pov'язani-pohrozy-na-adresu-koordinatora-priymalni-ni-uhspl/>

Після цього, як зазначають в УГСПЛ, Володимир Єлець помітив стеження за собою і дізнався, що невстановлені особи збирають про нього інформацію.

11 березня 2020 року Єлець записав відеозвернення¹⁰⁹, у якому розповів про інцидент і заявив, що якщо з ним щось трапиться, він пов'яже це саме із вказаними погрозами. За даними УГСПЛ, після публікації стеження припинилось.

#заякування_погрози_чи_інші_форми_тиску

- **26 березня** 2020 року в **Ужгороді** невідомі облили жовтою фарбою автомобіль, що належить депутату міської ради **Віктору Щадею**, та залишили на даху похоронний вінок¹¹⁰. Постраждалий пов'язує інцидент зі своєю громадською діяльністю та вважає його заякуванням.

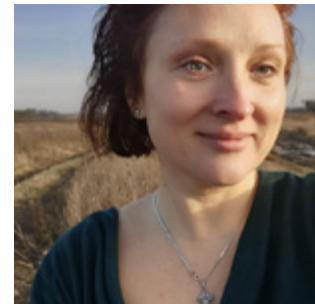
■ Фото з публічної сторінки Віктора Щадея

Поліція повідомила про відкриття кримінального провадження¹¹¹ з попередньою кваліфікацією частиною 1 статті 194 Кримінального кодексу України (умисне пошкодження майна). Станом на грудень 2020 року причетних до інциденту не встановлено.

Віктор Щадей – депутат Ужгородської міської ради, колишній виконувач обов'язків міського голови (2014), засновник Закарпатського центру підтримки Об'єднань співвласників багатоквартирних будинків (ОСББ), громадський діяч. Проводить громадський моніторинг закупівель міської влади та звертається щодо зловживань до органів правопорядку, активно висвітлюючи перебіг подій у соцмережах¹¹².

#заякування_погрози_чи_інші_форми_тиску

- **27 березня** 2020 року засновниця організації «Громадський рух «Почайна» **Аннабелла Моріна** заявила про погрози з боку будівельників, які проклали каналізаційні труби поблизу русла річки Почайна в **Києві** для потреб житлових комплексів, що зводяться на Рибальському острові¹¹³.

■ Аннабелла Моріна, фото з фейсбук-сторінки активістки

На відео, яке активістка виклала на своїй сторінці у фейсбучі¹¹⁴, чути, як співрозмовник Моріної, побачивши, що вона знімає, спочатку погрожує її засудити, потім – забрати і «втопити» її телефон, а тоді – і її саму, а потім чути ще чоловічі голоси, які у грубій формі вимагають, щоб вона йшла геть.

Аннабелла Моріна – київська краєзнавиця та журналістка, засновниця «Громадського руху «Почайна», який із 2015 року займається збереженням та відновленням однойменної річки, колишньої притоки Дніпра, яка майже зникла через забудову Києва та зараз існує як система озер в Оболонському районі столиці.

¹⁰⁹ Volodymyr Yelets / Особиста фейсбук-сторінка, 11 березня 2020 року: <https://www.facebook.com/volodymyr.yelets/videos/1174716009530238/>

¹¹⁰ Віктор Щадей / Фейсбук-сторінка, 29 березня 2020 року: https://m.facebook.com/story.php?story_fbid=2886981274702702&id=646034135464105

¹¹¹ Поліція Ужгорода розслідує факт пошкодження майна депутата / Національна поліція. Закарпатська область, 26 березня 2020 року: <https://zk.npu.gov.ua/news/Informacziya/policziya-uzhgoroda-rozsliduje-fakt-poshodzhennya-majna-deputata/>

¹¹² Віктор Щадей / Особиста фейсбук-сторінка, 30 січня 2020 року: <https://www.facebook.com/Uzhhorod/posts/2759472700786894>

¹¹³ Краєзнавиця-ініціаторка відродження річки Почайна у Києві заявила про погрози / ZMINA, 27 березня 2020 року: <https://zmina.info/news/iniciatori-stvorennya-parku-pochajna-u-kyievi-zayavyla-pro-pogrozy/>

¹¹⁴ Annabella Morina / Особиста фейсбук-сторінка, 27 березня 2020 року: <https://www.facebook.com/annabella.morina/videos/3473270849390660/>

#фізичний напад

- **29 березня** 2020 року в **Кам'янському** на Дніпропетровщині побили голову громадської організації «С.Т.А.Р.Т» **Костянтина Філатова**. Невідомі вимкнули електрику у квартирі чоловіка, щоб виманити його на сходи, після чого один з них напав на Філатова з бейсбольною биткою. За словами постраждалого, на нападниках були маски, але він зміг би їх впізнати все одно, оскільки в процесі сутички йому вдалось увімкнути світло й краще їх роздивитись.

■ Костянтин Філатов після нападу, кадр із відео на ютуб-каналі Leonid Brezhneff

У лікарні чоловік записав відеозвернення¹¹⁵.

Як розповідає Костянтин Філатов, це другий напад на нього: у листопаді 2016 року активіста побила група осіб на подвір'ї багатоквартирного будинку¹¹⁶, але поліція так і не знайшла нападників.

Після нападу поліція відкрила провадження за статтею 125 Кримінального кодексу України (легкі тілесні ушкодження) та опитала його. Станом на 28 травня 2020 року воно було перекваліфіковане із завдання легких тілесних ушкоджень на завдання ушкоджень середньої тяжкості (стаття 122 Кримінального кодексу України). Станом на грудень 2020 року особу нападника встановлено не було.

Щодо нападу 2016 року, про який розповідав Філатов, поліція повідомила, що за фактом завдання активістові ушкоджень середньої тяжкості було відкрито провадження. Його розслідували більше двох років, але в червні 2019 року справу закрили за відсутністю складу злочину (пункт 2 частини 1 статті 284 Кримінального процесуального кодексу України).

Костянтин Філатов – голова громадської організації «С.Т.А.Р.Т», заснованої у 2015 році в Кам'янському. Організація фокусується на аналізі бюджетної політики міста, залученості городян до процесу ухвалення рішень, діяльності та фінансуванні комунальних підприємств Кам'янського.

#незаконне_затримання_чи_обшук

#юридичне_переслідування

- **30 березня** 2020 року в **Києві** за адресою вул. Кудряшова 8-10, де раніше розташовувалися гуртожитки Національної академії внутрішніх справ України, було затримано голову громадської організації «Твердиня» **Юрія Федоренка**, який приїхав туди фіксувати проведення будівництва всупереч припису Державної архітектурно-будівельної інспекції про зупинення підготовчих та будівельних робіт. Прийшовши на будмайданчик, Федоренко викликав поліцію, але прибула не слідчо-оперативна група, а група патрульних поліцейських.

За словами Федоренка, поліцейські сказали йому, що поряд відбулося адміністративне правопорушення, доставили його до Солом'янського райвідділу поліції «для встановлення особи», але натомість склали адмінпротокол про порушення ним карантину (стаття 44-3 Кодексу про адміністративні правопорушення).

¹¹⁵ В Каменском совершено нападение на гражданского активиста / Leonid Brezhneff, ютуб-канал, 1 квітня 2020 року: https://www.youtube.com/watch?v=g9gg6kolSpw&feature=emb_logo

¹¹⁶ Ругать власть в фэйсбуке – опасно для здоровья! / Інформаційний портал міста Кам'янське, 9 листопада 2020 року: <http://www.xn--80akarckijz.xn--j1amh/rugat-vlast-v-fehjsbuke-opasno-dlya-zdorovya/>

Активіст каже, що їхати відмовлявся, хоча спротиву не чинив, але на нього все одно вдягнули кайданки, а пізніше провели обшук без понять. Федоренко також стверджує, що карантину він не порушував: на відео затримання, яке активіст передав моніторам Центру прав людини ZMINA, видно, що він – у захисній масці, а на момент затримання, за словами активіста, з ним поряд перебував один представник громадськості й 6 правоохоронців.

На запит Центру прав людини ZMINA щодо підстав та обставин затримання Юрія Федоренка¹¹⁷ Управління Національної поліції міста Києва відповіло, що не може надати цю інформацію нібито тому, що порушить таким чином закон про захист персональних даних.

Пізніше, 8 липня 2020 року, Юрій Федоренко повідомив Центру прав людини ZMINA, що суд розглянув згаданий протокол про адміністративне правопорушення і повністю його виправдав. Водночас сам активіст подав скаргу на дії поліцейських до ДБР.

За згаданою адресою забудовник «Інтергал-буд» зводить ЖК City Hub, маючи документи на реконструкцію гуртожитків Національної академії внутрішніх справ України.

Департамент Державної архітектурно-будівельної інспекції на запит Центру прав людини ZMINA від 16 квітня повідомив про проведення перевірки згаданого будівництва в лютому 2020 року й виявлення порушень будівельних норм, щодо чого було складено відповідний протокол щодо генерального підрядника ТОВ «БК «Інтергалбуд»» та проєктувальника ТОВ «АБК «Квадрат»», а також припис Національній академії внутрішніх справ та ТОВ «БК «Інтергалбуд»» щодо припинення підготовчих та будівельних робіт за цією адресою від 21 лютого 2020 року. За цими даними, припис був актуальним на момент інциденту.

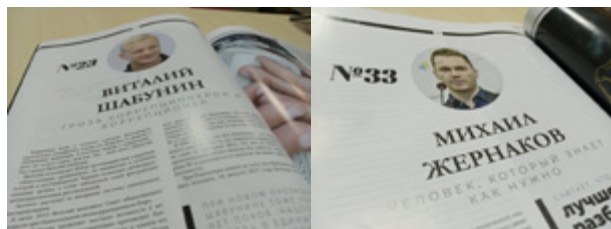
17 січня 2020 року Державне бюро розслідувань почало провадження за заявою ГО «Твердиня» щодо ймовірних зловживань під час укладання договору між керівництвом академії та ТОВ «Інвестбудактив». Копію відповідного документа активісти «Твердині» надали в розпорядження Центру прав людини ZMINA. Водночас на запит Центру ZMINA від 16 квітня щодо актуального статусу цього провадження ДБР ніякої інформації не надало.

ГО «Твердиня» заснована 2017 року в Києві. Серед іншого займається громадським моніторингом незаконної забудови, звертається зі скаргами до відповідних органів правопорядку, а також публікує на своїх сторінках у соціальних мережах відео про перебіг своєї роботи.

#дискредитація

- Наприкінці **березня 2020 року** в медіа з'явилися повідомлення про поширення серед депутатів несправжнього номера журналу «Публичные люди», спецвыпуск «Самые влиятельные геи Украины».

Телеканал ZIK¹¹⁸ при цьому посилався на телеграм колишнього народного

■ Примірник видання, який має в розпорядженні Центр прав людини ZMINA

¹¹⁷ Громадська організація «Твердиня» / Фейсбук-сторінка: https://www.facebook.com/watch/live/?v=240845750379677&ref=watch_permalink

¹¹⁸ Журнал «Публичные люди» та жоден з членів його редакції не мають жодного відношення до фейкового журналу, фотографії якого оприлюднив колишній нардеп Антон Поляков / Zik, 28 березня 2020 року: https://zik.ua/news/politics/zhurnal_publychnie_liudy_ta_zhoden_z_chleniv_ioho_redaktsii_ne_maiut_zhodnoho_vidnoshennia_do_feikovo_ho_zhurnal_u_fotografii_iakoho_opryliudnyv_kolyshnii_nardep_anton_poliakov_963677

депутата Антона Полякова¹¹⁹ й зауважував, що сам журнал перестали видавати ще в липні 2019 року, онлайн-версії також немає.

Водночас було створено окремих однойменний сайт¹²⁰.

На обкладинці паперового видання – український музикант і політик Святослав Вакарчук, він же нібито й очолює фейковий «рейтинг». Окрім статті про нього, у виданні викладені матеріали про низку інших політиків, громадських і культурних діячів. Серед останніх частина є відкритими геями і ЛГБТ-активістами. Наприклад, **Святослав Шеремет, Богдан Глоба** або **Віктор Пилипенко**, хоча ті стверджують, що з ними ніхто інтерв'ю не проводив. Тобто матеріали про ЛГБТ-активістів, уміщені в цьому виданні, є компіляцією інформації з відкритих джерел і вимислу.

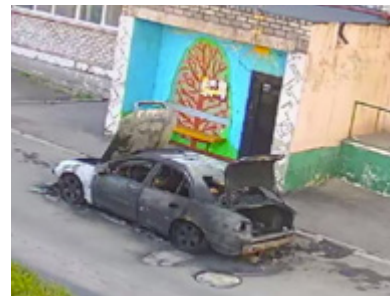
До того ж у журналі й на сайті є статті про культурних діячів, антикорупційних активістів (наприклад, **Віталія Шабуніна, Олександра Лемєнова**), або активістів, які виступають за судову реформу (**Михайло Жернаков**), щодо яких немає жодних даних про їхню гомосексуальну орієнтацію.

З одного боку, Центр прав людини ZMINA переконаний, що сексуальна орієнтація не може бути підставою для будь-яких оцінок громадських діячів, з іншого – зважаючи на досить високий рівень гомофобії в українському суспільстві, у поширенні неправдивих відомостей на цю тему та фальшивому аутингу вбачає спробу дискредитації антикорупційних активістів.

КВІТЕНЬ 2020 РОКУ

#знищення_чи_пошкодження_майна

- У ніч на **3 квітня** 2020 року в **Кам'янському** Дніпропетровської області невідомі спалили авто блогеру та громадському активістові **Олегу Єфімову**, яке було припарковане у дворі багатоквартирного будинку поруч з іншими машинами. На відео з камер спостереження, яке пізніше виклали в мережу¹²¹, видно здалеку двох осіб, які підходять до автівки, обливають її чимось і підпалюють.

■ Фото з фейсбук-групи «Левый Берег Каменское»

Безпосередньо перед інцидентом якихось погроз, за словами постраждалого, не було. Сам підпал активіст вважає замовним і пов'язує зі своєю антикорупційною блогерською діяльністю (Єфімов адмініструє пабліки «Левый Берег Каменское»¹²² та «Днепрострой Каменское», де він, зокрема, аналізує тендерні закупівлі міста, регулярно публікує дописи під заголовком «О чем не жужжат» із критикою міського голови Андрія Белоусова й пов'язаної з ним партії «Бджола»).

3 квітня 2020 року Національна поліція Дніпропетровської області почала провадження за статтею 194 Кримінального кодексу (умисне знищення або пошкодження майна). Слідство триває. За словами постраждалого, станом на грудень 2020 року особи підпалювачів встановлено не було.

¹¹⁹ Антон Поляков / Телеграм-канал, 25 березня 2020 року: <https://t.me/poliakovanton/1394>

¹²⁰ Публичные люди. Самые влиятельные геи Украины / Вебсайт: <https://top-gay.com/>

¹²¹ Шок: кадры сегодняшнего поджога авто в г. Каменском [видео] / Событие. Новости Каменского, 03 квітня 2020 року: <https://sobitie.com.ua/novosti-kriminal/shok-kadry-segodnyashnego-podzhoga-avto-v-g-kamenskom-video>

¹²² Левый берег Каменское / Фейсбук-група, 03 квітня 2020 року: <https://www.facebook.com/groups/220643508616791/permalink/504293300251809/>

Як повідомляє Українська Гельсінська спілка з прав людини¹²³, це не перший випадок атак на активних жителів Кам'янського за останні кілька років: у квітні 2019 року невідомі стріляли в керівника ГО «Рух громадська варта» Євгена Найду. Тоді поліція почала провадження за статтею «Умисне вбивство» і, встановивши особи ймовірних нападників, оголосила їм про підозру та 17 липня 2019 року передала справу до суду. Про це вона зазначила у відповідь на запит Центру прав людини ZMINA.

У грудні 2019 року невідомі намагалися спалити помешкання, де зареєстрована громадська організація, яка захищає права працівників місцевого металургійного заводу – «Надзвичайна рада тільки робочих Дніпровського металургійного комбінату», у липні 2018 року – підірвали редакцію газети «Событие». За інформацією поліції, за фактом обох інцидентів було почато провадження, але станом на 6 травня 2020 року розслідування ще тривало, і про підозру нікому оголошено не було.

У лютому 2017 року в Кам'янському спалили авто журналіста та головного редактора локального видання «Город 5692» Сергія Гузя, а до цього журналіст повідомляв про тиск і спроби не допустити виходу наступного тиражу газети. Того ж місяця спалили автомобіль правозахисника та журналіста Станіслава Мілославського, який видавав газету «Антимафія» (а через місяць після цього інциденту стався підпал типографії, де друкувалася газета).

#знищення_чи_пошкодження_майна

- Уранці **3 квітня** 2020 року громадський активіст із **Одеси** **Дем'ян Ганул** заявив про підпал автівки, що належить його сестрі, якою він зазвичай пересувався містом. За словами активіста, машина була припаркована на вулиці неподалік від будинку, де він живе. За даними поліції, інцидент стався близько третьої години ночі.

Інцидент Ганул пов'язує зі своєю громадською діяльністю та критикою міської влади, хоча зазначає, що погрози чи якихось попереджень напередодні не отримував. За його даними, безпосередньо в підпалі брали участь дві особи (їх складно ідентифікувати, бо вони були в медичних масках), але причетних може бути більше¹²⁴. Активіст вважає напад добре спланованим, йому передувало стеження: на камерах поблизу були зрізані дроти.

■ Фото з фейсбук-сторінки Дем'яна Ганула

3 квітня 2020 року в телеграм-каналі Antinazi channel з'явився допис¹²⁵ (рос.): «Невідомі антифашисти спалили авто місцевому неонацисту, соратнику Сергія Стерненка, лідеру угруповання «Вуличний фронт» Дем'яну Ганулу. Справедливість іноді трапляється». Однак у дописі використано фотографію спаленої автівки, яку за кілька годин перед тим опублікував сам Ганул на своїй фейсбук-сторінці.

Сам Дем'ян Ганул увечері після інциденту опублікував допис¹²⁶, до якого прикріпив відео з камери спостереження, на якому видно підпал, а також назвав осіб і структури, яких він підозрює («антифа» серед переліку немає): охоронна фірма «Зевс», Віталій Голодок (ГО «Україна це ми»), міський голова Геннадій Труханов (пов'язує це з майбутніми виборами, ніби це спроба нейтралізувати тих, хто до нього в опозиції) та блогер Анатолій Шарій.

¹²³ Випалюють вогнем: за що нападають на активістів Кам'янського. Оновлено / Українська Гельсінська спілка з прав людини, 17 квітня 2020 року: <https://helsinki.org.ua/articles/vypaliuiut-vohnem-za-shcho-napadaiut-na-aktyvistiv-kam-ians-kofo/>

¹²⁴ Дем'ян Ганул / Особиста фейсбук-сторінка: <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=2292101841095461&set=a.1476876009284719&type=3&theater>

¹²⁵ Antinazi channel / Телеграм-канал: <https://t.me/antifaau/1977>

¹²⁶ Дем'ян Ганул / Особиста фейсбук-сторінка: <https://www.facebook.com/100008870020776/videos/2291526961152949/>

Згаданий у дописі Віталій Голодок тим часом опублікував допис, у якому закликав Ганула «задуматись» і пов'язав його діяльність з криміналітетом (нібито Ганул і ще якісь люди забирали товар у жінки, яка торгувала на ринку сигаретами, – до посту прикріплено відео, як вони виносять коробки, але про що говорять із жінкою, не чути), висловивши припущення, що саме це стало причиною підпалу¹²⁷.

Поліція Одеси повідомила про відкриття провадження за статтею 194 Кримінального кодексу України (умисне знищення або пошкодження майна)¹²⁸. Наразі ведеться слідство, особи причетних до підпалу станом на грудень 2020 року не встановлені.

21 листопада 2020 року Дем'яну Ганулу розбили вже іншу машину, а коли активіст привіз її на СТО, то знайшли і спалили. Наступного дня постраждалий заявив, що був вимушений тимчасово залишити Одесу через погрози йому та родині¹²⁹.

Дем'ян Ганул – громадський активіст з Одеси. Раніше був у складі організації правого крила «Вуличний фронт» (минулого року вони повідомили про призупинення діяльності) та одеського осередку «Правого сектора». Останнім часом займався екоактивізмом та боротьбою з незаконною забудовою, брав участь у відстоюванні Зеленого театру в Одесі, після сутичок там був затриманий, активно виступає проти захоплення берегової зони, публікував дописи на захист Національного парку «Тузловські лимани». Також у своїх постах у соцмережах підтримує колишнього народного депутата Андрія Білецького – лідера правої партії «Національний корпус», засновника полку «Азов». Балотувався від «Національного корпусу» на місцевих виборах у міську раду Одеси в жовтні 2020 року, але не пройшов.

#юридичне_переслідування

#перешкоджання_проведенню_мирного_зібрання

- **6 квітня** 2020 року поліція склала дев'ять адміністративних протоколів щодо **учасників безстрокової акції «Весна на граніті»**, що відбувалася в **Києві** біля Офісу президента України (ОП), звинувативши їх у порушенні карантину.

12 травня правоохоронці також спробували затримати учасників організованого в межах акції перформансу, під час якого демонстранти вимагали включити ветеранів до української сторони переговорників у Мінську.

Як розповіла активістка **Ярина Черногуз** моніторам Асоціації українських моніторів дотримання прав людини в діяльності правоохоронних органів (УМДПЛ)¹³⁰, складати протоколи про адміністративне правопорушення поліція приїхала в ніч з 5 на 6 квітня. При цьому напередодні поліцейські зачитували мітингувальникам постанову Кабміну щодо карантинних заходів, тож вони продовжували акцію в масках та з дотриманням соціальної дистанції у два метри.

Водночас, зі слів активістки, після цього інциденту поліція почала прискіпливіше ставитися до безстрокового протесту «Весна на граніті». Зокрема, під Офісом президента заборонили приносити речі для активістів (ковдри, відра тощо) та писати крейдою на підлозі.

¹²⁷ Віталій Голодок / Особиста фейсбук-сторінка: https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=1185861958411649&id=100009635686434

¹²⁸ Правоохоронці розслідують обставини займання легкового автомобіля «MERCEDES» в центрі Одеси / Національна поліція. Одеська область: <https://od.npu.gov.ua/news/zvichajni-novini/pravoohoronnczi-rozsliduyut-obstavini-zajmannya-legkovogo-avtomobilya-MERCEDES-v-czentr-odesi/>

¹²⁹ Одеса: активісту Дем'янові Ганулу знову спалили машину і погрожують його родині / ZMINA, 23 листопада 2020 року: <https://zmina.info/news/odesa-aktyvistu-demyanovi-ganulu-znovu-spalyly-mashynu-i-pogrozhuut-jogo-rodyni/>

¹³⁰ Правозахисники засудили вибірковий тиск на учасників акції під Офісом президента / ZMINA, 20 травня 2020 року: <https://zmina.info/news/ukrayinski-pravozahysnyky-zasudyly-vybirkovyj-tysk-na-uchasnykiv-akcziyi-pid-ofisom-prezydenta/>

Перформанс 12 травня ініціатива «Весна на граніті» анонсувала окремо. Він містив театралізовану складову: один з учасників Петро Стефарук підніс до Ярини Черногуз відро з бензином і велосипедною шиною, підпалив його, а Черногуз перекинула ногою відро на землю, після чого вогонь погасили, а учасники почали скандувати свої вимоги щодо включення ветеранів до переговорної групи. За словами активістки, через деякий час поліція затримала Стефарука й почала виводити з площі, але завдяки втручанням Черногуз та інших активістів його відпустили.

За результатами судового розгляду у двох випадках суд дійшов висновку про недостатність зібраної поліцією доказової бази, ще в чотирьох повернув документи поліції для належного оформлення, а у двох визнав протестувальників винними, але не оштрафував їх, а оголосив їм «усне зауваження»¹³¹. Як повідомив Центру прав людини ZMINA член правління громадської організації «Правозахисна ініціатива» Михайло Лебідь, який відстежував перебіг ситуації, активісти, які були визнані винними, планують оскаржувати згадане рішення в апеляційній інстанції.

1 липня стало відомо, що Печерський районний суд Києва закриття провадження про адміністративне правопорушення щодо Ярини Черногуз через відсутність у її діях складу адмінправопорушення¹³².

Акція «Весна на граніті» розпочалася в Києві в березні 2020 року та тривала під стінами Офісу президента України до кінця травня 2020 року. За словами організаторів мітингу, він виник у відповідь на ініціативу Тресторонньої робочої групи в Мінську щодо створення Консультативної ради, що дозволить проводити прямий діалог із представниками непідконтрольних уряду України частини Донецької та Луганської областей. Серед заявлених вимог – скасування згаданої ради, відставка керівника ОП Андрія Єрмака, радника голови Ради національної безпеки і оборони Сергія Сивохо (активісти вважають цю вимогу виконаною) та міністра внутрішніх справ Арсена Авакова, припинення відведення українських військ у рамках так званої політики «розведення», а також припинення репресій, як вважають активісти, щодо добровольців Андрія Антоненка, Яни Дугарь та Юлії Кузьменко, яких підозрюють у причетності до вбивства журналіста Павла Шеремета¹³³.

#незаконне_затримання_чи_обшук

- **8 квітня** 2020 року поліція разом зі спецпризначенцями затримала людей, які вийшли на протест поблизу будмайданчика ЖК #Washington_Concept_House на Лабораторній вулиці в **Києві**, після того, як на територію будівельного майданчика почали завозити будівельну техніку.

Як розповів представник громадської ініціативи «Штаб оборони Києва», член комісії з перевірки інформації щодо резонансних об'єктів будівництва при КМДА **Петро Михайленко**, йому зателефонувала киянка **Катерина Науменко**, мешканка одного з будинків поблизу будмайданчика ЖК #Washington_Concept_House на Лабораторній вулиці, і повідомила, що на територію будівельного майданчика завозили будівельну

■ Фото з фейсбук-сторінки Олександри Навроцької

¹³¹ Суд визнав двох учасників акції «Весна на граніті» на Банковій винними в порушенні карантину / ZMINA, 26 червня 2020 року: <https://zmina.info/news/sud-vyznav-dvoh-uchasnykiv-akcziyi-vesna-na-graniti-na-bankovij-vynnyumu-u-porushenni-karantynu/>

¹³² Суд не виявив порушення карантину з боку учасниці «Весни на граніті» Ярини Черногуз / ZMINA, 1 липня 2020 року: <https://zmina.info/news/sud-ne-vyayviv-porushennya-karantynu-z-boku-uchasnyci-vesny-na-graniti-yaryny-chornoguz/>

¹³³ Весна_на_граніті / Фейсбук-сторінка, 19 березня 2020 року: https://www.facebook.com/VesnaNaHraniti/posts/101529791493619?__tn__=K-R

техніку. Михайленко прибув на місце близько 17 години й побачив, що там триває суперечка, а о 17:07 приїхав автобус із силовиками.

За словами Михайленка, він став вести відеотрансляцію, поліцейський це побачив і сказав його затримати разом з іншими протестувальниками (при цьому чоловік був із собакою, тож його разом із твариною так і повезли до відділку). У машині одній із затриманих **Олександрі Навроцькій**¹³⁴ стало погано (вона вела стрім події і пізніше писала про інцидент у фейсбуці, заявляючи, що вийшла в аптеку, почала знімати конфлікт на вулиці й була затримана¹³⁵) та літньому чоловікові, імені якого Михайленко не знає. Їм викликали швидку. У райвідділі поліції на всіх затриманих склали протоколи.

Навколо цього будівництва, за словами Михайленка, на момент інциденту тривав конфлікт¹³⁶. У грудні 2019 року неформальне об'єднання «Штаб оборони Києва» подало повідомлення в КМДА про проведення безстрокової акції за цією адресою (Лабораторна 9-12), що підтвердили в КМДА на запит Центру прав людини ZMINA.

За інформацією активіста, Міністерство культури та інформаційної політики раніше видало припис про зупинення там робіт, але забудовник оскаржує це (і суд на час розгляду призупинив дію припису). Тому де-юре забудовник має право там будувати, але, як пояснив Михайленко, начебто була домовленість цього не робити, поки триває судовий розгляд.

Як розповідає Михайленко, у його випадку протокол стосувався статті 185 (непокоря законній вимозі поліцейського) та статті 44-3 (порушення правил щодо карантину людей) Кодексу про адміністративні правопорушення.

Михайленко заявляє, що написав заяву до Державного бюро розслідувань, а МВС проводить внутрішнє розслідування. За словами активіста, поліцейські вказували неправильний час затримання і звільнення людей, а в Навроцької залишилися синці від побиттів.

У поліції Києва заявили про затримання 8 квітня 7 осіб¹³⁷ (4 чоловіків і 3 жінки), які проводили акцію протесту біля забудови, блокуючи в'їзд техніки. Поліція заперечує, що затримана Навроцька йшла в аптеку, і стверджує, що вона брала участь в акції і не виконувала законних вимог поліції (на стрімі чути вимоги про припинення зйомки, хоча знімати поліцію на вулиці законно).

#дискредитація

- **13 квітня** 2020 року телепрограма «Гроші» на каналі «1+1» оприлюднила сюжет¹³⁸, у якому голова правління громадської організації «Центр протидії корупції» **Віталій Шабунін** та голова благодійної організації «100 ВІДСОТКІВ ЖИТТЯ» **Дмитро Шерембей** звинувачуються в нібито присвоєнні коштів міжнародної допомоги США. Автори сюжету

¹³⁴ Поліція затримала киянку, яка зняла конфлікт навколо будівництва на Печерську. Начебто «за порушення карантину» [відео] / Хмарочос, 9 квітня 2020 року: <https://hmarochos.kiev.ua/2020/04/09/politsiya-zatrymala-kyyanuku-yaka-znyala-konflikt-navkolo-budivnytstva-na-pechersku-nachebto-za-porushennya-karantynu-video/>

¹³⁵ Aleksandra Navrotskaya / Особиста фейсбук-сторінка, 10 квітня 2020 року: <https://www.facebook.com/aleks.navrotskaya/posts/1636570806497875>

¹³⁶ Компанії Вавриша-Ісаєнка у 2019-му отримали більше дозволів на будівництво, ніж за два попередні роки разом узяті / Бігус.Інфо, 3 квітня 2020 року: <https://bihus.info/kompaniyi-vavrysha-isayenka-u-2019-mu-otrymaly-bilshhe-dozvoliv-na-budivnytstvo-nizh-za-dva-poperedni-roky-razom-uzyati/>

¹³⁷ На столичному Печерську правоохоронці склали сім адміністративних протоколів на осіб, які влаштували акцію біля забудов / Національна поліція Києва. Офіційний сайт, 09 квітня 2020 року: <https://kyiv.npu.gov.ua/news/novini/na-stolichnomu-pechersku-pravoohoronczj-sklali-sim-administrativnix-protokoliv-na-osib-yaki-vlashtovali-akcziju-bilya-zabudovi/>

¹³⁸ Куда украинские антикоррупционеры распиляли 143 американских миллиона / Гроші. YouTube-канал: https://www.youtube.com/watch?v=Swu2CuErEAE&fbclid=IwAR3Tdrwxix7n1fLqE_SxiogRHrM_LEAUArc1qweSUFVzQ0sL37704WrqYjM

посилаються на висловлювання адвоката американського президента Дональда Трампа Рудольфа Джуліані та позафракційного депутата Верховної Ради Андрія Деркача. Після цього матеріал про це ж із посиланням на «Гроші» зробив УНІАН¹³⁹.

Автори сюжету роблять спробу нібито проаналізувати обставини, за яких надавалася Україні допомога США. Сума ймовірних зловживань, про яку йдеться в матеріалі, становила то 143 мільйони, то 5 мільярдів доларів. Однак доказів, що розкрадання відбулося, і що громадські активісти Віталій Шабунін, Дмитро Шерембей чи організації, у яких вони працюють, причетні до розкрадання, не наводиться.

Увесь сюжет фактично складається з фрагментів інтерв'ю Джуліані з Деркачем від 28 лютого, які *«підозрюють, що кошти були використані неефективно»*, але з невідомих причин *«конкретні схеми відмивання поки не розкривають»*, мовляв, *«беруть для слідчих»*; коментарів директора Інституту соціально-політичного проектування «Діалог» Андрія Маселюка та журналіста Володимира Бойка, які висловлюють свої спостереження та припущення щодо описаних у сюжеті обставин, але також не наводять доказів.

Трохи пізніше, 11 травня, інтернет-видання «Strana.UA» публікує статтю на цю ж тему *«В антикорупціонери – після трьох ходок. Як активіст Шерембей став фігурантом кримінальних справ, «освоюючи» західні гранти на мільйони доларів»*¹⁴⁰, при цьому як нова інформація подаються відомості про колишні судимості Дмитра Шерембея (про що він сам неодноразово раніше повідомляв у багатьох інтерв'ю, розповідаючи, як почав займатись активізмом і допомагати іншим людям, які живуть з ВІЛ).

За кілька днів цю статтю перепублікували інші видання, зокрема «Апостроф»¹⁴¹ та «Обозреватель»¹⁴².

Це має ознаки спланованої медіакампанії з дискредитації згаданих антикорупційних активістів.

Усі згадані матеріали з'явилися після того, як 14 лютого 2020 року позафракційний депутат Андрій Деркач подав заяву до поліції щодо нібито розкрадання коштів на суму 149 мільйонів доларів з боку Віталія Шабуніна та Дмитра Шерембея¹⁴³.

Натомість у ЦПК повідомили, що ні організація загалом, ані жоден з її членів ніколи не отримували навіть приблизно таких сум коштів за всі вісім років діяльності, і що правоохоронні органи вже неодноразово проводили відповідні перевірки¹⁴⁴.

¹³⁹ США vs українські антикорупціонери. Україна на порозі міжнародного скандалу / УНІАН, 13 квітня 2020: <https://www.unian.ua/politics/10957370-ssha-vs-ukrajinski-antikorpucioneri-ukrajina-na-porozii-mizhnarodnogo-skandalu.html>

¹⁴⁰ В антикорупціонери – после трех ходок. Как активист Шерембей стал фигурантом уголовных дел, «осваивая» западные гранты на миллионы долларов / Страна ЮА, 11 травня 2020 року: <https://strana.ua/articles/rassledovania/265964-kak-antikorrupsioner-s-tremja-sudimostjami-s-soratnitsej-suprun-osvaivali-milliony-dollarov.html>

¹⁴¹ «Вынес две жмени золотых украшений»: СМИ рассказали о преступлениях пособника Шабунина / Апостроф, 12 травня 2020 року: <https://apostrophe.ua/news/society/2020-05-12/vyines-dve-jmeni-zolotyih-ukrasheniy-smi-rasskazali-o-prestupleniyah-posobnika-shabunina/196894>

¹⁴² Опубликовано резонансное расследование о партнере Шабунина / Обозреватель, 12 травня 2020 року: <https://www.obozrevatel.com/crime/dve-zhmeni-zolota-opublikovano-rezonansnoe-rassledovanie-o-partnere-shabunina.htm>

¹⁴³ Андрей Деркач / Фейсбук-сторінка, 14 лютого 2020 року: https://www.facebook.com/derkach.al/posts/1070451763306888?__tn__=-R

¹⁴⁴ Атака на ЦПК / Центр протидії корупції, дата не вказана: http://attack.antac.org.ua/?fbclid=IwAR1uKwL44Hi9cOfNYvc9yXGKjMil_2hrIQ2isDJWs_N-ITyуTPuBSiwmXQ

#порушення_приватності

#дискредитація

- **21 квітня** 2020 року анонімний телеграм-канал «Тайны депутата»¹⁴⁵ оприлюднив номер телефону керівника «Центру протидії корупції» **Віталія Шабуніна** з підписом: «*Ватажок соросні в Україні, захисник корупціонера Ситника (йдеться про директора НАБУ Артема Ситника – ред.)*». Крім того, зазначається про те, що Шабунін є фігурантом справи про ймовірне розкрадання міжнародної допомоги за позовом депутата Андрія Деркача (ця справа має ознаки юридичного переслідування активіста), а також бездоказово стверджується, що активіст «отримувє зарплату» в Посольстві США в Україні.

Цього ж дня повідомлення з номером телефону Віталія Шабуніна перепублікував у своєму телеграм-каналі депутат фракції «Слуга народу» Олександр Дубінський. Після цього Шабунін повідомив¹⁴⁶, що йому надійшли повідомлення від кількох невідомих осіб, а згодом його підключили до кількох торговельних розсилок, і ті стали надсилати спам.

Пізніше, у травні 2020 року, про оприлюднення особистих номерів телефонів журналістів-розслідувачів та свого номера повідомив головний редактор сайту «Новое время» Віталій Сич¹⁴⁷.

Телеграм-канал «Тайны депутата» заснований у листопаді 2019 року й публікує номери телефонів, які, як стверджують анонімні автори каналу, належать здебільшого українським політикам і чиновникам, а також громадським активістам (окрім Шабуніна, там є дописи про волонтерку Марусю Звіробій, радника попереднього президента, волонтера Юрія Бірюкова та ін.).

Віталій Шабунін – співзасновник громадської організації «Центр протидії корупції», що займається розробкою та адвокацією законодавчої бази для протидії корупції (зокрема, щодо антикорупційних органів НАБУ, САП, ВАКС та АРМА, криміналізації незаконного збагачення тощо), моніторингом держзакупівель та ініціює розслідування зловживань.

#знищення_чи_пошкодження_майна

#заякування_погрози_чи_інші_форми_тиску

- **24 квітня** 2020 року блогер і громадський активіст із **Тетієва** на Київщині **Ігор Савлук** повідомив про переслідування з боку групи осіб, серед яких був тамтешній міський голова Руслан Майструк.

За словами Савлука, ідучи по вулиці, він виявив, як міський голова, співробітниця міськради, військовий комісар і двоє представників прокуратури щось святкували за столом біля військкомату.

■ Фото з сайту Національної поліції Київщини

Савлук почав їх знімати смартфоном на відео, заявивши, що вони порушують карантин, а ті у відповідь почали йому погрожувати, намагаючись відібрати смартфон. Діставшись додому,

¹⁴⁵ Тайны депутата / Телеграм-канал, 21 квітня 2020 року: https://t.me/tayni_deputata/566

¹⁴⁶ Vitaliy Shabunin / Особиста фейсбук-сторінка, 22 квітня 2020 року: <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=10157259087574537&set=a.10150218837464537&type=3&theater>

¹⁴⁷ Віталій Сич / Особиста фейсбук-сторінка, 12 травня 2020 року: <https://www.facebook.com/sych.vitaliy/posts/3039041099485489>

Савлук разом із дружиною того ж дня виїхав із Тетієва й ночував у знайомих, які живуть у сусідньому населеному пункті.

Наступного дня вони приїхали назад і побачили, що два вікна їхнього будинку розбито, а вхідні двері облиті бензином. Зайшовши всередину, виявили камінь, трохи більший за цеглину, і напівпорожню пляшку з бензином, більша частина вмісту якої була розлита. На думку постраждалого, нападники розбили шибку каменем і закинули тоді відкриту пляшку.

Пізніше цього ж дня Ігорю Савлуку зателефонували з незнайомого номера й погрожували: звеліли припинити займатися тим, чим він займається, бо «далі буде гірше», його змусять «істи свої вулики» і «буде зажигательно». Чоловік записав виклик і виклав у соцмережі¹⁴⁸, а також звернувся в поліцію.

Відео, яке відзняв Савлук у військкоматі та, пізніше, у себе вдома, активіст передав програмі «Гроші» телеканалу «1+1», і ті використали його в сюжеті 4 травня¹⁴⁹.

За фактом інциденту поліція відкрила провадження¹⁵⁰ за частиною 1 статті 347-1 (умисне знищення або пошкодження майна журналіста) Кримінального кодексу України. Як повідомляє відділ комунікації поліції Київської області, на місці події експерти виявили й вилучили камінь, поліпропіленову пляшку об'ємом 1,5 л, частково заповнену рідиною з різким запахом бензину.

У 2015 році вже був схожий інцидент, коли Ігорю Савлуку побили вікна. Той випадок він пов'язує з відео, яке активіст зняв напередодні минулих виборів: опитування, чи бачать містяни ремонт дороги, про який відзвітував міський голова. У постраждалого є підозри, хто це зробив, а поліція, за словами Савлука, особи нападників не встановила.

Ігор Савлук почав займатися громадською діяльністю після подій Євромайдану. Він – помічник депутата міської ради з партії ВО «Свобода», має журналістське посвідчення, але, за його словами, якщо раніше здебільшого висвітлював діяльність партії, то зараз більше зосереджений на антикорупційній діяльності: моніторив минулі місцеві вибори, висвітлював у соцмережах питання, пов'язані з використанням коштів місцевого бюджету, останнім часом заявляв про вивезення на звалище поблизу Тетієва сміття зі Львова (каже, що разом з поліцією вони знайшли там чеки з львівських магазинів і уривки документів з відповідними позначками, а одного разу зупинили фуру, що везла відходи, за документами, прямуючи зі Львова). Публікує дописи в групі «Тетіївська правда», на своїх особистих фейсбук-сторінках, ютуб-каналі, співпрацює з білоцерківським ютуб-каналом Channel45.

#порушення_приватності

- **Наприкінці квітня** 2020 року громадські активісти **Ілля Власюк**, **Ганна Циба** (арткураторка), **Давид Чичкан** (художник) та **Софія Лапіна** (активістка «КиївПрайду»), які брали участь в акції під посольством Туреччини в **Києві** проти проведення воєнної операції в Сирії, заявили про стеження за собою.

¹⁴⁸ Погрози невідомої особи по телефону / Степан Бандера. YouTube-канал, 6 травня 2020 року: https://www.youtube.com/watch?v=VkBvSQRb4Q&fbclid=IwAR3htnROVlqsDZVz21jje6vuyqCvIN-E_MxhZKCo84J3KcLUFVEsByAA0qs

¹⁴⁹ За какую правду местные князьки готовы убить активистов / Гроші. YouTube-канал, 4 травня 2020 року: https://www.youtube.com/watch?v=aMLKyQLKFrk&feature=emb_logo

¹⁵⁰ Поліція Київщини відкрила кримінальне провадження за фактом пошкодження майна журналіста / Головне управління Національної поліції в Київській області, 25 квітня 2020 року: <https://kv.npu.gov.ua/news/Informacziya/policzziya-kijvshhini-vidkrila-kriminalne-provadhennya-zafaktom-poshkodzhennya-majna-zhurnalista/>

Зокрема, як вони повідомили Українській Гельсінській спілці з прав людини¹⁵¹, цього року їм стало відомо про існування документа – інформаційного плаката під заголовком «Ініціативне розслідування», де містилися різні особисті дані згаданих осіб: фото (з біометричних паспортів), місце реєстрації, проживання, певні характеристики нібито від СБУ, а також описано вміст телеграм-месенджера Ганни Циби. Сама вона стверджує, що в лютому 2020 року його зламали, а також намагались отримати доступ до її фейсбук-акаунта, але не змогли через двофакторну аутентифікацію.

У коментарі УГСПЛ активісти говорять про ймовірний зв'язок стеження за ними з розслідуванням справи про підпал вишок оператора Lifecell (турецький бізнес) та «Водафон» на Київщині, що сталися в листопаді 2019 року¹⁵².

Як зазначається в документі, що є в розпорядженні Центру прав людини ZMINA, суд надав дозвіл на проведення негласних слідчих дій стосовно Ганни Циби. Водночас причиною є тільки те, що під час акції під посольством Туреччини вона тримала плакат з написом «Рожава» (Rojava, регіон у Сирії, де курди проголосили автономію), і «аналогічні написи» були виявлені на відео, розміщеному в соціальних мережах (телеграм-канал «Боец Анархист») після підпалів телефонних вишок. До того ж одна лише згадка географічної назви на плакаті не може бути достатньою підставою для ухвалення такого рішення. Стосовно деяких інших згаданих активістів у документі також зазначається про рішення проводити негласні слідчі дії, але без уточнення причини для цього.

Як розповів Центру прав людини ZMINA Ілля Власюк, про документ йому стало відомо на початку березня 2020 року. Власюк також зазначає, що напередодні була спроба зламу телеграм-акаунта, прив'язаного до його особистого номера телефону, але будь-яких офіційних слідчих дій із ним не проводили.

Ганна Циба розповіла, що атаки на її месенджери відбулися в лютому. За словами активістки, приблизно через тиждень після інциденту з нею зв'язався слідчий, запросив «поспілкуватися» і сказав, що вона «поки що постраждала». На думку Циби, він мав на увазі провадження, яке починали після акції під турецьким посольством: тоді з будівлі дипломатичного представництва вийшли невідомі чоловіки й напали на мітингувальників (ZMINA писала¹⁵³ про цей випадок у моніторинговій доповіді за 2019 рік), але з жовтня 2019 року в цьому провадженні правоохоронці не виходили з ними на зв'язок. Пізніше, отримавши в розпорядження плакат, про який ідеться, активістка побачила, що там використані скриншоти з акції під посольством, які вона сама передавала слідчому.

Наприкінці листопада 2020 року в управлінні Національної поліції Київської області на запит Центру прав людини ZMINA повідомили, що розслідування підпалів вишок досі триває. Інформацію про те, чи оголошено комусь про підозру, правоохоронці надавати відмовилися, пославшись на таємницю слідства.

¹⁵¹ ЗА ШО поліція України переслідує пікетувальників турецького посольства / Українська Гельсінська спілка з прав людини, 28 квітня 2020 року: <https://helsinki.org.ua/articles/za-shcho-politsiia-ukrainy-peresluiduie-piketuval-nykiv-turets-koho-posol-stva/>

¹⁵² Анархісти знищили дві вишки lifecell на Київщині в знак підтримки курдів / Zaxid.net, 14 листопада 2019 року: https://zaxid.net/anarhisti-znishhili-dvi-vishki-lifecell-na-kiyivshhini-v-znak-pidtrimki-kurdiv-video_n1492884

¹⁵³ Становище правозахисників та громадських активістів в Україні у 2019 році: аналітична доповідь / М. Лаврінок, В. Ліхачов; ред. Т. Печончик; Українська Гельсінська спілка з прав людини, ZMINA, Truth Hounds. – Київ, 2020. – 88 с. https://zmina.ua/content/uploads/sites/2/2020/02/stateofhumanrightsdefenders2019-reportuaweb_.pdf

ТРАВЕНЬ 2020 РОКУ

#юридичне_переслідування

#перешкоджання_мирним_зібранням

- **1 травня** 2020 року у **Львові** поліція склала адміністративний протокол про порушення карантину на підприємця **Владислава Орлова**, який оголосив одиночний пікет з вимогою «*відновлення конституційного права на працю*», що було обмежене у зв'язку з карантинном. Напередодні чоловік повідомив місцеву владу про свій намір провести акцію.

■ Владислав Орлов, фото з його фейсбук-сторінки

За словами Орлова, 1 травня на одиночні пікети біля міської ради Львова вийшли одночасно близько ста людей. Подія тривала близько двох годин, після чого Орлов зібрав підписи під вимогами мітингувальників до міського голови та обласної ради, і всі розійшлися.

Як зазначає активіст, усе відбувалося мирно, демонстранти дотримувалися дистанції, мали на собі маски й рукавички, і протягом мітингу питань у поліції до учасників не виникало. Однак після його завершення до Владислава Орлова підійшов офіцер поліції та запропонував поїхати в Галицький райвідділ поліції, а після відмови – склав на місці адміністративний протокол про порушення карантину. На запитання активіста, які в поліції є докази вчинення ним правопорушення, йому показали відео з реєстратора, де стояли люди в медичних масках, серед яких «десь там» мав бути й він, а також – допис у вайбер-групі підприємців, де Владислав Орлов повідомляв про свій намір вийти на одиночний пікет під стіни міськради.

На думку юристів УГСПЛ¹⁵⁴, Владислав Орлов, як і будь-яка інша особа, має право виходити на пікет, організований ним самим, дотримуючись усіх карантинних правил. Постанова уряду, на яку посилаються поліцейські при складанні адмінпротоколу, забороняє проведення будь-яких масових заходів з певними винятками, але право проводити мирні акції українцям гарантує Конституція та Європейська конвенція з прав людини.

Деякі права та свободи громадян можуть бути обмежені, якщо в Україні оголошено воєнний або надзвичайний стан. Натомість в Україні було оголошено карантин (режим надзвичайної ситуації), а надзвичайний стан ані президентом, ані Верховною Радою запроваджено не було.

Окрім того, правозахисники вказують на вибірковість переслідування: згідно з текстом протоколу, порушенням нібито стало те, що одиночний пікет зібрав багато людей, але разом із тим до відповідальності працівник поліції намагається притягнути не тих осіб, які зібралися під час проведення пікету, а особу, яка подала заявку на проведення пікету.

¹⁵⁴ Адмінпротокол за пікет під радою: чи порушує мирна акція карантин? / Українська Гельсінська спілка з прав людини, 13 травня 2020 року: <https://helsinki.org.ua/articles/adminprotokol-za-piket-pid-radoiu-chy-porushuie-myrna-aktsiia-karantyn/>

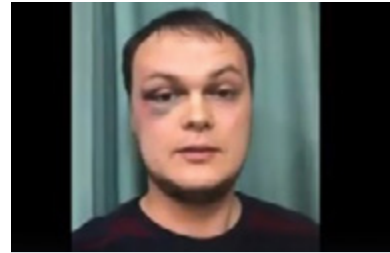
27 травня 2020 року Галицький районний суд Львова дійшов висновку про відсутність складу правопорушення в діях активіста¹⁵⁵.

Владислав Орлов – приватний підприємець. Він займається оптикою та має власний салон. Крім того, він є одним зі співзасновників всеукраїнського руху «Save ФОП», що бореться за зменшення фінансового навантаження на малий та середній бізнес, а також головою громадської організації «Ліга підприємців України».

#фізичний_напад

■ **1 травня** 2020 року ввечері на парковці ТРЦ «Мега Антошка» неподалік від станції метро «Наукова» в **Харкові** невідомі напали на журналіста і громадського активіста **Микиту Книша**, коли той знімав на відео порушників умов карантину.

За словами постраждалого, він живе неподалік, а на згаданій парковці ввечері збирається молодь, яка влаштовує вуличні автоперегони й загалом голосно проводить час, на що були неодноразові скарги від мешканців навколишніх будинків. Книш стверджує, що почав знімати молодь на відео й викликав поліцію, але патрульний поліцейський повідомив йому, що необхідність носити маску й не збиратися великими групами – це рекомендація, а не закон, тож правопорушення він не бачить і поїхав геть.

■ Фрагмент відеозвернення з фейсбук-сторінки Микити Книша

Одразу після від'їзду патрульних на Книша напала група осіб, побила й забрала рюкзак із його речами. Постраждалий стверджує, що не бачив обличчя нападників, але впевнений, що це не ті люди, яких він зафіксував кількома хвилинами раніше. Відео нападу з розміщеної поряд камери спостереження активіст пізніше виклав на своїй фейсбук-сторінці разом зі зверненням про інцидент¹⁵⁶.

Після нападу Микита Книш знову викликав поліцію і поїхав у лікарню зняти побої. Пізніше знайшов викрадені речі через функцію «Find my Mac / Find my iPhone». За словами чоловіка, відібраний у нього телефон нападники викинули відразу, а потім також і наплічник з ноутбуком. Окремо викинули також виявлений у наплічнику травматичний пістолет, що належить постраждалому. Він каже, що травмат виявили в кущах, загорнутий у серветку з мікрофібри, яка йому не належить¹⁵⁷.

Поліція відкрила провадження за частиною 2 статті 187 (розбій) та частиною 2 статті 345-1 (погроза або насильство щодо журналіста) Кримінального кодексу України.

Микита Книш – експерт із кібербезпеки, який бере участь у різних освітніх заходах із цієї тематики, пише статті й колонки для низки українських видань (зокрема для «Української правди», «Цензор.Нет», «Гордон» тощо).

¹⁵⁵ Львів: суд став на бік активіста в справі про ймовірне порушення карантину на мітингу #SaveФОП / ZMINA, 27 травня 2020 року: <https://zmina.info/news/lviv-sud-stav-na-bik-aktyvista-na-mityngu-savefop/>

¹⁵⁶ Микита Книш / Особиста фейсбук-сторінка, 2 травня 2020 року: <https://www.facebook.com/knysh.nikita/videos/1099056580467448/>

¹⁵⁷ Финальное слово по нападению / Цензор.нет, блоги, 3 травня 2020 року: https://m.censor.net.ua/blogs/3193084/finalnoe_slovo_po_napadeniyu_05042020

#знищення_чи_пошкодження_майна

- **11 травня** 2020 року близько пів на четверту ранку невідомий підпалив авто блогера і громадського активіста **Олександра Степаненка** в **Ізмаїлі** Одеської області. Машина була припаркована неподалік від будинку, де живе чоловік, і про підпал йому повідомили сусіди, після чого Степаненко викликав пожежників та поліцію. Близько четвертої ранку прибув екіпаж Державної служби з надзвичайних ситуацій, автівка на той момент майже повністю згоріла.

■ Фото з фейсбук-сторінки Олександра Степаненка

Підпал постраждалий пов'язує зі своєю активістською діяльністю: він веде відеоблог на ютуб-каналі, де висвітлює, зокрема, зловживання представників поліції на дорогах. За словами Степаненка, напередодні інциденту він зробив матеріал про поліцейський пост поблизу села Кирнички на шляху між Одесою та Ізмаїлом, щодо якого блогери отримували скарги про нібито вимагання хабарів.

Крім того, Степаненко розповів про конфлікт із керівництвом ізмаїльського управління Нацполіції: стосовно іншого активіста, Владислава Далакова, якого він підтримує, почали провадження через погрози поліцейському приблизно за два місяці до інциденту. Олександр Степаненко стверджує, що погроз не було, а йшлося про емоційне висловлювання у грубій формі, і після цього випадку їм начебто «через людей» переказували, щоб обоє остерегалися кримінального переслідування.

Між тим, у грудні 2019 року **Владиславові Далакову** невідомі також підпалили машину, але, як повідомили в поліції на запит Центру прав людини ZMINA, станом на 12 червня 2020 року про підозру нікому не повідомили.

Що ж до поточного інциденту, то в управлінні поліції Одеської області на запит Центру прав людини ZMINA повідомили, що 11 травня відкрили провадження за статтею 194 Кримінального кодексу України (умисне знищення або пошкодження майна) щодо підпалу автомобіля Олександра Степаненка. Як повідомили в поліції, розглядається декілька версій, одна з яких – злочин вчинено у зв'язку з громадською діяльністю Степаненка.

За словами самого активіста, станом на грудень 2020 року справа досі розслідується, але слідчих дій з ним не проводять, і, за наявною в нього інформацією, не проводять і необхідних у цьому випадку експертиз.

#фізичний_напад

#перешкоджання_мирним_зібранням

- **16 травня** 2020 року на околиці села **Довжик** Житомирської області невідомі особи (ймовірно, охорона забудовника ТОВ «Аскона-Південь») побили й застосували спецзасоби (газовий балончик) проти кількох місцевих жителів – учасників мирного мітингу, які намагалися перешкодити зведенню паркана навколо ділянки Богунського лісу. Місцеві зняли конфлікт на відео й виклали у фейсбук¹⁵⁸.

Жителі Довжика наполягають, що будівництво – незаконне. За їхніми даними, поліція Житомирщини розслідує провадження за обставинами незаконного й

¹⁵⁸ Bunchikova Yulia / Особиста фейсбук-сторінка, 16 травня 2020 року: <https://www.facebook.com/bynhiki/videos/1892609647539639/>

самоправного заволодіння ТОВ «Аскона-Південь» та ТДВ «Житомирський дослідно-експериментальний завод нестандартного устаткування» земельними ділянками лісового фонду ДП «Житомирське лісове господарство» в селі Довжик. За цими даними, у 2015 та 2016 роках між лісовим господарством і заводом було укладено договори про встановлення безоплатного земельного сервіту на згаданій ділянці для проїзду транспортних засобів.

Підприємству заборонялося здійснювати самовільні вирубування та пошкоджувати наявні на земельній ділянці насадження, а також використовувати земельні ділянки в цілях, не пов'язаних з умовами договору та законодавства, але надалі вказані землі було загороджено, забетоновано, на них побудовано об'єкти промислового призначення, а все майно зареєстровано на праві власності за ТОВ «Аскона-Південь».

Між тим директорка Житомирської філії компанії «Аскона-Південь» Оксана Лисянська в коментарі журналістам Zhytomyr.info¹⁵⁹ заявила, що підприємство має всі документи, які підтверджують право власності на цю земельну ділянку, що воно його набуло шляхом купівлі-продажу.

У Житомирському обласному управлінні Національної поліції Центру прав людини ZMINA підтвердили, що розслідується провадження від 16 серпня 2018 року за фактом самовільного заволодіння землею в селі Довжик, зокрема проводяться слідчі дії щодо обставин використання земель лісового фонду, будівництва на них об'єктів та реєстрації їх за правом власності ТОВ «Аскона-Південь».

Окрім того, у департаменті культури, молоді та спорту Житомирської обласної адміністрації у відповідь на запит ZMINA повідомили, що ТОВ «Аскона-Південь» не узгоджувало з ними будівництва в Богунському лісі, де розташовані охоронювані законом як пам'ятки ділянки з похованнями розстріляних під час Другої світової війни людей.

#заякування_погрози_чи_інші_форми_тиску

- **31 травня** 2020 року близько десятої ранку на територію Об'єднання співвласників багатоквартирних будинків «Фаворит», розташованого в **Києві**, ритуальна служба привезла труну й похоронний вінок з написом про скорботу «*від друзів і колег*» для **Марини Хохрякової**.

Номер, який їм залишили для доставки, не працював, тож співробітники служби стали з'ясовувати, де мешкала померла, виявивши, що жінка, про яку йшлося, жива. Це – колишня керівниця тамтешнього ОСББ, а на момент інциденту – активна членкиня правління, яка виступає проти самовільного захоплення місць спільного користування в будинках з комерційною метою, а також крадіжок електроенергії.

Про випадок повідомив директор з комерційних питань «Укргазвидобування» Сергій Федоренко, який також є мешканцем будинку цього об'єднання¹⁶⁰.

■ Фото з фейсбук-сторінки Сергія Федоренка

¹⁵⁹ На околиці Житомира між представниками компанії «Аскона Південь» та місцевими жителями сталась бійка через встановлення паркану / Житомир.Інфо, 16 травня 2020 року: https://www.zhitomir.info/news_192170.html

¹⁶⁰ До представниці київського ОСББ принесли під двері труну і вінок «від друзів і колег» / ZMINA, 1 червня 2020 року: <https://zmina.info/news/representavnyci-kyivskogo-osbb-prynesly-pid-dveri-trunu-i-vinok-vid-druziv-i-koleg/>

Як пізніше дізналися мешканці будинку, звернувшись до ритуальної служби, за день до інциденту туди прийшов чоловік віком близько сорока років, який обрав труну для своєї нібито померлої дружини, заплатив за неї і замовив доставку під будинок.

У пресслужбі Оболонського райвідділу поліції Києва Центру прав людини ZMINA повідомили про відкриття провадження за статтею 129 Кримінального кодексу України (погроза вбивством).

Невдовзі після інциденту Марина Хохрякова відійшла від активної громадської діяльності. ОСББ очолив Ігор Дуганець.

#юридичне_переслідування

- **31 травня** 2020 року в **Києві** поліцейські склали адміністративний протокол за статтею про дрібне хуліганство щодо **Романа Гардашука**, одного з учасників акції протесту **«Весна на граніті»**, яка два місяці тривала під стінами Офісу президента України. В останній день мітингу активісти зробили виставу за мотивами поеми «Тюремна пісня» письменниці Олени Герасим'юк, після закінчення якої поліцейські склали протокол щодо одного з акторів, Романа Гардашука, мотивуючи це тим, що його репліка у виставі містила нецензурну лексику.

■ Фото з фейсбук-сторінки Олени Герасим'юк

Як видно у відеозаписі¹⁶¹, розміщеному на фейсбук-сторінці ініціативи, глядачі заступилися за актора, почавши заново декламувати репліку, про яку йдеться, та пропонуючи притягнути себе до відповідальності за лихослів'я, однак щодо них поліція протоколів не складала.

Як розповіла Центру прав людини ZMINA авторка п'єси Олена Герасим'юк, присутня під час постановки, представники органів правопорядку перешкоджали активістам від початку акції, наприклад, заборонили використовувати частину реквізиту, яку перед цим дозволили, тощо.

На момент підготовки моніторингової доповіді суд ще не розглянув згаданого адміністративного протоколу.

Поему «Тюремна пісня» Олени Герасим'юк неодноразово ставили на сцені. Зокрема, у квітні 2016 року її мали змогу побачити гості «Книжкового арсеналу» в Києві за участю авторки. Тоді для постановки спеціально облаштували один з підвалів будівлі «Мистецького арсеналу», де відбувалася книжкова виставка. На 2020 рік анонсувався вихід однойменної збірки віршів.

¹⁶¹ Весна_на_граніті / Фейсбук-сторінка, 31 травня 2020 року: https://www.facebook.com/watch/live/?v=305119633840084&ref=watch_permalink

ЧЕРВЕНЬ 2020 РОКУ

#знищення_чи_пошкодження_майна

- **2 червня** 2020 року вдень у центрі міста **Бахмут** на Донеччині невідомі підпалили машину представника руху «Майбутнє Бахмутської громади» **Сергія Фісуна**¹⁶². За словами активіста, це трапилося неподалік від офісу руху: він вийшов провести людину, яка до них приходила, а потім зайшов назад помити руки – і йому зателефонували, що машина горить. Підпал Фісун вважає помстою за свою громадську діяльність і вказує на його замовний характер.

Як з'ясував постраждалий, зловмисників було двоє: один облив бампер з п'ятилітрової каністри паливом, інший підпалив («Вільне радіо»¹⁶³ записало свідка: жінка говорила, що бачила одного чоловіка).

За словами Сергія Фісуна, раніше йому вже погрожували (передавали через колегу Юрія Буслова та інших його знайомих і писали погрози на стінах офісу), через що активіст звертався в поліцію, але причетних до цього правоохоронці не знайшли.

3 червня 2020 року поліція Бахмута повідомила про відкриття провадження за фактом підпалу, кваліфікувавши інцидент як умисне знищення або пошкодження майна (частина 4 статті 194 Кримінального кодексу України)¹⁶⁴.

Як повідомили в поліції на запит Центру прав людини ZMINA, станом на 12 червня причетних до підпалу не встановлено, ведуться слідчі дії. Водночас отримання заяв від Сергія Фісуна про погрози в поліції заперечили.

Рух «Майбутнє Бахмутської громади» – це об'єднання місцевих громадських активістів з різних організацій, що намагаються вирішувати локальні проблеми містян (незаконні мафи, юридичні проблеми з житлом), борються з місцевою корупцією тощо¹⁶⁵.

■ Фрагмент відео з фейсбук-сторінки Сергія Фісуна

#перешкоджання_проведенню_мирного_зібрання

- **5 червня** 2020 року в **Харкові** під будівлею обласної адміністрації поліція перешкоджала харківській активістці **Ірині Сальник**, яка проводила одиночний пікет із плакатом «Куди дзвонити, якщо вбиває поліція?». Відео інциденту поширила медіагрупа «Накипело»¹⁶⁶.

■ Фото з фейсбук-сторінки Ірини Сальник

¹⁶² Активісту в Бахмуті на Донеччині спалили автівку / ZMINA, 3 червня 2020 року: <https://zmina.info/news/aktivistu-v-bahmuti-na-donechchini-spalyly-avtivku/>

¹⁶³ У Бахмуті спалили авто місцевого підприємця, – очевидиця (ФОТО) / Вільне радіо, 2 червня 2020 року: <https://freeradio.com.ua/u-bahmuti-spalyly-avto-mistsevoho-pidpriemtsia-ochevydytsia-foto/>

¹⁶⁴ Поліція Бахмута проводить розслідування за фактом підпалу автівки місцевого мешканця / Бахмутський відділ поліції, 3 червня 2020 року: <http://bahmut-police.dn.ua/news/view/6616>

¹⁶⁵ Громадське Бахмут / Youtube-канал, 21 грудня 2017 року: https://www.youtube.com/watch?time_continue=114&v=RzJ30xMKCIQ&feature=emb_logo

¹⁶⁶ Акція протесту «Аваков має піти» у Харкові. Сутички / Накипело, фейсбук-сторінка, 5 червня 2020 року: https://www.facebook.com/watch/?v=2446433265648468&%3Bref=watch_permalink

У цей день¹⁶⁷ біля Харківської ОДА пройшло одночасно кілька акцій протесту проти порушень прав людини з боку поліцейських¹⁶⁸: одну організували представники «Спілки ветеранів АТО» та ультраправі організації, інші відбувалися стихійно.

Як розповіла Ірина Сальник, вона прийшла на акцію за відставку міністра внутрішніх справ Арсена Авакова, що була анонсована в соцмережах, не з'ясувавши, хто її організовує. На місці побачила символіку ультраправих організацій «Фрайкор» та «Правий сектор» і вирішила стати трохи далі, де були люди без символіки. Тоді, за словами активістки, до них підійшов поліцейський і повідомив демонстрантам без символіки, що організатори мітингу, представники ультраправих організацій, не хочуть, щоб люди, які не входять до їхніх організацій, брали участь у їхньому мітингу. Потім, як пояснила Сальник, вона вирішила стати збоку, одиночним пікетом, щоб до неї не було питань.

Після цього, за словами Сальник, поліцейські силою вивели її з площі, заявивши, що вона не може там перебувати, оскільки не подавала повідомлення про мітинг (це незаконно: в Україні непотрібно отримувати дозвіл для того, щоб брати участь у мирному зібранні). Інцидент, про який ідеться, трапився після того, як ультраправі завершили свій мітинг і почали розходитись.

За словами активістки, при цьому поліцейські погрожували їй судом, але жодних протоколів чи інших процесуальних документів не склали.

Інша активістка, представниця харківського жіночого об'єднання «Сфера» **Анастасія Попова**, яка також вийшла на акцію проти свавілля поліції, побачивши анонс у твітері, повідомила про те, що силовики намагалися витіснити з площі всіх, хто не мав стосунку до акції за участі праворадикалів¹⁶⁹.

За її словами, деякі ультраправі впізнали їх (як учасників заходів на захист прав ЛГБТІ-спільноти) і щось сказали поліцейським, після чого ті стали закликати їх покинути площу й так само заявляли, що без повідомлення органам влади акція є незаконною. У свою чергу, учасники акції не хотіли йти раніше за ультраправих, бо остерігались агресії з їхнього боку. Згодом через тиск із боку поліції вони були вимушені розійтись. Як виводили Ірину Сальник, Анастасія Попова не бачила, каже, що та залишалася на площі після того, як вони пішли.

5 червня Ірина Сальник подала заяву про застосування до неї сили з боку поліції.

10 червня Ірина Сальник повідомила, що провадження за її заявою не вносили в ЄДРП¹⁷⁰. Тоді, за словами активістки, вона подала заяву до ДБР¹⁷¹. Через деякий час вона отримала від бюро листа, що ДБР не вбачає в події складу злочину й передало заяву Сальник назад до обласного управління поліції, а те, у свою чергу, дійшло висновку, що таким чином поліцейські захищали активістку.

¹⁶⁷ 5 червня у Верховній Раді відбувалася година запитань до уряду, де звітував очільник МВС Арсен Аваков. У Києві та низці інших міст цього дня відбулися акції з вимогою його відставки.

¹⁶⁸ В Харківське поліцейське по требованню праворадикалов вивели активістку с митинга за отставку Арсена Авакова. В ее поддержку собрался еще один митинг / Грати, 05 липня 2020 року: <https://graty.me/news/v-harkove-policzejskie-po-trebovaniyu-pravoradikalov-vyveli-aktivistku-s-mitinga-za-otstavku-arsena-avakova-v-ee-podderzhku-sobralysya-eshhe-odin-miting/>

¹⁶⁹ Nastya Popova / Особиста фейсбук-сторінка, 5 червня 2020 року: <https://www.facebook.com/nastya.popova.353/posts/3126779594080633>

¹⁷⁰ Харків: заяву активістки про застосування до неї сили з боку поліції не зареєстрували як злочин / ZMINA, 10 червня 2020 року: <https://zmina.info/news/harkiv-zayavu-aktivistky-pro-zastosuvannya-do-neyi-sily-policziyeyu-ne-zareyestruvaly-yak-zlochyn/>

¹⁷¹ Ірина Сальник / Особиста фейсбук-сторінка, 29 червня 2020 року: <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=3701672789863374&set=a.749517105078972&type=3&theater>

#юридичне_переслідування

- **11 червня** 2020 року Управління Служби безпеки України (СБУ) в **Києві** та Київській області оголосило одеському активістові **Сергію Стерненку** про підозру в умисному вбивстві та незаконному носінні холодної зброї¹⁷².

Раніше, у травні, стало відомо про оголошення підозри Олександрю Ісайкулу та Івану Кузнецову в справі про напад на Сергія Стерненка в Одесі 25 травня 2018 року. Дії підозрюваних кваліфіковано як хуліганство, учинене із застосуванням зброї чи іншого предмета, пристосованого для заподіяння тілесних ушкоджень. Тоді відбувся напад на Стерненка, унаслідок якого один з нападників, Іван Кузнецов, був смертельно поранений.

■ Сергій Стерненко виступає на мітингу під СБУ, де йому оголосили про підозру. Фото ZMINA

Це був третій напад на Стерненка за 2018 рік: у лютому активіста побили й завдали йому різаних ран, у травні влучили гумовою кулею в шию.

Як пояснили в СБУ¹⁷³, нападники Кузнецов та Ісайкул мали на меті залякати й нанести тілесні ушкодження Стерненку, а тому їхні дії кваліфікували за статтю 296 частини 4 Кримінального кодексу України (хуліганство із застосуванням вогнепальної або холодної зброї чи іншого предмета), а дії Стерненка кваліфікували як убивство, оскільки той, за версією слідства, погнався за нападниками після того, як вони почали тікати, і потім наніс смертельне поранення Кузнецову.

Тимчасова слідча комісія Верховної Ради України для здійснення парламентського контролю за розслідуваннями нападів на Катерину Гандзюк та інших громадських активістів, у свою чергу, вийшла з відкритою заявою¹⁷⁴, у якій засудила дії співробітників СБУ, які оприлюднили презентацію, де, на думку депутатів, безапеляційно стверджувалося, що Стерненко здійснив умисне вбивство.

На думку депутатів, оцінку інциденту має надавати виключно суд, а не слідчі СБУ. До того ж аргументація слідства, за словами членів ТСК, ґрунтується на даних лише однієї із судово-медичних експертиз і не бере до уваги дані інших досліджень.

Українська Гельсінська спілка з прав людини також оприлюднила заяву¹⁷⁵, у якій назвала справу Стерненка політично мотивованим переслідуванням. У трьох кримінальних провадженнях, де Сергій Стерненко є потерпілим, ідеться про три послідовні напади на активіста, у жодному з яких слідством не встановлені замовники та досі не притягнуті до кримінальної відповідальності виконавці: згаданий Олександр Ісайкул переховується від слідства, проте не оголошений ні в національний, ні в міжнародний розшук. Натомість слідчі зосередилися на оголошенні підозри Сергієві Стерненку, який змушений був захищати своє життя та здоров'я і під час третього нападу завдав смертельних поранень одному з нападників Івану Кузнецову. Проте слідство, як вказують правозахисники, відкидає обставини, що передували третьому нападу, а також сам факт замовного нападу,

¹⁷² Стерненку оголосили про підозру в умисному вбивстві та носінні зброї / ZMINA, 11 червня 2020 року: <https://zmina.info/news/sternenku-ogolosyly-pro-pidozru-v-umysnomu-vbyvstvi-ta-nosinni-zbroyi/>

¹⁷³ СБ України. Офіційна твітер-сторінка: <https://twitter.com/ServiceSsu/status/1271029842734125058>

¹⁷⁴ ТСК у справі Гандзюк назвала дії силовиків щодо Стерненка незаконними / ZMINA, 12 червня 2020 року: <https://zmina.info/news/tsk-u-spravi-gandzyuk-nazvala-dij-sylovikov-shhodo-sternenka-porushennyam-konstytucziyi/>

¹⁷⁵ Відкрита заява УГСПЛ щодо переслідування Сергія Стерненка / Українська Гельсінська спілка з прав людини, 11 червня 2020 року: <https://helsinki.org.ua/appeals/vidkryta-zaiava-uhspl-shhodo-peresliduvannia-serhiia-sternenka/>

оголошуючи Стерненку підозру навіть не в перевищенні необхідної оборони, а в умисному вбивстві. Окрім того, занепокоєння експертів викликає інформація про політичний тиск на слідство, що регулярно з'являється в медіа: зокрема, про тиск у справі Стерненка раніше заявляли колишній генеральний прокурор України Руслан Рябошапка, його заступник Віктор Трепак, а також колишній старший групи прокурорів Андрій Радіонов.

25 червня 2020 року СБУ повідомила йому про завершення досудового розслідування в цій справі.

Станом на грудень 2020 року справа розглядається по суті в Приморському районному суді Одеси. Сергію Стерненку обрали запобіжний захід у вигляді нічного домашнього арешту, який активіст відбуває в Києві¹⁷⁶.

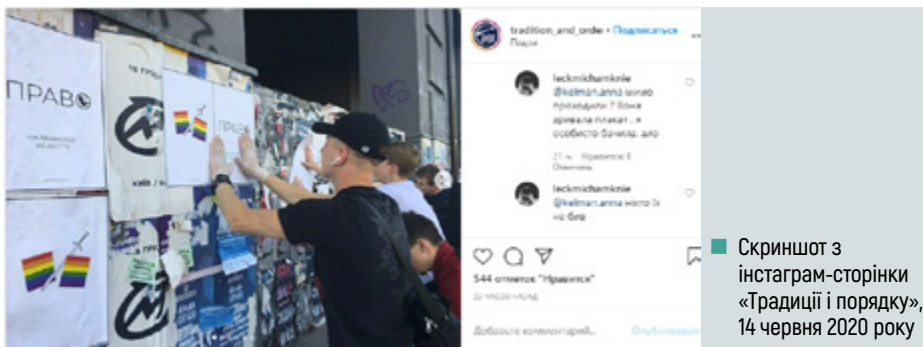
Окрім кримінальної справи, проти Сергія Стерненка подали цивільні позови Олеся і Ольга Кузнецові (вдова й колишня дружина загиблого) на суму 4,5 мільйони гривень¹⁷⁷.

Сергій Стерненко – громадський активіст з Одеси, колишній очільник тамтешнього «Правого сектора», пізніше – ГО «Небайдужі», серед іншого – веде відеоблог «Речовий доказ». В Одесі брав участь у протестах проти забудови Літнього театру Одеси, після яких його затримували.

#фізичний напад

#заякування_погрози_чи_інші_форми_тиску

- **12 червня** 2020 року близько 19.45 у **Києві** представники праворадикальної організації «Традиція і порядок» напали на активістку **«Феміністичної майстерні»** та учасницю ініціативи **«FemSolution»** (постраждалі просили не вказувати своїх імен у публікації), які відклеювали з паркану навколо Гостиного двору на Контрактовій площі плакати з написами *«Стать – це стать. Гендер не існує»*, *«Традиція сім'я порядок»*, зображення меча, що розрубує ЛГБТ-прапор.

За словами однієї з постраждалих, на них напали більше десятка чоловіків, штовхали, викрикували образи, били по обличчю. Нападників постраждалі не впізнали, але кажуть, що в руках декого з них були трафарети з написом «Традиція і порядок», а в декого на футболках були зображені логотипи однойменної організації. Ця організація в соцмережах раніше написала про «рейд» із розклеювання згаданих плакатів, а в коментарях до згаданого допису інші користувачі згадують про конфлікт між ними та феміністками (останні натомість стверджують, що конфлікту не було, а був напад).

¹⁷⁶ Суд повернув Сергія Стерненка під нічний домашній арешт / ZMINA, 19 грудня 2020 року: <https://zmina.info/news/sud-povernuv-sergiya-sternenka-pid-nichnij-domashnij-aresht/>

¹⁷⁷ Від Стерненка вимагають мільйонної компенсації за вбивство нападника / ZMINA, 9 жовтня 2020 року: <https://zmina.info/news/vdovy-cholovika-yakij-zagynuv-u-sutyhczi-zi-sternenkom-vymagayut-vid-aktyvista-miljonnoi-kompensacziyi/>

Як зазначає одна з постраждалих активісток, вони кликали на допомогу, і хтось із перехожих викликав поліцію, однак протягом наступних сорока хвилин правоохоронці не реагували (на той момент нападники вже пішли). При цьому, за словами постраждалих, диспетчери відповідали на їхні дзвінки, але екіпаж не приїжджав. Тоді активістки пішли до Подільського райвідділу поліції і написали заяву про правопорушення самі.

16 червня 2020 року за фактом інциденту поліція почала провадження за статтею «Хуліганство» Кримінального кодексу України.

«Феміністична майстерня» була створена у 2014 році як низова ініціатива у Львові, зараз є зареєстрованою громадською організацією, що займається гендерною просвітницькою діяльністю та підтримкою ЛГБТІК-людей. FemSolution – це студентська феміністична антиксенофобна та антигомофобна ініціатива, заснована у 2016 році в Києво-Могилянській академії. Діяльність ініціативи – різноманітна: проведення лекцій, організація дискусій, кінопереглядів, воркшопів, читка п'єс і вуличний активізм.

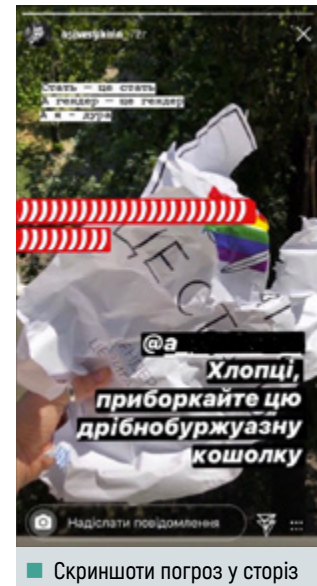
#заякування_погрози_чи_інші_форми_тиску

- **13 червня** 2020 року після згаданого вище «рейду» ультраправої організації «Традиція і порядок» на Подолі в **Києві** ЛГБТ-активістка **Анна** (прізвища вона просила не вказувати) заявила про погрози в мережі.

За словами активістки, вона зняла деякі з розвішених ультраправими антигендерних плакатів на Подолі й розмістила допис про це на своїй інстаграм-сторінці, після чого в коментарях під постом надходили погрози, а сам акаунт почали тегати у сторіз із погрозами.

Окрім того, знайомі повідомили активістці, що її обговорюють у чаті телеграм-каналу ультраправих «Вольєр». Анна до поліції не зверталась.

Відомо також, що окрім активісток, які знімали плакати, представники організації «Традиція і порядок» у цей же період часу нападали на підлітків із неформальною зовнішністю¹⁷⁸.

#заякування_погрози_чи_інші_форми_тиску

- **14 червня** 2020 року в **Одесі** голова Чорноморської правозахисної групи та блогер **Igor Кравець** отримав повідомлення з погрозами від невідомої особи. Користувач Руслан Сергєєв, який зареєстрований у соцмережі тільки з нинішнього року та який не має публічних дописів на сторінці, окрім фотографії профілю, порадив Кравцю «бути обачним на дорогах»¹⁷⁹. Згаданий акаунт не має зв'язків з акаунтом активіста й має ознаки бота (облікового запису не від реальної людини).

¹⁷⁸ На Подолі під час «агітрейду» праворадикалів трьох неповнолітніх дівчат забризкали сльозогінним газом / ZMINA, 23 червня 2020 року: <https://zmina.info/news/u-kyievi-pid-chas-ahitreydu-pravoradykaliv-tr%ca%b9okh-nerovnolitnikh-divchat-zabryzkaly-sl%ca%b9ozohinnym-hazom/>

¹⁷⁹ Одеса: голова Чорноморської правозахисної групи заявив про погрози / ZMINA, 15 червня 2020 року: <https://zmina.info/news/odesa-golova-chornomorskoyi-pravozahysnoyi-grupy-zayavuv-pro-pogrozy/>

Ігор Кравець пов'язує появу таких повідомлень зі своєю громадською діяльністю: активіст займається захистом правозахисників, зокрема моніторить і висвітлює судові засідання щодо випадків їхнього переслідування, публікує дописи на різні гострі теми, пов'язані з проблемами Одеси, зокрема щодо незаконної забудови, дискримінації, активності проросійських ініціатив.

За його словами, напередодні інциденту, 8 червня, він опублікував допис про те, що після ДТП, у якому постраждали діти, у мережі почали масово публікувати повідомлення з ознаками мови ворожнечі стосовно іноземців. На думку Ігоря Кравця, повідомлення, які він отримав, могли бути пов'язані саме з цим, або той, хто їх надсилав, хотів, щоб так думали.

Як розповів правозахисник Центру прав людини ZMINA, він досить часто отримує образливі повідомлення, а зараз вирішив відреагувати, тому що в регіоні були негативні прецеденти: напад на громадського активіста Сергія Гнездилова¹⁸⁰ в грудні 2019 року також передували погрози.

Одеська поліція спочатку відмовилася реєструвати провадження за фактом погроз Ігорю Кравцю, але він оскаржив це через суд. 25 червня Малиновський районний суд Одеси зобов'язав поліцію почати відповідне провадження¹⁸¹. Станом на грудень 2020 року Кравець підтверджує, що провадження почали, з ним один раз телефоном зв'язувався слідчий, і про подальший перебіг справи активістові невідомо.

Ігор Кравець – одеський блогер і правозахисник. Є засновником і головою правління Чорноморської правозахисної групи. Раніше співпрацював з Асоціацією УМДПЛ в Одесі, координував моніторингову кампанію «Поліція під контролем» у регіоні.

#незаконне_затримання_або_обшук

- **15 червня** 2020 року під стінами Шевченківського районного суду **Києва**, де тривав мітинг на підтримку активіста Сергія Стерненка, якому якраз обирали запобіжний захід (опис відповідного кейсу наведено вище), поліція із застосуванням сили затримала п'ятьох учасників акції: ведучого мітингу **Миколу Виговського, Віталія Овчаренка, Антона Коваленка, Андрія Мартиненка та Олександра Кір'якова**. Фото, як силовики б'ють ногами лежачого протестувальника Кір'якова, зокрема, зробив і оприлюднив журналіст «Радіо Свобода» Сергій Нужненко.

■ Фото: Сергій Нужненко, «Радіо Свобода»

Поліція пояснила свої дії тим, що демонстранти перешкоджали роботі журналістів, але щодо дій причетних до побиття пізніше була призначена службова перевірка.

Як заявив начальник столичної поліції Андрій Крищенко, на правопорушників складено адміністративні протоколи за двома статтями: стаття 173 (дрібне хуліганство) та стаття 185 (злісна непокоря законному розпорядженню або вимозі поліцейського) КУпАП, а також почато кримінальне провадження про перешкоджання діяльності журналіста¹⁸².

¹⁸⁰ В Одесі напали на активіста Сергія Гнездилова: раніше йому погрожував депутат від ОПЗЖ / ZMINA, 1 грудня 2019 року: <https://zmina.info/news/v-odesi-napaly-na-aktyvista-sergiya-gnezdilova-ranishe-jomu-pogrozhuval-deputat-vid-opzh/>

¹⁸¹ Малиновський районний суд м. Одеси. Ухвала / Оpendатобот, 25 червня 2020 року: <https://opendatobot.ua/court/90064571-99de6c317cfa6621d9a5edc50897e08c7fbclid=IwAR0-13kko4FUe0V5jdtXRQEF5-t0v5rhoQ0UjnVAESZwj12RGawAkR6lkw>

¹⁸² «За протиправні дії біля Шевченківського районного суду міста Києва на п'ятьох осіб складено адміністративні матеріали», – Андрій Крищенко / Національна поліція. Київ, 15 червня 2020 року: <https://kyiv.npu.gov.ua/news/publicna-bezpeka-ta-poryadok/za-protipravni-diji-bilya-shevchenkivskogo-rajonogo-sudu-mista-kijeva-na-p-yatoh-osib-skladeno-administrativni-materiali-andrij-krishchenko/>

Однак Микола Виговський заявив, що стосовно нього склали ще один адмінпротокол щодо нібито порушення порядку проведення масових заходів, але потім у суді протоколу за цією статтею не розглядали. Цю статтю КУпАП послідовно критикують правозахисники, адже в Україні непотрібно отримувати дозвіл на проведення мирних зібрань¹⁸³.

Як розповів Центру прав людини ZMINA **Микола Виговський**, конфлікт, про який ідеться, розгортався так: під час мітингу він побачив, що співробітники телеканалу ZIK готуються робити включення, і ввімкнув сирену на гучномовці, почувши яку почали підходити інші люди і кричати, що вони думають про згадане медіа, але фізично ніхто журналістів не чіпав (у моніторинговому звіті Інституту масової інформації¹⁸⁴ журналістка згаданого телеканалу розповідає, що спочатку їй заважали шумом робити включення в ефір, а тоді її оточила поліція, відтіснивши протестувальників). Коли поліція почала відштовхувати мітингувальників, то спробувала затримати Виговського, але натовп не дав його схопити, відтягнув назад. Тоді, за словами активіста, силовики знову перейшли в наступ, скрутили його, заламавши руки й тиснучи руками на горло, протягнули за свій кордон і вперли обличчям у стіну.

Свідком інших затримань він безпосередньо не був, *«краєм ока бачив, як б'ють когось, але кого саме, не міг зрозуміти»*. Потім Виговського та інших затриманих кинули в автозак, де було важко дихати через спеку.

Як розповів Центру прав людини ZMINA інший затриманий, **Віталій Овчаренко**, він не мав наміру брати участь у якомусь силовому протистоянні і, коли поліція почала відштовхувати протестувальників, спочатку подумав, що Виговський падає, спробував його підхопити, але в результаті його самого почали тягнути, порвали футболку, повалили, заламавши руки, протягли по землі. Активіст також заявив, що під час сутички хтось на нього наступив. Потім, як і Виговського, його поставили біля стіни суду, а тоді повели до автозаків. Увесь цей час, як стверджує Овчаренко, він не чинив опору силовикам.

Олександр Кір'яков розповів Центру прав людини ZMINA, що не бачив, як відбувалися попередні затримання, бо виходив у магазин. Коли повертався назад під суд, де тривав мітинг, то побачив, що поліцейські ведуть затриманих за будівлю у внутрішній двір, і побіг до них. За словами Кір'якова, його штовхнули в спину, повалили на землю і почали бити декілька чоловіків у формі. Били, серед іншого, у голову, тому після інциденту в активіста певний час боліла щелепа.

Як розповів Центру прав людини ZMINA **Андрій Мартиненко**, він побачив, що ZIK проводить включення (знімальна група була оточена поліцією діалогу), Виговський увімкнув сирену на мегафоні. За словами Мартиненка, це вже був десь третій раз, коли з журналістами цього каналу були суперечки, але на цей раз поліція вирішила відреагувати. Від суду до журналістів почала рухатися колона спецпризначенців, почалася штовханина. Мартиненко стояв збоку й кричав: *«Аваков – чорт»*, коли якийсь із силовиків (на думку Мартиненка, керівник) показав на нього і сказав: *«Беріть його. Він кидає»*. Пізніше Мартиненко дізнався, що хтось кидав штатив, але стверджує, що сам не мав до цього жодного стосунку. Спочатку поліція відвела активіста на інший бік будівлі суду, потім його повели до воріт.

Увесь цей час, за словами Мартиненка, він не чинив опору поліцейським, а ті, у свою чергу, нічого йому не пояснювали. Біля воріт йому сказали: *«Покиньте територію суду»*, він став протестувати проти цього усно (став запитувати, чи його позбавляють права вільного пересування), і тоді його потягли в автозак.

¹⁸³ Частина затримань під Шевченківським судом точно відбувалася з порушеннями – OZON / ZMINA, 16 червня 2020 року: <https://zmina.info/news/chastyna-zatryman-pid-shevchenkivskym-sudom-tochno-vidbuvalasya-z-porushennyamy-ozon/>

¹⁸⁴ Барометр свободи слова за червень 2020 року / Інститут масової інформації, 3 липня 2020 року: <https://imi.org.ua/monitorings/barometr-svobody-slova-za-cherven-2020-roku-i33914>

П'ятий затриманий 15 червня, **Антон Коваленко**, зазначив Центру прав людини ZMINA, що спочатку стояв віддалік, читав книжку, але побачив, що щось відбувається (ішлося про ситуацію довкола журналістів ZIK, коли їм заважали включатися в ефір) і підійшов ближче. Потім побачив, що поліцейські перебігають кудись на другий бік від суду, і пішов туди. Там також відбувалася штовханина. Активіст розповідає: побачив, що якийсь хлопець у натовпі втратив рівновагу – його тягнули поліцейські, і коли намагався його підняти, поліцейські схопили і його, заламали руки й відтягли до інших затриманих. За словами Коваленка, після застосування сили до нього з боку поліцейських він мав на тілі синці й ще кілька тижнів не міг підняти руки вгору, особливо ліву. Говорить, що сімейний лікар, до якого він звернувся за порадою адвоката, засвідчив (десь 28 червня) наявність тілесних ушкоджень.

Адміністративні протоколи щодо згаданих активістів розглядалися у Шевченківському районному суді, який виправдав їх за всіма статтями. За словами Олександра Кір'якова, він також подав заяву до ДБР через те, що поліцейські його побили, але в серпні з бюро активістові повідомили, що передали його заяву до департаменту внутрішньої безпеки поліції. Станом на грудень 2020 року адвокати активіста працюють над оскарженням цього рішення і розслідуванням інциденту саме в ДБР.

Тим часом журналіст «Радіо Свобода» **Сергій Нужненко**, який задокументував порушення з боку силовиків, 19 червня заявив про тиск із боку представників МВС, зокрема повідомив про дзвінок заступника міністра внутрішніх справ Антона Геращенка. Нужненко також додав, що його номер телефону з'явився у відкритому доступі.

Микола Виговський – координатор проєктів руху «Чесно», активно бере участь в акціях проти поліцейського свавілля (за звільнення міністра внутрішніх справ Арсена Авакова), на підтримку Сергія Стерненка, приходять також на акції ініціативи «Хто замовив Катю Гандзюк?».

Віталій Овчаренко – ветеран війни на Сході України, блогер, громадський активіст, медіакоординатор maidan.org.ua.

Олександр Кір'яков не входить до громадських організацій та об'єднань, каже, що прийшов на акцію просто як громадянин. Також є ветераном. Зараз він навчається в аспірантурі на історичному факультеті Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Андрій Мартиненко та Антон Коваленко називають себе просто свідомими громадянами, до громадських організацій не належать.

#знищення_чи_пошкодження_майна

- **17 червня** 2020 року близько другої години ночі в **Києві** невідомі підпалили машину¹⁸⁵ жителя будинку на вул. Бульварно-Кудрявській **Бориса Пробка**, який у рамках діяльності ОСББ вів перемовини з розташованим у сусідній будівлі медичним центром Берсенєва щодо встановлення шлагбаума на в'їзді у їхній двір, оскільки клієнти медичного центру паркувалися у дворі їхнього будинку та створювали незручності мешканцям.

■ Фото: Борис Пробко

За словами Пробка, у травні в нього трапився конфлікт на парковці з охоронцем клініки, той його побив і погрожував спалити авто.

¹⁸⁵ Офіційно машина належить синові Б. Пробка.

До ОСББ «Бастіон» належить один будинок, у сусідніх – інші ОСББ. Жителі будинку кажуть, що Пробка обрали головою ОСББ, але офіційно не зареєстрували, тому в реєстрах фігурує інша людина. Однак Борис Пробко намагався відстоювати інтереси мешканців, організовував процеси для благоустрою території, саме він листувався з клінікою щодо шлагбаума, але інша сторона йому не відповідала.

На запит ZMINA в Нацполіції повідомили, що 17 червня почали провадження за частиною 2 статті 194 Кримінального кодексу України (умисне знищення або пошкодження майна). Тим часом станом на грудень 2020 року, за словами потерпілого, слідство триває, але просування у справі відсутнє, особи підпалювачів не встановлені.

Водночас 16 вересня представники КП «Благоустрій Шевченківського району» в присутності поліції демонтували згаданий шлагбаум як такий, що був установлений там самовільно. КМДА відповіла на запит Центру прав людини ZMINA, що було проведено перевірку щодо встановлення шлагбаумів та інших штучних перешкод, які заважають проїзду спецтранспорту, на виконання доручення міського голови Віталія Кличка від 16 липня № 25686, після чого інспектор вніс припис щодо надання дозвільної документації на зведення цього шлагбаума. За даними КМДА, відповідних документів їм надано не було.

#заякування_погрози_чи_інші_форми_тиску

- **25 червня** 2020 року в **Кривому Розі** стався напад на громадського активіста **Генрі Дем'яновича**, який вийшов на одиночний пікет до Дня веселкового стяга: хотів вивісити ЛГБТ-прапор на одному зі шляхопроводів на в'їзді в місто.

Як розповідає постраждалий, поки він вивішував прапор, під мостом зупинилась автівка, водій вийшов з машини, почав його обзивати й вимагати зняти стяг, а тоді видерся на міст і погнався за ним, щоб відібрати прапор. Зробивши це, спробував його розірвати, а коли це йому не вдалося, кинув у калюжу.

За фактом інциденту Дем'янович звернувся до поліції, але та не відкрила провадження, зареєструвавши його заяву як звернення громадян. Тоді постраждалий активіст звернувся до Довгинцівського районного суду Кривого Рогу, який зобов'язав поліцію відкрити провадження.

Утім через півтора місяці з активістом зв'язалася поліцейська, яка заявила, що акція Дем'яновича була несанкціонована (при тому, що в Україні законодавство не передбачає дозвільної системи на мирні зібрання), а ще він нібито порушив якісь норми про розміщення рекламних конструкцій, коли прикріпив свою символіку. У результаті Генрі Дем'янович забрав свою заяву з поліції, і тиск із боку силовиків припинився.

Генрі Дем'янович – співзасновник і керівник громадської організації «Протеґо», також консультує міжнародні організації.

Через ЛГБТ-активізм у Кривому Розі зазнає переслідувань і тиску вже не вперше. Зокрема, улітку 2019 року невідомі обписали двері його квартири образливими написами, а перед тим поширювали його адресу в інтернет-мережі¹⁸⁶ (ZMINA детально описувала ці переслідування в моніторинговій доповіді за 2019 рік¹⁸⁷).

¹⁸⁶ У Кривому Розі невідомі обмалювали двері квартири ЛГБТ-активіста через райдужний прапор на балконі / ZMINA, 18 червня 2019 року: <https://zmina.info/news/u-krivomu-rozi-za-vivishenij-rajduzhnij-prapor-nevidomi-obmaljuvali-dveri-kvartiri-aktivista/>

¹⁸⁷ Становище правозахисників та громадських активістів в Україні у 2019 році: аналітична доповідь / М. Лаврінок, В. Ліхачов; ред. Т. Печончик; Українська Гельсінська спілка з прав людини, ZMINA, Truth Hounds. – Київ, 2020. – 88 с. https://zmina.ua/content/uploads/sites/2/2020/02/stateofhumanrightsdefenders2019-reportuaweb_.pdf

#порушення_приватності

- У ніч з **25 на 26 червня** 2020 року в **Києві** ЛГБТ-активістку **Софію Лапіну** переслідував на автівці невідомий, коли вона з колегою поверталася додому після заходу «КиївПрайду», що відбувся в барі «Хвильовий» на Подолі. Про деталі вона розповіла у фейсбуці¹⁸⁸.

За словами Лапіної, пізніше згадану автівку бачили припаркованою біля будинку, куди вона приїхала, а також її помічали біля бару «Хвильовий» (тоді з неї вийшов чоловік середнього віку).

25 червня під час заходу в рамках місяця підтримки ЛГБТ-спільноти на літній терасі бару «Хвильовий» було заплановано два заходи: спочатку відбувалася дискусія «Панельне обговорення: Поділ своїми руками», а потім була запланована вечірка Pride Party.

Як зазначили представники організації «КиївПрайд», вони повідомили поліцію про обидва заходи, аби та могла забезпечити охорону правопорядку, однак якщо дискусія пройшла спокійно, то вечірку поліція припинила достроково, склавши протокол про адміністративне правопорушення на власників бару¹⁸⁹. Ті, у свою чергу, стверджують, що перед заходами все було узгоджено, правоохоронці проводили перевірку дотримання карантину й не виявили порушень.

Крім згаданого випадку, Софія Лапіна також повідомила Центру прав людини ZMINA про інші випадки стеження за собою, які вона пов'язує зі своєю громадською діяльністю і через які, зокрема, їй доводилося змінювати адресу проживання.

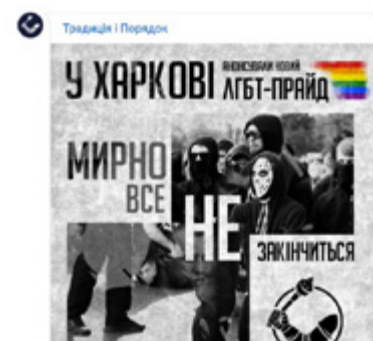
Софія Лапіна – громадська активістка, керівниця PR-департаменту ГО «КиївПрайд», раніше працювала в правозахисній ЛГБТ-організації «Наш світ».

ЛИПЕНЬ 2020 РОКУ

#заякування_погрози_та_інші_форми_тиску

- **7 липня** 2020 року представники праворадикальної організації «Традиція і порядок» (ТіП) заклеїли плакатами з написами проти ЛГБТ+ вхід до приміщення **«ПрайдХабу»** в **Харкові**. У середині при цьому перебувала адміністраторка хабу, яка почула сміх і голоси зовні. Пізніше, побачивши плакати, вона викликала поліцію і написала заяву, але поліція не почала провадження, а розцінила цю заяву як звернення громадян.

Відповідальність за інцидент узяв на себе харківський осередок ТіП, написавши про це в телеграм-каналі й назвавши свої дії «агітрейдом».

■ Фото надане громадською організацією «Наш світ»

¹⁸⁸ Sofiia Lapina / Особиста фейсбук-сторінка: <https://www.facebook.com/sofiialapina/posts/2854510944776198>

¹⁸⁹ Поліція виписала адмінпротокол бару «Хвильовий» за порушення норм карантину під час прайд-вечірки. Що трапилось? / Хмарочос, 26 червня 2020 року: <https://hmarochos.kiev.ua/2020/06/26/politsiya-oshtrafuvala-bar-hvylovij-za-porushennya-norm-karantynu-pid-chas-prajd-vechirky-shho-trapylosya/>

■ Скриншот з телеграм-каналу «Традиція і порядок» за 8 липня 2020 року

■ Скриншот з телеграм-каналу «Традиція і порядок»

Пізніше, у серпні, у цьому ж телеграм-каналі угруповання закликала своїх однодумців замислитися щодо застосування «немирних» способів протесту проти цьогорічного «ХарківПрайду», запланованого на вересень¹⁹⁰.

«ПрайдХаб» – це центр ЛГБТІК-дружньої спільноти в Харкові, що існує в рамках проекту ГО «Харківське Жіноче Об'єднання «Сфера»» «Місто для всіх. Права для всіх». Там активісти проводять освітні й культурні заходи.

#фізичний_напад

- **9 липня** 2020 року в **Одесі** близько 16.00 невідомий напав на голову громадської організації «Спільна мета» **Володимира Савченка**, який виступає проти незаконної забудови та займається антикорупційною діяльністю. Про це повідомив сам постраждалий у фейсбучі¹⁹¹, долучивши скан медичної довідки, де засвідчується струс мозку та низка забоїв м'яких тканин.

■ Володимир Савченко після нападу (фото з фейсбук-сторінки громадського активіста Ігоря Кравця)

Цього дня в Одесі відбувалися мітинги проти незаконної забудови (напередодні суд видав заборони на проведення будівельних робіт за певними адресами, і активісти принесли ці ухвали до кожного з будмайданчиків, про які йдеться). Володимир Савченко брав участь у цих мітингах, потім він повернувся в офіс організації і планував їхати на ефір «7 каналу». Коли активіст переходив дорогу, на нього напали ззаду. Нападник мав на собі кепку й закривав обличчя хусткою, а коли в ситуацію втрутилися перехожі, він утік.

Постраждалий пов'язує інцидент зі своєю громадською діяльністю. За словами Савченка, напад передували усні погрози кільком членам їхньої організації.

Поліція Одещини повідомила про відкриття кримінального провадження за частиною 1 статті 125 Кримінального кодексу України (легке тілесне ушкодження)¹⁹².

¹⁹⁰ «Традиція і порядок» натякає, що цьогорічний ХарківПрайд не відбудеться мирно / ZMINA, 03 серпня 2020 року: <https://zmina.info/news/tradyciya-i-poryadok-do-nasylstva-pid-chas-czogorichnogo-harkivprajdu/>

¹⁹¹ Володимир Савченко / Особиста фейсбук-сторінка, 9 липня 2020 року: <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=744840606267952&set=a.200311150720903&type=3&theater>

¹⁹² Одеські поліцейські встановлюють обставини спричинення місцевому жителю тілесних ушкоджень / Національна поліція Одеської області, 9 липня 2020 року: <https://od.npu.gov.ua/news/tilesni-ushkodzhennya/odeski-policzejski-vstanovlyuyut-obstavini-sprichineannya-misczewomu-zhitelyu-tilesnix-ushkodzhen/>

15 липня поліція Одеси затримала 29-річного чоловіка, якому оголосили про підозру в нападі на Савченка¹⁹³. Йому обрали запобіжний захід у вигляді тримання під вартою.

28 вересня 2020 року в Приморському районному суді почався розгляд справи по суті. Видання *Odessa.Online*¹⁹⁴ повідомило, що адвокати обвинуваченого клопотали дати їм час на примирення з постраждалим, але, за словами самого Савченка, це неможливо, адже обвинувачений відмовляється вказати на замовника нападу.

Володимир Савченко – керівник ГО «Волонтерський рух «Спільна мета»», яка діє в Одесі з 2015 року. Серед напрямів діяльності організації – протидія незаконній забудові, зокрема на береговій лінії Одеси (активісти здійснюють юридичний та інформаційний супровід таких справ у судах).

#заякування_погрози_та_інші_форми_тиску

- **12 липня** 2020 року в телеграм-каналі ультраправих «Вольєр» з'явився допис¹⁹⁵ про **Сергія Мовчана**, журналіста й лівого активіста, який також займається моніторингом діяльності ультраправих у рамках проєкту «Маркер». Причиною згадування цього активіста в дописі автори зазначають його політичні погляди, участь у цьогорічному марші до 8 березня та журналістську діяльність.

Допис містить фотографії активіста та його брата, який також займається громадською діяльністю, посилання на його фейсбук-сторінку, а також там наводяться особливі прикмети, за якими, на думку авторів, можна впізнати Сергія Мовчана.

За словами активіста, погроз йому з того часу не надходило, з якимись конкретними подіями він допис не пов'язує, каже, що праві його й так знають в обличчя, зокрема тому, що раніше він сам був учасником правих рухів. У поліцію за фактом згаданих подій не звертався.

Сергій Мовчан – громадський активіст і журналіст видань «Політична критика» і «Маркер». Бере участь у дослідженні випадків насильства з боку праворадикалів. Учасник акцій на захист прав людини та акцій лівого спрямування.

Телеграм-канал «Вольєр» виглядає як база даних із профайлами активістів, яких автори каналу вважають своїми опонентами: активістів організацій лівого крила (раніше також – проросійських активістів, але це швидко припинилось), феміністок, ЛГБТ-активістів, дослідників мови ворожнечі та злочинів на ґрунті ненависті, які, зокрема, вчиняють ультраправі, тощо.

Хоча в каналі зазначають, що «нікого не закликають до насильства», риторика публікацій свідчить про інше: ідеться про «фізичний вплив», зауваження про доцільність «ліквідації» чи «неліквідації» окремих людей. Публікують у каналі й відео, на яких переслідують та забризкують сльозогінним газом тих, чії фотографії розміщено у «Вольєрі».

¹⁹³ В Одесі правоохоронці заарештували підозрюваного у нападі на представника громадської організації / Офіційний youtube-канал Поліції Одещини, 16 липня 2020 року: https://www.youtube.com/watch?v=fCtB3wIq180&feature=youtu.be&fbclid=IwAR2ACPkAYXNhiJ-gDE07qYrF0JOPLVaQem4TM41WvwBTOG_woAPtVnQYeM

¹⁹⁴ Нападение на одесского активиста: подозреваемый хочет помириться с потерпевшим / *Odessa.online*, 28 вересня 2020 року: <https://odessa.online/napadenie-na-odesskogo-aktivista-podozrevaemyj-hochet-pomiritsya-s-poterpevshim/>

¹⁹⁵ Вольєр / Телеграм-канал: <https://t.me/antiantifa/843>

У березні низка правозахисних організацій, зокрема Центр прав людини ZMINA, вийшли з відкритою заявою¹⁹⁶, у якій звернулися до керівництва Головного управління Національної поліції з проханням надати належну правову оцінку діям праворадикалів, які розміщують персональні дані активістів у телеграм-каналі «Вольєр».

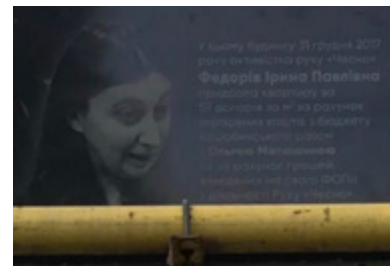
Невдовзі після цього автори каналу повідомили, що розділяють свою роботу на публічну частину (дописи, які можуть бачити читачі) та непублічний чат, де відбуватимуться обговорення. Центр прав людини ZMINA має інформацію, що там, зокрема, говорять про атаки на опонентів.

#дискредитація

#заякування_погрози_та_інші_форми_тиску

- **14 липня** 2020 року в селищі **Коцюбинське** на Київщині на будинку, де мешкає головна редакторка сайту «Чесно» **Ірина Федорів**, яка виступає за приєднання Коцюбинського до Києва, невідомі встановили табличку зі звинуваченнями її у нібито причетності до корупційних схем під час купівлі квартири.

Фото «меморіальної дошки» активістка опублікувала на своїй фейсбук-сторінці¹⁹⁷, указавши на вміщені там неправдиві відомості.

■ Фото з фейсбук-сторінки Ірини Федорів

Цього ж дня пізніше рух «Чесно» оприлюднив заяву¹⁹⁸, у якій назвав згадані події актом заякування її активістки за її громадську діяльність у відстоюванні інтересів мешканців селища та протидії незаконній забудові.

На переконання Ірини Федорів, табличку встановили у відповідь на проведення 14 липня в Києві під стінами Верховної Ради мітингу за приєднання Коцюбинського до Києва, оскільки в самого селища немає ресурсів для надання жителям соціальних послуг: медичних, освітніх тощо.

У цей же день заяву про необхідність приєднання Коцюбинського до Києва зробив міський голова столиці Віталій Кличко¹⁹⁹. За його словами, мешканці Коцюбинського користуються соціальною та комунальною інфраструктурою столиці, бо фактично проживають у Києві, а саме селище є своєрідним анклавом на території столиці й не має шляхів автомобільного сполучення з жодним іншим населеним пунктом.

За фактом інциденту Ірина Федорів звернулася до поліції та написала заяву про злочин. Пізніше поліція надіслала їй листа, у якому зазначила, що не вбачає у встановленні таблички суспільної небезпеки через малозначність, тому провадження не відкривала.

Встановлення таблички – не перша спроба дискредитації Ірини Федорів та тиску на неї, що відбувалися цього року. ZMINA зафіксувала в січні 2020 року низку анонімних публікацій маніпулятивного характеру, що містять неправдиві дані про активістку, її майно та діяльність.

¹⁹⁶ Заява про неприпустимість тиску на правозахисників з боку ультраправих організацій / ZMINA, 3 березня 2020 року: <https://zmina.ua/statements/zayava-pro-neprypustymist-tysku-na-pravozahysnykiv-z-boku-ultrapravyyh-organizaczij/>

¹⁹⁷ Iryna Fedoriv / Особиста фейсбук-сторінка, 14 липня 2020 року: <https://www.facebook.com/fedoriv.iryna.chesno/posts/1193065261045616>

¹⁹⁸ Головну редакторку Руху ЧЕСНО заяжують: редакція вимагає розслідування / Чесно, 14 липня 2020 року: <https://www.chesno.org/post/4106/>

¹⁹⁹ Віталій Кличко: «Коцюбинське повинне стати частиною Києва» / Офіційний портал Києва, 14 липня 2020 року: https://kyivcity.gov.ua/news/vitaliy-klichko-kotsyubynske_povinne_stati_chastinoyu_kiyeva/

Ці матеріали, зокрема, були розміщені на сайті «Правда Ірпеня» (який одразу зробив новину²⁰⁰ про розміщення таблички на будинку Федорів із посиланням на анонімний телеграм-канал «Активісти Ірпеня», додавши туди інформацію, що нічим не підтверджується, про буцімто 5 квартир, які шахрайським шляхом отримала активістка), а також було створено окремий сайт fedoriv.info, де акумулюються подібні публікації.

Ще у 2018 році рух «Чесно» оприлюднював офіційну заяву²⁰¹ щодо нерухомості в електронній декларації Ірини Федорів та маніпуляції навколо оцінки її вартості.

Сама активістка розцінює згадані публікації як тиск через її громадську діяльність. За словами активістки, раніше на її автівці також різали шини, а одного разу вкрали лічильник електроенергії.

Ірина Федорів – головна редакторка сайту «Чесно», блогерка, експедатка селищної ради смт Коцюбинське 6 скликання (з листопада 2010 року). Як активістка послідовно виступає за збереження Біличанського лісу, який прилягає до селища, й частину земель якого намагалися віддати під забудову.

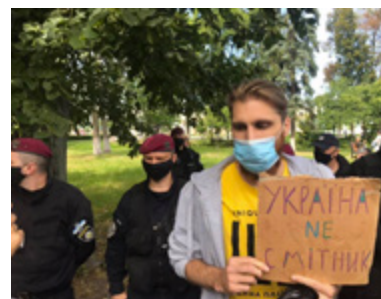
Дотепер триває протистояння щодо приєднання Коцюбинського до Києва або до Ірпеня, від чого залежатиме, хто ухвалюватиме рішення щодо власності селища. Кілька років тому також спостерігалася ескалація насильства щодо місцевих політиків та чиновників: у листопаді 2016 року напали на селищну голову Ольгу Матюшину, у червні 2017 року побили голову місцевого ТВК Людмилу Демченко, а в жовтні 2018 року підпалили автомобіль працівниці Коцюбинської селищної ради Дарини Александрової, яка також виступала проти вирубки Біличанського лісу.

#перешкодження_мирним_зібранням

- 15 липня 2020 року в Києві силовики не пускали під стіни Верховної Ради екоактивістів²⁰², які йшли на акцію привернення уваги до проблеми поводження з відходами та сортування сміття в Україні.

Як розповів Центру прав людини ZMINA один з учасників акції, журналіст **Денис Казанський**, мітингувальники мали з собою реквізит – сміттєві пакети з твердими побутовими відходами (відсортовані й помиті пластикові пляшки, банки з-під напоїв), які здаються на вторинну сировину. Через це їм спочатку почала перекривати дорогу поліція діалогу, заявивши, що не можна проносити мішки, бо це може бути небезпечно, хоча поліцейські погоджувалися, що таким чином активісти не порушують законодавства.

Мітингувальники тоді запропонували поліції перевірити, що саме вони несуть у мішках, і переконатися, що там немає вибухівки чи заборонених предметів, але поліцейські відмовилися це робити й покликали спецпризначенців. Спецпризначенці оточили активістів, не дозволяючи їм пройти. До кількох людей, які намагалися все ж вийти з оточення,

■ Учасник акції екоактивістів під парламентом Павло Вишебаба. Фото з фейсбук-сторінки Дениса Казанського

²⁰⁰ Жителі Коцюбинського встановили пам'ятну табличку чорній піарниці Ірині Федорів / Правда Ірпеня, 14 липня 2020 року: <https://irpin.news/zhyteli-kotsiubyns-koho-vstanovyly-pam-iatnu-tablychku-chorniy-piarnytsi-iryni-fedoriv/>

²⁰¹ Роз'яснення щодо ситуації довкола е-декларації редакторки ЧЕСНО Ірини Федорів / Чесно, 1 квітня 2018 року: <https://www.chesno.org/post/1361/>

²⁰² Поліція не пустила екоактивістів на акцію зі сміттям до Верховної Ради / ZMINA, 15 липня 2020 року: <https://zmina.info/news/policziya-ne-pustyla-ekoaktivistiv-na-akcziju-zi-smittyam-do-verhovnoyi-rady/>

застосували силу. Екоактивісту і блогеру, колишньому виконувачу обов'язків керівника Держжекоінспекції **Єгору Фірсову** порвали сорочку.

У результаті людей пропустили на акцію, їм також удалося пронести туди кілька мішків. Після акції реквізит прибрали самі мітингувальники.

За словами Єгора Фірсова, скарг чи заяв у поліцію протестувальники після акції не писали, щодо самих активістів поліцейські також протоколів про адміністративне правопорушення не склали.

15 липня під Верховною Радою відбувався мітинг із вимогою ухвалити законопроект № 2207-1д²⁰³ про управління відходами, оскільки була ймовірність розгляду проекту закону в сесійній залі. До мітингувальників долучилися деякі депутати та міський голова Києва.

21 липня 2020 року парламент ухвалив згаданий законопроект у першому читанні.

#заякування_погрози_та_інші_форми_тиску

#знищення_чи_пошкодження_майна

- Президентка благодійного фонду «Запорука» **Наталія Оніпко** заявила про тиск і погрози з боку сусідів через будівництво центру для онкохворих дітей «Дача» в **Києві**²⁰⁴. За словами активістки, уранці **21 липня** 2020 року житель Солом'янського району столиці, де зводиться центр, зрізав болгаркою замок на воротах будмайданчика й заблокував на території жінку-охоронця. Пізніше Оніпко написала у фейсбуці про те, що звернулася до поліції щодо пошкодження майна, але та зареєструвала заяву як звернення громадян (і направила туди дільничного).

■ Пошкоджені ворота БФ «Запорука». Фото: Наталія Оніпко

Благодійний фонд «Запорука»²⁰⁵ засновано 2008 року. Він працює в Києві та Львові, допомагаючи онкохворим дітям. «Дача» – це дім для онкопацієнтів та їхніх родин, де вони живуть безкоштовно й відпочивають від виснажливого лікування, там для них проводять різні розважальні заходи. Раніше фонд винаймав будівлю для цієї мети, але 2018 року почав збір коштів, щоб придбати ділянку і збудувати центр, який зможе приймати одночасно 15 таких родин (350 родин щороку). Як повідомляється на сайті благодійного фонду, вони вже придбали земельну ділянку, розробили архітектурний проєкт, збудували «коробку» будівлі та провели внутрішні комунікації.

Водночас, як розповідає Наталія Оніпко, деяким власникам сусідніх ділянок не подобається, що з ними поряд будуть перебувати онкопацієнти. За її словами, представникам фонду це незадоволення неодноразово висловлювали, але до описаного інциденту воно мало форму усних реплік і не виливалось у відкриту агресію.

²⁰³ Проект закону про управління відходами / Верховна Рада України, вебсайт: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=69033

²⁰⁴ «Болгаркою зрізав замок на воротах»: благодійники заявляють про тиск противників будівництва центру для онкохворих дітей / ZMINA, 22 липня 2020 року: <https://zmina.info/news/bolgarkoyu-zrizav-zamok-na-vorotah-blagodijnyky-zayavlyayut-pro-tysk-protynnykiv-budivnytva-czentru-dlya-onkohvoryh-ditej/>

²⁰⁵ Благодійний фонд Запорука / вебсайт: <https://zaporka.org.ua/>

#знищення_чи_пошкодження_майна

- **23 липня** 2020 року близько третьої години ранку в селі **Гнідин** на Київщині голові правління, очільникові ГО «Центр протидії корупції» (ЦПК) **Віталію Шабуніну** спалили будинок. За словами постраждалого, у будинку в цей момент перебували його батьки. Їх урятувала сусідка, що побачила на ганку «вогняну калюжу» й розбудила їх до того, як вогонь перекинувся на решту будівлі. Підпал Шабунін пов'язує зі своєю антикорупційною діяльністю.

■ Будинок Віталія Шабуніна після підпалу. Фото: Анастасія Москвичова

Виконавча директорка ЦПК Дар'я Каленюк заявила, що організація розцінює інцидент як замах на вбивство Шабуніна та його родини.

Поліція відкрила кримінальне провадження за частиною 2 статті 194 Кримінального кодексу України (умисне знищення або пошкодження майна)²⁰⁶. Розслідування доручили Бориспільському відділу поліції Київщини. 6 серпня Віталія Шабуніна визнали потерпілим²⁰⁷ у цьому провадженні.

22 вересня Віталій Шабунін повідомив на своїй фейсбук-сторінці про те, що отримав результати експертизи²⁰⁸, що підтвердила: пожежа виникла внаслідок підпалу.

«Центр протидії корупції» – громадська організація, яку заснували у 2012 році Віталій Шабунін та Дар'я Каленюк. Працює над розробленням і адвокацією законодавчої бази для протидії корупції (зокрема, щодо антикорупційних органів НАБУ, САП, ВАКС та АРМА, криміналізації незаконного збагачення тощо), моніторингом держзакупівель та ініціює розслідування зловживань.

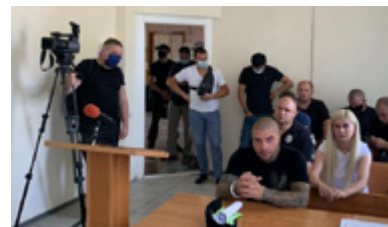
Раніше ZMINA фіксувала низку випадків переслідування Віталія Шабуніна: ідеться, зокрема, про позов позафракційного депутата Андрія Деркача, що має ознаки юридичного переслідування, а також дискредитаційні кампанії в медіа, спрямовані проти активіста, напади й відкриті кримінальні провадження як щодо самого Шабуніна, так і щодо ЦПК та інших співробітників організації.

#знищення_чи_пошкодження_майна

#заякування_погрози_чи_інші_форми_тиску

- **28 липня** 2020 року на трасі в **Одеській області** невідомі обстріляли з травматичної зброї автівку, у якій їхав громадський активіст **Дем'ян Ганул**.

За словами чоловіка, він разом із чотирма іншими активістами їздив у місто Южне на Одещині, щоб висвітлювати демонтаж пункту прокату плавзасобів, у якого не було дозволу на таку діяльність. Ганул розповідає, що про їхню присутність попросила місцева влада після

■ Віктор Салій на суді про обрання йому запобіжного заходу. Фото з фейсбук-сторінки Дем'яна Ганула

²⁰⁶ Поліція Київщини відкрила кримінальне провадження за фактом загорання будинку на Бориспільщині / Офіційний сайт Національної поліції, 23 липня 2020 року: <https://www.npu.gov.ua/news/novini-z-regioniv-ta-in-sajtiv/policziya-kijivshhini-vidkrila-kriminalne-provazhennya-za-faktom-zagorannya-budinku-na-borispilshhini/>

²⁰⁷ Шабуніна визнали потерпілим у справі про підпал його будинку / ZMINA, 6 серпня 2020 року: <https://zmina.info/news/shabunina-vyznaly-poterpilym-u-spravi-pro-pidpal-jogo-budynku/>

²⁰⁸ Експерти підтвердили підпал будинку активіста Шабуніна / ZMINA, 22 вересня 2020 року: <https://zmina.info/news/eksperty-pidtvrdyly-pidpal-budynku-aktivista-shabunina/>

того, як у іншому курортному місті, Затоці, загинув відпочивальник через зіткнення з водним скутером²⁰⁹. Однак у міськраді Южного у відповідь на запит Центру прав людини ZMINA усно відповіли, що активістів на демонтаж спеціально не запрошували, але публічно його анонсували, тому вони могли це бачити і приїхати.

Проте того дня демонтажу не відбулося, і тоді активісти вирішили їхати назад. За словами Дем'яна Ганула, на місці якогось серйозного конфлікту не було, хіба словесна перепалка. Однак уже на трасі їхню машину наздогнали дві інші автівки, спочатку намагалися зіштовхнути з дороги, а тоді з однієї з них почали стріляти.

На машині товариша Ганула, у якій їхали активісти, залишилися сліди від гумових куль, але з людей ніхто не постраждав. У певний момент, за словами Дем'яна Ганула, один із його товаришів, у якого теж була з собою травматична зброя (дозвіл на яку він мав, як стверджує постраждалий), почав стріляти вгору, щоб налякати переслідувачів. Потім машина з активістами зупинилась, а їхні переслідувачі поїхали вперед. Після цього постраждалий викликали поліцію.

Поліція Одещини відкрила провадження за частиною 4 статті 296 (хуліганство) Кримінального кодексу України²¹⁰ й оголосила операцію «Перехоплення». Станом на 18:00 того ж дня у відомстві повідомили про встановлення учасників події. За даними поліції, усі вони – жителі міста Южне віком від 25-ти до 31-го років. В одній із машин, якими пересувалися молодики, виявили травматичний пістолет.

30 липня Комінтернівський районний суд Одещини взяв під арешт на 60 діб Віктора Салія, якого підозрюють в обстрілі автівки з Дем'яном Ганулом²¹¹. Станом на грудень 2020 року судовий розгляд триває.

Дем'ян Ганул – громадський активіст із Одеси. Раніше був у складі організації правого крила організації «Вуличний фронт» (минулого року вони повідомили про призупинення діяльності) та одеського осередку «Правого сектора». Останнім часом займався екоактивізмом та боротьбою з незаконною забудовою, брав участь у відстоюванні Зеленого театру в Одесі, після сутичок там був затриманий, активно виступає проти захоплення берегової зони, публікував дописи на захист Національного парку «Тузловські лимани». У дописах у соцмережах він також підтримує колишнього народного депутата Андрія Білецького – лідера правої партії «Національний корпус», засновника полку «Азов». 3 липня Дем'ян Ганул заявив про намір балотуватися в міську раду Одеси на місцевих виборах, пізніше уточнив, що висувається від «Національного корпусу».

#перешкодження_мирним_зібранням

- **31 липня 2020 року** під час акції протесту проти розширення площі видобутку вапна ТОВ «Стриганецький кар'єр» поблизу села **Стриганці** Івано-Франківської області, коли місцеві блокували в'їзд будівельної техніки, поліція відтісняла й намагалася затримати одного з протестувальників **Василя Кабана**, у результаті чого чоловікові зламали руку²¹².

За словами постраждалого, його забрала звітти швидка допомога, і поки чоловік був у лікарні, до нього туди приїжджала поліція і казала, що складатиме щодо нього протокол. Однак станом на грудень 2020 року потерпілому невідомо, яким був результат.

²⁰⁹ У Затоці відпочивальник загинув від зіткнення з водним скутером / Укрінформ, 19 липня 2020 року: <https://www.ukrinform.ua/rubric-regions/3065812-u-zatoci-vidpocivalnik-zaginuv-vid-zitknenna-z-vodnim-skuterom.html>

²¹⁰ Поліція перевіряє повідомлення про стрілянину поблизу с. Візирка [Оновлено станом на 18:00] / Поліція Одеської області, 28 липня 2020 року: <https://od.npu.gov.ua/news/zvichajni-novini/policziya-perevirayaje-povidomlennya-pro-strilyaninu-poblizu-s-vizirka/>

²¹¹ Напад на Дем'яна Ганула: підозрюваного в обстрілі автівки під Одесою відправили в СІЗО / Суспільне, 30 липня 2020 року: <https://suspijne.media/51804-napad-na-demana-ganula-pidozruvanogo-v-obstrili-avtivki-pid-odesou-vidpravili-v-sizo/>

²¹² Файне село Стриганці / Фейсбук-сторінка, 31 липня 2020 року: <https://www.facebook.com/watch/?v=592647931288039>

У поліції Івано-Франківської області на запит Центру прав людини ZMINA повідомили, що за фактом подій 31 липня 2020 року вони провели службове розслідування, яке встановило, що поліцейські не перевищували своїх повноважень, а тілесних ушкоджень чоловік зазнав не з вини поліцейських.

Натомість у листі до ZMINA зазначено, що стосовно самого Василя Кабана склали протокол про адміністративне правопорушення за статтею 185 КУпАП (злісна непокора законній вимозі поліцейського). 24 вересня згадані матеріали передали до Тисменицького районного суду Івано-Франківської області.

Василь Кабан зараз очолює ГО «Агенція з регіонального розвитку села Стриганці», є новообраним депутатом ради об'єднаної територіальної громади, раніше був сільським головою впродовж двох скликань (2004–2010 рр.). Ще раніше працював учителем фізкультури.

Активісти проти розбудови вапнякового кар'єру поблизу села Стриганці почали безстрокову акцію ще на початку 2020 року: поставили намет, хтось там постійно чергував, не пропускали будівельної техніки²¹³. За словами Василя Кабана, перші угоди щодо виділення землі під видобуток підписували близько десяти років тому, але потім із селянами перестали узгоджувати будь-що, що відбувається на цих ділянках, а дещо з того, що їм обіцяли (зокрема, будівництво об'їзної дороги, щоб нею рухалися вантажівки в кар'єр), не виконувалось.

Люди також виходили на протести проти випалювання вапна в печах на цій території, оскільки це, на думку протестувальників, завдасть значної шкоди довкіллю та їхньому здоров'ю.

Стриганецький кар'єр розташований на межі сіл Довге та Стриганці Тисменицького району Івано-Франківської області. Початок видобутку вапна на кар'єрі розпочато у 2011 році. Наприкінці 2019 року нові власники кар'єру розпочали будівництво нового виробничого комплексу з випалу вапна, обладнаного печами італійської компанії QualiCal продуктивністю 800 тонн на добу. Загальна вартість проєкту становить 22 млн євро, його реалізація розрахована на три роки й передбачає три етапи будівництва²¹⁴.

СЕРПЕНЬ 2020 РОКУ

#незаконне_затримання_чи_арешт

#юридичне_переслідування

#перешкоджання_мирним_зібранням

- **10 серпня** 2020 року біля білоруського посольства в **Києві** під час мітингу солідарності проти насильства щодо протестувальників у Білорусі, які вийшли за чесні вибори і проти переобрання президентом Олександра Лукашенка, поліція жорстко затримала п'ятьох осіб, серед яких – звільнений політв'язень РФ **Олександр Кольченко**.

■ Затримання Олександра Кольченка.
Фото: Станіслав Юрченко, «Грати»

²¹³ Жителі села на Тисменищині перекрили дорогу, щоб завадити будівництву вапняного комплексу (ВІДЕО) / Galka.if.ua, 27 січня 2020 року: <https://galka.if.ua/zhiteli-sela-na-tismennichini-perekiril/>

²¹⁴ Стриганецький кар'єр з видобутку вапняку планує стати одним з найтехнологічніших в Україні / Галицький кореспондент, 18 лютого 2020 року: <https://gk-press.if.ua/stryganetskyj-kar-yer-z-vydobutku-vapnyaku-planuye-staty-odnym-z-najtehnologichnishyh-v-ukrayini/>

Попри повідомлення на сайті поліції²¹⁵, протоколи про адміністративне правопорушення склали тільки щодо трьох із них, а двох осіб просто кілька годин тримали в Шевченківському райвідділі поліції і відпустили (одного при цьому забрала швидка допомога).

Як повідомив Центру прав людини ZMINA журналіст видання «Грати», присутній на акції, хтось із демонстрантів дістав курячі яйця, але не встиг нічого з ними зробити, бо поліція його затримала, а пізніше почала затримувати інших активістів, які блокували рух поліцейської машини. На відео²¹⁶, знятому «Гратами», видно фрагмент штовханини, який засвідчує, що активісти не нападали першими на силовиків, а намагались утримати живий ланцюг, тримаючись один за одного.

Ще один очевидець подій, журналіст «Радіо Свобода», розповів Центру прав людини ZMINA, що всього було два інциденти: під час першого було затримано двох людей, а під час другого, коли були затримані ще троє активістів, зокрема **Олександр Кольченко**, ті реагували на перше затримання.

Як пізніше з'ясувалося, приніс яйце під посольство громадянин Білорусі **Олександр Венгерський**. Напередодні описуваних подій, у день виборів 9 серпня, він кинув яйце в будівлю посольства, за що був затриманий і врешті визнаний винним у дрібному хуліганстві (штраф – 51 гривня²¹⁷). Наступного дня, під час описуваних подій, він знову приніс яйце, дістав його, але не встиг кинути, бо його затримали і склали протокол знову щодо дрібного хуліганства та злісної непокори законним вимогам поліцейських, який пізніше суд повернув у поліцію для уточнення й виправлення.

Одразу після Венгерського поліція затримала ще одного мітингувальника. Це відбулося досить брутально: чоловіка повалили на землю, він кричав (цей учасник подій просив не вказувати свого імені в публікаціях; на відео інциденту, яке зняло «Радіо Свобода»²¹⁸, він – у кепці та бафі на обличчі, телеканал «1+1» також має кадри цього затримання²¹⁹). Після цього його підняли й занесли у двір. За словами затриманого, поки несли, поліцейські кілька разів ударили його по голові, за рогом кинули на землю і кілька разів вдарили ногами (на відео журналістів чути, як він кричить), але потім з'явився їхній начальник і припинив це. На активіста вдягли наручники, дістали з кишень і вилучили речі, які в нього з собою були: готівку, ніж і газовий балончик.

Протоколу поліцейські не склали, вилучені предмети ніяк зафіксовані та описані не були, і після всіх подій чоловікові його власність не повернули. За словами активіста, серед іншого йому погрожували згвалтуванням і зневажливо говорили про протести на майдані Незалежності в Києві 2013–2014 років. Він також каже, що бачив, як били принаймні ще одного затриманого, а згодом нібито знайшов в інтернеті відео, як поліцейський з бородою, до якого зверталися як «Олександр», б'є одного із затриманих активістів у бік, коли того несуть у двір (схожі за описом кадри є в репортажі «5 каналу»²²⁰).

²¹⁵ За порушення правопорядку біля посольства Республіки Білорусь на п'ятьох осіб складено адміністративні протоколи / Національна поліція. Київ, 10 серпня 2020 року: <https://kyiv.npu.gov.ua/news/publiczna-bezpeka-ta-poryadok/za-porushennya-pravoporyadku-bilya-posolstva-respubliki-bilorus-na-p-yatox-osib-skladeno-administrativni-protokoli/>

²¹⁶ Потасовка между анархистами и полицией под посольством Беларуси в Киеве / Youtube-канал Graty me, 10 серпня 2020 року: https://www.youtube.com/watch?v=Zw9C8S-vsXs&feature=emb_title

²¹⁷ Суд назначил мужчине, кинувшему яйцо в посольство Беларуси в Киеве, штраф 51 гривну / Грати, 11 серпня 2020 року: <https://graty.me/news/sud-naznachil-muzhchine-kinuvshemu-yajczo-v-posolstvo-belarusi-v-kieve-shtraf-51-grivnu/>

²¹⁸ Під час акції під посольством Білорусі затримали людей / Youtube-канал Радіо Свобода Україна, 10 серпня 2020 року: <https://www.youtube.com/watch?v=dSqlPqh7bBA>

²¹⁹ Затриманих учасників сутичок під білоруським посольством у Києві відпустили додому / Youtube-канал ТСН, 10 серпня 2020 року: https://www.youtube.com/watch?v=uc_BqPOhXUE

²²⁰ Затримували жорстко – обличчям в асфальт: Як минула акція солідарності з білоруським народом в Києві / Youtube-канал 5 канал, 10 вересня 2020 року: <https://www.youtube.com/watch?v=6Gd7VSg15UI>

Пізніше всіх затриманих доправили до відділення поліції Шевченківського району Києва. За словами активіста, час затримання не фіксували, тільки той час, коли їх доставили у відділок. У відділку з'ясовували особисті дані, які цей активіст їм надавати відмовлявся. Потім, з його слів, він викликав швидку допомогу, бо йому було погано, і його відпустили. У лікарні йому видали довідку, що струсу мозку немає, а тільки садна (про документ відомо тільки з його слів), і він поїхав додому. Скаржитися на незаконні дії органів правопорядку на момент розмови активіст не планував.

Як розповів Центру прав людини ZMINA інший потерпілий, **Олександр Кольченко**, на акції він побачив через дорогу перші два затримання і підійшов ближче, почав запитувати поліцейських, за що затримують людей, але йому ніхто не відповідав. Пізніше, за словами активіста, коли він та інші анархісти вишикувались у ланцюг, на них поїхала поліцейська автівка. При цьому, як повідомив Кольченко, жодних прохань чи наказів з боку поліції не звучало, силовики відразу почали застосовувати силу й затримувати учасників зібрання. Після затримання, зі слів Кольченка, його не били, і він не бачив, щоб когось іще били, їх ще десь годину протримали у дворі, а тоді повезли в райвідділ поліції на вулицю Герцена складати адмінпротоколи. Щодо Олександра Кольченка склали два протоколи: про злісну непокору законним вимогам поліцейського та про дрібне хуліганство. Перший протокол суддя Шевченківського районного суду Києва Ірина Макаренко повернула поліції на доопрацювання, а щодо другого на засіданні 11 серпня визнала Кольченка винним і присудила йому 40 годин громадських робіт. У своїх рапортах поліцейські заявляють, що активіст чіплявся за їхній одяг, лаявся, плювався і не реагував на зауваження. Кольченко ці закиди заперечує.

11 вересня Апеляційний суд Києва почав розгляд скарги на рішення Шевченківського районного суду в справі затриманого під посольством Білорусі активіста Олександра Кольченка, якому присудили 40 годин громадських робіт²²¹. Під час наступного засідання²²² суд дослідив відео, яке зняв журналіст видання «Грати» Станіслав Юрченко, допитали його самого, а також двох поліцейських, які складали згадані рапорти.

8 жовтня Апеляційний суд виніс рішення на користь Олександра Кольченка, визнавши його невинуватість²²³.

Ще один затриманий активіст, який просив не публікувати свого імені, повідомив, що у дворі затриманих ставили на коліна й деяких били по тулубу (сам він зробив медичну експертизу, що виявила забій лівого плечового суглобу, – цей документ є в розпорядженні ZMINA). Потім у райвідділі щодо нього склали адмінпротокол. 12 серпня зазначений активіст повідомив, що Шевченківський районний суд визнав його винним у злісній непокорі (стаття 185 КУпАП) і присудив мінімальний, перебачений цією статтею штраф, а за статтею про дрібне хуліганство (стаття 173 КУпАП) не виявив порушення.

9 серпня в Білорусі відбулися президентські вибори. У цей час під білоруським посольством у Києві тривав мітинг паралельно з чергою охочих проголосувати. Наступними днями там

■ Поліцейський дає свідчення в апеляційному суді про події під білоруським посольством. Фото: Анастасія Москвичова

²²¹ Апеляція Кольченка: суд допитає свідків його затримання під посольством Білорусі / ZMINA, 11 вересня 2020 року: <https://zmina.info/news/apelyacziya-kolchenka-sud-dopyta-svidkiv-jogo-zatrymannya-pid-posolstvom-bilorusi/>

²²² Апеляційний суд заслухав свідків у справі Кольченка / ZMINA, 25 вересня 2020 року: <https://zmina.info/news/apelyacijnyj-sud-zaslukah-svidkiv-u-spravi-kolchenka/>

²²³ Киевский апелляционный суд признал невиновным в мелком хулиганстве антифашиста Александра Кольченко по административному делу о протестах у посольства Беларуси / Грати, 8 жовтня 2020 року: <https://graty.me/news/kievskij-apellyacionnyj-sud-priznal-nevinovnym-v-melkom-huliganstve-krymskogo-antifashista-aleksandra-kolchenko-po-delu-o-protestah-u-posolstva-belarusi/>

відбулося кілька подібних демонстрацій у відповідь на агресію силовиків щодо мирних мітингувальників у Білорусі, які вимагали не визнавати результати голосування.

На момент публікації цієї доповіді протести проти результатів президентських виборів у Білорусі тривали, до акцій долучилися працівники державних підприємств, шкіл, журналісти, колишні посадовці, спортсмени та лауреатка Нобелівської премії Світлана Алексієвич.

#знищення_чи_пошкодження_майна

#заякування_погрози_чи_інші_форми_тиску

- **15 серпня** 2020 року група невідомих із символікою ультраправої організації «Традиція і порядок» обклеїли своїми агітками²²⁴ будівлю в **Миколаєві**, де розташований основний офіс **Асоціації ЛГБТ «Ліга»**. Пізніше це ж повторилося **22 серпня**²²⁵.

За словами голови організації Олега Альохіна, ці дії також супроводжували погрози організації та окремим представникам ЛГБТ-спільноти: їм телефонували на офісні номери, писали в месенджери тощо.

■ Юний учасник гомофобних пікетів ТіП. Фото з фейсбук-сторінки «Ліги»

Після цього представники ТіП неодноразово атакували регіональний офіс «Ліги» в **Одесі**²²⁶. Як розповідає Альохін, радикали ходили по черзі до них та до Queerhome – ком'юніті-центру іншої ЛГБТІК-організації **«Гей-Альянс Україна»**, обклеювали фасад і ворота агітками, забивали чимось замкові шпарини, а одного разу обкидали фасад будівлі, де розташований офіс «Ліги», яйцями, намагаючись таким чином зірвати просвітницькі заходи, що там відбувалися.

Це тривало приблизно до середини жовтня (припинилося десь у двадцятих числах, після заяви й запитів омбудсмана та проведення круглого столу з поліцією).

За словами Олега Альохіна, згадані дії праворадикалів почалися після публічної підтримки їхньою організацією проведення «ОдесаПрайду» та ініціювання тематичної фотовиставки.

Загалом активність гомофобів активіст пов'язує з виборами в Україні. Каже, що минулого року їх атакував «Правий сектор» напередодні президентських виборів, тепер ці події відбувалися перед місцевими виборами. Він припускає, що таким чином намагаються дестабілізувати обстановку.

У відповідь на запит Центру прав людини ZMINA Національна поліція повідомила, що провела перевірку щодо інциденту 15 серпня в Миколаєві та не знайшла підтвердження обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінальних чи адміністративних правопорушень.

Водночас у відповідь на запит «Мережі параюристів» ГО «АЛЪЯНС.ГЛОБАЛ» поліція повідомила, що за фактом подій 15 та 23 серпня в Миколаєві було ініційовано адміністративне провадження за статтею 152 КУпАП (порушення державних стандартів, норм і правил у сфері благоустрою населених пунктів, правил благоустрою територій населених пунктів)²²⁷.

²²⁴ LGBT Association LiGA / Фейсбук-сторінка, 15 серпня 2020 року: <https://www.facebook.com/Association.LiGA/posts/3450906038266667>

²²⁵ LGBT Association LiGA / Фейсбук-сторінка, 22 серпня 2020 року: <https://www.facebook.com/Association.LiGA/posts/3480556561968281>

²²⁶ LGBT Association LiGA / Фейсбук-сторінка, 19 вересня 2020 року: <https://www.facebook.com/Association.LiGA/posts/3559728334051103>

²²⁷ Мережі параюристів / Фейсбук-сторінка, 9 листопада 2020 року: <https://www.facebook.com/paralegals.ua/posts/391498282281993>

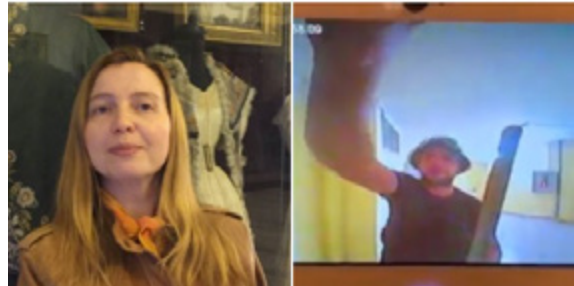
Асоціація геїв, лесбійок та бісексуалів «Ліга» була заснована в Миколаєві як клуб за інтересами та артоб'єднання ще в 1993 році, згодом розвинувши правозахисний та просвітницький напрями діяльності. Головний осередок розташований у Миколаєві, але організація має також представництва в Херсоні, Одесі та Києві.

#заякування_погрози_та_інші_форми_тиску

#дискредитація

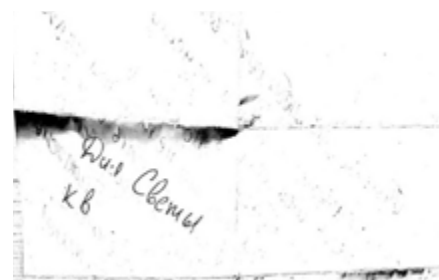
#порушення_приватності

- **18 серпня** 2020 року в **Києві** голова громадської організації «Точка росту: освіта і наука» та координаторка антиплагіатної ініціативи «Диссергейт» **Світлана Благодетельєва-Вовк** звернулася до Центру прав людини ZMINA, заявивши про переслідування та систематичні погрози зґвалтуванням від незнайомого чоловіка.

■ Колаж: Світлана Вовк (ліворуч) та скриншот з камери спостереження, що зафіксувала її переслідувача

Активістка припускає, що сталкінг – замовний, і пов'язує його зі своєю діяльністю з протидії плагіату в наукових роботах посадовців: упродовж останніх п'яти років Світлана Благодетельєва-Вовк разом з однодумцями виявила десятки випадків академічного плагіату, зокрема в роботах Арсенія Яценюка, Станіслава Ніколаєнка, Лілії Гриневиц та інших. У червні 2020 року, після викриття плагіату в працях виконувача обов'язків міністра освіти Сергія Шкарлета, активістці почали систематично блокувати фейсбук-акаунт, а потім почалися погрози і стеження.

■ Одна із записок, що отримала постраждала

За словами постраждалої, починаючи з липня, систематично надходили повідомлення на електронну пошту та телеграм з погрозами сексуального характеру. Спочатку це були листи й повідомлення в месенджерах з різних акаунтів, де зловмисник детально описував свої фантазії щодо насильницьких дій, потім, у серпні, він почав прикріпляти до них фотографії будинку, де Благодетельєва-Вовк живе з родиною, ще пізніше – фото самої Світлани на вулиці, які свідчать про те, що сталкер фізично стежить за нею та її домом.

Коли переслідувач прийшов удруге, щоб вставити у двері записку з новими погрозами і зробити нові фотографії, активістка викликала поліцію. 2 вересня Благодетельєва-Вовк написала заяву про переслідування й погрози сексуальним насильством, але в поліції її зареєстрували як звернення громадян, про що проінформували активістку.

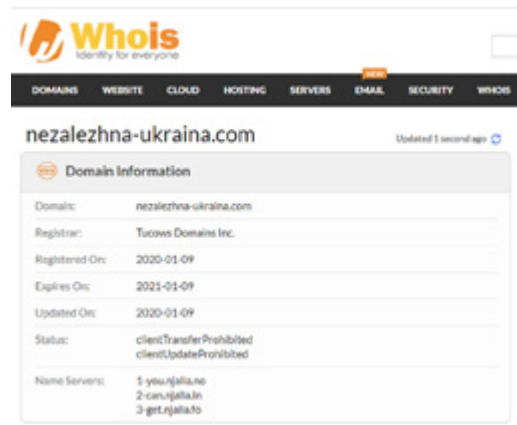
6 жовтня 2020 року, після розголосу ситуації та анонсування пресконференції щодо цього інциденту, поліція повідомила адвокатці Світлани Благодетельєвої-Вовк Лідії Дмитрусь уже іншу інформацію, що ще 13 вересня було відкрито провадження за статтею 153 Кримінального кодексу України (порушення приватного життя), хоча в самій заяві йшлося про статтю 153 Кримінального кодексу (сексуальне насильство). Станом на час публікації цього моніторингу поліція заявляє про проведення слідчих дій, але повідомлення з погрозами зґвалтування продовжують надходити активістці.

Окрім того, напередодні пресконференції, на якій Світлана Благодетєлева-Вовк планувала розповісти про переслідування, з'явився допис політолога Дениса Гороховського нібито щодо викриття «темного минулого» активістки, до якого той додав лінк на сайт nezalezhna-ukraina.com, де в публікації начебто за 2015 рік (яка є єдиною в архіві за той рік) ідеться про нібито рішення суду за 2010 рік, який визнав активістку винною у зґвалтуванні свого чоловіка. Ця інформація не відповідає дійсності, а сам домен сайту, на який посилається Гороховський, за даними ресурсу Whois.com, зареєстрований у 2020 році.

У свою чергу, в. о. міністра освіти Сергій Шкарлет будь-який стосунок до цькування заперечує і заявляє, що не знайомий зі Світлою Благодетєлевою-Вовк²²⁸.

Світлана Благодетєлева-Вовк – кандидатка економічних наук, очолює ГО «Точкаросту: освіта і наука», координує ініціативу «Дисергейт» та є авторкою блогів про освіту та науку на різних ресурсах. Окрім наукового напряму діяльності, бере участь у громадських акціях екологічного спрямування та проти незаконної забудови (виступала, зокрема, за збереження озера Качине в Києві).

«Дисергейт» – це громадська ініціатива, заснована групою українських науковців, що займається викриттям академічної недобросовісності, а також проводить конкурс «Академічна негідність року», на якому охочі голосують за найгучніші скандали в українській науці та освіті.

Whois.com – мережевий протокол, що відкриває доступ до публічних баз реєстраторів IP і доменних імен

#перешкодження_мирним_зібранням

#фізичний_напад

- **30 серпня** 2020 року в **Одесі** відбувся напад праворадикалів на учасників акції на підтримку ЛГБТІ-спільноти в рамках **«ОдесаПрайду»**. За даними організаторів, постраждали щонайменше 16 осіб, але заяви в поліцію писали не всі.

Завершальний захід прайд-тижня в Одесі мав бути маршем, але, як зазначили організатори²²⁹, через те, що на місце початку акції біля пам'ятника Дюку прийшли опоненти (особи з символікою ультраправої організації «Традиція і порядок» та мітингувальники «за традиційну сім'ю»), місце проведення перенесли на Думську площу і зробили акцію статичною, що було пропозицією поліції з метою забезпечення правопорядку.

Цю інформацію оприлюднили на фейсбук-сторінці «ОдесаПрайду» менш ніж за пів години до початку акції. Тим часом, коли демонстранти зібралися на Думській площі, туди рушила

■ Фото видання «Думская»

²²⁸ Викривачка плагіату в роботах Шкарлета заявила про погрози. Він відреагував / Суспільне. Новини, 7 жовтня 2020 року: <https://suspijne.media/69037-vikrivachka-plagiatu-v-robotah-skarleta-zaavila-pro-pogrozi/>

²²⁹ Одеса Прайд 2020 / Фейсбук-сторінка: <https://www.facebook.com/OdessaPride/posts/2715743425305221>

колона праворадикалів. Вони почали кидатися яйцями й розпиляти в натовпі газ із балончиків. Трапилася сутичка з поліцією.

Один з потерпілих, який характеризує себе як трансперсону і просив не згадувати свого імені в публікації, розповів, що отримав синці на руках і подразнення шкіри (хімічний опік) через застосування проти нього газового балончика. Активіст зауважує, що застосовувати насильство радикали почали ще до початку акції, при цьому нападів здебільшого зазнавали дівчата. Декого з нападників він упізнав і стверджує, що вони приїхали в Одесу із Запоріжжя. Окрім того, активіст пригадав діалог із невідомим чоловіком під час описуваних подій, який підійшов до нього й заявив, що ЛГБТ-люди – «хворі», але якщо його (постраждалого) зґвалтувати, то він стане «як усі нормальні дівчата». Писати заяву до поліції потерпілий не став, каже, що не встиг – мусив допомогти своїй неповнолітній подрузі (також учасниці акції) дістатися до безпечного місця.

Ще одна потерпіла, волонтерка організації **«Гей-альянс Україна»**, підтверджує, що напад почався ще до початку акції, коли учасники та учасниці розкладали реквізит. Проти неї кілька людей застосували газовий балончик. За фактом нападу вона подала заяву в поліцію. Пізніше, повернувшись додому на таксі, вона вирішила вийти прогулятися в парк, розташований неподалік. Там її зустріли двоє молодиків, упізнали й стали погрожувати. Ці ж люди разом зі своїми соратниками (вона бачила двох, але каже, що чула ще чийсь голоси) потім, близько другої ночі, знову прийшли, але вже до неї додому. Активістка не відчинила дверей. Певний час після інциденту вона була змушена переховуватись у знайомих, оскільки боялася за себе і своїх родичів, якщо особи, які їй погрожували, повернуться.

Ще одна постраждала учасниця акції, **Вероніка Нікольська**, заявила про хімічні опіки й побиття (били по потилиці й по спині), унаслідок чого вона зазнала закритої черепно-мозкової травми, крововиливу в правій лобній частині голови та отримала гематоми на тілі (це зафіксували медики). Активістка також була свідком того, що нападники кидали в мітингувальників каміння, яйця і грудки землі. За словами дівчини, під час акції вони безрезультатно викликали поліцію 11 разів, але подати заяву їм удалося тільки наступного дня. Окрім того, як зазначає Нікольська, після акції за ком'юніті-центром стежили радикали, знімаючи на фото й відео людей, які приходили туди, та обмінюючись ними у своїх пабліках.

Ще одні з постраждалих, **Юлія Сіроус** (небінарна особа, просить уживати щодо себе займенник «вони»), говорить, що частину опонентів пропускали через кордон Нацгвардії (зокрема, Риту Сахалінську й деяких чоловіків, які погрожували активісткам зґвалтуванням), а ті, кого не пускали, кидали через поліцейський кордон яйця (за словами постраждалої, кілька разів влучили в них), пляшки з фарбою, уламки банерів, відібрані напередодні в ЛГБТІК-активістів, а також розпиляли газ із балончиків, зокрема й на силовиків. Декого пропустили через журналістські посвідчення. Один із таких «журналістів», за словами Сіроус, потрапивши за огороження, викрикував образи й погрози на адресу мітингувальників та знімав усе на телефон. Після інциденту кілька годин поспіль активістки намагалися викликати поліцію за адресою ком'юніті-центру, але та не приїжджала. Заяву вдалося написати, уже коли постраждала були на автостанції, щоб повертатися після акції до Києва. Чи було зареєстровано провадження, наразі невідомо.

■ Предмети, які, серед іншого, кидали в активістів.
Фото: Юлія Сіроус

Невдовзі після інциденту «Традиція і порядок» назвала побиття людей на акції своєю перемогою та закликала приєднуватися до свого одеського осередку²³⁰.

У результаті нападу на акцію двох правоохоронців госпіталізували, 16 осіб затримано²³¹. Пізніше на запит однієї з учасниць мирного зібрання поліція відповіла, що на нападників склали протоколи про адміністративне правопорушення за статтями 173 (дрібне хуліганство) та (щодо декого) – 185 (злісна непокора законним вимогам поліцейського) КУАП. Як пізніше повідомила Українська Гельсінська спілка з прав людини, з них дванадцятьом виписали штраф²³².

Окрім того, на члена «Традиції і порядку» Іллю Попкова склали адміністративний протокол за порушення карантину, однак 8 жовтня, як повідомив керівник ТіП Богдан Ходаковський²³³, його виправдали.

■ Активісти сфотографували посвідчення одного з чоловіків, які їм погрожували. Фото: Юлія Сіроус

Станом на 31 серпня п'ятеро учасників акції написали заяви в поліцію щодо завдання їм тілесних ушкоджень, але, за даними УГСПЛ, проваджень за цими заявами так і не було відкрито.

Службове розслідування, яке ініціювала адвокатка постраждалих Юлія Лісова, не підтвердило того, що поліція неналежно забезпечила громадський порядок та безпеку під час акції в межах ЛГБТ-прайду 30 серпня в Одесі, коли на учасників події напали праворадикали²³⁴.

Як повідомило видання «Грати»²³⁵, 1 вересня 2020 року Приморський районний суд Одеси відправив під нічний домашній арешт 17-річного жителя Кривого Рогу Микиту Шевченка. Йому оголосили підозру в насильстві щодо поліцейського (стаття 345 ККУ) під час зриву членами праворадикальної організації «Традиція і порядок» акції на підтримку ЛГБТ у межах «ОдесаПрайду». Шевченко свою вину заперечує. Каже, що на відео видно, що нападник на поліцейського був інакше вдягнений.

Згодом, 13 жовтня 2020 року, адвокатка постраждалих Юлія Лісова звернулася зі скаргою на бездіяльність правоохоронців до слідчого судді Приморського районного суду Одеси. Цю скаргу суд задовольнив і зобов'язав поліцію почати провадження через напад праворадикалів на мирну ходу²³⁶.

«ОдесаПрайд» – комплекс просвітницьких, культурних і правозахисних заходів на підтримку ЛГБТІК-спільноти, що відбувається в Одесі. Окрім цього, у 2020 році прайди також відбувалися в Києві, Харкові та Запоріжжі.

²³⁰ Традиція і порядок / Телеграм-канал: https://t.me/tradition_and_order/7985

²³¹ До Приморського відділу поліції з Думської площі правоохоронці доставили шістнадцятьох порушників громадського порядку (ОНОВЛЕНО) / Національна поліція. Одеська область: <https://od.npu.gov.ua/news/zvichajni-novini/do-primorskogo-viddilu-policziji-z-dumskoj-ploshhi-pravooxoroncz-i-dostavili-shistnadczyatoh-porushnikiv-gromadskogo-poryadku/>

²³² Українська Гельсінська спілка з прав людини, офіційна фейсбук-сторінка: <https://www.facebook.com/Ugspl/posts/3357200760994523>

²³³ Богдан Ходаковський / Особиста фейсбук-сторінка: <https://www.facebook.com/bohdan.khodakovsky/posts/815784089250814>

²³⁴ Службове розслідування не підтвердило бездіяльності поліції під час нападу на учасників Одесапрайду / ZMINA, 18 листопада 2020 року: <https://zmina.info/news/u-policziji-shho-pid-chas-napadu-na-odesaprajd/>

²³⁵ Одесский суд отправил под ночной домашний арест одного из подозреваемых в нападении на «Одесса-Прайд». Пострадавшие – пятеро полицейских и 16 участников акции за права ЛГБТ / Грати, 1 вересня 2020 року: <https://graty.me/news/odeskij-sud-otpravil-pod-nochnoj-domashnij-arrest-odnogo-iz-podozrevaemyh-v-napadenii-na-odessa-prajd-postradavshie-pyatero-policejskikh-i-16-uchastnikov-akczii-za-prava-lgbt/>

²³⁶ В Одесі суд зобов'язав поліцію відкрити провадження щодо нападу на ЛГБТ-акцію 30 серпня / ZMINA, 7 грудня 2020 року: <https://zmina.info/news/policziju-v-odesi-cherez-sud-zobovyazaly-vidkryty-provazhennya-shhodo-napadu-na-lgbt-akcziju-30-serpnja/>

#фізичний_напад

- **31 серпня** 2020 року в **Одесі** на громадського активіста **Сергія Стерненка** напали під стінами Приморського районного суду перед початком засідання у його справі: двоє чоловіків облили його рідиною з пляшки і втекли, а ще двоє знімали це на відео.

Як розповіла Центру прав людини ZMINA очевидиця нападу **Влада** (прізвища просила не вказувати), нападниками були двоє молодиків у чорних панамках, на вигляд їм може бути менше 18 років. Також вона бачила одного чоловіка, який робив відео, пізніше його опитувала поліція.

■ Напад на Сергія Стерненка під судом. Фото: Стас Юрченко, «Грати»

Водночас видання «Грати» повідомляє, що поліція затримала двох чоловіків, які фільмували напад²³⁷.

Увечері того ж дня Сергій Стерненко написав на своїй фейсбук-сторінці²³⁸, що встановив особи трьох нападників (за його словами, їх четверо), назвав їхні імена та облікував фотографії.

1 вересня стало відомо, що адвокати Стерненка подали позов щодо цього нападу²³⁹.

Раніше, 25 серпня 2020 року, Верховний Суд України відмовив громадському активісту Сергієві Стерненку в зміні підсудності справи, де він фігурує як підозрюваний, тож справу розглядають у Приморському районному суді Одеси. 31 серпня відбулося перше засідання по суті.

Сергій Стерненко – громадський активіст із Одеси, колишній очільник тамтешнього «Правого сектора», пізніше ГО «Небайдужі». В Одесі брав участь у протестах проти забудови Літнього театру Одеси.

У 2018 році на Стерненка було вчинено три напади: у лютому активіста побили й завдали йому різаних ран, у травні влучили гумовою кулею в шию. Під час третього нападу, 25 травня 2018 року, відбулася сутичка, унаслідок якої Сергій Стерненко смертельно поранив одного з двох нападників, Івана Кузнецова.

У травні 2020 року у справі про третій напад на Сергія Стерненка правоохоронці оголосили підозри Олександрю Ісайкулу та (померлому) Івану Кузнецову. Дії підозрюваних кваліфікували як хуліганство, учинене із застосуванням зброї чи іншого предмета, пристосованого для заподіяння тілесних ушкоджень. Разом з тим була оголошена підозра й самому Стерненку – в умисному вбивстві Кузнецова та незаконному носінні холодної зброї.

²³⁷ Грати / Фейсбук-сторінка видання: <https://www.facebook.com/graty.me/posts/339587347404090>

²³⁸ Сергій Стерненко / Особиста фейсбук-сторінка: <https://www.facebook.com/sternenko/posts/2805048369771494>

²³⁹ Міллер, юридична компанія / Офіційна фейсбук-сторінка: <https://www.facebook.com/millerlawfirm/photos/a406824629404660/3288910251196069/?type=3&theater>

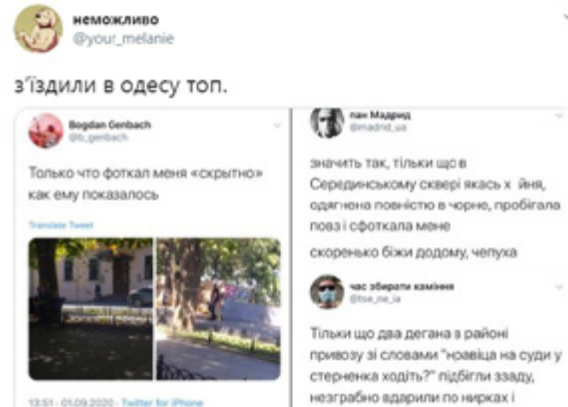
ВЕРЕСЕНЬ 2020 РОКУ

#фізичний_напад

#порушення_приватності

- **1 вересня** 2020 року в **Одесі** двоє невідомих напали на активіста **Олександра Романюка**, який приїхав на суд у справі Сергія Стерненка, коли він ішов після засідання на вокзал, щоб повернутися додому.

За словами постраждалого, щоб скоротити дорогу, він пішов через двори. Нападників одразу не помітив, бо говорив по телефону. Ті напали ззаду, вибили з руки телефон, кілька разів вдарили і втекли. Як зазначає Романюк, при цьому один із них сказав щось на зразок: «Що, подобається на суди до Стерненка ходити?».

■ Скриншот повідомлень від активістів про стеження за ними в Одесі, 1 вересня 2020 року

За його словами, звертатися до правоохоронців він не має наміру, нападників детально не розгледів. Активіст не відкидає, що ті йшли за ним від суду, але також припускає, що його просто впізнали як учасника акцій на підтримку Стерненка, які відбувалися під Приморським районним судом Одеси, поки там проходили засідання²⁴⁰.

Між тим, ще принаймні двоє користувачів соцмереж також заявили про стеження за собою після суду. За їхніми словами, невідомі знімали їх на телефон. Один із них, **Богдан** (просив не називати прізвища), розповідає, що помітив чоловіка в медичній масці, який ішов за ним, у Серединському сквері в Одесі. Було схоже, що той робить фото або відео на телефон, повернувшись у його бік, а побачивши, що активіст його помітив, швидко пішов в інший бік.

До поліції ніхто із вказаних активістів не звертався.

Олександр Романюк називає себе «небайдужим громадянином». За його словами, членом якихось громадських організацій або рухів він не є, але намагається приходити на акції і суди, зокрема пов'язані зі справою Сергія Стерненка.

Богдан приїхав із Хмельницького спеціально на суд у справі Сергія Стерненка. Коли з'ясувалося, що суд перенесли на наступний день, разом із Олександром та ще кількома людьми знайшов квартиру на ночівлю.

#фізичний_напад

#заякування_погрози_та_інші_форми_тиску

- **5 вересня** 2020 року близько шостої вечора у **Дніпрі** стався напад на голову організації «Антикорупційна правозахисна рада» (позиціонує себе як інформгентство) **Олександра Снісара** поблизу його будинку.

²⁴⁰ В Одесі напали на активіста, що приїхав на суд у справі Стерненка / ZMINA, 1 вересня 2020 року: <https://zmina.info/news/v-odesi-napaly-na-aktivista-shho-priyihav-na-sud-u-spravi-sternenka/>

Напад відбувся, коли Снісар повертався з ефіру на одному з місцевих телеканалів. Били по голові.

Нападники нічого не забрали, тому версію пограбування колеги виключають. Натомість вони кажуть, що представники організації постійно отримують погрози від фігурантів антикорупційних розслідувань. Як розповів Центру прав людини ZMINA співробітник «Антикорупційної правозахисної ради», який просив не згадувати свого імені в публікації, за п'ять днів до інциденту фейсбук-акаунт постраждалого блокували і ставили статус «помер», але він не звертав на це уваги.

Постраждалий потрапив до лікарні у важкому стані. Міське видання «Наше місто» повідомило, що його поклали в нейрореанімацію з тяжкою черепно-мозковою травмою, переломами щелепи та інших кісток черепа²⁴¹.

8 вересня «Антикорупційна правозахисна рада» оприлюднила заяву, у якій назвала напад замовним²⁴².

Поліція Дніпропетровщини відкрила провадження за частиною 2 статті 15; частиною 1 статті 115 (замах на умисне вбивство) Кримінального кодексу України. 14 вересня справу передали до ГУ Нацполіції у Дніпропетровській області.

1 жовтня поліція повідомила про затримання в цій справі двох осіб (це чоловіки 28 і 37 років з міста Кам'янське), їм обом оголосили про підозру та провели обшуки за місцем їхнього проживання. За даними Нацполіції, також перевіряється інформація про причетність ще одного чоловіка²⁴³.

Наприкінці вересня на фейсбук-сторінці «Антикорупційної громадської ради» з'явився допис²⁴⁴ від імені Олександра Снісара, що він після проведеного лікування повернувся до роботи.

Інформаційне агентство «Антикорупційна правозахисна рада» було створене 25 травня 2012 року. Як зазначається на сайті агентства²⁴⁵, до об'єднання увійшли колишні співробітники правоохоронних, контролюючих органів, юристи, журналісти, представники інших партнерських неурядових організацій. Рада виявляє порушення чинного законодавства з боку юридичних осіб (різних форм власності та підпорядкування), держслужбовців, громадян, повідомляючи про виявлені факти правоохоронні або контролюючі органи.

#знищення_чи_пошкодження_майна

#заякування_погрози_та_інші_форми_тиску

- **7 вересня** 2020 року співорганізаторки «ХарківПрайду» повідомили Центру прав людини ZMINA²⁴⁶ про серію нападів на їхній ком'юніті-центр для ЛГБТІК «ПрайдХаб» протягом тижня.

Зокрема, за їхніми словами, **31 серпня** двоє молодиків закидали яйцями вхід до ком'юніті-центру та написали на стіні «Содом». За кілька днів уночі ще троє молодих людей знову обкидали яйцями та облили сечею вхідні двері хабу, на фасаді написали: «*Це початок*», «*З*

²⁴¹ В Днепре зверски избит активист, расследовавший коррупцию в областной медицине / Наше місто, 7 вересня 2020 року: <https://nashemisto.dp.ua/2020/09/07/v-dnepre-zverski-izbit-aktivist-rassledovavshij-korrupciju-v-oblastnoj-medicine/>

²⁴² Антикорупційна правозахисна рада / Фейсбук-сторінка: <https://www.facebook.com/pravrada1/photos/a.672506289457959/4493380040703879/?type=3&theater>

²⁴³ За замах на вбивство активіста у м. Дніпро поліція затримала двох підозрюваних / Національна поліція. Дніпропетровська область: <https://dp.npu.gov.ua/news/podiji/za-zamach-na-vbivstvo-aktivista-u-m-dnipro-policiya-zatrimala-dvox-pidozryvanix/>

²⁴⁴ Антикорупційна правозахисна рада / Фейсбук-сторінка: <https://www.facebook.com/pravrada1/posts/4587664967942052>

²⁴⁵ Антикорупційна правозахисна рада / Вебсайт: https://com1.org.ua/?fbclid=IwAR37qf6xlfqJnk8SKc3xg5-mqcdPd19uqnQTq5_hiPQx_zUrqd3Y2rfrxEO

²⁴⁶ За тиждень у Харкові тричі атакували ком'юніті-центр для ЛГБТ «Прайд-хаб» / ZMINA, 7 вересня 2020 року: <https://zmina.info/news/za-tyzhen-do-marshu-rivnosti-v-harkovi-trychi-atakuvay-komyuniti-czentr-dlya-lgbt/>

прайдом». За словами керівниці організації **«Сфера»**, співорганізаторки «ХарківПрайду» **Анни Шаригіної**, цього разу нападники не ховали облич, і вона їх упізнала – це були представники харківського осередку ультраправої організації «Традиція і порядок».

■ Фото надані ГО «Сфера»

У ніч на **7 вересня** люди в масках побили вікна в офісній частині будівлі.

Після останнього інциденту телеграм-канал ультраправої організації «Фрайкор» опублікував світлини із зображенням пошкодженого фасаду й підписом, що їм *«прислали фото наслідків нічного вітру, який сьогодні сильно потрепав місцевий розсадник збочень»²⁴⁷*. Цей допис поширив також і паблік уже згаданої «Традиції і порядку».

Водночас, як повідомили в поліції на запит «Мережі параюристів» громадської організації «АЛЬЯНС.ГЛОБАЛ», у відомстві не вбачають у цих інцидентах складу злочину, тому зареєстрували заяви як звернення громадян.

4 вересня в Харкові розпочався прайд-тиждень. Його фінальна подія – Марш рівності – відбулася мирно й без інцидентів 13 вересня у форматі автопробігу.

Нагадаємо, що раніше «Традиція і порядок» закликала своїх однодумців замислитися щодо застосування «немирних» способів протесту проти цьогорічного «ХарківПрайду». Згодом, після нападу на акцію в межах «ОдесаПрайду», організація підтвердила свої наміри вдатися до аналогічних дій і в Харкові.

#фізичний_напад

#заякування_погрози_та_інші_форми_тиску

- **8 вересня** 2020 року в **Гостомелі** на Київщині поблизу торговельного центру «СітіМаркет» напали на громадського активіста **Антон Кудінова**, коли той знімав на відео (вів пряму трансляцію на фейсбуці) розмову з чинним головою селища Юрієм Прилипком.

За словами потерпілого, він побачив Прилипка випадково й вирішив використати цю можливість, щоб запитати того про результати його діяльності на посаді за останні п'ять років, оскільки разом із групою однодумців намагався організувати для цього подію #БатлПоФактам та зареєстрував відповідну петицію на сайті селищної ради. Однак Прилипко говорити з

■ Фото з фейсбук-сторінки Антона Кудінова

²⁴⁷ ВПО Фрайкор / Телеграм-канал: https://t.me/freikorps_org/1344

Кудіновим не захотів, його охоронець почав відштовхувати активіста, але той продовжив йти за ними до машини й вести стрім.

У цей момент, прямо під час ефіру, за словами Антона Кудінова, з торговельного центру вибігли родичі селищного голови (засновник ГО «Агенція розвитку Гостомеля» Ростислав Скуратівський, який, як стверджує постраждалий, є зятем Юрія Прилипка) і ще якісь чоловіки, почали бити активіста (говорить, що це був брат зятя) і відібрали телефон. Кудінов вирвався й заскочив усередину торговельного центру. Чоловік каже, що йому допоміг співробітник центру, який викликав поліцію.

Коли приїхали поліцейські, виявилось, що нападники принесли в торговельний центр телефон постраждалого й віддали співробітницям розташованого всередині бару, попередньо видаливши стрім і кілька дописів Кудінова.

За словами постраждалого, поліція почала провадження за статтю 125 Кримінального кодексу України (умисне завдання легких тілесних ушкоджень).

Як повідомили в Українській Гельсінській спілці з прав людини²⁴⁸, адвокат із громадської приймальні якої представляє інтереси активіста в цій справі, 11 вересня Кудінову зателефонував його знайомий, який повідомив, що зустрів у селищній раді чоловіка, який показав йому матеріали з телефону Кудінова. Активіст переконаний, що під час викрадення мобільного нападники встигли скопіювати дані й передивитися його чати в соцмережах. Зокрема, з цим знайомим він листувався щодо діяльності голови Гостомеля та обмінювався з ним документами.

Антон Кудінов стверджує, що не є членом громадських організацій чи партій, а діє як активний житель Гостомеля разом із групою однодумців (координуються в місцевих пабліках «Гостомель справжній» тощо). Так, зокрема, вони виступали проти знищення зелених зон у Гостомелі та проти незаконного будівництва.

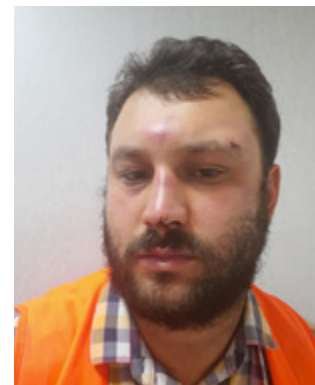
28 вересня Кудінов повідомив на своїй фейсбук-сторінці²⁴⁹ про те, що балотується на посаду голови Гостомельської об'єднаної територіальної громади, однак головою був обраний Прилипко.

#фізичний_напад

- **8 вересня** 2020 року вранці у **Дніпрі** двоє невідомих побили керівника місцевої профспілки автомобілістів та автоперевізників **Михайла Тонкононого**. Напад стався, коли чоловік ішов на зустріч із представниками підприємства «Дніпробас» та місцевої влади.

Як розповів постраждалий, нападники мали на собі медичні маски, а один з них – жилетку із символікою профспілки, яку представляє Тонконогий. Пізніше цю жилетку поліцейські виявили у смітнику неподалік від місця вчинення нападу.

За словами активіста, він написав заяву про напад до поліції. Лікарі зафіксували в нього перелом носа, струс мозку, синці та

■ Фото з фейсбук-сторінки Михайла Тонкононого

²⁴⁸ Злам соцсторінки, погрози та грабїж у пряму етері: Защо напали на Антона Кудінова / Українська Гельсінська спілка з прав людини, 12 вересня 2020 року: <https://helsinki.org.ua/articles/zlam-sotsstorinky-pohrozy-ta-hrabizh-u-priamu-eteri-zashcho-napaly-na-antona-kudinova/>

²⁴⁹ Anton Kudinov / Особиста фейсбук-сторінка: <https://www.facebook.com/antonio.kudinov/posts/2756932211244939>

забої. Окрім того, Тонконогий каже про погрози, які він отримував від «Дніпробасу» раніше й одразу після інциденту. Він згадує про це й у фейсбук-трансляції, яку почав вести після нападу, поки чекав поліцію. Однак сам діалог із погрозами на відео, яке зараз є в мережі, не зафіксований.

Водночас деякі медіа написали про конфлікт усередині профспілки нібито через членські внески. Михайло Тонконогий це заперечує²⁵⁰.

Поліція Дніпропетровщини за фактом нападу на активіста відкрила провадження за статтею – частиною 2 статті 296 Кримінального кодексу України (хуліганство). Станом на грудень 2020 року про підозру нікому повідомлено не було.

Дніпропетровська міська незалежна професійна спілка автоперевізників, підприємців та працівників підприємств заснована у 2006 році. Михайло Тонконогий її очолив у 2011. Окрім, власне, профспілкової роботи, Тонконогий є активним блогером, який висвітлює проблеми, пов'язані з перевезеннями у Дніпрі, а також виступає в медіа як експерт із транспортної інфраструктури.

#заякування_погрози_чи_інші_форми_тиску

- **10 вересня 2020 року в Києві** студентка Інституту міжнародних відносин (КІМВ) Київського національного університету (КНУ) імені Тараса Шевченка **Марія Музиченко** подала скаргу директору інституту на одну з викладачок – завідувачку кафедри іноземних мов Валентину Дайнеко, зазначаючи, що та займається цькуванням і приниженням студентів за різними ознаками, зокрема через гендерну належність. Це була повторна скарга, перша подавалася від імені групи студентів та випускників, але керівництво інституту відмовилося її приймати через нібито неналежне оформлення.

■ Марія Музиченко, фото з фейсбук-сторінки активістки

Коли Музиченко зайшла у фойє інституту, аби занести заяву, то побачила, що за нею йде незнайомий старший чоловік (років 65-ти), який перебував усередині приміщення.

Піднявшись на другий поверх, Марія Музиченко зупинилася біля парапету (вестибюль інституту виглядає як «колодязь» на чотири поверхи з вікном у стелі), щоб підписати документ, і побачила, що цей чоловік зазирає їй через плече, а на запитання, у чому справа, він заявив, що знає її. Це все налякало студентку, і вона, не відповідаючи, пішла в приймальню директора подати заяву, а коли вийшла, то він мовчки пішов за нею, провів аж до воріт на вулиці.

Як розповіла Музиченко, вона викликала таксі й поки їхала, надійшло смс-повідомлення від голови студентського парламенту КНУ Володимира Ляшенка (студент бакалаврату КІМВ), що нібито стосовно неї відкрили кримінальне провадження «через фінанси». Потім Музиченко намагалася перевірити цю інформацію, і вона не підтвердилась, але через побоювання, що їй спробують якось нашкодити, вона змінила місце проживання, винайнявши квартиру.

21 жовтня Марія Музиченко отримала на пошту відповідь від директора КІМВ, у якій той заявив, що оскільки до заяви не додано свідчень із підписами постраждалих від Валентини

²⁵⁰ У Дніпрі напали на керівника профспілки автоперевізників / ZMINA, 8 вересня 2020 року: <https://zmina.info/news/u-dnipri-napaly-na-kerivnyka-profspilky-avtopereviznykiv/>

Дайнеко студентів, то це може розцінюватися як наклеп, і нібито, згідно з етичним кодексом університету, через таке її можуть виключити, а Дайнеко може подати позов до суду²⁵¹.

У громадській організації «Червоний губер», що об'єднує студентів та випускників КНУ імені Тараса Шевченка, Центру прав людини ZMINA розповіли, що етичний кодекс було ухвалено без погодження зі студентами, коли їхні пропозиції не були взяті до уваги взагалі, тому він не має вважатися чинним. Ця організація також публікувала дописи в соцмережах про відкриті заяви до президента України, вченої ради університету та ректора Леоніда Губерського.

За словами представників організації, усе почалося з того, що вони зробили допис про те, що Валентина Дайнеко отримує черговий орден (княгині Ольги I ступеня). Натомість у відповідь, окрім позитивних і радісних коментарів, вони отримали й коментарі від випускників та студентів, що ця викладачка їх принижувала. Відкритий лист (перший, про який ідеться) здебільшого підписали випускники, але також і кілька студентів (зокрема Марія Музиченко).

За словами Музиченко, інші студенти, на відміну від неї, не були постраждалими від дій Дайнеко, але вони підписали лист із солідарності. Вона каже, що інформації, що когось із них переслідували, у неї немає.

Вони всі також зверталися до студпарламентів КІМВ і КНУ. Ті запропонували створити етичну комісію, але тільки з викладачів.

Станом на кінець року Валентина Дайнеко залишилася на посаді.

#знищення_чи_пошкодження_майна

- **12 вересня** 2020 року в **Одесі** стався напад на ком'юніті-центр для ЛГБТІК-людей **Queer home**. Як повідомили в організації **«Гей-альянс Україна»**²⁵², перед відкриттям центру, у неробочі години, група молодиків, перелізши через паркан на приватну територію, заклеїла агітаційними плакатами праворадикальної організації «Традиція і порядок» їхні вхідні двері.

Представники організації розцінюють це як акт залякування. Вони подали заяву в поліцію про скоєння злочину, але там заяву зареєстрували як звернення громадян.

Після цього, як зазначає керівниця організації Анна Леонова, праворадикали стали приходити до ком'юніті-центру щосуботи, клеїти плакати їм на двері, іноді – заливали клеєм чи забивали сірниками замкову щілину, записували якісь відео перед входом. При цьому серед учасників акцій ТіП були неповнолітні.

Ця серія інцидентів продовжилась і в жовтні 2020 року за бездіяльності поліції (Анна Леонова каже, що кілька разів зверталася до одеських правоохоронців з відповідними заявами, але ті не починали кримінальних проваджень і не складали протоколів про адміністративне правопорушення).

■ Фото з інстаграм-сторінки «Гей-альянс Україна»

²⁵¹ Студентці, яка поскаржилась на професорку Дайнеко, погрожують відрахуванням та позовом за наклеп / ZMINA, 22 жовтня 2020 року: <https://zmina.info/news/studentci-yaka-poskarzhylas-na-profesorku-dajneko-pogrozhuut-vidrahuvannam-ta-pozovom-za-naklep/>

²⁵² Праворадикали заклеїли своїми плакатами вхід до ком'юніті-центру для ЛГБТІК в Одесі / ZMINA, 14 вересня 2020 року: <https://zmina.info/news/pravoradykaly-zakleyily-svoyimy-plakatamy-vhid-do-komyuniti-czentr-u-dlya-lgbtik-v-odesi/>

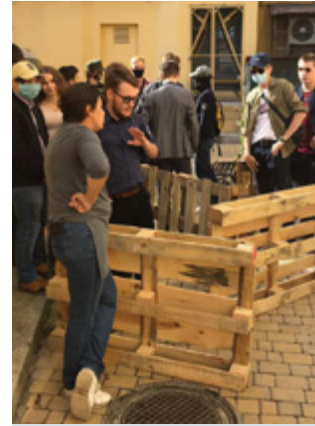
Зокрема, 3 жовтня 2020 року представники ТіП зайшли до приміщення ком'юніті-центру Queer home в Одесі, де розгортали свої банери, намагалися спровокувати активісток, що якраз робили всередині ремонт, та заважали їм працювати. Як розповіла Центру прав людини ZMINA очільниця організації «Гей-альянс Україна» Анна Леонова, присутня під час згаданих подій, активісток знімали на відео, ставлячи запитання на зразок «Який гендер у кішки?»²⁵³.

Волонтерки, які перебували в ком'юніті-центрі, винесли піддони, що були в приміщенні, відтіснили молодиків із двору й викликали поліцію. Поліцейські запросили у відділок Леонову та представника ТіП, і ті написали заяви одне стосовно одного: вона – про незаконне проникнення до приміщення в приватній власності, а він – про наклеп.

15 жовтня 2020 року представник ТіП Ілля Попков запостив на своїй фейсбук-сторінці відео²⁵⁴, де говорить і демонструє, що повісив навісний замок на ворота, що відгороджують сходи до входу в Queer home.

За словами Анни Леонової, інцидент насправді трапився 14 жовтня і нібито був приурочений до Дня захисника України.

Queer home – це мережа ком'юніті-центрів для ЛГБТІК, що діють у низці міст України. Там проводяться освітні, культурні та правозахисні заходи, а також деякі з них діють як сервісні центри, де в певні дні можна, наприклад, пройти експрес-тест на ВІЛ тощо.

■ Інцидент 3 жовтня. Фото з фейсбук-сторінки члена ТіП Іллі Попкова

#дискредитація

- **16 вересня** 2020 року депутат від «Слуги народу» **Олександр Дубінський** оприлюднив заяву, у якій звинуватив українське представництво **Transparency International** у корупційних зловживаннях та неправильному звітуванні й повідомив про нібито ініціювання перевірки антикорупціонерів з боку Національного агентства з питань запобігання корупції (НАЗК) та Державної податкової адміністрації²⁵⁵.

У Transparency International припускають, що йшлося про депутатський запит Дубінського, і вказують на маніпуляції в його словах. Зокрема, як пояснили вони в офіційній заяві²⁵⁶, щороку в організації відбувається аудит за результатами діяльності, грантодавці та міжнародні партнери запрошуюють аудиторські фірми, щоб перевіряли діяльність ГО в конкретних проєктах: лише за останні два роки подібні перевірки ініціювали Європейська комісія, SIDA, GIZ, Антикорупційна ініціатива ЄС в Україні, Pact та UNDEF, але не знайшли порушень.

²⁵³ Традиція і підлітки: як після зриву прайду в Одесі продовжують протидіяти ЛГБТ / ZMINA, 10 жовтня 2020 року: <https://zmina.info/articles/tradytsiya-i-pidlitky-yak-pislya-zryvu-praydu-v-odesi-prodovzhuyut%ca%b9-protydiyaty-lhbt/>

²⁵⁴ Ілля Попков / Фейсбук-сторінка, 15 жовтня 2020 року: <https://www.facebook.com/ilya.popkov.37/posts/812314522892953>

²⁵⁵ Дубинський ініціював перевірки Налоговой и НАПК в «Трансперенсі Інтернешнл Україна» / АД. Сайт Александра Дубинского. Факты, сплетни и слухи о больших деньгах, 16 вересня 2020 року: <https://dubinsky.pro/news/dubinsky-iniciiroval-proverki-nalogovoy-i-napk-v-transperensi-interneshnl-ukrayina>

²⁵⁶ ДОСИТЬ ДИСКРЕДИТАЦІЇ ДЛЯ ВЛАСНОЇ ВИГОДИ – ТІ UKRAINE ВІДРЕАГУВАЛА НА МАНІПУЛЯЦІЇ НАРДЕПА / Transparency International Ukraine, 16 вересня 2020 року: <https://ti-ukraine.org/news/dosyt-dyskredytatsiyi-dlya-vlasnoyi-vygody-ti-ukraine-vidreaguvala-na-manipulyatsiyi-nardepa/>

На переконання організації, йдеться про систематичну дискредитацію всіх дієвих громадських організацій в Україні як одну з форм тиску, спрямовану на перешкоджання активному кластеру суспільства.

Наприкінці жовтня в НАЗК відповіли на запит Центру прав людини ZMINA, що дійсно отримували звернення від Дубінського щодо неподання декларацій за 2017 рік з боку членів правління громадської організації «Трансперенсі Інтернешнл Україна», але підстав уживати певних заходів щодо згаданої організації не вбачають²⁵⁷.

Як пояснили в агентстві, є рішення Конституційного Суду за 2019 рік, яким було визнано неконституційним декларування громадських активістів, а українські закони не мають зворотної дії в часі, окрім випадків, коли вони пом'якшують або скасовують відповідальність особи. Окрім того, за даними НАЗК, воно не вбачає ознак конфлікту інтересів, про який також йдеться у зверненні депутата, оскільки той не навів доказів згаданого конфлікту.

«Трансперенсі Інтернешнл Україна» – акредитований представник глобального руху Transparency International, що комплексно підходить до розробки і впровадження змін задля зниження рівня корупції.

Українське відділення Transparency International почало діяльність у Кропивницькому (тоді Кіровоград) у 1999 році. 1 червня 2012 року локальна неурядова організація Творче об'єднання «ТОРО» офіційно перейменувалася в громадську організацію «Трансперенсі Інтернешнл Україна». У жовтні 2014 року ТІ Україна отримала повну офіційну акредитацію як представник глобального руху. Це відбулося на щорічному зібранні Transparency International.

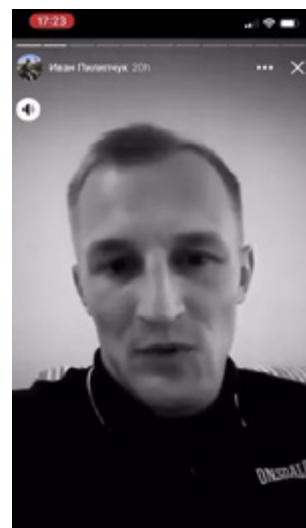
Transparency International присутня більш ніж у 100 країнах світу. Організація найбільш відома Індексом сприйняття корупції та Глобальним корупційним барометром.

#заякування_погрози_чи_інші_форми_тиску

- **18 вересня** 2020 року громадський активіст **Сергій Стерненко** повідомив про погрози з боку окремих представників ультраправої організації «Традиція і порядок» через те, що він висловлював думку про проросійський характер діяльності цієї організації та зв'язки з силовими структурами.

Як розповів активіст Центру прав людини ZMINA, користувач Іван Пилипчук записав у сторіз відео, де він вимагає від Стерненка надати докази зв'язків ТіП з Росією і погрожує в іншому разі «зустріти» його²⁵⁸. Після цього, за словами Стерненка, він опублікував допис у фейсбуці про погрози й висловив критику щодо нападів ТіП на жінок та культурних діячів. Станом на 22 вересня більше погроз від інших представників праворадикальної організації він не отримував, до органів правопорядку щодо погроз також не звертався.

Сергій Стерненко – громадський активіст з Одеси, живе в Києві. Вивчає право, записує блоги. Раніше очолював одеський

■ Скриншот з відео з погрозами Сергієві Стерненку

²⁵⁷ НАЗК не перевірятиме «Transparency International Україна» на запит Дубінського / ZMINA, 26 жовтня 2020 року: <https://zmina.info/news/nazk-ne-bude-pereviriyaty-transperency-international-ukrayina-na-zapyt-dubinskogo/>

²⁵⁸ Представники «Традиції і порядку» погрожують Стерненку за критику їхньої організації / ZMINA, 23 вересня 2020 року: <https://zmina.info/news/predstavnyky-tradyciyi-i-poryadku-pogrozhuut-sternenku-za-krytyku-yihnoyi-organizacziyi/>

осередок «Правого сектора» та ГО «Небайдужі». У 2018 році тричі зазнавав нападів від озброєних осіб, під час останнього нападу смертельно поранив одного з нападників і зараз є фігурантом кримінальної справи за цим епізодом. Під час самого суду, який призначили в Одесі, Стерненко також ставав об'єктом нападу з боку невідомих молодиків (*див. вище*).

#заякування_погрози_чи_інші_форми_тиску

- **20 вересня** 2020 року ввечері в **Києві** праворадикали зірвали кінопоказ документального фільму з програми останнього Sundance Film Festival «На славу темряви?» («Hail Satan?», США, 2019), який був запланований у Будинку кіно. Стрічка розповідає про групу американських активістів «Сатанинський храм», які виступають за секуляризацію і висміюють відносини між державою і християнськими організаціями шляхом «хуліганських» мистецьких акцій.

«За шість років рух вийшов за межі епатажного тролінгу, ставши серйозним майданчиком для популяризації ідей соціальної справедливості та релігійного плюралізму», – йшлося в розміщеному на сайті Concert.ua²⁵⁹ запрошенні на перегляд.

Одна з організаторок кінопоказу **Наталія Соболева** розповіла, що напередодні події вона отримала «попередження» від знайомих з Держкіно й погрози від незнайомого чоловіка, причому той начебто писав їй о четвертій ранку.

Десь за пів години до початку сеансу з боку станції метро «Олімпійська» до будівлі, де мав відбуватися захід, прийшла група молодиків у балаклавах. Дехто мав на собі символіку праворадикальної організації «Традиція і порядок», окрім того, організатори кажуть, що серед присутніх були представники «Братства» Дмитра Корчинського, а також один православний священник (напередодні користувач фейсбуку Yarros Von Yassenets закликав на молитву проти цього кінопоказу²⁶⁰).

Праворадикали зайшли всередину будівлі й заблокували вхід до кінозали: спочатку вони намагалися зайняти всі місця, потім стали живим ланцюгом, одночасно не пропускаючи людей у залу і не випускаючи близько 30 глядачів, які змогли пройти туди раніше. Деякі з глядачів, що прийшли на сеанс і не змогли зайти всередину, також розповіли Центру прав людини ZMINA, що нападники погрожували «запустити газ» у приміщення (ймовірно, йшлося про застосування газових балончиків).

Організатори кажуть, що зверталися до поліцейських, які були присутні неподалік, але ті нічого не зробили: спочатку нібито через те, що праворадикали не били нікого, а самі вони не хотіли провокувати сутички з ними. Потім, як розповів ще один із організаторів, Олександр (він просив не згадувати прізвища в публікації), прийшли представники адміністрації Будинку кіно й оголосили, що скасовують захід з міркувань безпеки. Організатори вивели людей через запасний вихід. Про постраждалих їм не повідомляли.

Праворадикальна організація «Традиція і порядок» узяла на себе відповідальність за інцидент²⁶¹, написавши про це на своїй фейсбук-сторінці.

Через деякий час кіноклуб провів кінопоказ стрічки «На славу темряви» онлайн, і всі охочі могли переглянути її під час фейсбук-трансляції.

²⁵⁹ HAIL SATAN / Галерея / Концерт.Ua: <https://concert.ua/uk/event/hail-satan>

²⁶⁰ Yarros Von Yassenets / Особиста фейсбук-сторінка: https://www.facebook.com/yarros.vonyassenets/posts/10217815514004839?hc_location=ufi

²⁶¹ У Києві «Традиція і порядок» зірвала показ документального фільму про сатанізм / ZMINA, 21 вересня 2020 року: <https://zmina.info/news/ukryevi-tradyciya-i-poryadok-zirvala-pokaz-festyvalnogo-dokumentalnogo-filmu-pro-satanizm/>

Кіноклуб Blow Up був створений у кінотеатрі «Кінопанорама» з метою демонстрації найкращих фільмів світового кінематографу, названий на честь фільму Мікеланджело Антоніоні, удостоєного головної премії на Каннському МКФ у 1967 році. Після того, як «Кінопанораму» закрили у 2018 році, кіноклуб перенесли.

Наталія Соболева – колишня директорка «Кінопанорами», культуртрегерка і журналістка.

#заякування_погрози_чи_інші_форми_тиску

#перешкоджання мирним зібранням

- **20 вересня** 2020 року невідомий чоловік погрожував зброєю учасникам **Маршу рівності в Запоріжжі**.

Цього дня в межах «ЗапоріжжяПрайду» в місті вперше відбувся Марш рівності – традиційна хода за права ЛГБТ, єдина, що відбувалася в Україні 2020 року. У марші взяла участь близько півтисячі людей²⁶².

Захід охороняв кордон зі співробітників поліції та Національної гвардії, оскільки одночасно з маршем на контракцію зібралися близько п'ятдесяти представників праворадикальних та християнських організацій, а також прибічників «традиційних цінностей». Зокрема «Традиція і порядок», рухи «Любов проти гомосексуалізму» та «Всі разом».

■ Учасники Маршу рівності в Запоріжжі. Фото: Єлизавета Сокурєнко

Як повідомила представниця Центру прав людини ZMINA, яка моніторила проведення маршу, ще перед його початком противники ходи намагалися пройти на площу, де вона мала стартувати, але були відтіснені поліцією.

Уже наприкінці, коли учасники акції озвучували свої вимоги (узаконення цивільних партнерств, запровадження кримінальної відповідальності за злочини на ґрунті ненависті на підставі сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності тощо), поліція винесла з натовпу чоловіка.

Згодом правоохоронці повідомили, що під час акції агресивно налаштовані молодики намагалися кидати петарди та яйця в активістів. Утім, правоохоронці цьому запобігли.

За порушення публічної безпеки й громадського порядку під час акції затримали трьох людей. Один з них мав із собою пістолет, який він спрямував у бік учасників акції за права ЛГБТ. Інформаційне агентство «Укрінформ»²⁶³ повідомило, що, за словами затриманого, він хотів вистрелити в учасників, бо *«ненавидить представників нетрадиційної орієнтації»*.

На двох інших, 39-річних місцевих мешканців, склали адміністративні протоколи за статтями 173 (дрібне хуліганство), 185 (злісна непокора законному розпорядженню або вимозі правоохоронця) КУпАП.

²⁶² «Запоріжжя – наше місто, гомофобам тут не місце»: фоторепортаж з Маршу рівності / ZMINA, 20 вересня 2020 року: <https://zmina.info/articles/zaporizhzhya-nashe-misto-gomofobam-tut-ne-misce-fotoreportazh-z-marshu-rivnosti/>

²⁶³ Під час ЗапоріжжяПрайду поліція затримала чоловіка з пістолетом / Укрінформ, 20 вересня 2020 року: <https://www.ukrinform.ua/rubric-regions/3103140-pid-cas-zaporizhzhaprajdu-policia-zatrimala-colovika-z-pistoletom.html>

21 вересня 2020 року поліція Запоріжжя повідомила виданню «Грати», що почала провадження про незаконне поводження зі зброєю (за попередніми даними – нелегальний пістолет під набій Флобера), але відпустила затриманого без вручення підозри²⁶⁴.

«ЗапоріжжяПрайд» – правозахисний захід на підтримку ЛГБТ-спільноти. У 2020 році проводився в Запоріжжі вперше й завершувався офлайнним Маршем рівності, на відміну від інших прайдів цього року, які через карантин проводились онлайн (у Києві) або у формі автопробігу (Харків). За словами організаторів, завдяки ефективним діям поліції постраждалих учасників під час ходи й після неї не було.

#незаконне_затримання_чи_обшук

- **24 вересня** 2020 року в **Києві** голову профспілки студентів та викладачів Олімпійського коледжу імені Івана Піддубного **Дмитра Несвятипаску** та студента **Єгора Батарона**, які протестували проти приєднання їхнього навчального закладу до Національного університету фізичного виховання і спорту, затримала поліція і відвезла до Деснянського райвідділу Києва. На Несвятипаску склали адмінпротокол і відпустили, а Батарон провів усю ніч в ізоляторі тимчасового тримання, після чого його відпустили без вручення підозри і складання протоколу.

■ Скриншот з відео, де зображено затримання Дмитра Несвятипаски

За кілька годин до описаних подій біля Олімпійського коледжу відбулися сутички. Цього дня ректор університету Євген Імас разом із комісією з ліквідації установи та поліцією приїхали в коледж, і їм назустріч, щоб висловити протест, вийшли студенти й викладачі закладу. На відео, яке оприлюднило «Громадське»²⁶⁵, видно, що між сторонами почалася суперечка, а тоді Імаса підняли й понесли в бік смітника, обсипавши борошном, після чого поліція втрутилась і почала бити протестувальників та застосовувати спецзасоби, унаслідок чого голову студентського самоврядування коледжу **Катерину Жданович** та деяких викладачів забрала швидка, кількох інших студентів і викладачів було травмовано.

Однак затримання Несвятипаски й Батарона сталося пізніше, коли сутички вже не відбувалися. Як розповів Центру прав людини ZMINA викладач коледжу, борець вільного стилю **Богдан Грицай**, ті якраз ішли на обід²⁶⁶.

На відео, оприлюдненому на фейсбук-сторінці коледжу, видно, як поліцейські брутально затримують молодого чоловіка в білій футболці (Дмитро Несвятипаска), схопивши його ззаду за горло.

Пізніше ввечері голову профспілки відпустили, склавши адмінпротокол за статтю про непокору законній вимозі поліцейського, тоді як Батарона помістили в ізолятор тимчасового тримання, де він пробув до 25 вересня. Представники коледжу казали, нібито йому збираються повідомити про підозру за статтею Кримінального кодексу про хуліганство, оскільки про відкриття такого провадження повідомили в поліції Києва²⁶⁷.

²⁶⁴ Поліція отпустила мужчину, грозившего запорожскому Прайду пистолетом / Грати, 21 вересня 2020 року: <https://graty.me/news/policziya-otpustila-muzhchina-grozivshego-zaporozhskomu-prajdu-pistoletom/>

²⁶⁵ В Києве подрались из-за Олимпийского колледжа / Youtube-канал Hromadske, 24 вересня 2020 року: <https://www.youtube.com/watch?v=r4jBCPWct7w>

²⁶⁶ Двох активістів студпрофспілки Олімпійського коледжу затримали / ZMINA, 24 вересня 2020 року: <https://zmina.info/news/dvoh-aktivistiv-studprofspilky-olimpijskogo-koledzhu-zatrymaly/>

²⁶⁷ Поліція Києва / Офіційна фейсбук-сторінка: <https://www.facebook.com/UA.KyivPolice/photos/a410279982361112/3322700094452405/?type=3&theater>

У результаті Батарона відпустили без повідомлення про підозру, повідомив його адвокат Юрій Самсон. Цю інформацію підтвердили в Деснянському райвідділі, зазначивши, що підозру не оголосили, бо прокуратура її не погодила. Однак уже за декілька годин на сайті поліції Києва з'явилася повідомлення, що підозру таки оголошено за цією статтею 20-річному студенту²⁶⁸ (під цей опис нібито підходить Батарон, але його адвокат заперечує отримання і підписання документів про підозру).

Стало також відомо, що поліція склала протокол про адміністративне правопорушення стосовно ще одного викладача Олімпійського коледжу **Степана Захарківа** за тією ж статтею, що й Дмитру Несвятипасці.

На початку вересня Кабінет Міністрів ухвалив розпорядження, яким об'єднав коледж та Національний університет фізичного виховання і спорту. За цим документом, студенти, які там уже навчаються, продовжать навчання на тих самих умовах²⁶⁹.

Водночас представники коледжу заявили, що метою згаданого рішення є подальша забудова земельної ділянки, на якій розташований навчальний заклад. Окрім того, за їхніми словами, при коледжі є загальноосвітня школа, де навчаються діти з 6-го до 11-го класів, і цю школу ліквідують, бо вона в документі не згадується²⁷⁰.

Адміністрація коледжу, викладачі й студентське самоврядування проводили акції протесту під Верховною Радою та оголосили страйк²⁷¹.

Як повідомив Центру прав людини ZMINA у грудні 2020 року Дмитро Несвятипаска, протистояння посилювалося невивплатою заробітної плати співробітникам коледжу, аж до того, що йому та іншому викладачу Богдану Грицаю довелося виїхати з гуртожитку коледжу, де вони мешкали.

#дискредитація

#порушення_приватності

- **30 вересня** 2020 року Печерський районний суд Києва визнав голову правління та співзасновника Центру протидії корупції **Віталія Шабуніна** винним у несвоєчасному поданні декларації як члена конкурсної комісії з обрання голови НАЗК і присудив йому штраф (850 гривень). Активіст подав апеляцію, але засідання, призначене на грудень, довелося відкласти через COVID-19.

За словами самого Шабуніна, він запізнився з поданням менш ніж на добу, і зазвичай суд виправдовував у таких випадках особу, яка звітує, через малозначність правопорушення. На думку активіста²⁷², тут же йдеться про репутаційну атаку з метою внесення його імені до реєстру осіб, які вчинили корупційні правопорушення.

Варто зазначити, що ця справа отримала медійний компонент ще до того, як опинилася в суді. Так, видання «Страна.УА» у серпні опублікувало новину про це з посиланням на

²⁶⁸ Поліція Києва / Офіційна фейсбук-сторінка: <https://www.facebook.com/UA.KyivPolice/photos/a.410279982361112/3326237847431963/?type=3&th eater>

²⁶⁹ Кабінет міністрів України, офіційна сторінка: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-reorganizaciyu-olimpijskogo-koledzhu-imeni-ivana-piddubnogo-1083020920>

²⁷⁰ Крок на зустріч рейдерам? Уряд передає коледж Піддубного Університету фізвиховання (документ) / Главком, 4 вересня 2020 року: <https://glavcom.ua/sport/news/krok-na-zustrich-reyderam-uryad-peredaje-koledzh-piddubnogo-universitetu-fizvihovannya-dokument-703337.htm>

²⁷¹ Олімпійський коледж імені Івана Піддубного, офіційна сторінка: <https://www.olimpko.com/64-holovna/831-rishennia-zahalnykh-zboriv-studentiv-olimpijskoho-koledzhu-imeni-ivana-piddubnoho.html>

²⁷² Vitaliy Shabunin / Особиста фейсбук-сторінка: <https://www.facebook.com/vitaliy.shabunin/posts/10157708049649537>

юриста, посадовця часів експрезидента Віктора Януковича Андрія Портнова, а вслід за цим – скриншот протоколу про адміністративне правопорушення щодо Віталія Шабуніна²⁷³ (при цьому там указана вся особиста інформація активіста, крім домашньої адреси: номер і серія паспорта, телефон тощо). Ці новини з'явилися 8 серпня, а в самому протоколі зазначається, що його склали на день раніше, 7 серпня. Пізніше, у вересні, видання Vesti.ua опублікувало новину знову з посиланням на Андрія Портнова, що Шабуніна викликають до суду 14 вересня²⁷⁴.

Після рішення Печерського суду новина про визнання Шабуніна винним з'явилася в низці всеукраїнських ЗМІ, при цьому деякі з них вказують одразу, що йдеться про несвоєчасне подання декларації, тоді як інші дають заголовки на зразок: «Суд визнав антикорупціонера Шабуніна винним в корупції» («Інтерфакс-Україна»²⁷⁵), що має ознаки маніпуляції та загалом сприяє підриву довіри до його діяльності як активіста.

ЖОВТЕНЬ 2020 РОКУ

#перешкоджання_діяльності_громадської_організації

#заякування_погрози_чи_інші_форми_тиску

- **10 жовтня** 2020 року в **Маріуполі** на Донеччині група невідомих намагалася зірвати кінопоказ до Дня камінг-ауту, який проводила **мистецька організація «Платформа ТЮ»**. Як розповіли представниці ТЮ, близько 15 чоловіків (без символіки, деякі – у медичних масках) прийшли після початку заходу, оточили будівлю, намагаючись зайти всередину, висловлювали якісь образи, але через те, що поліція забезпечувала охорону порядку під час заходу, вони не змогли зірвати захід. Ніхто не постраждав.

■ Фото з фейсбук-сторінки «Платформи ТЮ»

Як стало відомо активістам, напередодні нападники комунікували щодо атаки на захід у соцмережах, закликаючи провести «виховні роботи» для ЛГБТ²⁷⁶.

У дописі, про який ідеться, нападники згадують один із попередніх нападів на «Платформу ТЮ» у 2018 році, коли там відбувся концерт панк-рок-гурту oDemontaGo. Більшість постраждалих – підлітки: музиканти і слухачі концерту. Принаймні двоє людей подавали заяви в поліцію про завдані їм тілесні ушкодження. Тоді представники ТЮ говорили про те, що на декому з нападників були футболки з символікою партії «Національний корпус». Однак у маріупольському осередку партії звинувачення в нападі відкинули. Ніхто не взяв відповідальності за інцидент²⁷⁷.

²⁷³ Появилось фото протокола о коррупции Шабунина, который не подал декларацию вовремя / Страна.UA, 8 серпня 2020 року: <https://strana.ua/news/283145-protokol-o-korrupsii-shabunina-popal-v-rasporjazhenie-strany.html>

²⁷⁴ Надо дожимать – Портнов анонсировал вызов Шабунина в суд / Vesti.ua, 15 вересня 2020 року: <https://vesti.ua/strana/portnov-anonsiroval-vyzov-shabunina-v-sud?fbclid=IwAR3L3WJ7ocPKkf7KG3ux4FqQmE0IYfjV2IJ66xoBf3XQJTBqSvK2e4xQJtc>

²⁷⁵ Суд визнав антикорупціонера Шабуніна винним в корупції / Інтерфакс-Україна, 30 вересня 2020 року: <https://ua.interfax.com.ua/news/general/691817.html>

²⁷⁶ У Маріуполі агресивні молодики намагалися зірвати показ фільму про геїв-козаків / ZMINA, 13 жовтня 2020 року: <https://zmina.info/news/u-mariupoli-agresyвно-nalashтовani-molodyky-namagalysya-zirvaty-pokaz-lgbt-filmiv/>

²⁷⁷ Напад на панків у Маріуполі: чому це важливо / Радіо Свобода, 20 серпня 2018 року: <https://www.radiosvoboda.org/a/29444021.html>

У рамках проєкту Coming Out of Isolation 2.0 п'ятеро художників і художниць протягом пів року працювали над створенням відеопроєктів, що розкривають проблеми ЛГБТ+ спільноти в Україні та життя її окремих представників. На 10 жовтня в приміщенні артцентру «Платформа ТЮ» планувалася презентація цих відеоробіт і дискусія з авторами.

#знищення_або_пошкодження_майна

#заякування_погрози_чи_інші_форми_тиску

- **13 жовтня** 2020 року в **Лисичанську** на Луганщині голові «Східної правозахисної групи» **Вірі Ястребовій** невідомі пошкодили службову машину: розбили вітрове скло та бокові дзеркала, порізали шини та дроти всередині салону, а також викрали номерні знаки, документи, гроші та інші речі, що зберігалися в машині.

Сама правозахисниця в цей час перебувала (уже третій тиждень) на лікуванні в іншому регіоні. За словами Ястребової, у день інциденту їй зателефонували з невідомого номера: «Як ти себе почуваєш? Подивись на авто». Як стверджує активістка, це був не перший такий анонімний дзвінок: їй уже телефонували приблизно за два тижні до інциденту раніше невідомі із запитаннями про самопочуття, а також із пропозиціями «поговорити», які сама активістка трактує як завуальовані погрози.

■ Фото Віри Ястребової

Уповноважена Верховної Ради з прав людини Людмила Денісова відреагувала на цей випадок вандалізму й закликала керівництво МВС узяти під контроль розслідування цієї справи²⁷⁸.

Як повідомила на запит Центру прав людини ZMINA поліція Луганщини, слідчий відділ Лисичанського управління розслідує цей інцидент як крадіжку (за статтею 185 частини 3 ККУ).

ГО «Східна правозахисна група» діє на території Луганської та Донецької областей з 2014 року, заснована після початку конфлікту групою юристів для протидії порушенню прав людини в регіоні. Серед напрямів діяльності організації – моніторинг порушень прав людини, зокрема на непідконтрольних територіях, надання юридичної допомоги потерпілим, зокрема переселенцям та біженцям, евакуація цивільних з населених пунктів, де активізуються бойові дії, організація освітніх заходів тощо.

Пошкоджену машину для роботи останнім часом більше використовувала Віра Ястребова²⁷⁹, а раніше нею користувалися також інші представники організації для моніторингових виїздів, перевезення реквізиту для акцій тощо. Віра Ястребова – єдина офіційна спікерка від організації, яка виступає на пресконференціях. За її словами, таке рішення було ухвалено колегіально, аби зменшити небезпеку для тих представників організації, які їздять на непідконтрольну територію.

²⁷⁸ На Луганщині невідомі розтросили машину правозахисниці / ZMINA, 14 жовтня 2020 року: <https://zmina.info/news/na-luganshhyini-nevidomi-roztrushlyi-mashynu-pravozahysnyci/>

²⁷⁹ Восточная правозащитная группа / Фейсбук-сторінка, 13 жовтня 2020 року: <https://www.facebook.com/east.hr.group/posts/2820375641554951>

#заякування_погрози_чи_інші_форми_тиску

- **15 жовтня** до Центру прав людини ZMINA звернувся керівник проєкту з розбудови національних параюридичних мереж ГО «АЛЬЯНС.ГЛОБАЛ» **Борис Грачов** щодо публічного цькування, яке розгорнули проти нього та «Мережі параюристів» представники ультраправої організації «Традиція і порядок» (ТіП).

За словами активіста, це пов'язано з критикою цієї організації з його боку. Так, 24 червня в ефірі програми «Дуель» з Русланом Коцабою на телеканалі «КРТ» (наприкінці червня стало відомо, що за скаргою, яку зокрема направляє Грачов²⁸⁰, Нацрада з питань телебачення та радіомовлення позбавила цей канал ліцензії через гомофобію, яку той систематично транслював) мала відбуватися дискусія між Борисом Грачовим та очільником ТіП Богданом Ходаковським. Правила телепередачі були такі, що нібито влаштовується обговорення певної гострої теми між двома учасниками (один з них перед цим записує відео, у якому викликає другого на «дуель»), у них також є «секунданти», які можуть у певні моменти долучатися і щось коментувати.

На ефірі²⁸¹, про який ідеться, Грачов разом із «секундантами» озвучили свою оцінку діяльності «КРТ» та ТіП, назвавши їх проросійськими, розгорнули український прапор і пішли зі студії. Після чого Коцаба вів ефір тільки з Ходаковським та його «секундантами», висловлювався сам про ЛГБТ тощо.

Після цього, за словами Грачова, він кілька разів перетинався з ними на прайдах, і кілька разів йому доводилося від них тікати. Як пояснює активіст, його особисто знає Богдан Ходаковський та його заступник Юрій Бондаренко, тож він остерегається агресії з їхнього боку.

Потім 25 вересня 2020 року «Мережа параюристів» звернулася до Уповноваженої з прав людини Верховної Ради Людмили Денісової та голови Нацполіції з відкритою заявою, у якій просили перевірити на відповідність українському законодавству діяльність ТіП²⁸².

Пізніше на ресурсах ТіП в соцмережі з'явилися хейтерські пости, меми, для створення яких вони використовують фото Грачова²⁸³, а їхнє видання «Консерватор» опублікувало заяву, проілюстровану цим зображенням²⁸⁴.

Окремі дописи також опублікували на своїх сторінках деякі інші активісти ТіП. Відкритих погроз там не було, містилася тільки маніпулятивна риторика (мовляв, немає проваджень – немає злочинів, і формулювання на зразок *«якісь хрінові курси пройшли наші доблесні парашутисти. Ідіть вивчіться для початку, бо доведеться вас крепко дискримінувати. За ознакою компетентності»*).

²⁸⁰ Нацсовет лишил телеканал КРТ лицензии на вещание из-за гомофобии после обращения активистов из «Альянс.Глобал» / Gordon.ua, 31 червня 2020 року: <https://gordonua.com/news/society/nacsovet-lishil-telekanal-ktr-licenzii-na-veshchanie-iz-za-gomofobii-posle-obrashcheniya-aktivistov-iz-alyansglobal-1511712.html>

²⁸¹ Свобода слова: Скандал в ефіре с ЛГБТ – ДУЭЛЬ с Русланом Коцабой / Телеканал «КРТ», ютуб-канал, 24 червня 2020 року: <https://www.youtube.com/watch?v=iNXXIXTOX4M>

²⁸² Денісову просять перевірити діяльність праворадикальної організації «Традиція і порядок» / ZMINA, 30 вересня 2020 року: <https://zmina.info/news/ponad-30-gromadskiyh-organizacij-prosyat-denisovu-pereviryty-diyalnist-tradyciyi-i-poryadku/>

²⁸³ Традиція і порядок / Телеграм-канал, 8 жовтня 2020 року: https://t.me/tradition_and_order/8358

²⁸⁴ Традиція і порядок завдає удару у відповідь / Консерватор, 8 жовтня 2020 року: <https://conservatorjournal.com/tipstrikesback>

Окрім того, Борис Грачов розповів, що усні погрози йому передавали через знайомих із правого середовища (яких він знає, бо також є волонтером та учасником ініціативи «Вимкни російську»), а також його знайомим надсилали повідомлення з посиланням на профіль активіста у фейсбуці з коментарями, мовляв, ваш друг – гей і *«найманець антиукраїнської пропаганди – популяризації псевдокультури сексуальних девіацій»*.

Борис Грачов розповів, що відчувається в небезпеці через це і через те, що ТіП тепер часто згадують про параюристів у своїх постах. Він також зустрів у магазині неподалік від свого дому члена ТіП Юрія Бондаренка.

Пізніше Грачов змінив місце проживання. Заяву до органів правопорядку він не писав.

Громадська організація «АЛЬЯНС.ГЛОБАЛ» спеціалізується на наданні послуг з профілактики ВІЛ / СНІДу та інших інфекцій, що передаються статевим шляхом, серед чоловіків, які практикують секс з чоловіками (ЧСЧ), орієнтована на розвиток і згуртування підгрупи геїв і бісексуалів як частини ЛГБТ-спільноти й усієї спільноти загалом, а також сприяння зниженню рівня гомо-, бі- і трансфобії в українському суспільстві. Діє в Україні з 2001 року.

Проєкт побудови мереж параюридичної допомоги для ЧСЧ та підлітків, яких торкнулася епідемія ВІЛ, реалізується громадською організацією «АЛЬЯНС.ГЛОБАЛ» у партнерстві з Благодійним фондом «Об'єднання підлітків та молоді «Тінерджазер» за підтримки Благодійної організації «Всеукраїнська мережа людей, які живуть з ВІЛ / СНІД» – 100 % life, та фінансової підтримки Глобального фонду для боротьби зі СНІДом, туберкульозом і малярією.

#фізичний_напад

- **16 жовтня** 2020 року на **Ігоря Дуганця**, голову ОСББ «Фаворит», розташованого в Оболонському районі **Києва**, напав невідомий прямо у приміщенні правління. За словами постраждалого, він цього дня зайшов до офісу, де його чекав відвідувач у медичній масці, сказав, що хоче обговорити якісь робочі питання, а коли голова ОСББ його запросив, чоловік ударив його по обличчю і втік.

За словами Ігоря Дуганця, нападника він не знає, ця людина в будинках, що підпорядковуються його ОСББ, не мешкає. Дуганець викликав поліцію, але заяви окремо не писав, каже, що напередодні він втрапив у ДТП і на момент інциденту переймався іншими питаннями. Через те, що мав тілесні ушкодження після ДТП (зокрема зламані ребра), до лікаря після цього випадку теж не звертався.

Окрім інциденту з нападом, Дуганець говорить, що отримує усні погрози від боржників, оскільки він ухвалив рішення відключити поверхи, на яких вони живуть, від обслуговування ліфтом, оскільки будинки мають таку технічну можливість. Водночас він не пов'язує напад і саме ці погрози, оскільки, за його словами, у зв'язку з діяльністю правління ОСББ має багато ворогів.

Ігор Дуганець – голова ОСББ «Фаворит», заснованого у 2004 році. Це ОСББ складається з двох будинків, у теперішнього й попереднього керівництва ОСББ були конфлікти з деякими мешканцями через самовільне захоплення нежитлових приміщень.

ZMINA у травні 2020 року документувала інший інцидент щодо членкині правління ОСББ «Фаворит» Марини Хохрякової, якій на замовлення невідомого чоловіка доставили додому похоронну атрибутику.

#заякування_погрози_чи_інші_форми_тиску

#перешкоджання_діяльності_громадської_організації

- **24 жовтня** 2020 року в **Маріуполі** на Донеччині двоє невідомих чіплялися до представника «Мережі параюристів» **Володимира Прокоф'єва**, коли той їхав на воркшоп про феміністське письмо, який мав відбуватися в приміщенні артцентру «Платформа ТЮ».

Вони вимагали в нього зняти маску кольорів веселки (такі, зокрема, могли отримати учасники «ЗапоріжжяПрайду»), заскочили за ним у тролейбус, де знімали його на відео, ставлячи глузливі запитання.

Активіст почав їх знімати у відповідь теж і пізніше виклав відео цієї розмови в інстаграм²⁸⁵.

Окрім того, Прокоф'єв зателефонував у поліцію, після чого переслідувачі вийшли з тролейбуса і втекли. За словами активіста, поліція тривалий час не приїжджала після того, як він вийшов, тож він «подзвонив і скасував виклик».

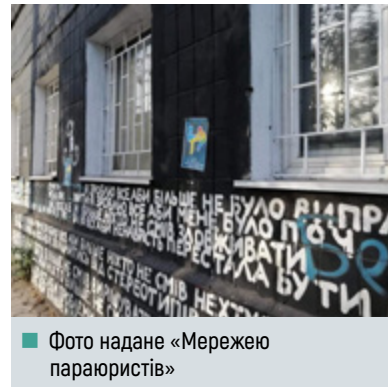
Більше того дня активіст не бачив своїх переслідувачів, але пізніше в інстаграмі він отримав повідомлення з текстом «*Молися*», яке розцінює як погрозу. Автор повідомлення, користувач Rast.Shg, у підписі до блогу написав «Tradition and order».

Воркшоп, що проводила менеджерка «Мережі параюристів» Валерія Зубатенко, яка також є дослідницею феміністського письма (разом із мисткинею Марією Проніною), відбувся мирно. Однак вийшовши під час перерви в дискусії на вулицю, учасники побачили, що фасад «Платформи ТЮ» і вхідні двері в будівлю артцентру обклеєні агітками праворадикальної організації «Традиція і порядок». Деякі з них мають ознаки закликів до насильства (там, де фігурка в кольорах українського прапора б'є фігурку в кольорах веселки)²⁸⁶. За їхніми словами, ті, хто це робив, прийшли й пішли тихо, і ніхто їх не бачив.

Раніше, 21 жовтня, на акцію за легалізацію медичного канабісу (цей інцидент не розглядається в цій доповіді окремо через долучення до проведення заходу деяких політичних партій) прийшли двоє невідомих²⁸⁷, які назвалися представниками ТіП, і намагалися зірвати мітинг: виривали плакати з рук учасників, вимагали «*ліцензію на діяльність і дозвіл на пропаганду ЛГБТ*», запитували, коли в «Платформі ТЮ» буде наступна «прем'єра» таких фільмів, як «Головна фортеця Січі» (спроба зриву показу якого була зафіксована в цій моніторинговій доповіді раніше).

«Платформа ТЮ» – мистецький центр у Маріуполі, де відбуваються виставки, концерти, театральні вистави, вечірки, дискусії та інші події, часто – на гостросоціальної тематику. Заснували артцентр у 2015 році культуртрегери-переселенці з Донецька.

«Мережа параюристів» ГО «АЛЬЯНС.ГЛОБАЛ» діє в багатьох українських містах, надаючи консультації людям з питань протидії дискримінації та насильства за ознакою гендеру, сексуальної орієнтації або ВІЛ-статусу, доступу до медичної допомоги тощо.

■ Фото надане «Мережею параюристів»

²⁸⁵ Umbrallis / Інстаграм-сторінка, 24 жовтня 2020 року: <https://www.instagram.com/tv/CGuPLzvA1vB/?igshid=qxjmd8umanw3&fbclid=IwAR1nJLqWtR3XyIFIGBEvGwqWP1rNPLz84AGTTVDsIX6h1QNY5GYSAiCo5I>

²⁸⁶ Мережі параюристів / Фейсбук-сторінка, 24 жовтня 2020 року: <https://www.facebook.com/paralegals.ua/posts/377588730339615>

²⁸⁷ Платформа ТЮ / Фейсбук-сторінка, 21 жовтня 2020 року: <https://www.facebook.com/tumariupol/posts/2717447188498169>

#юридичне_переслідування

- **28 жовтня** 2020 року до Центру прав людини ZMINA звернулася жителька **Обухова** на Київщині **Наталія Дронь** щодо судового позову, який подала проти неї у 2019 році власниця сусідньої земельної ділянки Олена Мількевич з вимогою знести її будинок.

Конфлікт почався в процесі зведення ЖК «Comfort house», який почали будувати у 2011 році (перша черга по вул. Зарічна, 22/1). Згідно з даними Держгеокадастру України, власницею однієї з земельних ділянок, на яких розташований цей житловий комплекс, є Олена Мількевич – дружина депутата Обухівської міської ради

■ Наталія Дронь (Фото: Анастасія Москвичова)

Олександра Мількевича. У 2014 почала будуватися друга черга ЖК за адресою Київська 128, що викликало протести місцевих мешканців, адже багатоповерхівку зводили у приватному секторі, де розташована індивідуальна житлова забудова. Жителі Обухова виходили на пікети, перекривали дороги, заявляючи про незаконність будівництва ЖК «Comfort house», перевищення передбаченої нормативними актами поверховості і інші порушення. Однією із протестувальниць була Наталія Дронь, будинок якої знаходиться біля одного з будинків споруджуваного ЖК (Зарічна, 22). В ході конфлікту Мількевич подала позов проти самої Дронь.

За інформацією з позовної заяви, Мількевич купила ділянку з приватним будинком, який пізніше реконструювала в семиповерхівку з цокольним та мансардним поверхами, а її сусідка, Наталія Дронь, до початку реконструкції почала зводити свій будинок на відстані шести метрів від її нереконструйованого будинку, що порушує будівельні норми.

У той же час Дронь заявляє, що має всі дозвільні документи на початок будівельних робіт щодо свого будинку, а Мількевич, за її словами, не реконструювала, а знесла й заново почала будувати будинок без відповідних документів, через що вона раніше подавала позов щодо Мількевич до суду²⁸⁸.

Той позов пройшов три інстанції, і в січні 2020 року Верховний Суд виніс рішення про розгляд цієї скарги заново²⁸⁹. Таким чином, позов Мількевич – це фактично зустрічний позов до позову Дронь.

14 грудня Обухівський районний суд Київської області залишив без розгляду позов забудовниці Олени Мількевич до громадської активістки Наталії Дронь через повторну неявку позивача²⁹⁰. Пізніше також стало відомо, що позивачку зобов'язали відшкодувати Дронь судові витрати.

Будинок, про який ідеться (за адресою Зарічна, 22) є частиною ЖК «Comfort house» в Обухові, що наразі складається з трьох будинків, два з яких заселені нібито, але на сайті ЛУН²⁹¹ зазначається, що дозвіл на будівництво принаймні одного з них анульовано (на вул. Київській).

²⁸⁸ Нова Держінспекція містобудування. Чи поменшає корупції в будівельній галузі після реформи? / Радіо Свобода, 29 липня 2020 року: <https://www.radiosvoboda.org/a/nova-dim-reforma/30754402.html>

²⁸⁹ Верховний суд підтримав претензії обухівчанки до ДАБІ та забудовника / Київський регіон, 4 січня 2020 року: <https://kyivregion.info/2020/01/04/verhovnyj-sud-pidtrymav-pretenziyi-obuhivchanky-do-dabi-ta-zabudovnyka/>

²⁹⁰ Суд в Обухові залишив без розгляду позов забудовниці, яка вимагає знести будинок активістки / Zmina, 14 грудня 2020 року: <https://zmina.info/news/sud-u-obuhovi-zalyshyv-bez-rozglyadu-pozov-zabudovnyci-yaka-vymagaye-znesty-budynok-aktivistky/>

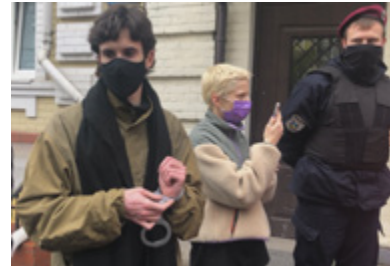
²⁹¹ ЛУН / Вебсайт: <https://lun.ua/ru/%D1%83%D0%BB-%D0%BA%D0%B8%D0%B5%D0%B2%D1%81%D0%BA%D0%B0%D1%8F-128-%D0%BE%D0%B1%D1%83%D1%85%D0%BE%D0%B2>

Як з'ясували журналісти телеканалу «ЗІК»²⁹² у 2018 році, знесення не відбувається, бо в будинки заселилися люди. Вони ж заявляють, що будинки перевищують передбачену нормативними актами поверховість, змінюється цільове призначення ділянки тощо.

Діяльність Наталії Дронь є вираженням не лише її власних інтересів, а й інтересів громади району Обухова, де мешкає жінка, а отже, на думку Центру прав людини ZMINA, вона підпадає під формулювання громадського активізму, зазначеного в методології моніторингу.

#незаконне_затримання_чи_обшук

■ **30 жовтня** 2020 року під час мітингу під стінами Конституційного Суду в **Києві** проти рішення визнати неконституційним притягнення до відповідальності за брехню в деклараціях поліція затримала двох чоловіків, коли ті відійшли від інших протестувальників у аптеку купити по ще одній медичній масці, а потім планували зайти випити кави.

■ Затримані на мітингу.
Фото: Руслан Горовий

Як розповіла Центру прав людини ZMINA дружина одного із затриманих (просила не називати свого імені), ще будучи на мітингу, її чоловік посвітив лазерною указкою на одного з поліцейських, що, на її думку, і спровокувало дії поліції. За її словами, люди в цивільному, ніяк не називаючись і нічого не пояснюючи, підійшли до них біля аптеки і стали заламувати руки її чоловікові та його другу. Це, зокрема, зафіксував на відео активіст «Автомайдану» Олексій Гриценко (на третьому відео видно, що поліцейський відмовляється пояснити, навіщо їх забирають у райвідділ)²⁹³.

Жінка зателефувала на «102», але приїхав автозак, куди спецпризначенці заштовхали затриманих (одного занесли) й повезли до Голосіївського райвідділу. Жінці дозволили поїхати з ними. Поки їхали в автозаку, за її словами, із поліції передзвонили і запитали, де вони. Ті, хто їх віз, нічого не пояснювали, казали, що все стане зрозуміло у відділку.

Там їх розділили по кабінетах, за словами жінки, їм спочатку казали, що складуть на них протокол, на що її чоловік емоційно реагував, і, як вона стверджує, поліцейський його душив. Потім хтось їм подзвонив (відмовляється говорити, хто), і їх усіх трьох відпустили без складання протоколів.

Як зазначає жінка, затримання відбулося близько 11.45, а звільнили протестувальників після 15.00.

30 жовтня 2020 року під стінами Конституційного Суду України (КСУ) відбувався багатотисячний мітинг у відповідь на рішення від 27 жовтня, що ним суд визнав неконституційною статтю 366-1 Кримінального кодексу України, яка передбачає відповідальність за декларування чиновниками недостовірної інформації. Так само суд скасував низку положень закону про запобігання корупції. Оприлюднивши це рішення 28 жовтня, КСУ пояснював, що антикорупційне законодавство створює передумови для неправомірного впливу на суд. Це засудили антикорупційні організації, НАЗК, НАБУ та САП.

²⁹² В Обухові не можуть знести незаконний ЖК, бо там уже вселилися люди, – «Житлоблуд» / ЗІК, 19 лютого 2020 року: https://zik.ua/news/2018/02/19/v-obuhovi_ne_mozhut_znesty_nezakonnny_zhk_bo_tam_uzhe_vselylysy_lyudy_1269039

²⁹³ Олексій Гриценко / Особиста фейсбук-сторінка: <https://www.facebook.com/grytsenko.alex/posts/10223871507525780>

ЛИСТОПАД 2020 РОКУ

#фізичний_напад

#залякування_погрози_чи_інші_форми_тиску

- **8 листопада** 2020 року під час акції проти проведення земельних робіт у сквері в **Марганці** на Дніпропетровщині напали на громадську активістку **Юлію Бонд**, коли та знімала на відео конфлікт, який там відбувався.

За словами активістки, протистояння щодо скверу тривало з жовтня: жителі довколишніх будинків подавали низку запитів до органів міської влади щодо траншеї, яку почали там копати, але окрім того, що земля здана в оренду, їм нічого не відповідали. Вони також неодноразово зверталися до поліції та прокуратури, збирали підписи, проводили акції, перекриваючи дороги тощо.

■ Юлія Бонд. Фото з фейсбук-сторінки активістки

Зрештою 8 листопада мешканці вийшли на мітинг і вирішили закопати траншею. Приїхала поліція та орендарі. Як розповідає постраждала, поліція не перешкождала ні протестувальникам, які закопували траншею, ні представникам орендаря, які розкопували її назад, оскільки орендар не надав їм ніяких дозвільних документів. У результаті між двома сторонами почалася сварка: представники орендаря, використовуючи брутальну лайку, вимагали припинити протест, один із них зіштовхнув Юлію Бонд у яму²⁹⁴.

Вибравшись звідти, вона почала знімати конфлікт на відео, і тоді один із присутніх, Денис Жмудський (на той момент – кандидат у міськраду від партії «Пропозиція», як повідомляють місцеві медіа²⁹⁵), вибив у неї з рук телефон і вдарив по обличчю.

Загалом, як зазначила Бонд, було 4 постраждалих активістів (із нею включно), вона подавала заяву в поліцію. Як повідомив пізніше адвокат активістки, дії щодо Юлії Бонд кваліфікували як дрібне хуліганство (стаття 173 КУпАП). За першим епізодом (коли її зіштовхнули в траншею), особа зловмисника була встановлена, і його оштрафували в суді. За другим епізодом (коли вибили телефон), станом на кінець грудня 2020 року засідання не відбулося.

За словами Юлії Бонд, певний час після інциденту на акції вона отримувала в соцмережах повідомлення образливого характеру та погрози фізичною розправою від невідомих осіб.

Юлія Бонд – екоактивістка, представниця молодіжної кліматичної ініціативи Fridays for future (натхненна Гретою Тунберг), блогерка. Окрім того, як волонтерка допомагала літнім людям у Марганці під час жорсткого карантину²⁹⁶. Раніше – волонтерка ООН.

²⁹⁴ Екологічний Марганець / Фейсбук-група, 9 листопада 2020 року: <https://www.facebook.com/groups/EcoMarganets/permalink/1084844675304560/>

²⁹⁵ В Марганце кандидат в депутати избил активистку (ВИДЕО) / Новости Днепра, 9 листопада 2020 року: <https://dnepr.news/news/v-margance-kandidat-v-deputaty-izbil-aktivistku-video>

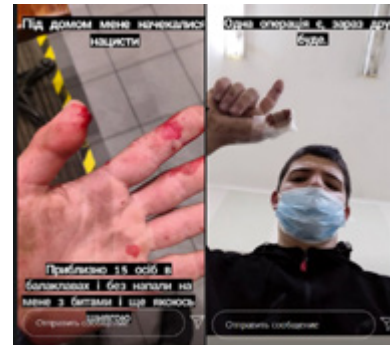
²⁹⁶ Повна «мобілізація». Як небайдужі українці допомагають оточенню в період пандемії / День, 20 березня 2020 року: <https://day.kyiv.ua/uk/article/cuspilstvo/povna-mobilizaciya>

#фізичний_напад

- **19 листопада** 2020 року близько одинадцятої вечора у **Львові** відбувся напад на лівого активіста та зоозахисника **Антон Грибницького** (на прохання постраждалого прізвище змінено) неподалік від будинку, де той мешкає²⁹⁷.

За словами потерпілого, шестеро осіб чекали його під під'їздом, потім до них приєдналися ще близько десятка людей. У Грибницького – відкритий перелом пальця, струс мозку та забої рук і ніг. Двох із нападників він упізнав.

Коли нападники втекли, активіст викликав швидку. Як розповідає Грибницький, разом із медиками приїхали поліцейські, які почали з'ясовувати в нього, чи він п'яний, і чи він усе не вигадав, а тоді поїхали й більше з ним не зв'язувалися.

■ Фото зі сторіз постраждалого

Станом на вечір 23 листопада заяву до поліції не написав і не планує. У поліції Львова Центру прав людини ZMINA підтвердили, що отримували виклик про цей інцидент і виїжджали на місце, але, за їхніми даними, постраждалий начебто мав пізніше прийти і написати заяву сам, чого він не зробив.

Після нападу на Грибницького інформація про цей напад з'явилася в телеграм-каналі «Концтабір. Інформ.блок», де постраждалого назвали «унтерменшем»²⁹⁸. Пізніше цей же канал публікував пости з образами стосовно активіста та заклики побити його дівчину. Автори дописів артикулюють причини своєї агресії як реакцію на публікації Грибницького в соцмережах.

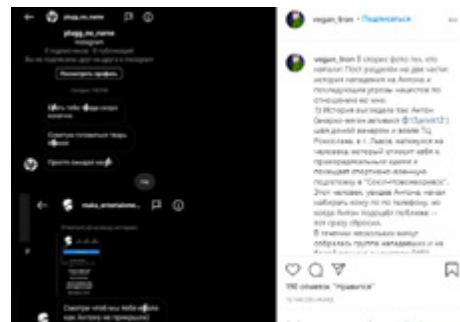
30 листопада Антон Грибницький повідомив про те, що бачив групу молодиків у чорному (один був у балаклаві) неподалік від місця, куди він переїхав після першого інциденту. На цей раз конфлікту не було, бо Грибницький побачив зловмисників раніше й пішов звідти²⁹⁹.

Антон Грибницький – активіст анархістської організації «Чорний стяг» та організації «Екологічна платформа». Займається екологічною проблематикою, бере участь у акціях щодо змін клімату, проти вбивства і вживання в їжу тварин тощо.

#залякування_погрози_чи_інші_форми_тиску

- Після нападу на громадського активіста зі Львова Антона Грибницького його дівчина – екоблогерка, зоозахисниця та фемактивістка **Віолета** (вона просила не вказувати свого прізвища в публікації) – почала отримувати в соцмережах повідомлення з погрозами від невідомих осіб.

За її словами, спочатку **22 листопада** в телеграм-каналі «Концтабір.Інформблок» з'явилася повідомлення зі скриншотами та посиланням на її

■ Скриншот погроз, який Віолета опублікувала на своїй сторінці в інстаграмі

²⁹⁷ У Львові праворадикали з битами напали на місцевого екоактивіста / ZMINA, 20 листопада 2020 року: <https://zmina.info/news/u-lyvovi-pravoradykaly-z-bitamy-napaly-na-miszczewogo-ekoaktywista/>

²⁹⁸ Концтабір. Інформ.Блок / Телеграм-канал, 20 листопада 2020 року: https://t.me/Auschwitz_Birkenau/358

²⁹⁹ «Розбийте їй піку»: як ультраправі призначають мішені для нападів в анонімних телеграм-каналах / ZMINA, 3 грудня 2020 року: <https://zmina.info/articles/udar-z-telegramu-yak-ultrapravi-pryznachayut-misheni-dlya-napadiv-v-anonimnyh-kanalah/>

інстаграм-сторінку, а також закликами розбити її обличчя. За її інформацією, це також обговорювалось у чаті іншого праворадикального телеграм-каналу «Вольєр».

Після цього, як розповідає активістка, їй стали погрожувати в особистих повідомленнях та коментарях. Вони надходили переважно від анонімізованих профілів (на зразок Adolf_Hitler). Особистих конфліктів із кимось, хто їй погрожує, активістка не має. Віолета припускає, що переслідувачі побачили її на деяких фото в інстаграм-акаунті Антона Грибницького, у якого є фото з акцій, де вона позначена, і таким чином ідентифікували активістку з «Чорним стягом» (як вона стверджує – помилково) і почали погрожувати.

У відповідь Віолета почала публікувати скріншоти погроз та блокувати акаунти, з яких вони надходили, а також встановила особи декого з нападників на Грибницького й також про це написала, після чого погрози припинились³⁰⁰. Водночас вона говорить, що образи й погрози почали надсилати її подругам-феміністкам, які підписані на її сторінку.

Віолета не входить до жодної громадської організації. Веде блог в інстаграмі про веганство й ековари, захист тварин.

#заякування_погрози_чи_інші_форми_тиску

#фізичний_напад

- **23 листопада** 2020 року в кількох телеграм-публіках праворадикалів (зокрема, у вже згаданому раніше каналі «Концтабір.Інформблок») з'явилась інформація про студента Національного університету «Києво-Могилянська академія» (НаУКМА) **Кирила Самоздру** (ім'я, посилання на акаунти в соціальних мережах, телефон, локація гуртожитку), після чого хлопцю почали надходити погрози побиттям, обливанням сечею, а також побиттям вікон у гуртожитку³⁰¹.

Цьому передувало те, що 9 листопада 2020 року Самоздра вивісив на балконі гуртожитку в **Києві** ЛГБТ-прапор, оскільки, за словами студента, сам є представником спільноти ЛГБТ+ і зробив це на знак солідарності й для сприяння видимості спільноти³⁰².

Після цього він мав конфлікт із адміністрацією гуртожитку, представниця якої вимагала прибрати прапор, який вирішився після втручання адміністрації університету (після чого згадана співробітниця вибачилася перед студентом, пояснивши свої дії тим, що вона начебто думала, що це «екстремістська» символіка).

4 грудня 2020 року близько дев'ятої вечора на пішоходному переході поблизу Бессарабської площі в Києві двоє невідомих у медичних масках напали на ЛГБТ-активіста Кирила Самоздру, коли він там проходив разом з подругою (прямували в супермаркет).

За словами постраждалого, один із цих людей спочатку грубо чіплявся до нього (кілька разів спитав «*Ты че, п*дор?*»), а потім вдарив кулаком в обличчя. Після цього нападники пішли геть.

³⁰⁰ Vegan_tron / Інстаграм-сторінка, 25 листопада 2020 року: <https://www.instagram.com/p/C1B26w8s5Bn/>

³⁰¹ Студент Могилянки вивісив на балконі гуртожитку ЛГБТ-прапор, тепер йому погрожують праворадикали / ZMINA, 24 листопада 2020 року: <https://zmina.info/news/student-mogylyanky-vyvisyv-na-balkoni-gurtozhytku-lgbt-prapor-teper-jomu-pogrozhuuyut-pravoradykaly/>

³⁰² Kyrylo Samozdra / Особиста фейсбук-сторінка, 24 листопада 2020 року: <https://www.facebook.com/kyrylosamozdra/posts/1434627743400389>

Цих людей Самоздра не впізнав, каже, що вони були тверезі, у спортивному одязі, без символики. Постраждалий вважає напад продовженням погроз і пов'язує його з публікаціями в телеграм-каналах праворадикалів³⁰³.

Водночас Центру прав людини ZMINA не вдалося знайти в дописах у соцмережах, щоб якась із праворадикальних організацій узяла на себе відповідальність за цей напад, що свідчить швидше про неспланований характер нападу. Утім не виключено, що нападники дійсно могли читати пабліки ультраправих, які у зв'язку з попередніми подіями публікували фото та деякі інші особисті дані Кирила Самоздри, і діяти на основі своїх власних гомофобних переконань.

За даними адвоката постраждалого, наприкінці 2020 року поліція повідомила йому про закриття провадження про напад, але відповідної постанови не надала.

Кирило Самоздра – студент НаУКМА, вивчає соціологію. Раніше входив до оргкомітету ГО «КиївПрайд»³⁰⁴. До повноліття жив на непідконтрольній уряду України території (у Луганську), каже, що останнім часом був змушений переховуватися там і виїхав, коли ним через його активізм зацікавилися тамтешні силовики.

#юридичне_переслідування

- **25 листопада 2020 року в Бердянську** адміністративна комісія при виконкомі Бердянської міськради Запорізької області ухвалила рішення оштрафувати громадського активіста **Олександра Печнікова** на 340 гривень нібито за «захарашення території» під час акції пам'яті загиблого військового та громадського активіста Віталія Олешка («Сармата»).

Згадане мирне зібрання відбувалося 24 жовтня в «день тиші» перед місцевими виборами в центрі Бердянська Запорізької області. У ньому взяли участь близько пів сотні людей. Під час акції на нижню частину монументу «Борцям за свободу» був прикріплений банер із написом «Хто замовив Сармата Віталія Олешка?» (саме це було трактовано як «захарашення»). При цьому на відео трансляції, яку вів Олександр Печніков³⁰⁵, чітко видно, що банер прикріплювали інші люди.

За словами активіста, згадане засідання адміністративної комісії мало відбутися 11 листопада, але тоді його скасували, а про перенесення на 25 листопада Печнікова не повідомили, тож у нього не було можливості прийти особисто й пояснити ситуацію.

4 грудня активіст подав заяву на міськвиконком на оскарження цього рішення. 14 січня 2021 року стало відомо про те, що згадане рішення міськвиконкому щодо Печнікова було скасовано³⁰⁶.

Олександр Печніков – директор громадської організації «Військово-патріотичне об'єднання учасників бойових дій у місті Бердянську «Сармат»», заснованої у 2017 році (серед засновників – нині загиблий активіст Віталій «Сармат» Олешко).

³⁰³ У Києві вдарили в обличчя ЛГБТ-активіста, якому раніше погрожували праворадикали / ZMINA, 5 грудня 2020 року: <https://zmina.info/news/u-kyievi-pobyly-lgbt-aktivista-yakomu-ranisce-pogrozhuvaly-pravoradykaly/>

³⁰⁴ «Мені часто говорили, що я приїхав із Північної Кореї» – розповідь юнака про життя у Луганську / Радіо Свобода, 29 вересня 2020 року: <https://www.radiosvoboda.org/a/istoriya-priyihav-z-luganska-vstupyv-u-mogylyanku/30862380.html>

³⁰⁵ Sarmat TV / Фейсбук-сторінка, 24 жовтня 2020 року: https://www.facebook.com/watch/live/?v=355142018930921&ref=watch_permalink

³⁰⁶ З активіста Олександра Печнікова знято адміністративний штраф / Бердянськ 24, 14 січня 2021 року: <https://www.brd24.com/news/a-79851.html>

Як відомо, Віталія Олешка застрелили в Бердянську 31 липня 2018 року на території готелю, що належить його родині. Нацполіція кваліфікувала злочин як замовний. У перші дні правоохоронці заарештували чотирьох осіб. У вересні в Запоріжжі затримали й арештували п'ятого підозрюваного – 38-річного місцевого бізнесмена Михайла Сігіду. На нього як на організатора вказав один із підозрюваних – боєць «Торнадо» Артем Матюшин. За його словами, Сігіда пояснив, що Олешко – «*рекети́р і вимага́ч*». У грудні 2018 року затримали шостого підозрюваного – бізнесмена з Дніпра Євгена Бродського. За версією поліції, він може бути одним із замовників. Водночас близькі Олешка переконані, що Сігіда був лише посередником, а Сармата вбили через боротьбу проти місцевої влади, зокрема народного депутата Олександра Пономарьова.

У 2019 році Державне бюро розслідувань відкрило кримінальне провадження за фактом можливого приховання поліцейськими відомостей про підготовку вбивства Олешка. У відомстві вважають, що поліція знала про підготування злочину.

Печніков та його побратими відстежують перебіг розслідування вбивства Віталія Олешка та проводять акції з вимогою підвищення його ефективності. Зокрема, улітку 2020 року активіст брав участь у голодуванні під Офісом президента на вул. Банковій у Києві, яке вони оголосили у відповідь на рішення суду відпустити під домашній арешт чотирьох фігурантів справи про вбивство Олешка.

ГРУДЕНЬ 2020 РОКУ

#дискредитація

- **2 грудня** 2020 року адвокат і громадський активіст із **Чугуєва** на Харківщині **Роман Лихачов** заявив про дискредитаційну кампанію в соцмережах щодо себе, нібито він належить до групи осіб, яких підозрюють у розповсюдженні наркотиків, або представляє їхні інтереси як адвокат.

Як зазначає правозахисник³⁰⁷, йому цілий день телефонували друзі пересвідчитися, що все гаразд, оскільки вони побачили його фото в локальних телеграм-публіках разом з текстом про затримання осіб за підозрою в наркаторгівлі. Згадані повідомлення з'явилися ввечері 1 грудня.

ZMINA виявила відповідні дописи з однаковими фотографіями принаймні у двох публіках – «Харьков Life³⁰⁸» і «Подслушано в полиции³⁰⁹» (ані той, ані інший не є офіційним джерелом інформації). Водночас у тексті першого допису написано про затримання без будь-яких імен (але фото Лихачова – єдине, де обличчя не заретушовано), а в другому прямо вказується, що Роман Лихачов нібито є адвокатом затриманих.

Дослівно там зазначено: «*Захищати затриманих узявся відомий у місті Чугуєві адвокат і правозахисник Роман Лихачов. Дивно, коли людина з активною громадянською позицією, колишній кандидат в мери Чугуєва, який обіцяв навести лад і закрити всі наливайки, підтримує продаж наркотиків*».

³⁰⁷ Роман Лихачов / Особиста фейсбук-сторінка, 2 грудня 2020 року: https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=1619658018218896&id=100005241405154

³⁰⁸ Харьков Life / Телеграм-канал, 1 грудня 2020 року: <https://t.me/kharkivlife/8058>

³⁰⁹ Подслушано в полиции / Телеграм-канал, 1 грудня 2020 року: <https://t.me/podslushenopolice/3950>

За словами самого Лихачова, він упізнає себе на фото, але не знає, де воно було зроблене, а сам він не є ані адвокатом у такій справі, ані підозрюваним, і вважає згадані пости спланованою кампанією з дискредитації та перешкоджання його громадській та адвокатській діяльності.

Водночас на офіційному сайті поліції Харківщини взагалі немає повідомлень, де б використовувалися ці фото й відео, хоча є щонайменше дві новини про затримання підозрюваних у наркоторгівлі.

Роман Лихачов – адвокат і громадський активіст, засновник Чугуївської правозахисної групи. Раніше (до 2018 року) був також директором ГО «Мережа антикорупційних центрів».

Раніше ZMINA повідомляла про інші випадки переслідування Лихачова: уночі 26 серпня 2019 року невідомі доставили вінок і сокиру до будинку, де розташована Чугуївська правозахисна група, а також труну до квартири правозахисника із запискою *«Ромочко, якщо не припиниш займатися дурницями, наступна (сокира. – ред.) буде у тебе в голові»*. Після інциденту Лихачов припускав, що погрози пов'язані з його діяльністю в групі «Мережа антикорупційних центрів». За його словами, напередодні група заявляла про те, що влада і правоохоронці «кришують» торгівлю алкоголем без ліцензії в кафе «Чорна перлина».

Окрім активної громадської діяльності в Чугуєві, Лихачов вів також справу активіста Михайла Бичка з Есхару Чугуївського району, якого знайшли повішеним у лісі в червні 2018 року. Правозахисник доводив, що хлопця вбили, хоча слідство наполягало на версії самогубства. Бичку перед тим також погрожували.

#юридичне_переслідування

- **4 грудня** 2020 року волонтерка, позаштатна радниця заступника міністра оборони **Наталія Воронкова** повідомила про судовий позов щодо неї від Командування медичних сил ЗСУ за допис у фейсбуці з критикою медичного забезпечення військових частин у контексті пандемії коронавірусу³¹⁰.

Згідно з документами, які оприлюднила активістка, позов на 12 сторінках надійшов до Печерського районного суду Києва. Станом на 14 грудня на сайті цього суду були дані про таке надходження, справу розподілено на суддю Олексія Соколова (єдиний унікальний номер – 757/51133/20-ц; номер провадження – 2-12478/23). Водночас, до цього дня, за словами Воронкової, з суду з нею ніхто не зв'язувався (про факт надходження позову вона дізналася зі своїх джерел) і самого тексту позову вона не бачила.

Про позов до суду щодо захисту честі, гідності та ділової репутації 4 грудня написали і на фейсбук-сторінці Командування медичних сил ЗСУ³¹¹. За їхніми словами, Воронкова поширила безпідставні й огультні звинувачення, і це не сприяє вирішенню проблеми, а підриває довіру до військових медиків.

Тим часом уже 21 грудня опубліковано рішення судді Соколова залишити позовну заяву Командування медичних сил ЗСУ без руху для усунення недоліків, допущених при її складанні³¹².

³¹⁰ Nataly Voronkova / Особиста фейсбук-сторінка, 4 грудня 2020 року: <https://www.facebook.com/nata.voronkova/posts/3519064474814890>

³¹¹ Командування медичних сил Збройних сил України / Офіційна фейсбук-сторінка, 4 грудня 2020 року: <https://www.facebook.com/Ukrmilitarymedic/posts/201003298173308>

³¹² Печерський районний суд Києва. Ухвала: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93646512>

Наталія Воронкова – засновниця й керівниця громадської організації «Волонтерська сотня «Доброволя»³¹³, зареєстрованої в липні 2014 року для допомоги пораненим у зоні конфлікту на Донбасі, а також медичним та різним дитячим закладам (шкільним, дошкільним, інтернатним). Серед ключових напрямів роботи волонтерки – допомога Головному військовому клінічному госпіталю. Нагороджена орденом княгині Ольги III ступеня³¹⁴.

#заякування_погрози_чи_інші_форми_тиску

- **8 грудня** 2020 року квір-активіст **Едвард Різ**, який позиціонує себе як небінарна особа, повідомив Центру прав людини ZMINA, що з вересня майже до початку грудня 2020 року зазнавав онлайн-цькування від одного з глядачів його просвітницького TikTok-блогу на тему сексуальності та гендерної ідентичності.

За його словами, користувач @just_ukrainian_patriot спочатку просто писав гомофобні та образливі коментарі під відео («*Ти – дефектна жінка*»), а тоді – це почалося десь у другій половині жовтня – почав погрожувати його вбити: «у Києві» тощо.

Наприкінці листопада – на початку грудня Едвард Різ поскаржився адміністрації TikTok на це цькування. За його словами, коментарі, на які була скарга, видалили, а згаданий користувач перестав йому писати. Проте десь у середині грудня спроби цькування продовжилися.

Водночас активіст не розуміє, наскільки серйозно слід сприймати такі закиди й погрози від аноніма, оскільки сам він є достатньо публічною персоною.

Едвард Різ – квір-активіст, перформер (виступав у PostPlay Театр), автор блогу в TikTok, де розповідає про різновиди сексуальних орієнтацій (пансексуали, літсексуали, асексуали й аромантики) та гендерних ідентичностей.

#дискредитація

- **10 грудня** 2020 року громадський активіст, експерт з реформи судочинства та координатор Громадської ради доброчесності (ГРД) **Михайло Жернаков** отримав від колег повідомлення, що його розшукує поліція³¹⁵. Ішлося про лист від слідчої поліції Харківщини, яка розслідує провадження за заявою про тиск на суд від судді Червонозаводського районного суду Харківщини Інни Шелест: нібито та отримала в жовтні від імені колишнього координатора ГРД **Андрія Кулібаби** інформаційний запит, чи надавав хтось їй неправомірну вигоду і в якому обсязі, чого, як стверджує сам Кулібаба, він не робив³¹⁶.

Як пояснив Михайло Жернаков, уся кореспонденція ГРД ведеться з офіційних поштових адрес і підписується електронним підписом (у згаданому листі цього не було), а Кулібаба вийшов із ГРД у серпні 2020 року напередодні місцевих виборів, тому що балотувався.

Активіст зв'язався зі згаданою слідчою телефоном, розповів їй це й надав документи, які підтверджують вихід Кулібаби зі складу ради.

³¹³ Волонтерська сотня Доброволя / Фейсбук-сторінка: <https://www.facebook.com/%D0%92%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%BD%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0-%D1%81%D0%BE%D1%82%D0%BD%D1%8F-%D0%94%D0%BE%D0%B1%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D0%BB%D1%8F-1641531642814590/>

³¹⁴ Радники чи бізнесмени? Хто консультує міністра оборони Полторака / Главком, 28 липня 2018 року: <https://glavcom.ua/publications/radniki-chi-biznesmeni-hto-konsultuje-ministra-oboroni-poltoraka-428205.html>

³¹⁵ Mykhailo Zhernakov / Особиста фейсбук-сторінка, 10 грудня 2020 року: <https://www.facebook.com/mzhernakov/posts/2472669782884206>

³¹⁶ Андрій Кулібаба / Особиста фейсбук-сторінка, 10 грудня 2020 року: <https://www.facebook.com/AndriiKulibaba/posts/3487607931287016>

Що далі відбувається в провадженні, невідомо. На переконання Михайла Жернакова, відбувається або спроба дискредитації Громадської ради доброчесності, або таким чином силовики мають намір отримати дозвіл на негласні слідчі дії щодо її членів у рамках провадження.

У той же час попередній координатор ГРД **Віталій Титич**, з яким також зв'язувалися харківські поліцейські, розповів Центру прав людини ZMINA, що випадки шахрайства, коли нібито від імені ради на суддів тиснули і пропонували щось вирішити за хабар, відбувалися й раніше. На думку Титича, отримавши такого листа від невідомої особи, суддя правильно вчинила, що звернулася до поліції, і зараз органи правопорядку мали б установити, хто насправді стоїть за цим листуванням.

Громадська рада доброчесності³¹⁷ – незалежний громадський орган, що з 2016 року на підставі статті 87 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» сприяє Вищій кваліфікаційній комісії суддів (ВККС) в оцінюванні чинних суддів та доборі кандидатів на посади суддів. ГРД складається з двадцяти членів, які обираються строком на два роки. Члени Громадської ради доброчесності призначаються зборами представників громадських об'єднань, але сама ГРД не є громадською організацією. При цьому самі представники ради не є держслужбовцями та ідентифікують себе як громадських активістів.

#знищення_чи_пошкодження_майна

- У ніч на **17 грудня** 2020 року невідомі підпалили сіновал на стайні «Щербаті Цуглі» в селі **Прибірськ** на Київщині, де група ентузіастів намагається відновити майже зниклу породу поліських коней. Усі запаси сіна згоріли. За словами постраждалого екоактивіста **Юрія Ягусевича**, який є власником стайні й розводить цих коней, це вже другий підпал за кілька тижнів: перший стався **13 грудня**. На щастя, обидва рази тварини вціліли³¹⁸.

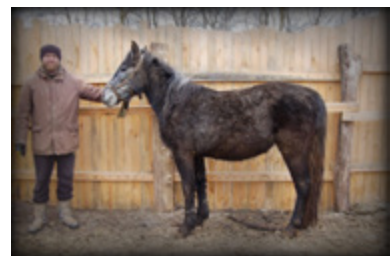
Згадані інциденти Ягусевич пов'язує з тим, що 30 листопада він написав допис про роботу важкої техніки на березі річки Тетерів у Прибірську, що прилягає до природного заказника³¹⁹.

За словами активіста, після цього наступного дня з ним зв'язалися з поліцією, щоб перевірити обставини інциденту, а ще пізніше «через людей» йому стали передавати усні погрози від сусіда, ініціатора проведення робіт.

Юрій Ягусевич (псевдонім – Юрій Мольфар) – екоактивіст, який, серед іншого, на локальному рівні виступав за надання луку поблизу села Прибірськ статусу заказника, аби запобігти його розорюванню, організував у Прибірську проведення фестивалю «Чорнобиль-Ренесанс»³²⁰.

■ Фото з фейсбук-сторінки Юрія Мольфара за 13 грудня, коли стався перший підпал

■ Фото з фейсбук-сторінки Юрія Мольфара

³¹⁷ Громадська рада доброчесності / Офіційний сайт: <https://grd.gov.ua/>

³¹⁸ На Київщині вдруге підпалили стайню активіста, який відновлює майже зниклу породу поліських коней / Zmina, 17 грудня 2020 року: <https://zmina.info/news/na-kyvivshyni-vdruge-pidpalyly-stajnyu-aktivista-shho-vidnovlyuye-majzhe-znyklu-porodu-poliskyh-konej/>

³¹⁹ Jurij Molfar / Особиста фейсбук-сторінка, 30 листопада 2020 року: <https://www.facebook.com/jurij.molfar/posts/3615485868543786>

³²⁰ Прибірськ: життя на межі відчуження / Ukraïner, 22 березня 2018 року: <https://ukraïner.net/prybirsk/>

Ягусевич є представником громадської організації «Орелі» (займається збереженням культури українського Полісся), ініціатором проєкту з відновлення породи поліських коней. Робить це все на громадських засадах.

Поліський кінь – одна з аборигенних порід України, яка наразі вважається практично вимерлою. Вона тривалий час культивувалась у досить замкненій екосистемі лісів і боліт Полісся. Стайня «Щербаті Цуглі» в селі Прибірськ на Київщині збирає табун останніх на землі представників поліських коней з метою відновлення. Ентузіасти й науковці Інституту розведення і генетики тварин імені М. В. Зубця НААН розробили проєкт реконструкції поліської популяції коней. Така програма не має аналогів в Україні³²¹.

#фізичний_напад

- **23 грудня** 2020 року в селі **Лавочне** на Львівщині напали на тамтешнього громадського активіста **Василя Василитина**, який виступає проти вирубки дерев, коли той намагався перегородити дорогу лісовозам.

За словами потерпілого, з машин вийшли четверо чоловіків (лісники й водії), збили його з ніг і почали бити, той у відповідь вистрелив одному з них у ногу з пневматичного пістолета, але зброю відібрали, як і телефон, прив'язали чоловіка до машини й погрожували переїхати. Інцидент зупинили односельці Василитина, які прибігли на місце й викликали поліцію.

Тим часом, як говорить активіст, поліція навпаки склала щодо нього протокол. Він каже, що йому вже виписували кілька штрафів за нібито безпідставний виклик (бо він викликав поліцію, як бачив, що приїжджають лісовози, а поліцейські йому казали, що на вирубку є дозволи, але самому йому цих дозволів ніколи не показували, й односельці також не бачили їх).

24 грудня, за словами Василитина, лісоруби погрожували жінкам, які вийшли на протест проти вирубки.

Як зазначили представники обласного управління Національної поліції, за фактом подій 23 грудня і насильства щодо Василя Василитина вони почали провадження за частиною 2 статті 345-1 ККУ (погроза або насильство щодо журналіста). Василитина вони називають журналістом газети «Антикорупційний вісник». Водночас, як зазначають поліцейські, протоколів про адміністративне правопорушення через події 23 грудня 2020 року щодо нього не склали.

Василь Василитин є представником ГО «Громадський антикорупційний нагляд», але разом із групою односельців протестує проти вирубки дерев поблизу на громадських засадах.

Конфлікт навколо вирубування дерев у Лавочному триває вже давно. Як повідомляло «Суспільне»³²², місцеві жителі проводять мітинги й не пропускають лісовози, водночас підрядники та лісгосп заявили журналістам, що отримали всі необхідні дозволи й заготовляють ліс легально.

³²¹ Стартував проєкт з відновлення породи поліських коней / Український кризовий медіацентр, 20 жовтня 2020 року: <https://uacrisis.org/uk/startuvav-proekt-z-vidnovlennya-porody-poliskyh-konej>

³²² Вивозять ліс: у горах на Львівщині селяни виступили проти вирубки дерев / Суспільне, 11 грудня 2020 року: <https://susplne.media/87492-vivozat-lis-u-gorah-na-lvivsini-selani-vistupili-proti-virubki-derev/>

#незаконне_затримання_або_арешт

#юридичне_переслідування

- **23 грудня** 2020 року в **Пирятині** на Полтавщині під час сесії Пирятинської міської ради поліція не пропускала на засідання журналіста і громадського активіста **Вадима Кирпиченка**, а потім затримала і склала на нього протокол про адміністративне правопорушення за статтею 185 КУпАП (злісна непокора законній вимозі поліцейського) та 172 КУпАП (дрібне хуліганство).

За словами Кирпиченка, він ходив на підготовчі засідання різних комісій і з'ясував, що керівників управлінь призначають без конкурсу, і що міськрада має намір фінансово підтримувати громадську організацію, керівник якої, за даними активіста, висловлює проросійську позицію.

Як зазначає Кирпиченко, він висвітлював ці питання в медіа й вирішив провести акцію, для чого мав із собою плакати й похоронний вінок зі стрічкою з написом «Демократії від мера». Каже, що на фізичний контакт із поліцією не йшов, інших учасників акції (вони скоординувались у соцмережах) на засідання пропустили, а його впізнали й затримали³²³.

Коли він з адвокатом вийшли з відділку, то сесія ще тривала, але поліція приїхала з ним і зайшла з ним у залу засідань.

Вадим Кирпиченко – пирятинський журналіст, засновник локального видання «Апельсин». Кілька разів Інститут масової інформації фіксував випадки перешкоджання його журналістської діяльності, дискредитації³²⁴ та погроз³²⁵.

#знищення_чи_пошкодження_майна

- **28 грудня** 2020 року близько пів на п'яту ранку невідомі облили мастилом і підпалили двері будинку в селі **Луквиця** на Івано-Франківщині, де живуть **Олександр та Степан Красіличі** з родиною³²⁶. Перший нині очолює пластовий табір «Чота крилатих», другий (батько) є його засновником.

Вибігши на вулицю, активісти побачили, що також горить машина Степана Красілича, припаркована поряд під навісом (у гаражі). Пожежу гасили разом із сусідами³²⁷.

Окрім того, виявилось, що приблизно у цей же час невідомі підпалили будинок колишнього голови села.

Постраждали Красіличі не можуть простежити певних зв'язків чи називати ймовірні причини для підпалів, але пов'язують їх саме зі своєю громадською діяльністю, бо, за їхніми словами,

■ Фото з фейсбук-сторінки Олександра Красілича

³²³ Газета Апельсин / Фейсбук-сторінка, 23 грудня 2020 року: <https://www.facebook.com/citypluspir/posts/3554631734573699>

³²⁴ У Пирятині невідомі розклеїли листівки з персональними даними місцевого блогера / Інститут масової інформації, 30 вересня 2019 року: <https://imi.org.ua/news/u-pyryatyni-nevidomi-rozkleyily-lystivky-z-personalnymy-danymy-mistsevogo-blogera-i29803>

³²⁵ У Пирятині блогер Вадим Кирпиченко виявив на своєму подвір'ї гранати / Детектор медіа, 17 жовтня 2020 року: <https://detector.media/community/article/130981/2017-10-17-u-pyryatyni-bloger-vadym-kyryuchenko-vyaviv-na-svoiemu-podvirri-granaty/>

³²⁶ Oleksandr Krasilych / Особиста фейсбук-сторінка, 29 грудня 2020 року: <https://www.facebook.com/oleksandr.krasilych/posts/3585250744856456>

³²⁷ На Прикарпатті намагалися спалити будинок і авто коменданта «Чоти Крилатих»: подробиці / Суспільне, 29 грудня 2020 року: <https://suspilne.media/91928-na-prikarpatti-namagalisa-spaliti-budinok-i-avto-komendanta-plastovogo-taboru-cota-krilatih/>

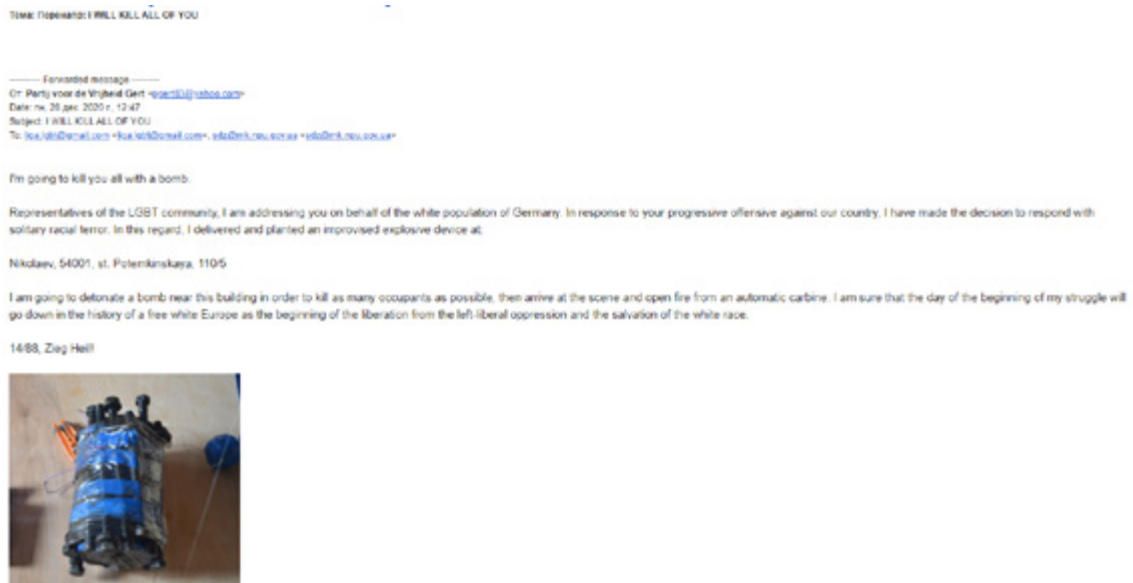
більше нічим не займаються. На думку Олександра Красілича, йшлося про замах на їхні життя. Активіст припускає, що мотивом могла бути заздрість декого з односельців (імен не називає), які хибно вважають, що діяльність у «Пласті» дає високі прибутки, і говорили йому про це.

Поліція Івано-Франківської області почала провадження за частиною 2 статті 164 ККУ (умисне знищення чи пошкодження майна)³²⁸. На місці однієї з пожеж правоохоронці виявили п'ятилітрову пляшку із запахом бензину й мастила, яка, ймовірно, служила знаряддям злочину.

«Чота крилатих» – пластовий курінь авіаційного напрямку³²⁹. Проводить вишколи для дітей і підлітків, під час яких учасники вивчають основи аеродинаміки, парапланеризму, дельтапланеризму й авіамоделювання.

#заякування_погрози_чи_інші_форми_тиску

- **28 грудня 2020 року** на адресу електронної пошти **Асоціації ЛГБТ «Ліга»** надійшов лист із повідомленням від імені «білого населення Німеччини» про нібито замінування їхнього головного офісу в **Миколаєві**, а також намір після вибуху розстріляти тих, хто вижив, із карабіна³³⁰. Метою описаних дій указується «звільнення від ліволіберального гніту» й наголошується, що ці дії спрямовані проти ЛГБТ-спільноти.

■ Скриншот листа, який отримали активісти

Адресант листа зазначений як Partij voor de Vrijheid Gert (реальна права партія, зареєстрована в Нідерландах).

На місце події прибула поліція і вибухотехніка, але пристрою, про який ідеться, не знайшли. За фактом інциденту поліція Миколаївщини почала провадження за статтею 259

³²⁸ Поліцейські розслідують підпали житлових будинків та автомобіля на Богородчанщині / Поліція Івано-Франківської області, 28 грудня 2020 року: <https://if.npu.gov.ua/news/zagalna-informacziya/policzejski-rozsliduyut-pidpali-zhitlovix-budinkiv-ta-avtomobilya-na-bogorodchanshchini/>

³²⁹ Справа життя – найвища злітна смуга / Ukraïner, ютуб-канал, 2 травня 2018 року: https://www.youtube.com/watch?fbclid=IwAR1HJ5U2ruWyniRgus5HTRfaH7WfUGjAt_WN0vjoLq1RdoeT-U5g3JJfuk&v=UFiik2u9hH8&feature=youtu.be

³³⁰ LGBT Association Liga / Фейсбук-сторінка, 28 грудня 2020 року: <https://www.facebook.com/Association.LiGA/posts/3843782772312323>

Кримінального кодексу України (завідомо неправдиве повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності), ведуться слідчі дії³³¹.

Асоціація геїв, лесбійок та бісексуалів «Ліга» була заснована в Миколаєві як клуб за інтересами та артоб'єднання ще в 1993 році, згодом розвинувши правозахисний і просвітницький напрям діяльності. Головний осередок розташований у Миколаєві, але також організація має представництва в Херсоні, Одесі та Києві.

■ Фото з фейсбук-сторінки Асоціації ЛГБТ «Ліга»

#знищення_чи_пошкодження_майна

- У ніч на **29 грудня** 2020 року в **Харкові** троє молодиків атакували офіс **жіночого об'єднання «Сфера»**: закидали приміщення яйцями й камінням, а також написали на стіні «Збоченці» з помилкою у слові. Це зафіксували камери відеоспостереження.

За словами віцепрезидентки об'єднання Анни Шаригіної, зловмисники намагалися розбити вікна, але це їм не вдалося, оскільки після попередніх інцидентів з вандалізмом щодо офісу організації скло в шибках було замінено на гартоване³³².

За даними представниці організації Євгенії Ільїнської, усього за 2020 рік на їхню організацію нападали 7 разів (ідеться про вандалізм: закидували яйцями або ще чимось будівлю, обмазували фекаліями замок тощо), але активістам невідомо, щоб за будь-яким зі згаданих фактів поліція починала провадження.

■ Фото з фейсбук-сторінки Анни Шаригіної

«Харківське Жіноче Об'єднання «Сфера»» – українська лесбійсько-феміністська громадська організація, заснована в 2006 році (zareєстрована 2007 року). Об'єднує жінок незалежно від віку, сімейного стану, походження, сексуальної орієнтації, релігійних, політичних та інших переконань. За цей час активістки «Сфери» ініціювали низку проєктів, зокрема двічі провели «ХарківПрайд», а також організували ком'юніті-центр для ЛГБТІК-людей «ПрайдХаб».

#злякування_погрози_чи_інші_форми_тиску

- **30 грудня** 2020 року в **Рівному** під дверима квартири, де мешкає мати антикорупційного активіста **Віталія Шабуніна**, виявили два корпуси від гранат Ф-1, прикріплені до чорної коробки. Предмет, схожий на вибуховий пристрій, побачив сусід і викликав поліцію. Наступного дня такий само предмет поклали під двері квартири в **Києві**, що належить тестю із тещею Шабуніна.

³³¹ Поліція встановлює особу, яка надала неправдиве повідомлення про замінування офісу у Миколаєві / Офіційний сайт Національної поліції в Миколаївській області: <https://mk.npu.gov.ua/news/novini/policiya-vstanovlyuyut-osobu-yaka-nadala-npravdive-povidomlennya-pro-zaminuvannya-ofisu-u-mikolajevi/>

³³² У Харкові невідомі закидали камінням вікна офісу жіночого об'єднання «Сфера» / ZMINA, 29 грудня 2020 року: <https://zmina.info/news/u-harkovi-nevidomi-zakydaly-kaminnyam-vikna-ofisu-zhinochogo-obyednannya-sfera/>

В обох випадках мешканців багатоквартирних будинків евакуювали на час перевірки, і вибухівки у знахідках не виявили.

На переконання Віталія Шабуніна, ідеться про своєрідне адресоване йому «попередження».

Після першого інциденту поліція Рівненщини почала провадження за фактом погрози вбивством та хуліганства, вчиненого із застосуванням зброї (частина 1 статті 129, частина 4 статті 296 ККУ)³³³. Другий інцидент (у Києві) кваліфікований так само, але станом на 11 січня 2021 року їх розслідують окремо.

■ Знахідка у Рівному. Фото: Національна поліція України

Як розповів Центру прав людини ZMINA Віталій Шабунін, у першому випадку поліція визнала потерпілими і його, і матір, а в другому випадку, станом на 11 січня, цього не зробили, хоча він і подавав клопотання.

Віталій Шабунін – співзасновник організації «Центр протидії корупції». Працює над розробленням і адвокацією законодавчої бази для протидії корупції (зокрема щодо антикорупційних органів НАБУ, САП, ВАКС та АРМА, криміналізації незаконного збагачення тощо), моніторингом держзакупівель та ініціює розслідування зловживань.

Упродовж 2020 року відбувалися й інші випадки переслідування Віталія Шабуніна, зокрема 23 липня йому спалили будинок (див. вище). До того ж активіст і очолюваний ним ЦПК потерпали від юридичного переслідування та нападів у попередні роки.

#юридичне_переслідування

#дискредитація

- **31 грудня** 2020 року поліція міста **Камінь-Каширського** Волинської області почала провадження щодо нібито завідомо неправдивого повідомлення про вчинення злочину (ч.1 ст. 383 ККУ) з боку очільниці «Інституту масової інформації» **Оксани Романюк**, яка розповіла у коментарі «Детектору медіа» про продаж журналістських посвідчень громадською організацією «Журналісти проти корупції»³³⁴.

За цими даними, згадана організація пропонує за сплату членських внесків видати будь-кому журналістське посвідчення, а ця людина зобов'язується брати участь у громадських заходах організації та публікувати на її сайті не менше однієї статті на місяць. При цьому, на сайті «Журналістів проти корупції» зауважується, що мати журналістське посвідчення буде корисно переліку осіб, куди включені «юристи», «підприємці», «місцеві депутати» та «автолюбители, які люблять подорожувати»³³⁵.

Заяву про злочин до поліції подав засновник згаданої організації і головний редактор однойменної інформаційної агенції Сергій Кіт. Також стало відомо, що він ще раніше, 3 грудня 2020 року, подав скарги до Комісії з журналістської етики (КЖЕ) та Незалежної медійної

³³³ Гранати під дверима матері антикорупційного активіста – розпочато кримінальне провадження (ФОТО) / Офіс Генерального прокурора України, 31 грудня 2020 року: https://www.gp.gov.ua/ua/news?_m=publications&_t=rec&id=286317

³³⁴ «Журналісти проти корупції» продовжують торгувати посвідченнями журналіста / Детектор медіа, 3 грудня 2020 року: <https://detector.media/community/article/183050/2020-12-03-zhurnalisty-proti-koruptsii-prodovzhuyut-torguvat-posvidchennyamy-zhurnalista/>

³³⁵ ЧОМУ ПОТРІБНО СТАТИ ЖУРНАЛІСТОМ? ПОРХАЙ КАК БАБОЧКА – ЖАЛЬ... жаль що ви ще не з нами... / Журналісти проти корупції, 1 жовтня 2017 року: <https://pero.org.ua/narodnyj-zhurnalist/9579/>

ради і написав листа «Детектору медіа», в якому заперечив звинувачення³³⁶ (але з сайту пропозицію автолюбителям і депутатам отримати журналістське посвідчення не прибрав).

Всеукраїнське Об'єднання "Журналісти проти корупції" запрошує саме тих, кому "болить", приєднатись та стати Журналістом НАРОДНОЇ Інформаційної Агенції на правах професійного журналіста.

◦ Журналістське посвідчення буде корисне:

- Волонтеру;
- Громадському активісту;
- Правозахиснику;
- Юристу;
- Студенту, особливо журфака;
- Блогеру;
- Фрілансеру;
- Депутату, особливо місцевого рівня;
- Підприємцю;
- Автолюбителя, який багато подорожує;
- Фотографу;
- Відео оператору;

та всім небайдужим до несправедливості...

■ Скриншот з сайту організації «Журналісти проти корупції»

29 грудня 2020 року КЖЕ визнала скаргу Кота неправомірною і встановила в його діях порушення Кодексу етики українського журналіста, закликавши негайно припинити надавати за гроші статус журналіста особам, які не ведуть журналістської діяльності, та зупинити рекламну кампанію для залучення таких «журналістів»³³⁷.

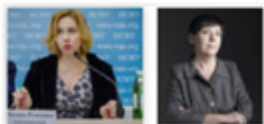
Тим часом, з початку 2021 року на сайті «Журналісти проти корупції» стали з'являтися дискредитаційні матеріали щодо Оксани Романюк, в яких її називають «грантожеркою» та вдаються до особистих образ. Переважно це передруки різних дискредитаційних текстів і відео за попередні роки.

МАНІЯ ВЕЛИЧІ «СМОТРЯЩИХ» ЗА ЗМІ, АБО ЯК ОКСАНА РОМАНЮК ПЕРЕТВОРЮЄТЬСЯ З «АВТОРИТЕТНОГО» МЕНТОРА В ЦИНІЧНОГО МЕДІА ІНКВІЗИТОРА?

Замість критичних висловлювань на адресу Оксани Романюк, в статті будуть використані ...

05.01.2021 · Журналістські розслідування, Кримінал · Читати далі

Головні Грантожери України: Романюк, Лигачева и Ко? (ВІДЕО)

...они пытались посягать на ее безопасность и даже пытались вскрыть ей дверь. Фото двери ...

03.01.2021 · Журналістські розслідування, Події та Суспільство · Читати далі

■ Скриншот з сайту організації «Журналісти проти корупції»

³³⁶ «Журналісти проти корупції» заперечують торгівлю посвідченнями журналіста / Детектор медіа, 8 грудня 2020 року: <https://detector.media/community/article/183151/2020-12-08-zhurnalisty-proty-koruptsii-zaperechuyut-torgivlyu-posvidchennyamy-zhurnalista/>

³³⁷ Щодо скарги Сергія Кота на публікації сайтів «Інститут масової інформації» та «Детектор медіа» / Комісія з журналістської етики, 29 грудня 2020 року: <http://www.cje.org.ua/ua/complaint/shchodo-skargy-sergiya-kota-na-publikaciyi-saytiv-Instytut-masovoyi-informaciyi-ta>

У деяких із них в негативному ключі згадується і медіаекспертка, очільниця ГО «Детектор медіа» Наталія Лігачова (наприклад, друга стаття, зображена на розміщеному нижче скриншоті, – передрук матеріалу за 2019 рік ютуб-каналу Klymenko Time³³⁸, заснованого ексміністром доходів і зборів часів президентства Віктора Януковича), а також – після публікації рішення КЖЕ – члени комісії. Станом на 21 січня 2021 року з початку року на цьому сайті шість текстів, присвячених дискредитації активістки.

Між тим, Комісія з журналістської етики ще у 2017 році звертала увагу на діяльність ГО «Журналісти проти корупції» і висловлювалася³³⁹ про можливе зловживання видаванням службових посвідчень, якщо йдеться про такі дії виключно для надання певних юридичних переваг тим чи іншим особам за гроші.

Оксана Романюк є виконавчою директоркою ГО «Інститут масової інформації» (ІМІ) з 2013 року, а також представницею в Україні «Репортерів без кордонів». У межах своєї діяльності ІМІ проводить моніторингові дослідження (найвідомішим з яких є «Барометр свободи слова», що фіксує випадки переслідування за журналістську діяльність), аналізує та розробляє законодавчі ініціативи в медійній сфері, посібники для журналістів, проводить тренінги для них тощо.

³³⁸ Грантожоры Украины: Романюк, Лигачевой и Ко посвящается – #60 Та Вы Шолы / Klymenko time, 20 січня 2019 року: https://www.youtube.com/watch?v=b_RlX4yT5-D&feature=emb_logo

³³⁹ Заява Комісії з журналістської етики щодо діяльності ВГО «Журналісти проти корупції» / Комісія з журналістської етики, 21 грудня 2017 року: <http://www.cje.org.ua/ua/complaint/zayava-komisiyi-z-zhurnalistskoyi-etyky-shchodo-diyalnosti-vgo-zhurnalisty-proty-korupcii>

СТАНОВИЩЕ ПРАВОЗАХИСНИКІВ ТА ГРОМАДСЬКИХ АКТИВІСТІВ В УКРАЇНІ У 2020 РОЦІ

АНАЛІТИЧНА ДОПОВІДЬ

